

TahtaGemi

www.tahtagemi.net
Deutschland 8,- € | Ausland 11,- €

YIL: 1 Sayı: 4 • Güz 2025

3 aylık kültür, edebiyat ve fikir dergisi

MARAŞ KATLIAMI

**İznik'in
kayıp fısıltısı**

**TOLSTOY'UN
SECCADESİ**

**Türk tarihinin
en karanlık
çökme operasyonları**

**Nil'in efsane sesi
ÜMMÜ GÜLSÜM**

Ahmed Arif

*Tüm zamanların
hasret dolu sesi*

**Oysa "Sabır her
şeydi" Robin!**

Williams'i intihara
götüren en büyük etken,
kahkahaların ardındaki
yalnızlık ve dışlanma
hissidir.

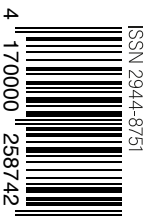
**İyi, kötü, çirkin
ve bir Romalı İtalyan**

Sinema keşfinden hemen sonra kovboy
filmlerine el atmıştı. Yıllar boyunca,
gerçekte sığır çobanı olan kovboy
kusursuz kahraman gibi gösterilmiş,
Kızılderiiler başta olmak üzere, masum
ve ezilenler hep kötü gösterilmişti.

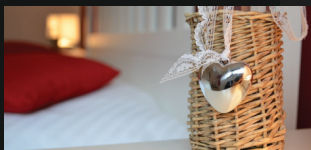
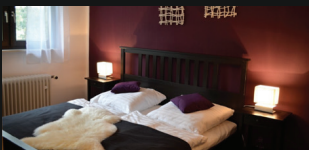
**Hüzün sokağı
şarkıcısı: Ali Tekintüre**

Kuyumcu atölyesinin
çekmecesine
sakladığı sözler,
milyonların kalbine
dokundu.

WIR BIETEN IHNEN EINEN KOMFORTABLEN AUFENTHALT IN RODGAU

📍 Am Wasserturm 12, 63110 Rodgau

Komfort in Ihrem Zimmer:

- ✓ Kostenfreies WLAN
- ✓ Klimaanlage
- ✓ Gemütliche Betten
- ✓ Modernes Badezimmer

Über Uns

Das Wolfschlucht in Rodgau ist seit jeher ein Ort der Gastfreundschaft. Wir bieten Ihnen eine einzigartige Atmosphäre für erholsame Aufenthalte und unver-

Hochzeiten

Unvergessliche
Hochzeitsfeiern

Firmenevents

Für
Geschäftsanlässe

Familienfeiern

Geburtstage,
Jubiläen & mehr.

Online buchen

Events & Feiern im Wolfschlucht!

Wir bieten den perfekten Rahmen für Hochzeiten, Firmen- oder private Feiern mit individuellem Service.

Social Media & Website:

📷 @wolfschlucht_hochzeitslocation

📺 @Wolfschlucht

🌐 www.wolfschlucht.com

Für Buchungen und Anfragen
(+49) 6106 28676910

Yayın Yönetmeni
Chefredakteur
Sebahattin Çelebi
celebi@tahtagemi.net

Yayın Danışmanları
Kemal Yalçın | Bochum, Almanya
Sabri Uçar Çalışkan | Frankfurt, Almanya
Dr. Sine Aras Akten | New York, ABD
Mehmet Yıldız | Moers, Almanya
Talih Seval Tuncer | Essen, Almanya
Osman Söyler | İstanbul, Türkiye
Recep Kadiroğlu | Kiel, Almanya
Hürrem Erman | Frankfurt, Almanya
Erdal Çolak | Kopenhag, Danimarka
Şükrü Uyanık | Frankfurt, Almanya
Enis Behiç | Malmö, İsveç

Bu sayıda katkıda bulunanlar
Mitwirkende
Aysel Yalçın | Bielefeld, Almanya
Hatice Dikbaş | İzmir, Türkiye
Bektaş F. Özdemir | Kopenhag, Danimarka
Selma Onater | Darmstadt, Almanya
Semra Işık Aydın | Manisa, Türkiye
Muhterem Uysal | Nancy, Fransa
Mehmet Ali Uysal | Nancy, Fransa
Erdal Pektaş | Frankfurt, Almanya
Zeynep Türkyılmaz | Bursa, Türkiye
Mustafa Koç | İstanbul, Türkiye
Osman Söyler | İstanbul, Türkiye
Ayşen Küçükyıldız | Antalya, Türkiye
Nahid Takizade | Tahran, İran

İllustrasyonlar ve Resim çalışmaları
Hatice Dikbaş | İzmir, Türkiye

Youtube | @tahtagemi
Instagram | @tahtagemi
info@tahtagemi.net
http://www.tahtagemi.net

Görsel Tasarım ve Baskı
Grafik / Druck
Exen Werbeagentur GmbH

Web Tasarım
Exen Werbeagentur GmbH

ISSN Print: 2944-8751
ISSN Online: 3052-9972

Adres: Ohmstr. 6, 63225 Langen
Tel. +49 6103 200 48 58
WhatsApp: +49 160 231 61 61

4'üncü sayı, birinci yıl...

Değerli okurlarımız,

Elinize aldığınız 4'ncü sayımızla birlikte ilk yılımızı tamamlamış olmanın sevincini yaşıyoruz. Uzun bir planlama ve projelendirmenin sonunda **Tahta Gemi** ruh buldu.

Dergimizde yer verdiğimiz konular; sizleri bilgilendirmekten öte, keyif de versin istedik. Derin ve tarihi araştırmaların yanı sıra, özellikle gençlerimizin tanıma imkanı bulamadıkları özel şahsiyetleri de dergimizde anlatalım istedik.

Gerek yayın politikamız, gerekse çizgimizle, sizlere özel ve farklı bir dergi sunmaya çalıştık.

Bildiğiniz gibi, **Tahta Gemi**'nin Almanca versiyonu olan **Schriftart** dergimizin de ilk sayısını yayınladı. Özellikle Alman okurlarımızdan çok pozitif geri dönüşler aldık.

"*Hazreti Meryem'in Müslümanlar açısından bu kadar önemli olduğunu bilmiyordum*" diyordu bir Almanca öğretmeni arkadaşımız.

"*Sizde de bizim Stalingrad'da benzer bir hikaye olduğunu duymamıştım*" diyenler de oldu.

Yolun daha başındayız.

Schriftart'ın hayat bulmasında editörlük çalışmalarında büyük emekleri olan **Juliane Thiere** ve **Talih Seval Tuncer**'e özellikle teşekkür etmek istiyorum. Fedakar çalışmaları sayesinde **Schriftart** mümkün olan en az hata ile karşınıza çıktı.

Yine **Tahta Gemi**'nin sizlere en az hata ile ulaşması için çırpınan başta **Muhterem Uysal** ve eşi **Mehmet Ali Uysal** olmak üzere bütün emek veren dostlarıma teşekkür etmek istiyorum.

Önümüzdeki sayıdan itibaren dergimizde ciddi bazı değişikliklere de gideceğiz. İçeriğimizi daha güçlü kılmak için, sadece araştırma dosyalarına yer vereceğiz, köşe yazılarını kaldıracacağız. Yayın periyodumuz nedeniyle köşe yazıları ne yazık ki çok çabuk eskiyebiliyor. Belki ilerde ayrı bir deneme ve şiir eki düşünebiliriz.

Türkiye'den yazıları ve çizimleriyle katkıda bulunan arkadaşlarımız da dergimize ayrı bir güzellik kattı.

Önümüzdeki sayımızda sizlere çok özel dosyalar hazırladık.

Haçlı ordusuyla gelip, İslam'ı kabul eden Tapınak Şövalyeleri ile Hz. Ali'nin kayıp kılıcının hikayesini **Tahta Gemi** sayfalarında okuyacaksınız.

Özellikle Instagram üzerinden ve internet sayfamızdan bizi izlemeye devam edin.

Saygılarımla...

Sebahattin Çelebi

4 Görünmeyen Yetimler

Çocuklar bizim geleceğimizdir. Evet, bu çocuklar ilerinin yetişkinleri ve ebeveynleri olacaklar. Ancak bu geleceğe baktığımızda, daha sağlıklı ebeveynler ve daha sağlıklı çocuklar oluşacak gibi görünüyor.

8 Gerçekten sağlıklı olmak ne anlama geliyor?

Sağlıklı olmak sadece hastalığın olmaması mıdır, yoksa daha fazlası var mıdır?

10 "Kamber Ateş nasılsın?"

İpek Ateş... Bu isim, sadece bir annenin kimliği değil, aynı zamanda 12 Eylül faşizminin anne yüreklerinde açtığı yaraların da adıydı. 12 Eylül darbesinin ardından tutuklu oğlunu ziyaretinde, Kürtçe konuşmak yasak olduğu için kendisine öğretilen tek Türkçe cümleyle sadece "Kamber Ateş Nasılsın?" diyebilen bu kadın, belki de o dönemin en çarpıcı sembollerinden biri olacaktı.

12 Suya düşen aşk: Ebru

14 Virginia Woolf

Siyah beyaz bir fotoğrafında görmüştü onu. Kadife benzeyen bir kumaştan dikilmiş, yakasında şeklini fotoğraftan çıkaramadığı bir broş, yine aynı kumaştan bol, uzun bir etekle pencerenin kenarında desenli kumaştan kaplanmış bir koltukta oturmuş düşünüyordu Virginia.

16 Anadolu'dan dünyaya yayılan bir ses devrimi

"İspanyol müzik araştırmacısı Vicente Fabuel'in sözleriyle 'büyük çöllerin ortasında az bulunan vahalar' gibi olan Selda Bağcan, 1971'den günümüze uzanan sanat serüveniyle sadece Türk müziğinin değil, küresel sanat atmosferinin de vazgeçilmez figürü haline geldi.

20 Oysa, "Sabır, her şeydi" Robin!

Williams'i intihara götüren en büyük etken, kahkahaların ardındaki yalnızlık ve dışlanma hissidir. Bu durum onu çok ciddi manada korkutuyordu.

30 İyi, kötü, çirkin ve bir Romalı İtalyan

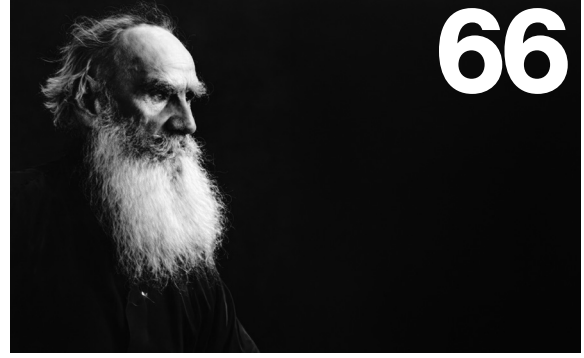
Sinema keşfinden hemen sonra kovboy filmlerine el atmıştı. Yıllar boyunca, gerçekte sığır çobanı olan kovboyar kusursuz kahraman gibi gösterilmiş, Kızılderililer başta olmak üzere, masum ve ezilenler hep kötü gösterilmişti.

34 Bazen bir masal dünyayı değiştirebilir

Ezop'un masalları, Roma'da Phaedrus (M.Ö. 1. yy.) tarafından Latinceye çevrildi ve Avrupa'da büyük bir etki yarattı. Ancak fablın en önemli dönüm noktalarından biri, 17. yüzyılda Fransız edebiyatçısı Jean de La Fontaine tarafından yeniden yorumlanmasıdır. La Fontaine'in fablları, sadece çocuklara hitap eden hikâyeler değildi.

42 Hüzün sokağı şarkıcısı

Kuyumcu atölyesinin çekmecesine sakladığı sözler, milyonların kalbine dokundu. "Tanrım Beni Baştan Yarat"tan "Hangimiz Sevmedik'e, Müslüm'den Bülent Ersoy'a... Arabeskin gizli kahramanı Ali Tekintüre, yazdığı 1500 eserle büyük sanatçılar yarattı ama kendisi hep gölgede kaldı.

46 6-7 Eylül: Her şey devletin bilgisi dahilinde oldu

Boşalan dükkanlar, el değiştiren mülkler ve yerini yeni sahiplerine bırakan işletmeler... 6-7 Eylül olayları, Türkiye’de sermayenin el değiştirmesinin ilk büyük operasyonuydu. Pera’nın zarif mağazalarının yerini yavaş yavaş Anadolu’dan gelen yeni tüccarların dükkanları alacaktı.

50 Nil’in efsane sesi Ümmü Gülsüm

Ümmü Gülsüm, sadece şarkıcı değil, bir aktris de olmuştu. 1936’da ilk filmi “Wedad”da rol aldı, ardından beş film daha geldi: “Nashid al-Amal” (Umut Şarkısı), “Dananeer”, “Aydah”, “Sallama” ve “Fatma”. Bu filmlerde sesini sinemaya taşıdı, aşk ve milliyetçilik temalarını işledi. Kariyeri boyunca yaklaşık 300 şarkı kaydetti; aşk, kayıp, özlem gibi evrensel temaları işleyen uzun, epik parçalarla tanındı.

54 İznik’in kayıp fısıltısı

Tarihin en büyük dönüm noktaları, nadiren zafer taklalarının altında ya da savaş meydanlarında yaşanır. Gerçek kırılmalar, sessiz koridorlarda, mürekkebe batırılmış bir kalemin ucunda, bir imparatorun kaş çatışında ve tek bir kelimenin fısıldanışında saklıdır. .

58 Bir vahşetin anatomisi ve unutulmayan acılar

1970’li yılların Türkiye’si, sağ-sol çatışmalarının yoğunlaştığı, siyasi istikrarsızlığın hüküm sürdüğü, ekonomik sıkıntıların halkı bunalıttığı bir dönemden geçmekteydi. Maraş, bu genel tablonun mikro ölçekteki bir yansımasıydı.

59 Maraş Olayları: Yaşayanlar arasında dolaşan milyarder ölü

Yaser Arafat, hayattayken bile hayalet gibiydi - kimsenin tam olarak yakalayamadığı, tanımlayamadığı, köşeye sıkıştırılamadığı bir gölge. Devrimci mi, terörist mi? Kahraman mı, yozlaşmış lider mi? Özgürlük savaşçısı mı, çocuk katili mi? Diplomat mı, hırsız mı?

66 Astapovo’daki Seccade: Tolstoy’un saklı gerçeği!

70 Fikir suçlusu bir Edebiyatçı: Sabahattin Ali

74 Ah bu şarkılar: Yaslan be Halil İbrahim!

1980 yılının o yağmurlu gecesinde Hasano Deresi’nde vurulan Fatsalı çilingir Halil İbrahim Saat, ölümlerine kayalarla yaslandı. Ama hikayesi orada bitmedi; Musa Eroğlu’nun sesinden çıkıp tüm Anadolu’ya yayılan türküyü ölümsüzleştirdi. İşte bir adamın trajik hayatından doğan, acının sanata dönüştüğü eşsiz bir hikaye...

76 Yılmaz Güney

80 “Meşruiyet” fısıldayan cin!

1980’lerin başında, kariyeri Washington’a sıçradı. Ronald Reagan’ın İçişleri Bakanlığı’nda müsteşar yardımcısı koltuğunun sahibi oldu. Reagan’ın kendisine duyduğu özel güven öylesine büyüktü ki, Gizli Servis atları bile Barrack’ın çiftliğinde barınıyordu. Ancak Washington’ın kirli politikaları ve bürokrasinin ağır çarkları onu hayal kırıklığına uğrattı.

8

82 Operasyon Cyclone

86 Sözü’n ötesindeki sır: Şems’ül Maarif

El-Bûnî’nin amacı, sadece görünen âlemi değil, aynı zamanda gayb âlemini de kapsayan kozmosun işleyişindeki gizli düzeni, ilahî isimlerin ve harflerin taşıdığı enerjiyi, evrensel akışın altındaki ilahî formülleri ortaya koymaktı. Ona göre, Kur’an-ı Kerim’in her harfi ve kelimesi, Allah’ın isimleri ve sıfatları, kainatın birer anahtarıydı.

88 Türkü Ana: Zehra Bilir

1937 yılında yine bir aile toplantısında onun sesini duyan Dersimli Bedri Bey, “Bu sesi değerlendirmek gerekir” diyerek keşfetmiş oldu. İstanbul’a döndüklerinde elinde yüzlerce türkü vardı.

92 ‘Kâfirlerin Esiri’ Temeşvarlı Osman Ağa

1683’teki ikinci Viyana Kuşatmasının başarısızlığından sonra, Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa’daki pozisyonu değişmişti. Habsburg-Osmanlı savaşları artık Osmanlıların savunmada kaldığı, Habsburg İmparatorluğunun saldırıya geçtiği bir hal almıştı.

96 Lütfedilmiş özgürlük!

Kaderin acı bir cilvesi mi, yoksa bir imparatorluğun gecikmiş pişmanlığı mı? Yıllardır dilsiz kalan bir vicdan, gece yarısı gelen bir haberle dile geldi. İngiltere, bir zamanlar kendi elleriyle çizdiği haritada gözden çıkardığı Filistin’i devlet olarak tanıyabileceğini fısıldadı.

102 Aynı toprağın uzlaşmaz iki silahlı güzeli

106 İstanbullu Vikingler

Varangian Muhafızları (Varangian Guard), Bizans İmparatorluğu’nda görev yapan ve çoğunluğu İskandinav kökenli olan seçkin bir birlikti. Bu muhafızlar 10. yüzyıldan itibaren Bizans’ta hizmet etti ve 15. yüzyıla kadar devam etti.

108 ‘Gençlik günahı’

113 Heidi’nin kirli Türk misafirleri

Bir zamanlar, Alp dağlarının eteklerinde yaşayan küçük Heidi, dedesiyle birlikte keçileri güder, temiz dağ havasını solur, saf süt içerdi. Peter ise çoban olarak dağlarda dolaşır, doğanın masumiyetine tanıklık ederdi.

Görünmeyen Yetimler

Çocuklar bizim geleceğimizdir. Evet, bu çocuklar ilerin yetiştirkinleri ve ebeveynleri olacaklar. Bu durumun vahameti geleceğimizin ne kadar risk altında olduğunu gösteriyor. Eğer bir şeyler değıştirmesek, bu çocuklar iyiliğı, güzelliğı, sevgiyi, ahlakı, anlayışı, birliğı ve beraberliğı kimden öğrenecekler?

Anne ve babaları hayatta olsa da, yetim gibi büyümek zorunda kalan çocuklar, Türkiye ve Almanya gibi ülkelerde göz ardı edilemeyecek bir sosyal meseledir. Bu çocuklar, fiziksel olarak ebeveynleri hayatta olsa da, duygusal ve psikolojik anlamda gerçek bir yetimlik yaşamaktadırlar. Parçalanmış ailelerin çocukları, ihmalkar ya da sorumluluk almayan ebeveynlerin evlatları, her iki ülkede de merhamet eli uzanmayan, ancak gerçek yetimler kadar desteğe muhtaç bireylerdir.

Bu çocuklar iyiliği, sevgiyi, dürüstlüğü ve ahlaki nereden öğrenecekler? Temel kaynak olan anne baba evi olması gerekirken, anne babaları tarafından hırsızlığa, dilencililiğe, şiddete zorlanan çocuklar, bu değerleri görememektedirler. Sokaklara çıktıklarında toplumdan dışlanmakta ve kötü muamele görmektedirler. Toplum, *"anne babaları var, baksınlar"* diyerek bu çocukları göz ardı etmektedir. Anne babalarının sorumlu olduğunu düşünerek, onlara yardım etmeyi reddetmektedirler. Ancak bu çocuklar, toplumun gerçek mağdurlarıdır. Anne babaları var ama yok gibidir; toplumda da yardım görecekları kimse yoktur. Gerçek yetimler, anne babaları olmadığı için toplumun merhametini ve sevgisini görme şansına sahiptir. Onlar kendilerini daha güzel geliştirme, iyiliği, güzelliği ve hoşgörüyü görme imkanına sahiptir. Fakat bu çocukların, maalesef ki, üzülmeye söyliyorum, gözlerini açtıkları dünya çok farklıdır.

Çocuklar bizim geleceğimizdir. Evet, bu çocuklar ilerinin yetişkinleri ve ebeveynleri olacaklar. Ancak bu geleceğe baktığımızda, daha sağlıklı ebeveynler ve daha sağlıklı çocuklar oluşacak gibi görünüyor. Bu durumun vahameti geleceğimizin ne kadar risk altında olduğunu gösteriyor. Eğer bir şeyler değıştirmesek, bu çocuklar nereden iyiliği, güzelliği, sevgiyi, ahlaki, anlayışı, birliğı ve beraberliğı öğrenecekler? Ailelerinden dışlandıkları, toplum tarafından kabul edilmedikleri ve kurumlarda sıkıntılar yaşadıkları bir ortamda, bu değerleri nasıl edinecekler? Bu nedenle, yol gösterici ve örnek insanlar şart. Toplum olarak, bu çocuklara doğru yolu göstermek ve onlara sevgi dolu bir gelecek sunmak için gayret göstermeliyiz.

Almanya'nın Detaylı Tablosu:

Almanya'da, ebeveynleri hayatta olmasına rağmen gençlik daireleri tarafından koruma altına alınmış çocukların sayısı 2023 verilerine göre 215.000 civarındadır. Bu çocukların önemli bir kısmı, aile içi şiddet, ihmal ya da ebeveynlerin bağımlılığı gibi nedenlerle evlerinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Özellikle ebeveynleri bağımlı olan çocuklar, ciddi bir risk grubunu oluşturmaktadır. Aileden koparılan bu çocukların %35'i bağımlı ebeveynlere sahiptir ve bu durum onların psikolojik gelişimlerini olumsuz etkilemektedir.

Sokakta yaşayan çocukların sayısı Almanya'da görece daha az olsa da, bu çocuklar arasında madde bağımlılığı oldukça yaygındır. Sokakta yaşayan çocukların %60'ı çeşitli bağımlılıklarla mücadele etmekte ve bu durum, onların topluma kazandırılmalarını daha da zorlaştırmaktadır. Madde bağımlılığı,

çocukların suça yönelme oranlarını artırmakta ve toplumdan daha da dışlanmalarına neden olmaktadır. Bu çocuklar, toplumun sessiz kurbanları olarak, hem fiziksel hem de duygusal şiddete maruz kalmaktadırlar. Ebeveynleri tarafından terk edilen veya ihmal edilen bu çocuklar, genellikle devlet kurumları tarafından koruma altına alınmakta, ancak bu yeterli olmamaktadır. Onlara sevgi ve ilgi gösterilmediğinde, topluma uyum sağlamakta güçlük çekmekte ve bu da kısır bir döngüye yol açmaktadır.

Türkiye'deki Durum:

2023 yılı itibarıyla Türkiye'de koruyucu aileler yanında kalan çocuk sayısı 9.806 iken, kuruluşlarda bakılan çocuk sayısı 14.435'tir. Bu rakamlar, ebeveynleri hayatta olan ancak devlet korumasında yaşayan çocuk sayısının toplamda 24.241 olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çocukların büyük bir kısmı, ebeveynleri hayatta olmasına rağmen yetim gibi bir yaşam sürdürmektedir (*Kaynak: TÜİK, 2023*).

Sokak Çocukları ve Dilencilik Meselesi:

Türkiye'de, sokakta yaşayan veya çalışan çocukların sayısının yaklaşık 40.000 olduğu tahmin edilmektedir. Bu çocuk-

Almanya'da, ebeveynleri hayatta olmasına rağmen gençlik daireleri tarafından koruma altına alınmış çocukların sayısı 2023 verilerine göre 215.000 civarındadır. Bu çocukların önemli bir kısmı, aile içi şiddet, ihmal ya da ebeveynlerin bağımlılığı gibi nedenlerle evlerinden ayrılmak zorunda kalmıştır.

ların çoğu, ebeveynleri tarafından dilencililiğe zorlanmaktadır. Sokakta çalışan çocukların %30'unun aileleri tarafından dilencilik yapmaya zorlandığı ve kazançlarını ailelerine vermek zorunda bırakıldığı bilinmektedir. Bu durum, çocukların fiziksel ve duygusal olarak istismar edilmesine yol açmaktadır. Almanya'da sokakta yaşayan çocuk sayısı daha az olsa da, benzer sosyoekonomik sorunlar nedeniyle ihmal ve istismar vakaları görülmektedir (*Kaynak: UNICEF ve Yerel Sivil Toplum Kuruluşları Raporları, 2023*).

Toplum, genellikle *"anne babaları var, bakarlar"* diyerek bu çocukları göz ardı etmektedir. Ancak, gerçek şu ki, bu çocuklar sadece ebeveynleri tarafından değil, aynı zamanda toplum tarafından da mağdur edilmektedir. Toplum, gerçek yetimlere gösterdiği duyarlılığı bu çocuklara göstermemekte, onları ihmal etmektedir.

Ebeveynleri tarafından ihmale ve istismara uğrayan bu çocuklar, toplumun en sessiz mağdurlarıdır. Sosyal hizmet uzmanlarının raporlarına göre, bu çocuklardan bazıları ahlara kilitlenmekte, sokaklara atılmakta veya fiziksel ve duygusal tacize maruz kalmaktadır. Bu durum, onların psikolojik olarak derin travmalar yaşamalarına neden olmaktadır. Ger-

çek yetimlerin, yani ebeveynleri vefat etmiş çocukların, toplumdan daha fazla kabul görmesi ve yardım alması, onlara bir tür psikolojik rahatlık sunmaktadır. Ancak, anne babaları hayatta olan ama aynı derecede mağdur olan çocuklar bu avantajdan yoksundur. Toplum, "anne babaları var; baksınlar" diyerek bu çocukları ihmal etmekte ve onların daha da izole olmalarına yol açmaktadır. Bu çocuklar, hem ailelerinden hem de toplumdan dışlanmakta, bu da onları daha kırılğan hale getirmektedir.

Bu durumu düzeltmek adına, toplum olarak daha fazla sorumluluk almalı ve bu çocuklara karşı duyarlılığımızı artırmalıyız. Devlet kurumları ve sosyal hizmetler, bu çocukların korunması ve desteklenmesi için daha etkili politikalar geliştirmelidir. Karşılıksız yardım eli uzatmak, onlara sevgi ve merhamet göstermek, hem onların hem de toplumun iyileşmesine katkı sağlayacaktır. Unutulmamalıdır ki, merhamet ve sevgi dili, en güçlü iyileştirici araçlardır ve bunların yayılması, toplumsal dönüşümü tetikleyebilir.

Bu çocukların içinde bulunduğu durum, bizleri bir kez daha düşünmeye sevk etmelidir. Hem fiziksel hem de psikolojik açıdan zorluklarla boğuşan bu çocuklar, geleceğimizin teminatı olmaktan öte, toplumsal bir sorumluluğun merkezindedir. Onların iyiliği ve refahı için hep birlikte çalışmalı, onlara daha iyi bir gelecek sunmak için elimizden geleni yapmalıyız.

Bilimsel Veriler ve İstatistiklerle Desteklenen Durum Analizi

Araştırmalar, ebeveynleri tarafından ihmale uğrayan çocukların %70'inin duygusal ve psikolojik sorunlar yaşadığını göstermektedir. Ebeveynlerinden şiddet gören çocukların %40'ı, ilerleyen yaşlarında aynı davranış kalıplarını sergileme eğilimindedir. Sosyal hizmet uzmanları, bu çocukların %50'sinin ilerleyen yaşlarında toplumla bütünleşme sorunları yaşadığını ve %20'sinin çeşitli suçlara karışma ihtimalinin yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu veriler, çocukların fiziksel ve duygusal olarak ihmal edildiğinde ne denli geniş çaplı etkiler yaratabileceğini gözler önüne sermektedir.

Bu durumun düzeltilmesi için toplumsal duyarlılığı artırmak ve bu çocuklara sahip çıkmak gerekmektedir. Toplumun her kesimi, bu çocuklara destek olmalı ve onlara sevgi dolu bir

ortam sunmalıdır. Eğitim kurumları, sosyal hizmetler ve sivil toplum kuruluşları, bu çocuklara yönelik programlar geliştirerek onlara daha iyi bir gelecek sağlamalıdır.

Koruyucu aileler, sevgi dolu bir yuva sağlayarak bu çocukların hayatını olumlu yönde değiştirebilir. Türkiye'de ve Almanya'da koruyucu ailelerin sayısı her geçen gün artsa da, hâlâ büyük bir ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye'deki Durum

2023 itibarıyla Türkiye'de yaklaşık 6.800 koruyucu aile bulunmaktadır. Bu ailelerin yanında toplamda 9.806 çocuk yaşamaktadır. Türkiye Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın verilerine göre, koruyucu aile sisteminde yer alan çocukların %80'i daha yüksek akademik başarı göstermekte ve %60'ı duygusal olarak daha sağlıklı bir gelişim sergilemektedir. Koruyucu ailelerin yanında yetişen çocuklar, devlet yurtlarında büyüyen çocuklara kıyasla %50 daha yüksek sosyal uyum düzeyi sergilemektedirler (Kaynak: Türkiye Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023).

Almanya'daki Durum:

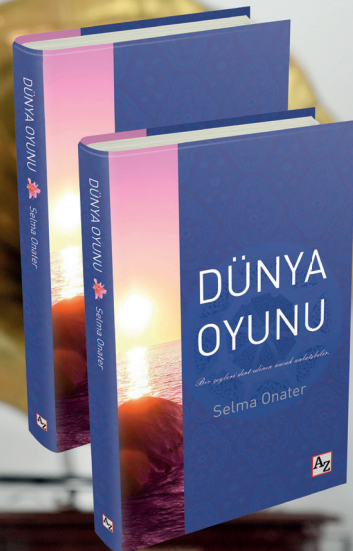
Almanya'da yaklaşık 95.000 çocuk koruyucu ailelerin yanında yaşamaktadır ve bu çocuklar, yaklaşık 80.000 koruyucu aile tarafından bakılmaktadır. Almanya Federal Gençlik ve Aile Dairesi'nin raporlarına göre, koruyucu ailelerin çocuklar üzerindeki olumlu etkileri bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Bu çocukların %75'i duygusal ve sosyal gelişimlerinde daha sağlıklı bir ilerleme kaydetmekte, %65'i eğitim hayatlarında daha başarılı olmakta ve %70'i toplumsal uyum açısından olumlu bir gelişim göstermektedir (Kaynak: Destatis ve Almanya Federal Gençlik ve Aile Dairesi, 2023).

Bilimsel Analiz ve Sonuçlar

Her iki ülkede de yapılan araştırmalar, koruyucu ailelerin çocuklar üzerindeki olumlu etkilerini açıkça ortaya koymaktadır. Araştırmacılar, koruyucu ailelerin çocuklara sadece fiziksel bir barınak değil, aynı zamanda sevgi, güven ve destek sunduğunu belirtmektedir. Bu ortamda yetişen çocukların %60'ı daha yüksek özsaygıya sahip olmakta ve %50'si daha güçlü sosyal ilişkiler geliştirmektedir. ◀

SELMA ONATER

WWW.KITAPYURDU.COM

Neu in Dreieich
Willkommen im Anka Cafe
deinem neuen Lieblingsort für Frühstück,
süße Momente und herzhafte Spezialitäten.

06103 870 01060
info@anka-cafe.de
www.anka-cafe.de
 @anka_cafe.de

Hauptstr. 43
63303 Dreieich
Öffnungszeiten:
Mo-Do: 9:30 - 19:00 Uhr
Fr - So: 9:30 - 20:00 Uhr

TALİH SEVAL TUNCER, ESSEN

"Sağlıklı olmak ne anlama gelir?" sorusu her zaman odak noktası olmuştur. Bu soruya verilen cevaplar zamanla değişmiştir. Bazen insan sadece bir beden olarak görülmüş ve teşhisi konulmuş bir hastalığı olmadığı için sağlıklı tanımlanmıştır.

Daha sonra ruhsal güçler ve sosyal bağlar da dikkate alınmıştır. Günümüzde ise insanı beden, zihin ve sosyal ilişkilerle iç içe geçmiş bir bütünlük olarak anlayan bir resim oluşmaya başlamaktadır. Bu bakış açıları biyomedikal, psikososyal ve biyopsikososyal modellerde yansımaları bulmaktadır. Ancak yine de önemli bir soru cevapsız kalmıştır: Krizlere, streslere ve olumsuz koşullara rağmen insanlar nasıl sağlıklı kalma-yı başarabilir?

Uzun süre patogenetik konsept, sağlık anlayışımızı şekillendirmiştir: İnsan, temelde düşman bir ortamda savunmasız bir varlık olarak görülmüş, önleme ise bu tehlikelerden korunma anlamına gelmiştir. Ancak, denge termodinamiğine derinden kök salmış bu düşünce, yaşamın karmaşıklığını hiçbir zaman tam olarak kavrayamamıştır.

İlginç bir şekilde, salutogenezin kurucusu Aaron Antonovsky de yaşama düşman bir çevre temel varsayımını paylaşmış, ancak yine de insanların nasıl sağlıklı kalabildiğini sormuştur. Modern dengesizlik fiziği ise şimdi yeni bir bakış açısı sunmaktadır: Çevre sadece bir tehdit değil, her şeyden önce bir canlılık ve sağlık kaynağıdır. Yaşam, çevresine karşı bir dirençle değil, onunla sürekli bir enerji ve madde akışı içinde yoğun bir etkileşimle ortaya çıkar. Yaşlanma artık sadece "tamire muhtaç bir makinenin" bozulması olarak değil, dinamik bir dönüşüm süreci olarak anlaşılmaktadır. Böylece temel bir değişim gerçekleşmektedir: Hastalıkları önleme, artık sadece bir koruma olarak değil, yaşama daha uygun bir fiziğin bulgularına dayanan, aktif bir sağlık üretimi olarak düşünülmektedir. Bu, tıp, toplum ve insanlık anlayışımız için geniş kapsamlı sonuçları olan bir paradigma değişimidir.

Dayanıklılık (Resilience): Sağlığın Anahtarı Olarak Direnç

Dayanıklılık araştırmaları artık elli yılı aşkın bir gelişime sahip olup kökleri 1970'lere dayanmaktadır. Bu alan, insan gelişimindeki riskler ve olumsuz etkilerle ilgilenen gelişim patolojisine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Aksine, dayanıklılık araştırmaları, bireylerin zorlu yaşam koşullarına rağmen olumlu bir şekilde gelişme yeteneğine odaklanmaktadır. Odak noktası, riskler dikkate alınırken, insanların zor durumların

üstesinden gelmelerine yardımcı olan koruyucu faktörler ve kaynaklardır. Patogenez hastalıkların nedenleriyle ilgilenirken, salutogenez sağlığın koşullarını sorgular; dayanıklılık ise bireysel sağlık gelişiminde belirleyici bir rol oynar. Dayanıklılık, bir insanın stres, krizler veya zorlu koşullara rağmen sağlıklı kalma ve hatta gelişme yeteneğini tanımlar.

Salutogenez ile Bağlantı

Aaron Antonovsky'nin salutogenez kavramı tam da burada devreye girer: İnsanların neden hastalandığını değil, içinde bulunduğu olumsuz koşullara rağmen nasıl sağlıklı kaldığını sorar. Bu süreçte merkezi bir rol, anlaşılabilirlik, yönetilebi-

Gerçekten sağlıklı olmak ne anlama geliyor?

Sağlıklı olmak sadece hasta olmamak mıdır? Yoksa daha fazlası var mıdır?

lirlik ve anlamlılıktan oluşan tutarlılık duygusudur. Dayanıklı insanlar genellikle, stres ve krizlerle daha iyi başa çıkmalarını sağlayan, güçlü bir tutarlılık duygusuna sahiptirler.

Patogeneze den Ayrışma

Patogenetik modelde, dayanıklılık genellikle sadece hastalıklara karşı bir koruma mekanizması olarak, yani zorluklardan toparlanma yeteneği olarak görülür. Buna karşılık, salutogenetik modelde dayanıklılık, sadece koruma sağlamla kalmayıp aynı zamanda sağlığın aktif olarak teşvik edilmesine de katkıda bulunan dinamik bir süreç olarak anlaşılır.

Dayanıklılık doğuştan gelen bir özellik değildir, ancak çeşitli faktörlerle güçlendirilebilir.

Sosyal destek (istikrarlı ilişkiler ve ağlar)

Pozitif başa çıkma stratejileri (örn. *problem çözme becerisi*)
Öz-yeterlik inancı (*zorlukların üstesinden gelme yeteneğine olan inanç*)

Farkındalık ve stresle başa çıkma

Dayanıklılık, iki sağlık modeli arasında bir köprü olarak anlaşılabilir: Hastalıktan korur (*patogenetik bakış açısı*), aynı

zamanda sağlığın korunmasına ve kişisel gelişime aktif olarak katkıda bulunur (*salutogenetik bakış açısı*).

Hasta İnsanlar İçin Salutogenezin Önemi

Sağlık biliminde, patogeneze hastalıkların ortaya çıkışını tanımlarken, salutogeneze sağlığın kaynağını ve gelişimini inceler. Bu kavram, tıp sosyoloğu Aaron Antonovsky tarafından geliştirilmiştir ve özellikle mevcut sağlık sorunları olan insanlar için sağlık teşvikine alternatif bir bakış açısı sunar.

Salutogeneze Kavramı

Salutogeneze, sağlık ve hastalık zıt durumlar olarak değil, bir süreklilik üzerindeki noktalar olarak görür. Antonovsky, bu terimi, insanların zorluklara rağmen nasıl sağlıklı kalabildiklerini anlamak için tanıtmıştır.

Tutarlılık Duygusu Merkezi Bir Öge Olarak

Salutogeneze kilit bir faktör, yaşamı anlaşılır, yönetilebilir ve anlamlı olarak deneyimleme yeteneğini tanımlayan tutarlılık duygusudur. Üç bileşenden oluşur:

Anlaşılabilirlik: Bilgi ve olayları yapılandırılmış ve açıklanabilir olarak anlama yeteneği.

Yönetilebilirlik: Zorlukların üstesinden gelmek için kendi kaynaklarına ve sosyal çevrenin desteğine güvenme.

Anlamlılık: Yaşamın anlamlı olduğuna ve çaba göstermeye değer olduğuna dair inanç. Bu yönler, özellikle hasta insanlarda dayanıklılığı ve genel refahı teşvik eder.

Hasta İnsanlar İçin Önemi:

Sağlık sorunları olan insanlar için salutogeneze, sadece hastalık tedavisinin ötesine geçen bir yaklaşım sunar. Tutarlılık duygusunun teşvik edilmesiyle aşağıdaki olumlu etkiler elde edilebilir:

Öz-yeterlik güçlendirme: Hasta bireyler aktif bir sağlık anlayışı geliştirir ve durumlarını daha iyi etkileyebilirler.

Dayanıklılığı teşvik etme: Stres ve aksiliklerle başa çıkma yeteneği artar. Yaşam kalitesini artırma: Daha yüksek bir tutarlılık duygusu, daha iyi bir genel refah ile ilişkilidir.

Sağlık anlayışı, dar, yalnızca biyomedikal bir bakış açısından, beden, ruh ve sosyal çevreyi eşit derecede dikkate alan bütüncül bir bakış açısına doğru gelişmiştir. Patogeneze hastalıklardan korunmaya vurgu yaparken, salutogeneze sağlığı koruyan ve güçlendiren kuvvetlere bakışı açar. Dayanıklılık, insanların krizler aşıldıktan sonra, sadece hayatta kalmadığını, aynı zamanda onlarla birlikte büyüdüğünü göstererek bu resmi tamamlar.

Böylece sağlık, artık değişmez bir durum olarak değil, içsel kaynaklar ve çevremizle sürekli etkileşimde bulunan canlı bir süreç olarak görünmektedir. Bu, korumadan gelişime giden bir yoldur. İnsanı sadece savunmasız değil, aynı zamanda güçlü, yaratıcı ve gelişmeye açık olarak görmeyi öğreten bir paradigma değişimidir. Salutogeneze, hasta insanların sağlığını teşvik etmek için değerli bir çerçeve sunar. Tutarlılık duygusunu güçlendirmeye odaklanarak, bireyler hastalıklarıyla daha iyi başa çıkabilir ve yaşam kalitelerini artırabilirler. Bu nedenle, salutogenetik yaklaşımların sağlık hizmetleri pratiğine entegre edilmesi önerilir. ◀

“Kamber Ateş nasılsın?”

İpek Ateş... Bu isim, sadece bir annenin kimliği değil, aynı zamanda 12 Eylül faşizminin anne yüreklerinde açtığı yaraların da adıydı. 12 Eylül darbesinin ardından tutuklu oğlunu ziyaretinde, Kürtçe konuşmak yasak olduğu için kendisine öğretilen tek Türkçe cümleyle sadece “Kamber Ateş Nasılsın?” diyebilen bu kadın, belki de o dönemin en çarpıcı sembollerinden biri olacaktı.

Bu sözler 12 Eylül'ün darmadağın ettiği hayatlar için kolay kolay unutulmayacak bir soruydu. Bir annenin yürek yakan bu ifadeleri, 12 Eylül faşist darbesinin Türkiye'nin sosyolojik yapısını nasıl yerle bir ettiğini göstermesi açısından son derece önemli. Farklı kaynaklara göre, darbe sonrasında yaklaşık 650.000 kişi gözaltına alındı. Cezaevlerindeki toplam tutuklu ve hükümlü sayısı ise 52.000'e ulaştı. Açılan davalarda 230.000 kişinin yargılandığı biliniyor.

Darbe sonrası dönemde 50 kişinin idam cezası infaz edildi. Bu idamların 18'i sol görüşlü, 8'i sağ görüşlü ve 23'ü adli suçluydu. Ayrıca 1 ASALA militanı da idam edildi. Bu dönemde 517 kişiye idam cezası verildi, ancak bu cezaların 124'ü Askeri Yargıtay tarafından onaylandı.

İşte böyle bir iklimde belki de 12 Eylül gerçeğini en açık şekilde anlatan bir çığlık, bir ses gibi kulaklarda yankılandı İpek Ateş'in sözleri: *"Kamber Ateş nasılsın?"*

Mamak Askeri Cezaevi'nde yapılan şiddetli işkencelerden geçen onlarca mahkumdan biriydi Kamber Ateş.

Kürt'tü...

Adaletsizliğe başkaldırmış, ülkesi adına kendisine göre bir umut büyütmişti yüreğinde. Darbe geldiğinde binlerce siyasi gibi o da kendisini Mamak Cezaevi'nin soğuk duvarları arasında buldu.

İdamla yargılandı ve müebbet cezası aldı.

İşte tam bu günlerde kendisini ziyarete gelen ve tek kelime Türkçe bilmeyen annesinin feryadı, dik durmaya çalışan Kamber Ateş'i bile sarsacaktı.

İpek Ateş... Bu isim, sadece bir annenin kimliği değil, aynı zamanda 12 Eylül faşizminin anne yüreklerinde açtığı yaraların da adıydı. 12 Eylül darbesinin ardından tutuklu oğlunu ziyaretinde, Kürtçe konuşmak yasak olduğu için kendisine öğretilen tek Türkçe cümleyle sadece *"Kamber ateş nasılsın?"* diyebilen bu kadın, belki de o dönemin en çarpıcı sembollelerinden biri olacaktı.

Mamak Cezaevi'nde, 12 Eylül faşist darbe sonrası dönemi. Kamber Ateş, idam cezası müebbeti çevrildikten sonra tam 11 yıldır parmaklıklar ardındaydı. Bir gün, uzun yıllardır görmediği annesi İpek Ateş, Sivas'tan onu ziyarete geldi.

Mamak Cezaevi'nin görüş kabinleri, sadece bedenler arasına değil, kalpler arasına da duvar örmüştü. *"Türkçeden Başka Dille Konuşmak Kesinlikle Yasaktır!"* tabelaları asılıydı ve ana dili Kürtçeden başka dil bilmeyen anne İpek Ateş, oğluyla ancak o sıkışmış Türkçe cümlelerle konuşabiliyordu.

Ne var ki, İpek Ana Türkçe bilmiyordu. İki yasaklı dilin ortasında anne ve oğulun konuşabilmesi imkansızdı. Ama bir anne yüreği her engeli aşardı. İpek Ana, birkaç Türkçe sözcüğü ezberlemişti. Onu görür görmez, ezberlediği tek cümleyi, *"Kamber Ateş, nasılsın?"* diye tekrar tekrar sormaya başladı.

Kamber, annesinin gözlerindeki hasreti, yüzündeki yorgunluğu ve yasaklanmış diliyle anlatamadığı tüm duyguları anlıyordu. Annesi her *"Kamber Ateş, nasılsın?"* dediğinde o, *"İyiim ana, sen nasılsın?"* diye cevap veriyor, annesinin *"Kamber Ateş, nasılsın?"* sorusuna karşılık, *"Sihhatin nasıl, yolculuk*

nasıl geçti?" diye soruyordu.

Annesi yine *"Kamber Ateş, nasılsın?"* diye sorduğunda, o bu kez *"İyiim anacım. Babam, amcam nasıl?"* diye cevap veriyordu. İpek Ana ise sadece ezberlediği o üç kelimeyi tekrarlayabiliyordu.

Bu unutulmaz buluşmada, kelimelerin bittiği yerde, sadece gözler konuştu. İpek Ana, biricik oğluna sarıldı ve yılların özlemiyle, dilsiz bir sevgiyle kucaklaştılar. Bu, yasaklı bir dille suskun bırakılan bir annenin, kalbiyle konuşmasının doku-naklı hikayesiydi.

Oğlunu mahkeme salonlarında veya en azından hapishane-nede *"yaşarken"* görmek bile bir anneyi mutlu etmek için yerterdi. Dar görüş kabinlerinde iki kalp arasında kurulan o engin köprüde bütün duygular, hasretler birbirine yol bulabiliyordu.

"Kamber Ateş nasılsın?"

Bu soru, aslında şunu söylüyordu: *"Oğlum, sen ölmedin ya! Ben de ölmedim. Bekleyeceğim, ne kadar sürer bilmem ama bekleyeceğim."*

11 yıl boyunca Mamak ve Çanakkale cezaevlerinde yatan Kamber Ateş, annesinin oğul hasretiyle nasıl çıktığını, yaşlandığını göremedi. 11 yıl kaldığı cezaevinde, gözaltında babasını, küçük erkek kardeşini bile tanımazdan gelen Kamber Ateş'in hikayesi, sadece bir kişinin değil, o dönemde benzer acıları yaşayan binlerce ailenin hikayesinden biriydi. Kamber Ateş, durumu *"12 Eylül'de DAL denilen özel işkencede babamı ve benden küçük erkek kardeşimi getirmişlerdi. Onlara zarar gelmesin diye ikisini de tanımadım."* sözleriyle anlatıyor.

"Kamber Ateş nasılsın?" sorusu, zamanla sadece bir annenin oğluna sorduğu soru olmaktan çıktı. 12 Eylül'ün tüm mağdurlarına sorulan bir soru haline geldi.

Unutulmayan Ses

İpek Ateş, 2022 yılında yaşamını yitirdi.

Kamber Ateş'in hikayesi bize hatırlatıyor ki; tarih sadece kazananların değil, direnenlerindir de. Ve bazen en büyük direniş, bir annenin cam ardından oğluna sorduğu sade bir soruyla başlar: *"Kamber Ateş nasılsın?"*

12 Eylül karanlığında bile, anne sevgisi ışık olmaya devam etti. İpek Ana'nın sesi, tüm annelerin sesiydi; Kamber'in hikayesi ise, özgürlük mücadelesinin asla bitmeyeceğinin kanıtıdır.

"Kamber Ateş nasılsın?" sorusu bugün Türk siyasal tarihinin travmatik sayfalarında hâlâ yankılanıyor. Bu ses, sadece bir annenin sesi değil, yok sayılan bir toplumun, yasaklanan bir dilin manifestosu gibi kulaklarda çınlıyor hala.. ◀

HATİCE YALÇIN ANTALYA

Karanlık çökmesine çok az kalmıştı. Taş döşeli dar sokaktan neredeyse koşarak geçerken, kalbim hızla çarpmaya başlamış, kendimi gül bahçeli, yüksek duvarlı tekkenin ahşap merdivenlerinde bulmuştum. Kapıyı, sonradan babasının ustasının adının verildiğini öğrendiğim temiz yüzlü, telaşlı bir genç olan İbrahim Edhem açtı. Babam Muallim Ahmet Efendi'nin Halide Edip Hanım'a yazdığı mektubu ulaştırdığımı söylediğinde beni hemen içeri buyur etti. Ortalıkta silahlı İngiliz askerleri kol gezdiğinden babam kendini riske atmak istememiş, mektubu Üsküdar Sultantepe'deki Özbekler Tekkesi'ne benim getirmemi uygun bulmuştu. İçeri girdiğimde Halide Edip Hanım'ın tekkede olmadığını öğrendim; dönene kadar beni şeyhin odasında misafir edeceklerini söylediler. Odaya girdiğimde şeyhin ve yanındaki öğrencilerinin önlerinde duran kaplardaki suyun üstünde boyalarla desenler çizdiğini görür görmez bedenimi aşağıdan yukarıya bir alev, bir titreme aldı. Memleketin içinde bulunduğu bu günlerin karanlığından olacak, parlıtısı iyice yayılan bir ışık gibi yüzüme vurdu renkler, gözlerim kamaştı, dilim damağım kurudu. O an aşkı ve bundan sonra yerimi bulduğumu anlayıp bir rahatlamayla aynı anda eşsiz bir heyecan yaşadığımdan, kelimeler ağzımdan açık seçik çıkamadan kekeler gibi zorlukla *"Bu nedir?"* diye sorabildim. İbrahim Edhem'in sessizce *"bu Ebru"* dediğini duyduğumu hayal meyal hatırlıyorum. Milli Mücadele yıllarında Kuva-yi Milliye hareketini destekleyen, aynı zamanda Ebru sanatının da yayılmasına, gelişmesine büyük katkıları olan ve şimdilerde müze olmayı bekleyen Özbekler Tekkesi'ni de anmaya, anlatmaya değer bulduğumdan yazıma bu küçük kurguyla başlamak istedim.

Ebru, en yalın tanımıyla su üzerinde yapılan geleneksel bir Türk süsleme sanatıdır.

Kendine has malzemeleri vardır: Ebru teknesi, genellikle gül dalı ve at kılından yapılan fırça, suya kıvam vermekte kullanılan ve daha çok geven özü ile deniz kadayıfından elde

edilen kitre, boyayı şekillendirmek için kullanılan biz, boyanın su üzerinde yüzmesini ve kâğıt yüzeyine tutunmasını sağlayan ve büyükbaş hayvanların safrasından alınan *'öd'* topraktan elde edilen oksit boyalar. Tabii ki zamanla kimyasal içerikli malzemeler de kullanılmaya başlanmıştır.

Evet, yanlış duymadınız, *"su"* üzerinde yapılan, tuvali su olan kadim ve sihirli bir sanattır Ebru. Düşünsenize: Suyun üzerinde sihirli iksir hayvan öd suyu ile kıvam verilmiş toprak boyalarla büyüleyici görüntüler elde ediyorsunuz.

Ebru'nun ilk nerede ve ne zaman yapılmaya başlandığı tam olarak tespit edilememiştir. Ancak 13. yüzyıl itibarıyla Türkistan'dan İpek Yolu ile önce İran'a, oradan Anadolu'ya geçtiği bilinmektedir ve kâğıttan önce keçe üzerine yapılmış olduğunun tespiti, kökeninin milattan önceye dayanabileceğine işaret etmektedir. Yayılım alanı Türklerin yaşadığı bölgelerde olduğundan ve 17. yüzyılda Avrupa'ya İstanbul üzerinden ulaştığından ve görüntüsü mermerdeki damarları andırıldığından, yüzyıllardır batı ülkelerinde *'Türk kâğıdı'*, *'Türk mermer kâğıdı'* olarak bilinir ve anılır. Günümüzde İslam sanatları içerisinde sınıflandırılmaya çalışılsa da Ebru'nun tam anlamıyla bir Türk sanatı olduğu evrensel olarak genel kabul gören bir gerçektir. Bilinen ilk ismi Çağatayca hare gibi damarlı anlamına gelen *"Ebre"* dir. Farsçada bulutumsu anlamına gelen *'Ebri'* denilmiş, Anadolu'ya geçince *"Ebru"*da karar kılınmıştır. Ebru ilk olarak *'hafif ebru'* denilen, üzerine yazılan yazıların okunmasına fırsat tanıyan açık renkli, pastel tarzda yapılarak el yazması kitapların kenarlarını süslemiştir. Osmanlı döneminde hat sanatıyla birlikte ilerlemiştir.

Yaşayan bir sanat olması itibarıyla geçmişten günümüze birçok üstadın emekleriyle kitaplardan, tekstil ve mefruşata, cam aksesuarlara, çantalara, takılara kadar kullanım alanı genişlemiş, gelişmiştir. Bu gelişimin en güzel taraflarından biri, Ebru eserlerin çerçevelenip duvarlarımızda gözlerle şenlik yaşatmasıdır. Kumaş, deri, ahşap, cam, seramik, keçe gibi birçok yüzeye alınabilmektedir Ebru ve son yıllarda değişik etkinliklerde insan vücudu üzerine de yapılmaktadır. Bilinen ilk Ebru

Suya düşen aşk: Ebru

sanatçısı Şebek Mehmet Efendi'dir. Ebru sanatının gelişimine büyük katkı sağlayan sanatçılar arasında hatip ebrusu ile tanınan Hatip Mehmet Efendi, Özbekler Tekkesi şeyhi Sadık Efendi ve Hazerfen İbrahim Edhem Efendi yer almaktadır. Klasik Ebru sanatının yakın geçmişteki temsilcileri çiçekli ebruların ustası Necmettin Okyay ile Mustafa Düzgünman'dır. Klasik ekolün günümüz temsilcileri ise bir geleneğin üreticisi, aktarıcısı ve taşıyıcısı ustalar oldukları için Türkiye'nin ulusal envanterine kayıtlı somut olmayan kültürel miras taşıyıcısı kimseleri ifade eden *'Yaşayan İnsan Hazinesi'* unvanına sahip Fuat Başar ve T. Alparslan Babaoğlu'dur. Yine aynı unvana sahip A. Hikmet Barutçugil, kendi adıyla anılan *'Barut Ebrusu'* ile bilinmektedir. Türk ebrusu ile ilgili yazılı belge olarak bilinen 1608 tarihli *'Tertib-i Risale-i Ebri'* adlı eser, Ebru sanatı hakkında içerdiği bilgiler ve bu sanatın en az 500 yıllık bir geçmişi olduğu konusunda kaynak oluşturmaktadır. Günümüzde geleneksel olarak devam eden battal, gelgit, şal, taraklı, bülbül yuvası, kumlu gibi Ebru desenlerinin yanında kaplan gözü, akkâse, ikileme, dalgali gibi birçok farklı teknik uygulanmakta ve hat, minyatür, tezhip, sulu boya, kat'ı ile birlikte uygulanarak çok sayıda geleneksel ve modern çalışma yapılmaktadır. Bu uyumlu ve zengin yönüyle Ebru, sonsuz yaratıcılığa imkân tanımaktadır.

Ebru sanatı 2014 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir. Bu başarının mimarı günümüz Ebru sanatçılarından Atilla Can'dır. Yine Atilla Can'ın önyak olmasıyla her yılın eylül ayının ikinci cumartesi *'Dünya Ebru Günü'* olarak kutlanmaktadır.

Ebru'nun özü sudur, aşktır. Ebru suya düşen aşktır. Su medeniyettir, bizzat hayattır. Ebru da sanatçısı ve onu gören gözler için hayat kaynağıdır. Renklerin dansı, desenlerin cüm-

büşü, can şenliğidir. Ruha iyi gelen manevi yönüyle kırık gönüllerin, yaralı kalplerin şifasıdır. Ebru halini bilir, davet eder seni, sen ona gidersin. Ben de kırık dökük bir zamanımda kendiliğinden Ebru'nun gönlüme ve zihnime düşmesiyle, hatta her iki kolum da gerçek manada kırık ve alçıda iken çalmıştım kapısını Ebru'nun. Zamanla sardı, onardı yaralarımı, en candan bir dost gibi bağrına bastı beni...

Ebru teknesi niyet okur, ruhun halinden anlar, güzel sözler duyarsa karşılığında güzellikler verir. Öyle hassastır ki bir toz zerresiyle yaralanır Ebru, o yüzden tekne başında sözümüzü sakınır, nefesimizi tutarız. Ebru teknesi sürprizlidir, istediğini vaat etmez sana, nasibindeki neyse onu alırsın. Ebru aşksız yapılmaz. Tekne başında zaman adeta durur. Gerçek hayatın kaosu, keşmekeşi unutulur. Diğer bütün bağlar kopar, baş başasındır artık sen ve Ebru. Ebru, sanatçısının sevgisini, zamanını, emeğini, çalışkanlığını, uykusuz gecelerini talep eder. Devlet sanatçısı, somut olmayan miras taşıyıcısı sevgili hocam Mukadder Kavas'tan tekne başında günlerce uykusuz kalarak çalıştığını, istediği bir deseni teknedan alınca sevinçten ağladığını çok kez işittim. Bu

ata yadigarı sanatı özel kılan birçok unsuru paylaşmaya çalıştım. Yazımın sonunda en özeline de paylaşmak istiyorum: Her bir Ebru tıpkı parmak izi gibi birbirinden farklı, eşsizdir. İkinci kez aynı Ebru alınamaz, benzer ama asla aynısı olmaz. Kıymetli Hocamın hep dediği gibi: *"Bir ilahi yüzeyde bütün hassas dengelerin buluşmasıdır Ebru."*

Kaynak kitaplar:

Halide Edip Adıvar, *'Türk'ün Ateşle İmtihani'* (1928)

Alparslan Remzi Kallımcı, *'Kurtuluşun Menzili Özbekler Tekkesi'* (2022)

Uğur Derman, *'Türk Sanatında Ebru'* (1977)

Gülseren Sönmez, *'Gelenekselden Günümüze Ebru'* (2007)

Atilla Can, *'Ebru Art'* (2016)

HATİCE DİKBAŞ İZMİR

Elindeki kitabı okurken yine kafasının okuduğu metinlerden uzaklaştığını fark etti ve kitabı önündeki sehpaye bıraktı. Fakat sayfayı işaretlemeyen kapatmıştı yine. Kendi kendine söylendi: "Ne zaman bitecek bu kitap?" Böyle bir ileri bir geri, kaldığı sayfayı bulmak için geriden başlarken hevesi kaçırıyordu. Oysaki edebiyat okumayı kendisi seçmişti. Severdi. En çok da romanları. Kendisini roman kahramanlarının yerine koyar, zihninde kurduğu sinema sahnelerinde rolünü oynardı. Bazen kitabı bırakır, senaristliğe soyunur, hikâyenin devamını kendisi yazardı. Ama şimdi roman okumak zorunlu bir eylem olmuştu.

Sınavlar yaklaşıyor, mezun olmak istiyorsa bu kitapların hepsini okuması gerekiyordu. Belki de okumak zorunda olmak keyfini kaçırıp hikâyeden uzaklaştırıyordu zihnini. Oldum olası sevmeydi zorla yapılan eylemleri. Bıraksalar keyfine, çabucak bitireceği işleri, birileri ya da bir şeyler zorlayınca yapmayası gelirdi. Ruhunda vardı muhaliflik. Annesinin kızarak söylediği sözün vücut bulmuş hâliydi ne de olsa: "Herkes gider Mersin'e, bizim kız gider tersine." Haklılık payı da yok değildi hani. Bir keresinde annesinin misafirlığe giderken "Sakın sokağa çıkıp kirlenme!" diyerek giydirdiği limon sarısı, etekleri fırfırlı, robasında çiçekli fistolarla süslü bayram elbisesini, onun boşluktan faydalanarak sokağa çıkmış, asfalt döken arabaları izlerken zift etmiş, söz dinlemediği için dayağı yemişti. Sokağa çıkma demeseydi annesi, belki de içeride oturup gelenlerin davranışlarını izleyerek eğlenecekti kendi kendine ama yine tersini yapmıştı söylenenin. Daha nelere karşı gelmişti, sayısız. Bu huyunu kendisi de sevmiyordu aslında çünkü başını belaya sokuyordu her seferinde. O çocuk için de annesi "Olmaz!" demişti de bizimki inatla "Olacak!" diye tutturmuştu. Ailevi sorunlar yetmezmiş gibi bir de başına bu aşkı bela etmişti.

Kaçıncı kahve olduğunu saymamıştı ama yine kalkıp bir kahve içmeye karar verdi. Belki dağılan zihni toparlanırdı bu sayede. "Hep mi böyle zor olacak hayatım" diye düşündü kahvenin kaynamasını beklerken. "Hep mi her şey üst üste gelecek?" Nerede pes edip nerede devam etmesi gerektiğini hiçbir zaman öğrenemeyeceğini biliyordu. Vazgeçmemek öğretilmişti. Oysaki o da bir insandı ve vazgeçmek de gayet insaniydi. Sırf vazgeçti bıraktı demesinler diye nasıl dipsiz kuyulara düşmüştü de çıkmak için ödediği bedelleri bir kendisi bir de Allah bilirdi. "Keşke" diyordu. "Keşke o sevdadan vazgeçseydim"

Geçenlerde internette bir fotoğraf görmüş, ilgisini çektiği için dönüp araştırmıştı. Fotoğraf Çin'in Çongçing kentinde

açılan 5 katlı, 8 rampalı bir kavşağa aitti. Haberde bu kavşakla ilgili şöyle yazıyordu: "Yanlış yola giren kişi çıkmak için en az bir gününü harcayabilir." İşte "benim kafamın içinin görüntüsü bu" diye düşündü. Yanlış düşüncelere girip doğru yolu bulmak için günlerini harcıyor, bulduğunu sandığı yolda tekrar bir dönemeç çıkıyor önüne ve kavşağın içinde dönüp duruyordu.

Zehir gibi acı kahveden aldığı ilk yudumla yüzünü buruşturdu ama seviyordu bu acı tadı. Sütlu ve tatlı kahve içen, kırılğan, dayanıksız, su şişesinin kapağını bile birilerine açtıran kadınları düşündü. Kim daha akıllıydı, kim daha güçlü?

Kahvesini alıp ev sahibinin o müthiş zevkini yansıtan cam göbeği duvar boyalı, varaklı kartonpiyerlerle süslenmiş tavanlı ve bir türlü anlamlandıramadığı cam bölmeli kapılarla süslü evinin salonuna doğru yürüdü. İkinci el alınmış, oturan kişinin yaylarını hissettiği hafif parlak çiçek desenli mavi kanepeye kendini bırakıverdi. "Hadi bakalım," dedi kendi kendine, "Neydi bu roman kahramanının derdi? Neden kendini bu kasvetli ortamlarda buluyordu ve neden kitabın ortasında birdenbire kimliği ve hatta cinsiyeti değişmişti?" İngiliz romanının kraliçesi Virginia'ya, ki kraliçelik unvanını ona kendisi vermiş, tacı elleriyle takmıştı Mrs. Dalloway'i okuduğunda, "Sen de normal değilmişsin," dedi gülerek. Kendini Kraliçe Virginia'nın yerine koyup, onun yaşadığı Sussex şehrinin heybetli uçurumlarını, tebeşir tepelerini, şehrin kuzeyindeki orman ve fundalık alanları, soğuk, sisli ve yağmurlu bir atmosferde olduğunu hayal etti. Bunların hiçbirini kendi gözleriyle görmemiş, hepsini okuduğu romanlardan öğrenmişti.

Siyah beyaz bir fotoğrafında görmüştü onu. Kadifeye benzeyen bir kumaştan dikilmiş, yakasında şeklini fotoğraftan çıkaramadığı bir broş, yine aynı kumaştan bol, uzun bir etekle pencerenin kenarında desenli kumaşla kaplanmış bir koltukta oturmuş düşünüyordu Virginia. Artık o sahnedeki Virginia değildi. Ayağa kalktı.

Aslında pijama terlik kombinli olmasına rağmen rolünün gereğini yerine getirerek üstünü başını düzeltti. Pencereye doğru gitti. Gördüğü sanki karlı dağlar değilmiş de sisli ağaçların ötesinde uzanan buz mavisi, dalgalı bir denizmiş gibi düşündü. Kahve bardağını eline aldı. Hayalindeki dekorasyonun olmazsa olmaz parçası meşe ağacından eski bir sandalye ve masayı da kendi masa sandalyesinin yerine koymayı da unutmamıştı. Hep istemişti öyle mobilyalar. Altında ince, uzun, kilitli çekmecesi olan üzeri yaşanmışlıkların izleriyle dolu, anahtar eski kitap görünümlü kutuda saklanan bir masa ve koluğu döşemelik kumaşla kaplı, oturak yeri genişçe, doğal ahşap olduğu için kaldırması ağır, biraz gıcırtılı bir sandalye. Kendisini her zamanki gibi düşlerine o kadar kaptırmıştı ki sandalyeye

Foto: Alamy.com

Virginia Woolf

Siyah beyaz bir fotoğrafında görmüştü onu. Kadifeye benzeyen bir kumaştan dikilmiş, yakasında şeklini fotoğraftan çıkaramadığı bir broş, yine aynı kumaştan bol, uzun bir etekle pencerenin kenarında desenli kumaştan kaplanmış bir koltukta oturmuş düşünüyordu Virginia.

otururken olmayan eteğini arkası buruşmasın diye düzeltmişti.

Düşünde yaşadığı hayatın kasvetli büyüüne kapılmış düşünürken, telefonunun sinir bozucu alarmıyla gerçek dünyaya dönmek zorunda kaldı. Uykusuz geçen bir gecenin daha ardından derse gitmek zorundaydı. Devamsızlığı kemiğe dayanmış, hocaların insafı ise gelecek döneme kalmıştı. O yüzden peş peşe çalacak alarmlar kurmuştu. Sıçrayarak çirkinlik abidesi olan, fermuarlı, demirleri yamulduğu için bazen yan yatan portatif dolabının önünde durdu. Düşünde meşe ağacından mobilyalar vardı, gerçeğinde plastik. Hayatı olmasa da düşleri kaliteliydi hiç değilse.

Hava zehir gibi soğuktu ve dışarıda fazla kalırsan resmen bıçaklıyordu bacaklarını. Pantolon giyecekti evet ama şu içine giymesi gereken yünlü içlikten nefret ediyordu. *"Bugün ne*

giysem?" sorunsalı kafasında onu hep aynı noktaya getiriyordu: *"İçlik giymiş genç bir kız nasıl olur da kendisini güzel hissedebilir ki?"* Hele de âşık olduğu çocukla aynı çatının altında olduğunu bilirken. *"Ayıp ama yeter! Sen de bu kadar soğuk olmak zorunda mısın? Gel anlaşalım, biraz da sarılalım. Belki ısınırız."* dese ne olurdu sanki? Ne geziyordu onda o cesaret. İçliğini, üzerine haki kadife pantolonunu, bej rengi, geçen yıl annesinin ördüğü kalın haroşa desenli boğazlı kazağını giydi. Saçları ezelden şekilli. Yüzü hiç değilse saçlarından gül-müştü. Pek uğraşmazdı şekil vermek için ama genelde iyi dururdu. Yüzüne gözüne bakarken birden saat dikkatini çekti. Şimdi çıkmazsa otobüsü kaçıracaktı. *"Makyaj da kalıversin,"* dedi. Çantasına aceleyle kitaplarını doldurdu. Atkı, bere, eldiven... Allah ne veriyse taktı takıştırdı. Attı kendini cam gibi buz tutmuş sokağa. ◀

HÜRREM ERMAN FRANKFURT

Fotograf: Sebahattin Çelebi

İspanyol müzik araştırmacısı Vicente Fabuel'in Selda Bağcan hakkındaki şöyle diyor: *"Türk vokalisti Selda, doğu kültüründen çıkmış sayılı efsanevi kadın seslerden biridir. O büyük çöllerin ortasında az bulunan vahalar gibidir. Bir insan nasıl bu kadar çevik, bu kadar derin, bu kadar yaratıcı ve bu kadar hissederek şarkı söyleyebilir."*

Bence tam da bu kelimelerle başlamalıyız Selda Bağcan'ın hikayesine. Zira onun sanat serüveni, sadece bir müzisyenin biyografisi değil, toplumsal belleğin müzikal tezahürüdür; zamanın ruhunu özümseyip onu evrensel bir dile çeviren nadir sanatçıların kronolojisidir.

Selda Bağcan, Türk müziğinin coğrafyasında, gelenekle modernite arasında kurulan köprünün en sağlam ayaklarından biridir. Muğla'nın topraklarında filizlenen bu ses, bugün dünyanın dört bir yanında, kültürel sınırları aşarak milyonlarca kalbe dokunmakta. Times dergisinin *"Dünya Müziğinde Yaşayan Efsane ve Tarihi Kadın Şarkıcılar"* listesinde yer alan Bağcan, sadece Türk müziğinin değil, küresel sanat atmosferinin de vazgeçilmez figürlerinden biri haline geldi.

Köklerden göklere: Bir Sanatçının Metamorfozu

1948 yılında, aslen Makedonyalı Türk göçmen bir ailenin çocuğu olarak Muğla'da dünyaya geldi. Babasının tayini nedeniyle küçük yaşta Van'a yerleşti ve 10 yaşına kadar orada yaşadılar. Bu coğrafi hareketlilik, onun sanatsal kimliğinin çok katmanlı yapısının temellerini atmıştır. Van'ın mistik atmosferi, Anadolu'nun derinliklerinde yankılanan türkü geleneği, genç Selda'nın ruhuna erken yaşlarda nüfuz eder.

Müzikle tanışması ise Batılı enstrümanlarla gerçekleşir. Çocuk yaşlarda Batı müziğinden enstrümanlarla (*mandolin, gitar*) müziğe başlamış, lise yıllarında yabancı dillerde (*İngilizce, İtalyanca, İspanyolca*) şarkılar söylemiştir. Bu er-

ken dönem, onun sanatsal kimliğinde evrensellik arayışının ilk tohumlarını atmasına işaret eder. Bir yandan Anadolu'nun türkü geleneğini özümseyip diğer yandan Batı müziğinin teknik imkanlarını keşfetmesi, ileriki yıllarda yaratacağı sentezin ön habercisidir.

1971 yılı, Selda Bağcan'ın sanat tarihindeki dönüm noktası. Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik Mühendisliği öğrencisiyken çıkardığı ilk iki 45'lik plak bir milyon dolayında satılınca, meslek olarak müziği seçmeye karar verdi. Bilimsel akılcılıkla sanatsal sezgiyi harmanlayan bu nadir kişilik, müziği sadece bir ifade aracı olarak değil, toplumsal gerçekliği dönüştürme gücü olan bir silah olarak kavrayor.

1970'li yıllar, dünya genelinde toplumsal uyanışın, protest kültürünün ve siyasal bilinçlenmenin yükselişe geçtiği bir dönem. Özellikle sol partilerin ve kuruluşların düzenlediği etkinliklerde konserler veren Selda Bağcan, bu atmosferin içinde, müziği sadece estetik bir deneyim olarak değil, toplumsal dönüşümün aracı olarak kavrayan bir sanatçıya dönüşür.

Onun protest müziği, aslında sıradan siyasal sloganizmden uzak. Anadolu aşık geleneğinin derinliklerinden beslenip çağdaş müzikal ifade biçimleriyle sentezlediği türküler,

Selda Bağcan

Anadolu'dan dünyaya yayılan bir ses devrimi

"İspanyol müzik araştırmacısı Vicente Fabuel'in sözleriyle 'büyük çöllerin ortasında az bulunan vahalar' gibi olan Selda Bağcan, 1971'den günümüze uzanan sanat serüveniyle sadece Türk müziğinin değil, küresel sanat atmosferinin de vazgeçilmez figürü haline geldi. Mos Def'in Sampling'inden Elijah Wood'un tutkulu hayranlığına, Glastonbury sahnesinden Berlin konser salonlarına kadar uzanan bu etki, müziğin evrensel dilinin en çarpıcı tezahürü olarak tarihe geçti."

"1980 darbesinde hapse atılan, pasaportu elinden alınan protest müziğın sesi; bugün Times dergisinin "Dünya Müziğinde Yaşayan Efsane Kadınlar" listesinde yer alıyor. Selda Bağcan'ın hikayesi, sadece bir müzisyenin biyografisi değil - gelenekle moderniteyi, Doğu ile Batı'yı, yerel ile evrenseli buluşturan nadir sanatçıların kronolojisidir. Her "İnce İnce Bir Kar Yağar" çaldığında, bir çağın ruhu yeniden canlanıyor.

hem yerel hem evrensel bir protestonun temsilcisi oluyor. *"Katip Arzuhalim", "Yuh Yuh", "İnce İnce Bir Kar Yağar"* gibi eserler, geleneksel âşık şiirini modern dünyaya taşıyan köprüler vazifesi görüyor.

Bu dönemde yaşadığı toplumsal bas-kı ve siyasi zulüm, sanatını olgunlaştıran önemli faktörler arasında. 1980 askeri darbesinin ardından üretimi sınırlandırılan sanatçı büyük sıkıntılar çekiyor. 1984'te tutuklanarak, hapse atılıyor. Bu acı deneyim, onun müziğine daha da derinlikli ve otantik bir boyut katıyor. Hapishane tecrübesi, protest müziğinin sadece söylesel değil, varoluşsal bir nitelik kazanmasını sağlamış oldu.

1987'ye değin pasaport verilmediği için yurtdışı konserlerine ara vermek zorunda kalıyor Bağcan. İroniktir ki, bu zora ki izolasyon dönemi, Selda Bağcan'ın uluslararası tanınırlığının temellerinin atıldığı yıllar oluyor. 1986 yılında, yurt dışına çıkamamasına karşın, Peter Gabriel tarafından desteklenen Womad Vakfı'nca düzenlenen Dünya Dans ve Müzik Festivali'nde bir şarkısıyla yer alıyor.

Peter Gabriel gibi dünya müzik sahnesinin önemli figürlerinin dikkatini çekmesi, onun müziğinin evrensel niteliğini uluslararası düzlemde tanıtıyor.

1987 yılında pasaportunu geri almasıyla birlikte gerçekleştirdiği Avrupa turnesi, Rotterdam Sanat Festivali, Glastonbury Festivali, Jubilee Gardens Festivali gibi prestijli platformlarda sahne alması, Türk müziğinin dünya sanat haritasındaki yerini güçlendiriyor.

21. yüzyılın başlarında, Selda Bağcan'ın müziği beklenmedik bir şekilde küresel popüler kültürün radarına giriyor. 2010 Grammy Ödülleri'ne en iyi rap albümü ve en iyi rap performansı dallarında aday gösterilen Brooklynli hip-hop sanatçısı Mos Def, son albümü *The Ecstatic*'te yer alan *"Supermagic"* adlı parçada *"İnce İnce Bir Kar Yağar"* türküsünü kullandı.

Bu alıntı, sadece müzikal bir alıntı değil, kültürler arası diyalogun en güzel örneklerinden biridir. Mos Def'in Brooklyn sokaklarında yankılanan hip-hop ritmiyle Aşık Mahzuni Şerif'in türküsünü buluşturması, müziğin evrensel dilinin en çarpıcı tezahürü olarak kabul gördü. Electronic Arts adlı oyun şirketinin piyasaya sürdüğü Skate 2 oyununda da Mos Def uyarlamasıyla yer aldı. Bu durum, Selda Bağcan'ın sesinin dijital çağın gençleriyle buluşmasını sağladı.

Frodo'nun Bağcan aşkı!

Selda Bağcan'ın küresel etkisinin belki de en çarpıcı örneği, Hollywood yıldızı Elijah Wood'un ona duyduğu tutkulu hayranlık. *"Selda Bağcan'ı dinlerken aklımı kaçırarak gibi oldum"* diyen Wood'un bu keşfi, popüler kültürün beklenmedik rotalarının en güzel örneklerinden biri.

Wood'un müzikle ilişkisi, sıradan bir ünlü hobisinden çok daha derin. Çocukluk yaşlarından beri etnik müziğe ilgi duyan, gittiği her ülkeden yerel enstrümanlar satın alan ve çılgınlar gibi plak toplayan Wood, 2001 yılında ilk DJ setini alır ve kendince kayıtlar yapmaya başlar. Bu tutkulu müzik araştırmacısı kimliği, onu Türk psikedelik müziğiyle buluşturur.

Selda Bağcan'la ilk tanışması da Mos Def ile aynı dönemlerde internette dolaşan *"İnce İnce"* videosu ile olur. Bu dijital tesadüf, bir Hollywood yıldızının Anadolu'nun derinliklerinden yükselen sesi keşfetmesine vesile olur. *"Seni seviyorum. Sana tapıyorum Selda. Türk müziği ile beni tanıştırdığın için çok teşekkür ederim"* sözleriyle duyduğu hayranlığı ifade eden Wood, sadece bireysel bir beğenisini değil, Batı kültürünün Doğu müziğine duyduğu gizli özlemi dile getirir.

2015 yılında İstanbul'da gerçekleşen Ekşi Fest, bu iki farklı kültürden gelen sanatçının buluşma anı olur. Menajerleri darlayarak Selda Bağcan'ın sahnesine çıkmak ve onun arkasında çalmak için epey uğraşan Elijah Wood, en sonunda amacına ulaşır ve ikili Selda Bağcan'ın sahnesinde ilk kez bir araya gelir. Bu buluşma, sadece iki müzisyenin sahnede yan yana gelmesi değil, küreselleşen dünyada sanatın birleştirici gücünün sembolik tezahürüdür.

Wood'un Selda Bağcan hayranlığı, izole bir olgu değil elbette. Florence Welch, The Mars Volta, Chelsea Wolfe gibi çok farklı müzik türlerinden sanatçıların da Selda Bağcan'a duydukları hayranlık, onun müziğinin *"genre" (tür)* sınırlarını aşan evrensel gücünün ispatı niteliğinde.

Selda Bağcan'ın sanat serüveni, aynı zamanda Türkiye'nin toplumsal dönüşümünün müzikal belgeseli de kabul edilebilir. 1960'lardan bu yana sanatçı tipolojisinin şekillenmesi; ürün, üretim ve icra/aktarım tarzlarının gelişmesinde dinleyici/izleyici kitlenin önemli rolü var. O, bu çok katmanlı sürecin hem tanığı hem de aktif şekillendiricisidir.

"Ziller ve İpler" ile 90'larda büyük başarı sağladı. O dönemin pop müziğe olan yaklaşımı, 2000'lerde nostalji ve retro modasıyla geçmiş eserlerini yeniden basması, 2017'deki *"Remix"* albümü çalışması, onun çağına ayak uydurma becerisinin göstergesi oldu. DJ'lerle yaptığı remix çalışmaları, geleneksel türkülerin elektronik müzik atmosferinde yeniden yorumlanması, sanatsal kimliğindeki adaptasyon kabiliyetinin en güzel örnekleri.

Bağcan'ın sanat kariyeri 1971'de başlayıp, 2000'e kadar çok sayıda albüm ve konserin ardından günümüze kadar uzanan bu serüven, sadece bireysel bir başarı hikayesi değildi. Aynı zamanda Türk kültürünün dünya sahnesindeki en güçlü temsilcilerinden biri olarak, kültürel diplomasinin önemli figürlerinden biri haline gelmesiydi.

Selda Bağcan'ın hikayesi, aynı zamanda Türkiye'de kadın sanatçı olmanın zorluklarını ve zaferlerini yansıtan bir örnek. Erkek egemen bir toplum içerisinde öteki olarak konumlandırılan bir kadın olmak yerine ailesi, eğitimi, sosyal ve kültürel çevresi sayesinde özgüvenle sahnede yerini alabilmiş bir sanatçı kimliğine sahip nadide sanatçılardan.

1970'lerde gitarıyla sahne alan bir kadın müzisyen olması, o dönemin toplumsal kodları düşünüldüğünde devrimsel bir duruş. Gitarıyla şarkı söylemeye başlayıp, Anadolu pop tarzında söylediği deyişler ve yurtdışı turneleri ile hem müzikal hem toplumsal sınırları zorladı.

Bugün genç kuşakların Selda Bağcan'ı keşfetmesi, çoğunlukla dijital platformlar ve remix kültürü üzerinden gerçekleşmekte. Instagram'da 353K takipçisi olan sanatçının sosyal

medya varlığı, geleneksel medya araçlarının ötesinde gençlerle kurduğu bağın göstergesi.

Onun müziğinin DJ'ler tarafından yeniden yorumlanması, elektronik müzik festivallerinde çalınması, hip-hop sanatçıları tarafından *"sampling" (Güncelleyerek alıntılanmak)* edilmesi, müzikal mirasının canlılığını koruduğunun da ispatı. Bu durum, geleneksel sanatın çağdaş ifade biçimleriyle buluşmasının en başarılı örneklerinden biri sayılıyor.

İspanyol müzikolog Vicente Fabuel'in dediği gibi, Selda Bağcan gerçekten de *"büyük çöllerin ortasında az bulunan vahalar"* gibi. Ancak onun vahalığı, sadece nadir oluşunda değil, beslediği kültürel ekosistemin zenginliğinde saklı. Bağcan, gelenekle moderniteyi, Doğu ile Batı'yı, yerel ile evrenseli buluşturan nadir sanatçılardan biri.

Yarım asrı aşan sanat serüveni boyunca, toplumsal değişimlerin tanığı olmakla kalmamış, aynı zamanda bu değişimlerin aktif katalizörü olmuş. Protestten pop müziğe, analog dönemden dijital çağa, yerel sahneden küresel festivallere uzanan bu yolculuk, sadece bireysel bir başarı hikayesi değil, Türk kültürünün dünya sahnesindeki serüveni.

2025 yılı Berlin konserleri gibi gelecek planları, 76 yaşındaki sanatçının hala aktif olduğunu ve müzikal mirasını genişletmeye devam ettiğini göstermekte.

Hasılı kelim; her *"İnce İnce Bir Kar Yağar"* çalındığında, her *"Yuh Yuh"* yankılandığında, sadece bir şarkı değil, bir çağın ruhu, bir toplumun belleği ve evrensel sanatın gücü yeniden canlanmakta. İşte Selda Bağcan'ın asıl büyüsü de burada: zamanı müziğe, müziği zamana dönüştürme yeteneği... Allah uzun ömürler versin. ◀

RECEP KADİROĞLU KIEL

"Sabır her şeydir. Onu gönül borcu duyduğum acılardan öğreniyorum. Sabır her şeydir."

Ünlü Alman şair Rainer Maria Rilke'nin bu derin ve felsefi sözü, bir zamanlar beyaz perdede yankılanmıştı. Robin Williams, 1990 yapımı *Awakenings (Uyanışlar)* filminde canlandırdığı nörolog Dr. Malcolm Sayer rolüyle bu sözü adeta bir yaşam felsefesine dönüştürüyordu. Yıllardır uykuda olan hastalarını hayata döndürmek için inanılmaz bir sabır gösteren Dr. Sayer'in hikayesi, umutsuzluğun en dibinde bile umudun nasıl filizlenebileceğini gösteriyordu.

Ancak ne yazık ki, Williams'ın kendi hayatında bu sabır, sahne ışıklarının parlaltısı altında kaybolup gitti. Ekranlardaki neşeli, coşkulu ve kahkaha dolu adam, perde arkasında kendi karanlık ormanında kaybolan bir ruhtu.

Patch Adams filmi, Robin Williams'ın ruh dünyasını gözler önüne seren bir ayna gibiydi. O filmde canlandırdığı intihara meyilli karakterin sözleri, sanki kendi geleceğini fısıldıyordu:

"Yaşam, eve dönmekten ibarettir... Fırtına benim beynimdeydi. Şair Dante'nin dediği gibi; 'Yaşam serüvenimin ortasında kendimi karanlık bir ormanda buldum.' Çünkü doğru yolu kaybetmişim. Sonrasında en doğru yolu bulacaktım ama en beklenmedik yerde..."

Bu satırlar, gerçek bir hikâyeden yola çıkılarak sinemaya uyarlanan, 1998 yapımı Patch Adams filminden. Filmin başrol oyuncusu ABD'li Robin Williams olup onun seslendirdiği bu cümleler, aslında onun gerçek hayattaki ruh dünyasını özetler gibiydi. Williams o filmde, -rol gereği- intihara meyilli biri olduğu gerekçesiyle psikiyatri hastanesine sevk ediliyordu.

Evet, bu filmi bu gözle tekrar izlemenizi tavsiye ederim. Williams, bütçesinin nerdeyse dört katı bir hasılat ile (202,3 milyon dolar) gişe rekorları kıran bu filmdeki başarıyı maalesef kendi gerçek yaşamında yakalayamadı.

Kahkahaların Prensi: Robin Williams Kimdir?

Onun tam adı Robin McLaurim Williams olup 21 Temmuz 1951 tarihinde Chicago'da doğdu. Babası Robert, Ford otomobil firmasında bir yönetici, annesi Laura ise tanınmış bir modeldi. Çocukluğunu Bloomfield Hills, Michigan'da ge-

çiren Williams, Detroit İlkokuluna gitti. Ardından Kaliforniya Redwood Lisesinde eğitim aldı. Claremont Kolejinden mezun olduktan sonra 1973 yılında özel beceri gösterenlerin okuduğu ve yılda sadece 20 öğrencinin kabul edildiği Julliard Okuluna kabul aldı. Ancak bu okuldan mezun olamadan ayrıldı. Fakat Williams, daha sonra dünya çapında bir oyuncu olunca bu okul kendisine fahri doktora (*Yakar*, 2023) ünvanı verdi.

Tiyatro ve TV Dizileri

İlk defa bir kilisede doğaçlama olarak sahne aldı. Bu gösteriler aklına stand-up fikrini getirdi. Bu arada okul harçlıklarını çıkarabilmek için arkadaşıyla New York Central Park'ta pandemim gösterileri de yaptı. Sokak fotoğrafçısı olan Daniel Sorine, o günlerde onun fotoğrafını çekti. Daha sonra Williams ünlü olunca bu fotoğrafların ona ait olduğu anlaşıldı. İlginçtir ki Williams, yıllar sonra 1991 yapımı *"Shakes the Clown"* filminde aynı şekilde pandemim yapıyordu (*halil.gen.tr*, 2023).

Gösteriye gece kulüplerinde yaptığı şovlarla başlayan Williams, oyunculuk kariyerine NBC'de yayımlanan *"The Richard Pryor Show"* adlı TV programıyla devam etti. Ardından *"Happy Days"* adlı TV dizisinde Uzunlular karakteriyle kısa sürede büyük bir popülerlik yakaladı. Daha sonra diziden ayrılarak kendisinin başrolde olduğu *"Monk and Mindy"* adlı özel bir diziye geçti. Bu dizideki karakteriyle o kadar ünlü hâle geldi ki, özel posterlerden boyama kitaplarına kadar pek çok materyale malzeme oldu. Bunu çok iyi kullanan Williams, 70'li yılların sonlarına doğru stand-up şovlar yaptı. Bu şekilde sadık bir izleyici kitlesi bulan Williams, 2004 yılında, Comedy Central'ın seçtiği Tarihin En İyi 100 Stand-Up Komedyeni (*biyografi.info, t.y.*) listesinde 13. sırada yer aldı.

Renkli Hollywood Günleri

Sinema kariyerine 1980 yapımı orijinal ismi *"Popeye"* olan Temel Reis filmiyle başladı. Kariyerinin çoğunda komedi karakterleriyle hatırlanan Williams, ilk başarısını, 1987 yapımı *"Good Morning Vietnam"* ile yakaladı. Bu filmdeki Adrian Cronauer karakteri ile Altın Küre Ödülü kazanan Williams, aynı zamanda BAFTA, Oscar ve Amerikan Komedi Ödülleri'ne aday gösterildi (*Uluslararası*, 2020).

Onun sinemada gösterdiği ikinci büyük başarı ise 1998 tarihli *Good Will Hunting* oldu. Bu film ile *'En İyi Yardımcı Er-*

Oysa, "Sabır, her şeydi" Robin!

Williams'ı intihara götüren en büyük etken, kahkahaların ardındaki yalnızlık ve dışlanma hissidir. Bu durum onu çok ciddi manada korkutuyordu.

kek Oyuncu' dalında Oscar ödülü aldı. Daha önce filmlerin dublaj ve seslendirmelerini yalnızca bu işin ustası olan sanatçılar yapardı. 1992 yılında orijinal adı, *"Aladdin and the King of Thieves"* olan Alaaddin ve Hırsızlar Kralı animasyon filminde Cin karakterini Williams kendi seslendirdi. Bu seslendirme işi ona o derece popülerlik kazandı ki o günden sonra animasyon filmlerinin aranılan ismi oldu.

1989 yapımı *"Ölü Ozanlar Derneği"* filminin genç başrol oyuncularından birisi Ethan Hawke'di. Film çekim sürecinde epey stres yaşayan Hawke, Williams'ın yaptığı latifelerle rahatlar ki, o günü şöyle anlatır: *"18 yaşında, kariyerimin ilk önemli rolünü oynuyorum. Williams'ın yaptığı şakalardan dolayı benden nefret ettiğini sanmış ve oyunculuk kariyerimi başlamadan bitireceğim endişesine kapılmıştım. Ancak çekimler bittikten sonra Williams'ın ayarladığı menajer beni aradı ve 'Williams çok iyi iş çıkaracağını söylüyor' deyince onunla arkadaş oldum"* (Garvey, 2021).

Williams, 1993 yapımı *"Mrs. Doubtfire"* filminde ise boşandıktan sonra çocuklarıyla vakit geçirmek isteyen bir dadıyı canlandırdı. Ancak bazı endişeleri olup yaşlı dadı kılığının gerçekçi görüldüğünden emin değildi. Bu yüzden Mrs. Doubtfire kılığına girerek filmde çocuklarını oynayan oyuncularla tanıştı. Çocukların gerçekten kendisini tanımadığını görünce rolü üstlendi.

Onun rol aldığı filmlerden biri de Türkçeye *"Müze'de Bir Gece-3"* şeklinde tercüme edilen *"Night at the Museum-3"* filmiydi. Bu filmde Amerikan Doğa Tarihi Müzesi'nde sergilenen ve 14 Eylül 1901 yılında henüz 42 yaşında ABD'nin 26'ncı başkanı olan Theodore Roosevelt rolüyle karşımıza çıktı.

1970'lerin sonlarında başladığı aktörlük hayatına 34 yılda yaklaşık seksen film sığdıran Williams'ın oynadığı filmlerden biri de Türkçeye *"Uyanış"* adıyla çevrilen *Awakenings*'dir. Bu filmde farklı türde Parkinson hastası olan hastaları tedavi etme rolüyle karşımıza çıktı. Yaptığı uzun uğraşlardan sonra L-Dopa adlı pahalı bir ilacı annesinin izniyle Leonard Lowe'i (Robert De Niro) için şansını denedi. İlaç hastalar üzerinde geçici bir iyileşme sağlasa da daha sonra gene eski hallerine dönüyorlar. Ne gariptir ki, Williams bu filmdeki hastaları iyileştirme adına gösterdiği sabrı kendi rahatsızlığında (Parkinson) gösteremedi.

Maalesef bu filmde olduğu gibi Williams, altmışlı yaşlarda Lewy Cisimcikli Demans isimli bir tür Parkinson hastalığına yakalandı. Alkol bağımlısı olmasının bu hastalığa yakalanmasında rolü olduğu söylendi. Gerçi, 1983'te ilk oğlu doğmadan önce alkolü bıraktı. Ancak bu durum Alaska'da (2003) film çekmeye başlayınca kadar sürdü ki; kendisi o günü şöyle anlatmış: *"Küçük bir kasabadaydım, el dünya'nın ucu denemez ama dünyanın ucu oradan gö-*

Ne yazık ki, *Awakenings (Uyanışlar)* filminde Rilke'nin sabır dolu sözüyle hayat bulan Dr. Sayer'ın aksine, Robin Williams kendi hastalığı karşısında aynı sabrı gösteremedi. Bedenini ve ruhunu yavaşça ele geçiren Lewy Cisimcikli Demans, onu fiziksel ve zihinsel olarak tükenme noktasına getirdi. Filmlerinde kahkahaların, neşenin ve umudun mimarı olan Williams, kendi hayatında en çok ihtiyaç duyduğu anda o sabrı bulamadı.

rünüyordu. Aklıma ilk gelen şey içki içmek oldu. Çünkü düşündüm ki az bir şey içmek belki işe yarardı. Çünkü kendimi yalnız hissediyor ve korkuyordum.” (t24.com.tr, 2014).

O, içkiye tekrar başlamasına sebep gösterirken, “Yalnız hissediyor ve korkuyordum.” demiş. Evet kişi, bazen kalabalıklar içinde kendini yalnız hissedebilir. Ancak sık sık bu duyguya kapılmak, aslında içimizde büyük bir boşluğun olduğunu gösterir. Bununla beraber yalnızlık her ne kadar korkunç olsa da bağlantı kuramayacağımız insanlarla çevrelenmek sanırım çok daha kötü olmalı.

Tıpkı hayatını sonlandıracağı ana kadar tiyatro ve sinema dünyasında izleyenleri kahkahaya boğan Williams gibi. Onun için aslında aktörden ziyade bir komedyen demek daha doğru olurdu. Buna rağmen -ihtimal- onu intihara götüren şey, etrafını saran insanlardan ona katkı sağlayacak kimselerin olmayışı yani kalabalıklar içinde kendini yalnız hissetmesiydi. Kim bilir belkide, *Hayat her şeyiyle güzel ve özeldir, yaşamaya değer*’ diyecek birilerinin olmayışı.

Dolayısıyla onu intihara götüren en büyük etken sanırım kahkahaların ardındaki yalnızlık ve dışlanma hissiydi. Bu durum onu çok ciddi manada korkutuyodu ki, eşi Susan Schneider onun durumunu şöyle anlatmış: “Williams Demans, diğer bir adıyla (LBD), yani Alzheimer’dan sonraki en yaygın bunama türü olarak bilinen hastalık başladıktan sonra tedirgin olmaya başladı. Hayatının sonuna doğru yıllarca beraber olduğu kalabalık ortamlardan uzak kalma onda ciddi bir endişe meydana getirdi.” (bbc.com, 2015).

“Hayatta en kötü şey yalnız bir insan olarak ölmektir diye düşünürdüm. Değilmiş meğer. En kötü şey, yapayalnız hissetmene sebep olan insanlarla bir aradayken ölmekmiş” (malumatfurus.org, 2021) ifadeleri, Williams’ın Büyük Baba (Worl’s Greatest Dad) adlı 2009 yapımı filmde canlandığı Lance

adlı karakterine aitti. Maalesef, rolünün gereği sarfettiği bu cümlelerde dediği gibi kendisini insanlar arasında yapayalnız hissettiği 11 Ağustos 2014 tarihinde intihar ederek öldü. Vasiyeti üzerine, cansız bedenine ait külleri San Francisco Körfezi’ne savruldu. (Yakar, 2023).

Beklenmedik bir anda hayata bu şekilde veda edince, sağlığında 7’den 70’e herkesi güldüren Williams, ne yazık ki sevenlerini hüznü boğdu. Bazen çok sevdiğimiz insanların bu şekilde ölümünü kabullenmek zor olsa da neylersin, ölüm hayatın ayrılmaz bir gerçeği. Onun filmlerini zevkle izleyen biri olarak diyorum ki, keşke, hayranlarına son anda bir espri yapar gibi veda edebilseydi... Ne yazık ki, *Awakenings (Uyanışlar)* filminde Rilke’nin sabır dolu sözüyle hayat bulan Dr. Sayer’ın aksine, Robin Williams kendi hastalığı karşısında aynı sabrı gösteremedi.

Bedenini ve ruhunu yavaşça ele geçiren Lewy Cisimcikli Demans, onu fiziksel ve zihinsel olarak tükenme noktasına getirdi. Filmlerinde kahkahaların, neşenin ve umudun mimarı olan Williams, kendi hayatında en çok ihtiyaç duyduğu anda o sabrı bulamadı. Tıpkı filmdeki hastaların ilacın etkisinin geçmesiyle eski hallerine dönmesi gibi, onun da parlak sahne ışıklarının ve kalabalıkların yarattığı geçici iyileşmesi, hastalığının ve yalnızlığının karanlığında yok oldu. Williams, hayatının son anlarında, belki de en trajik performansı olan sessiz ve yalnız vedasıyla, sabrın her şey olduğunu acı bir şekilde kanıtladı.

“Sabır her şeydir. Onu gönül borcu duyduğum acılardan öğreniyorum. Sabır her şeydir.” Rainer Marie Rilke’nin o mısrası, onun hayatının hem ironik bir özeti hem de son sözü oldu. Çünkü yaşamı boyunca başkalarının acılarına merhem olmaya çalışan Williams, kendi acılarından sabrı öğrenemedi ve o karanlık ormandan çıkış yolunu bulamadı. ◀

Foto: Alamy.com

Hayatını Değiştirmek İçin Önce Kendini Değiştir

SEVİM DENİSE TOGUZ

Hepimiz hayatımızda bir şeylerin değişmesini isteriz. Daha huzurlu bir yaşam, daha doyumlulu ilişkiler, işte veya özel hayatta başarı, hatta içsel bir tatmin... Ancak çoğu zaman gözümüzü dışarıya dikeriz: Daha iyi koşullar, farklı insanlar, şanslı tesadüfler ya da kaderin bize yeni kapılar açmasını bekleriz. Oysa asıl dönüşüm, dışarıda değil, içeride başlar. Hayatımızda görmek istediğimiz değişimin ilk adımı, kendi iç dünyamızı dönüştürmekten geçer.

Psikolojinin Gösterdiği Yol

Modern psikoloji, insan davranışlarının büyük bölümünün bilinçdışı süreçlerden kaynaklandığını ortaya koyuyor. Günlük yaşamda aldığımız kararların, verdiğimiz tepkilerin ve yaşadığımız ilişkilerin önemli bir kısmı çocuklukta öğrendiğimiz kalıpların, bastırılmış duyguların ve geçmiş deneyimlerin izlerini taşıyor.

Birçok insan, "Neden hep aynı sorunlarla karşılaşıyorum?" sorusunu kendine sorar. Örneğin; sürekli benzer ilişkiler yaşamak, aynı hayal kırıklıklarını deneyimlemek veya iş hayatında tekrar eden engellerle yüzleşmek... Bunun cevabı çoğunlukla bilinçaltında saklıdır. Biz farkında olmasak da geçmişten gelen inançlar, içimizde taşıdığımız değersizlik hissi ya da öğrenilmiş korkular, bugünümüzü şekillendirmeye devam eder.

Bu nedenle sadece dışarıyı değiştirmeye çalışmak çoğu zaman sonuç vermez. Gerçek değişim, içsel farkındalıkla başlar. Duygularımızı anlamak, kalıplaşmış düşüncelerimizi gözlemlemek ve gerektiğinde profesyonel destek almak, hayatımızda yeni bir sayfa açar.

Tasavvufi Gelen Bilgelik

Tasavvuf öğretisi, yüzyıllardır insanın özüne dönmesi gerektiğini vurgular. "Nefsini bilen, Rabbini bilir" sözü, aslında modern psikolojinin söylediğiyle paralellik taşır. İnsanın kendi iç dünyasını keşfetmesi, gölge yanlarıyla yüzleşmesi ve kalbini arındırması, ruhsal yükselişin temelidir.

Tasavvufi nefis, sadece benlik değil; aynı zamanda içimizdeki arzular, zaafılar, korkular ve önyargılar bütünüdür. İnsan bu yanlarıyla yüzleşmeden gerçek özgürlüğe ulaşamaz. Kendi gölgemizi kabul edip dönüştürdüğümüzde, hayatımızdaki engellerin aslında içsel sınırlar olduğunu fark ederiz. İşte o zaman hem içsel huzura hem de dış dünyada dengeye ulaşırız.

Bilimin Söylediği

Modern bilim, bu kadim bilgeliği destekler nitelikte.

Nörobilim araştırmaları, beynimizin değişebilirliğini yani "plastisitesini" kanıtlamıştır. Düşüncelerimiz, duygularımız ve davranışlarımız yeni sinir yolları oluşturarak beynimizi adeta yeniden şekillendirir. Yani bir insan yeni bir bakış açısı geliştirdiğinde, sadece ruhsal anlamda değil, biyolojik düzeyde de değişim gerçekleşir.

Olumsuz düşünceler sürekli tekrarlandığında, beyinde bu düşünceleri besleyen yollar güçlenir. Tam tersine, olumlu düşüncelere odaklandığımızda, şükran duygusunu geliştirdiğimizde veya yeni alışkanlıklar edindiğimizde beynimizde farklı bağlantılar oluşur. Bu da ruh halimizi, beden sağlığımızı ve yaşam deneyimlerimizi doğrudan etkiler.

İçsel Dönüşümün Hayata Yansımaları

İçsel bir dönüşüm, sadece bizim iç dünyamızı değil, hayatımızın tüm alanlarını değiştirir. Kendini sevmeyi öğrenen bir insan, ilişkilerinde daha sağlıklı sınırlar koyar. Korkularıyla yüzleşen bir kişi, cesaretle yeni adımlar atar. Kendini tanıyan ve değerlerini fark eden biri, iş hayatında daha net seçimler yapar.

Hayatında sürekli aynı sorunları yaşayan bir danışanımı hatırlıyorum. Hep aynı tür ilişkilerden yaralı çıkıyordu. Yaptığımız çalışmalarda, çocukluğunda aldığı "ben yeterince iyi değilim" inancının bilinçaltında kök saldığını fark ettik. Bu inancı dönüştürdüğünde, hem kendine bakışı hem de hayatına çektiği insanlar değişmeye başladı. Bu küçük bir örnek ama bize şunu gösteriyor: İçsel değişim, dışsal dünyayı kaçınılmaz şekilde dönüştürür.

Değişim Nereden Başlamalı?

Değişim için büyük adımlar atmaya gerek yok. Öncelikle farkındalık geliştirmek yeterlidir.

Gün içinde sık sık kendinize sorun:

Şu anda ne hissediyorum?

Zihninizde tekrar eden olumsuz düşünceleri yakalayın.

Günlük tutarak duygularınızı ifade edin.

Şükran pratiğiyle hayatınızdaki olumlu yanlara odaklanın.

Gerekirse psikolojik danışmanlık veya koçluk desteği alın.

Bu küçük adımlar, zamanla içsel dönüşümün kapısını aralar.

Kendini Değiştir, Dünyanı Değiştir

Hayatta daha fazla huzur, denge, başarı veya sevgi istiyorsanız, öncelikle içinize bakmalısınız. Değişim dışarıdan değil, içeriden başlar. İçsel dünyamızı dönüştürdüğümüzde, dışarıdaki koşullar da buna uyum sağlar. Unutmayın: Değişim, dışarıda bir şeylerin olmasını beklemek değil, içeride dönüşmeye cesaret etmektir. İçsel yolculuğa çıktığınızda göreceksiniz ki, dış dünya da sizinle birlikte değişmeye başlayacak.

"Hayatını değiştirmek istiyorsan, önce kendini değiştir."

Ahmed Arif

*Tüm zamanların
hasret dolu sesi*

Ahmed Arif'in edebiyata ilgi ve sevgisinin artmasında, bu dönemde aynı okulda öğretmen olarak çalışan Gündüz Akıncı, Cabit Külebi ve Behçet Necatigil'in önemli etkileri olmuştur.

YILDIZ CANPOLAT İSTANBUL

Ahmed Arif için bugüne kadar sayısız yazı yazıldı, hakkın-da çok güzel sözler söylendi. Onun hakkında yeni ve özgün bir şeyler söylemek gerçekten zor. Ahmed Arif, sadece bir şair değil, kelimeleriyle ritim yaratan sezgisel bir ozandır. Dizele-ri, hem başkaldırının hem de derin bir sevdanın taşkınlığıdır. Asi ruhu ve sevdıyla dolu ifade tarzı, yalnızca yaşadığı dö-ne-min değil, tüm zamanların özünü yansıtır. Zamana direnirken zamandan bağımsız duran şairin sözcükleri, kendisinin ötesi-ne geçerek bir cesaret eyleminin, bir aşkın ve mücadele ruhu-nun gür sesi hâline gelir. Şiirleri yereldir, gurur duyduğu kendi köklerinden alabildiğince beslenir ama evrenseli de olabildi-ğince kucaklayan bir dinamiğe sahiptir. Diyarbakırlı şair, bir diğer deyişle *"Kerküklü Ahmed"*, yaşamı boyunca hayatı son derece ciddiye aldı..

Varlığının İzinde

Asıl adı Ahmed Hamdi Önal olan Ahmed Arif, 23 Nisan 1923'te Diyarbakır'ın Hançepik semtindeki Yağcı Sokak 7 nu-maralı evde dünyaya geldi. Hayatı birçok acı, kayıp ve müca-dele ile iç içe geçen bu şair, Türk edebiyatının önemli isim-le-rinden biri olmuştur. Köklü bir ailenin çocuğu olarak büyüyen Ahmed Arif'in babası Arif Hikmet, Osmanlı'nın hizmetinde memur olarak çalışırken annesi Sare Hanım, devrin ulema-sından Şeyh Abdülkadir Cibrali'nin kızıydı. Arif, sekiz karde-şin en küçüğü olarak dünyaya geldi. Ailesinden söz ederken, *"Anamı görmedim,"* der. *"Anam Irak sınırındaki Erbil şehrin-den. Yedi dayımı meşhur İngiliz casusu Lawrence'in kiralık ka-tilleri öldürdü. Babam Arif Hikmet Kerküklü. Ben bebekten anam ölmüş,"* diye özetler. Ancak yüreğindeki bu boşluk, gele-cekte yazacağı şiirlere ilham veren ilk kaynak olacaktır. Babası Siverek'e nahiye müdürü olunca Siverek'e göç ederler. Ahmed Arif o zamanlar dört ya da beş yaşındadır. Babası daha sonra Harran'a kaymakam olur. Ortaokulu Urf'da bitirir.

Ahmed Arif, çocukluğundan itibaren adalet arayışında ve haksızlığa asla tahammül edemeyen bir karaktere sahip-ti. Sevdiklerine yönelik bir tehdit söz konusu olduğunda, bu duygu daha da derinleşiyordu. Farklı bölgelerde yaşamının etkisiyle ata binmeyi, silah kullanmayı (*en iyi silahı sapan ve çok iyi bir nişancıdır*) öğrenmiş, Arapça, Zazaca ve Kürtçe gibi dillere hâkim olmuştu. Kerküklü Ahmed'in çocukluk anıları, etnik kimlik tartışmaları ve dostluk üzerine önemli bir kesit sunar. Bir gün oyun oynarken, farklı etnik kökenlerden ge-len üç adamın arasındaki tartışmaya tanık olur. Adamlar, Ah-med'in kimliğini belirlemeye çalışırken biri *"Bu çocuk Arap,"* der, diğeri *"Hayır, bu çocuk Kürt!"* diyerek karşı çıkar. Üçüncü-sü ise *"O ne Arap ne de Kürt, bu çocuk Zaza!"* diyerek iddiasını sürdürür. Çocukların masum oyunu birdenbire yetişkinlerin kimlik sorunlarına dönüşmüştür. Adamlar, anlaşmazlıklarını

gidermek için bir esnafa danışır ve esnaf, *"Yanıldınız, bu çocuk Türk,"* diyerek tartışmayı sonlandırır. Bu anekdot, etnik kim-lik meselesinin ötesinde, onun yalnızca kendi kimliğini değil; aynı zamanda insanların yaşadığı derin ayrımları anlamamıza yardımcı olur.

Daha sonra yapılan bir röportajda, Ahmed, kendi için kavga etmediğini, ancak arkadaşları için her zaman müca-dele ettiğini söyler. Bu sözler, onun dostlarına duyduğu derin bağlılığı ve hayata karşı duruşunu net bir şekilde ortaya koyar. Kadim dostluk onun için çok kıymetlidir. *"Birisi sana hakaret ederse, ben seni yeni tanımış olsam bile onunla kavgaya tutuşu-rum,"* diyerek başkalarının yanında olmanın ve adaletin savu-nucusu olmanın önemine de dikkat çeker.

Çocukluk yıllarından itibaren şiire ilgi duyan Ahmed Arif, ortaokul yıllarında halkevine gelen bütün dergileri takip et-miştir. Bu dönemde Faruk Nafiz Çamlıbel, Nâzım Hikmet ve André Gide'yi okumaya başlayan şair, Afyon Lisesi'nde yatılı olarak öğrenim görür. Babasının oğlunu Afyon'a gönder-mesinin ilk sebebi, ağabeyi Muhammed Necati'nin o bölgede öğretmen olması ve arkadaşlarının bulunmasıdır. Ancak asıl neden, Diyarbakır'daki arkadaşlarının *"tuzu kuru"* ve iyi aile çocukları olmasıdır. Babası, bu durumun onun okuma iste-ğini etkileyeceği endişesiyle, *"Oğlum burada ya kaçakçı ya da gangster olur. Bu ortamda ya öldürülür ya da arkadaşlarına uyum sağlamak zorunda kalır,"* düşüncesiyle bu kararı almış-tır. Aslında bu durum, onun edebi kimliğinin oluşumuna ve-sile olmuştur.

Ahmed Arif'in edebiyata ilgi ve sevgisinin artmasında, bu dönemde aynı okulda öğretmen olarak çalışan Gündüz Akıncı, Cahit Külebi ve Behçet Necatigil'in önemli etkileri olmuş-tur. Ahmed Arif, lise yıllarındaki edebiyat ortamını bir röpor-tajında şöyle dile getirir: *"Bizim için Gündüz Akıncı büyük bir şanstı. Bize ders kitabından çok roman okuturdu. Lisede ben André Malraux'yu, Max Beer'i, Dostoyevski'yi, Tolstoy'u, Gus-tave Flaubert'i, özellikle de Emile Zola'yı okudum hep. Gündüz Hoca, öğretmenler kurulunda bir karar aldırmaştı: Her çocuk gece etütlerinde roman okuyabilir diye. Nöbetçi hocalar karış-mazlardı. Ama roman okuyan mutlaka bir özet çıkarırdı. Gündüz Hoca takip ederdi. Diyeceğim, liseye bir Faruk Nafiz hayra-nı olarak geldik, bir edebiyat hazinesine düştük."*

Genç şair, lisenin son sınıfında öğrenciyken şiirlerini art arda dergilere yollamaya başlar. Henüz toplumcu-gerçekçi şiir anlayışına ulaşmadan evvel kaleme aldığı gençlik dönemi şiir-le-rinden, dönemin popüler ilmi, fikir ve sanat mecmuası Mil-let'te yayımlanan *"Yollarda"* ve aynı dönemlerde Dikmen der-gisinde yayımlanan *"Selâm"* gibi birçok şiiri daha sonra hiçbir yerde yayımlanmaz ve bilinmez.

Selâm

"En çok sevdiğime... Issızlığında bu esmer bahçelerin bekler bir uzağın sevgilisi. Ve terk edilmiş bir delikanlının akşamlar

sonu melankolisi. Yeşil ötesinde malihulyanın cennetlere hicret... Duâ ve ilham, kırpıklarını ıslatan lâhzanın karanlık ruhundan ebede selâm! Ve yorgun erişişinde bulutların kimsesiz bâkirelerin yası... Sıcak yarasıyla bir çocuk kalbinin bakır cehennemlerde sızlaması..."

Okuduğu ve etkilendiği dönemin şairlerinin izinden giderken bir yandan da kendi rengini bulmaya çalışır. 1943 yılında Afyon Lisesi'nden mezun olan Ahmed Arif, askerliğini İstanbul Riva'da yapar. Ardından 1947'de Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü'nde okur. Şiir dili esasında o yıllarda oluşmaya başlar. 1944-1955 yılları arasında dönemin çeşitli dergilerinde şiirlerini yayımlamaya devam eder ve artık Nâzım Hikmet çizgisinde gelişen kendi sesini bulmuş bir şairdir.

Sonraki yıllarda Cemal Süreya, Ahmed Arif'in şiir dilini, oldukça şiirsel bir betimleme ile Nâzım Hikmet'in şiirleri ile kıyaslayarak şu cümlelerle değerlendirir: *"Ahmed Arif'in şiiri bir bakıma Nâzım Hikmet çizgisinde, daha doğrusu Nâzım Hikmet'in de içinde bulunduğu bir çizgide gelişmiştir. Ama iki şair arasında büyük ayrıklar var. Nâzım Hikmet, şehirlerin şairidir. Ova'dan seslenir insanlara, büyük düzlüklerden. Ova'da akan 'büyük ve bereketli bir ırmak' gibidir. Uygardır. Ahmed Arif ise dağları söylüyor. Uyruluk tanımayan, yaşsız dağları, 'âsi' dağları. Uzun ve tek bir ağıt gibidir onun şiiri. 'Daha deniz görmemiş' çocuklara adanmıştır. Kurdun kuşun arasında, yaban çiçekleri arasında söylenmiştir, bir hançer kabzasına işlenmiştir. Ama o ağıtta, bir yerde, birdenbire bir zafer şarkısına dönüşecekmiş gibi bir umut (bir sanrı, daha doğrusu hurs), keskin bir parıltı vardır."*

Cemal Süreya'nın bu tespiti çok haklıdır. Ahmed Arif'in mısralarında Mezopotamya'nın tüm bileşimini duyabilirsiniz; başka bir deyişle, Ahmed Arif, Anadolu kültür harmanının en iyi demleyenlerinden biridir.

Ataol Behramoğlu ise, Ahmed Arif'in şiirleri için *"Ahmed Arif'in şiirinde biraz Yunus, biraz Pir Sultan vardır,"* demişti. *"Dizelerinde bir tek kişinin değil, sayısız insanın sesini duyarsın. İnsanca kederli, insanca sevecen, insanca tutkulu, öfkeli ve özlemli bir ses. Yoğun, derin ve sınıksız"* sözleriyle değerlendirmiştir. Behramoğlu, Ahmed Arif'in edebiyat ile halkın sesini ustalıkla harmanlamasına derin bir tanım yapmıştır.

Oysa kendisini tanımlarken; *"Büyük değilim. Halkımın sade ve mütevazı bir ozanıyım. Bunu içtenlikle savunuyorum ve bundan onur duyuyorum. Bazı kişiler, 'Son elli yılın en iyi kitabını ben yazdım,' derken, ben kendi alçakgönüllülüğümle şu soruyu soruyorum: Nâzım Hikmet'in memleketinde böyle laflar edilebilir mi?"* sözleriyle tevazusunu içtenlikle dile getirir.

Kendisi de belirttiği gibi, o şiir üzerine hiç yazmamıştır. Ancak, onun şiirleri hakkında pek çok şair ve yazar birçok şey söylemiş ve yazmıştır. Hatta sadece onu konu alan kitaplar bile kaleme alınmıştır.

Yaşam yolculuğuna devam edersek, 1948 yılında *"Pal-miro"* adlı şiiri nedeniyle bir provokasyonla tutuklanır. Beraat edecek olsa da, o yarım kalan şiirini tamamlayamayacaktır. Bu dönem, devletin sansür ve baskı uygulamalarının en yoğun olduğu zamanlardır. Zira sonraki yıllarında da yaka-

sını bırakmaz.

Özellikle, Ahmed Arif'in *"Otuz Üç Kurşun"* adlı şiiri henüz yayımlanmadan, dilden dile dolaşmaya başlar. Şiirin el yazısı kopyaları hızla yayılırken, polis bu durumu öğrenerek Arif'i gözaltına alır. Sabaha kadar işkenceye uğrar ve *"Şiiri oku!"* baskısıyla karşılaşır. Ancak Arif, inatla *"Ölürüm de okumam!"* diyerek direnir. İşkencelerin ardından, yaralı bedeni, Ankara Atatürk Spor Salonu'nun etrafını çevreleyen tel örgülerle çevrili boş bir arsaya atılır. Sokak köpekleri, onun yaralı bedenini koklayarak yaklaşır ve köpeklerin parçalamaktan korkması nedeniyle zor bir durumla karşılaşır. Sonunda, sabah çöpçüleri tarafından bulunur ve haftalarca tedavi görmesi gerekir.

1951-1952 yıllarında sol düşünceye sahip şair, yazar ve entelektüellerin gözaltına alınması ve tutuklanması sürecinde, 1951'de İstanbul'da 48 kişinin tutuklanmasının ardından ikinci gözaltı sonrası Ahmed Arif de çıkarıldığı mahkemede tutuklanır. İki sene hapis, 8 ay Urfa'da kalebentlik cezası kesilir. İstanbul'daki Sansaryan Han'a götürülür (*"Komünist Tevkifatı" dönemi*). Devlet, baskıcı yöntemleriyle yüz yüze gelen birçok sanatçı ve düşünce insanına katı bir şekilde muamele eder. Babasının ölüm haberini alır ama hapistedir, cenazeye katılamaz ve çaresizdir. O çaresizliği şiirlere döker:

"Haberin var mı taş duvar?

Demir kapı,

kör pencere,

yastığım, ranzam, zincirim,

uğruna ölümlere gidip geldiğim

zulamdaki mahzun resim.

Görülmecim yeşil soğan göndermiş,

karanfil kokuyor cigaram.

Dağlarına bahar gelmiş memleketimin..."

Yıllar sonra yine bir söyleşide hücre günlerinden etkilendiği bir anısını anlatır: *"Yıl 1952, Sansaryan Han'ında hücredeyim. Küçük bir kibrit parçası buldum. Bir çöp onunla duvara çizgiler çizdim. Böylece bir takvim yaptım kendime. Tam 128 gün saydım. Bulduğum yerde güneş doğmuyordu. Devamlı elektrik yanıyor. O da çok kısık. Sağumdaki hücrede Orhan Suda, 8 numarada ise Muzaffer Arabul kalıyordu. Solumda ise Zeki Baştınar ile Kemal Ergin vardı. Han'da çalışan temizlikçi bir kadın vardı. Bir gün bir fırsatını buldu, geldi. 'Senin adın Ahmed mi?' diye sordu. Çok yavaş, fısıltıyla. 'Evet' dedim. Kadının gitti ertesi gün bir kese kâğıdında iki salkım üzümler geldi. O üzümleri yiyemedim, kaç gün öylece kaldı bilmiyorum. Ve hüngür hüngür ağladım. Bunu kim yollamıştı? Bir anne mi, bir abla mı, bir arkadaş ya da sevgili mi?"* Bu sayfalara sığmayacak kadar çok ve ağır olan hücre günlerinden pek çoğunu okurken ve dinlerken, orada kimlikten bağımsız, yalnızca salt insanın varlığına dair ve yaşamın içindeki tüm kavramların bir mum ışığı kadar umutla ve avaz avaz bir isyanla yeniden ve yeniden sorgulandığını görmemek ya da hissetmemek imkânsız.

38 aylık zorlu bir tutukluluk sürecinin ardından 7 Ekim 1954'te tahliye olur. Ankara'ya geri döner. Bu yüzden okulu bitiremez, yarım kalır. Dışişleri Bakanlığı bir sınav açar, Ahmed Arif sınavı kazanır. Yurtdışına yollanacaktır ama *"Pal-miro"* şiiri yüzünden daha önce tutuklandığı için işe alınmaz. Bir

Bu sevdanın içinde o salt Ahmed, sevdalısı ise salt Leyla'dır. Mektupları okuyanlar buna "Aşk" derler; ancak iyi bakıldığında bunun sevda olduğu görünür. Çünkü sevdada varmak mühim değildir; o duygunun içinde olmaktır. Onun sevdiği, onun arkadaşı, dostu, ustası her şeyidir. Her mektupta başka seslenir ve her sıfatla başkaca sevmiştir.

İllustrasyon: Yoncanur Aydın

süre iş de bulamaz. O yılları anlatırken şöyle der: "Sürünüyor-dum, birçok işe girdim çıktım, bir ara Abidin Dino bir fotokopi işi ayarladı onu yaptım. Sonra 16 lira maaşla kömür işine girdim fakat hangi işe girersem gireyim polis peşimi bırakmıyordu." Giderek zorlaşan yaşam koşullarına rağmen, bu deneyimler onun düşünce özgürlüğü mücadelesinden asla vazgeçirmedi, şiir ve edebiyat aracılığıyla derin muhalif kimliğini hep korudu ve "Terk etmedi sevdan beni" diyerek şiirler yazmaya devam etti.

1956-1977 yılları arasında "Öncü", "Medeniyet", "Halkçı" gazetelerinde çalışır. Düzeltmenlik, sekreterlik yapar. Kimi zaman imzasız yazılar da yazar. Kendi deyişiyle "şiir" üzerine hiç yazmamıştır.

Arif, dilin gücünü tüm yaşamışlıkları ile besleyip sonuna kadar kullanarak toplumun sesi olur. Yürek sesini satırlarına nakşederek, şiirlerini 1968'in aralık ayında "Hasretinden Prangalar Eskittim" başlıklı kitapta toplar. Bu, şairin yaşarken yayımlanan tek kitabı olur. Bu şiirler, Ahmed Arif'in 1947 ile 1959 yılları arasında kaleme aldığı şiirlerden oluşur. Ahmet Oktay kendi kitabında Ahmed Arif'in şiirleri için şöyle yazar: "Aslında bu şiirler, yayım tarihinden çok önce yazılmıştır. Birçok kişi tarafından ezbere biliniyordu. Ahmed Arif'in siyasal konumu, şiirinin çok uzun süre 'yeralında' kalmasına yol açmış; bu yüzden o da 'gizli' bir şair olarak bilinmiştir," der. Tabii 1968'de kitap yayımlanınca, artık bir anlamıyla bu gizlilik biter. Biter bitmesine ama akıbeti hayli uzun olur... Bahsedildiği gibi, yanı sıra, onun eserlerinin kitap öncesi geniş bir kitle tarafın-

dan biliniyor olması ve birçok kişinin şiirlerini ezbere okuması ise onun toplum üzerindeki etkisinin ezelden ebediyete kadar olacağının da bir göstergesidir.

Kitap umulmadık bir ilgi görür ve rekor niteliğinde sayısız baskısı yapılır. Ahmed Arif'in dili ve kültürel bağları o denli derindir ki, yakın dostları, onun yazdıkları ile söylediklerinin benzerliğini bu özelliğinde en belirgin şekilde bulurlar. Dost meclislerinde dinleyenler, "Ahmed Arif'in okuduğu şiirleri ve türkülerin mısralarını öyle bir içtenlikle vurgularlar ki, bir otobüs dolusu şairi geçmişte bırakıp eskitir," derler. Ahmed Arif, kelimeleriyle zamana meydan okuyan, kulaklardan yüreğe çarpan bir dil kullanır.

İşte tam da bu nedenle, dile verdiği önemi kendisi şöyle açıklar: "Ben şiirde mısra haysiyetine inanırım. Mısra haysiyetine önem veririm." "Hasretinden prangalar eskittim" adlı şiirini yazdığı zamanlarda "Başlangıçta 'eskittim' değil, 'çürüttüm' derdim." O sözcük, yani "Hasretinden prangalar çürüttüm". Ancak "çürüttüm" sözcüğünü sevmem; her ne kadar doğrusu "çürüttüm" de olsa, bu sözcükteki üç tane "ü" harfinin art arda gelişi kulağıma tırmaladı, iç kulağıma yani gönüme rahatsız etti. "Her şairin yüreğinde bir kulağı vardır" der. Bu nedenle "eskittim" dedim.

Ahmed Arif'in şiirleri ve hatta mektuplarını okurken, her birinin içindeki duygunun bu denli iliklerimize kadar işlemesi, onun "gönül kulağı" ile işitmesinden ileri geliyor. Onun gönülünün kulağını ve hüznü dilini, bir de Leyla Erbil için nasıl yekpare durduğunu okuyanlar bilir. 1954-1957 arası Ley-

la Erbil ile başlayan mektuplaşma, Arif'in halk ve memleket sevdasına bir de gönül sevdası ekler. Tüm tanımlara sığdırılması pek mümkün olmayan ve eşi benzeri az rastlanan Leyla Erbil'e olan sevdasını bilmeyen yoktur diye düşünüyorum. Onun Leyla'ya olan beklentisiz aşkı, düşüncelerinde *"fıkr-i işgal"* olduğu aşikârdır. Leyla'ya bir mektubunda... *"Bilir misin? 'Canım' dediğimde içimden canımın çıkıp sana koştuğunu duyuram hep,"* der, iliklerine kadar işlemiş duyguları görürsünüz adeta. Yine Leyla Erbil'e yazdığı mektuplarda der ki; *"Özledim diyebiliyorum ya, yeter bana. Evet, özledim seni. Hastalıklar; musibetler, uzak kalsınlar sana. Yerine, ne çekecekse ben çekeyim. Yerine, ne bela bulacaksa beni bulsun. Kadara beni alsın. Kurban başın. Başın dönem. Kadara alım. Cümle dünyalıkları senin ayağının dırnağına kurban ederim. Bir havan, bir tutumun var ki âb-ı hayata bile değişmem. Yiğit, rahat, doğrusun. Beni hiç kırmadın. Umut, yaşama sebebi, zulme dayanma yetisi oldun bana. Sensiz edemem."*

Bu sevdanın içinde o salt Ahmed, sevdalı ise salt Leyla'dır. Mektupları okuyanlar buna *"Aşk"* derler; ancak iyi bakıldığında bunun sevdada olduğu görünür. Çünkü sevdada varmak mühim değildir; o duygunun içinde olmaktır. Onun sevdiği, onun arkadaşı, dostu, ustası her şeyidir. Her mektupta başka seslenir ve her sıfatla başkaca sevmiştir. Hiçbir zaman unuttuğu kadar küçük sevmemiş, Ahmed'in büyük sevmesinin, sevdanın bir tanımı olduğunu görebiliyorsunuz. Ve evet, Ahmed Arif'in Leyla Erbil'e yazdığı mektupları okudukça aşkın ne kadar uzak bir geçmişte yaşandığını ve bu duygudan ne kadar yoksun kaldığınızı fark ediyorsunuz. Evrensel duygu olan

aşkın iyi ve kötü hallerinin, bulunduğumuz zaman dilimine vardığında hislerin değerini belirleyen zihinsel ve bedensel imgelerin ne kadar değiştiğini ve dilimizden de ne denli uzak olduğunu fark ediyorsunuz ve bu durumsal yoksunluk mektupları okudukça yavaş yavaş baş gösteriyor.

Ahmed Arif sonraki yıllarında ölüme, köleliğe, halkının tüm adaletsizliğe karşı çaresizliğine, alçaklığa, utanca karşı sanatı ve eylemleri ile direnmeye devam eder; ancak 2 Haziran 1991'de Ankara'daki evinde geçirdiği kalp krizi sonucu hayata veda eder. 1940 kuşağı olarak adlandırılan ve *"fedailer mangası"* terimiyle bilinen bu grupta değerlendirilse de, o kendi döneminin şiir akımının etkisi dışındadır.

Onun şiirleri, gösterişli değil, içten bir dertleşme gibidir. Bu şiirler; bizim topraklarımızdan yola çıksa da, dünya insanının ruh hâline, geçmişine ve sevdiğine yaklaşımına denk düşer. *"Onun yazdıkları"* bizim duymadığımız ama onun duyduğu şeylerin ifadesidir. Bu yüzden her bir mısra, biraz da bizim şiirimiz oluyor. *"Bu şiirler Ahmed Arif'in kaleminden dökülmüş olabilir, ama cümlelerin altına imza atacak olanlar bizleriz."*

Diyarbakırlı şair Ahmed Arif'i anlatmaya çalıştığım satırlarıma, sevgili dostu Şeyhmus Diken'in değerli sözleriyle son vermek istiyorum: *"Hasretinden Prangalar Eskittim, nice yıllar görecektir. Tek kitapla edebiyatın raflarında, yerini inanarak, mücadele ederek kazanmış olan şaire çok şeyler borçluyuz. Yapacaklarımız borcumuzu ödemeye yeter mi, onu da bilemem! Ama adım atmak namuna, her daim emaneti olacak şiirlerine de yaraşır hizmetlerin olması dileğiyle..."* ◀

M.KOÇ HUKUK

M. Koç Hukuk
Tel.: +49 172 448 46 72

✉ ra.turkei@gmail.com
🌐 www.mkochukuk.com
f mkochukuk
📷 mkochukuk

**Alanlarında güvenilir
ve uzman kadromuzla
hizmetinizdeyiz.**

- **Trafik Hukuku**
(Yabancı plakalı araçların
Türkiye'deki kazaları da dahil)
- **Kira Hukuku**
- **Miras Hukuku**
- **Sözleşme Hukuku**
- **İnşaat ve Gayrimenkul Hukuku**

HÜRREM ERMAN FRNAKFURT

Roma'dan bir adam geldi ve sadece 6 film ile Amerikan kovboy filmlerinin tarihini değiştirdi.

1966 yılında, Roma'daki Cinecitta stüdyolarında çekilen bir film, sinema tarihinin seyrini değiştirmeye hazırlanıyordu. *"İyi, Kötü ve Çirkin"* (*The Good, The Bad and The Ugly*) sadece bir kovboy filmi değil, aynı zamanda Hollywood'un kültürel hegemonyasına meydan okuyan, sinematik dili yeniden tanımlayan ve popüler kültürün genetik kodlarını kalıcı olarak değiştiren bir manifestoydu. Filmin yönetmeni ve her şeyi Sergio Leone, Amerikan sinema endüstrisinin kendi evlatlarından biri değil, İtalyan film geleneğinden gelen ve batının mitolojisini tamamen yeni bir perspektifle yorumlayan bir vizyonerdi.

Western sineması, Amerika'nın kendi tarihsizlik kompleksine karşı geliştirdiği en güçlü kültürel silahtı. Kızılderili katliamları *"medeniyetin ilerleyişi"* olarak sunulurken, toprak hırsızlığı *"Açık Kader"* (*Manifest Destiny*) doktrini ile meşrulaştırılıyordu.

John Ford'un inşa ettiği sinematik evren, bu ideolojik perspektifin zirvesini temsil ediyordu. Monument Vadi'si'nin kızıl kayalıkları, Ford'un objektifinden geçerken sadece jeolojik oluşumlar değil, Amerikan ruhunun yansıdığı kutsal mekânlar haline geliyordu. *"Dilijans"* (*Stagecoach*, 1939) ile John Wayne'i yıldızlığa taşırken, aynı zamanda Western kahramanının prototipini de tanımladı: güçlü ama şefkatli, sert ama adil, bireysel ama toplumsal değerlere bağlı.

Ford'un ustalığı, bu ideolojik mesajları sanatsal mükemmellikle harmanlayabilmesindeydi. Onun filmleri propaganda olduğu kadar, sinematik şiir de idi. Işık-gölge oyunları karakterlerin psikolojik durumlarını yansıtıyor; manzara çekimleri, destansı hikâyelerin duygusal boyutunu güçlendiriyordu.

1950'lerin sonu ve 1960'ların başı, Amerikan Western sineması için sadece sayısal bir gerileme değil, aynı zamanda varoluşsal bir kriz dönemi oldu. Bu kriz, teknolojik değişimlerden toplumsal dönüşümlere, uluslararası politik gelişmelerden kültürel paradigma değişikliklerine kadar uzanan çok katmanlı bir fenomendi.

Televizyonun kitle iletişim araçları hiyerarşisine girişi, Hollywood endüstrisini temelden sarsan tektonik bir değişim etkisi oluşturdu. 1950'li yılların başında Amerikan evlerinin yalnızca %9'unda bulunan televizyon, 1960'a gelindiğinde

neredeyse %90'lık bir yaygınlığa ulaştı. *"Bonanza"*, *"Gunsmoke"*, *"The Rifleman"* gibi Western dizileri, izleyicilere haftalık kovboy deneyimi sunarak sinematik Western'e olan ihtiyacı azalttı.

Vietnam Savaşı'nın Amerikan toplumsal bilincine etkisi, Western türünün ideolojik güvenilirliğini temelden sarsmıştı. Vietnam çatışması, Amerika'nın uluslararası arenadaki ahlaki otoritesini sorguladı ve iç politik konsensüsü de parçaladı. Bu savaş, Amerikan askeri müdahaleciliğinin sonuçlarını acımasızca göstererek, Western filmlerinin yüceltilmiş şiddet anlatılarını sorunlu hale getirdi.

Bu durum, Western'lerin romantikleştirilmiş şiddet tasvirleriyle keskin bir tezat oluşturdu. İzleyiciler, artık şiddetin gerçek dehşetini deneyimledikten sonra, Western'lerin sterilize edilmiş aksiyon sekanslarını naif bulmaya başladı.

1960'ların karşı-kültür hareketi, Western türünün geleneksel değerlerini doğrudan sorgularken, Medeni Haklar Hareketi, Yerli Amerikan hakları aktivizmi ve feminist bilinç, Western filmlerinin beyaz erkek üstünlüğü varsayımlarını açığa çıkardı.

Sergio Leone'nin 3 Ocak 1929'da İtalya'da dünyaya gelmesi, sadece bir bireyin değil, sinema tarihinin en etkili yönetmen-yazarlarından birinin doğuşuydu. Leone'nin babası Vincenzo Leone (*Roberto Roberti takma adıyla*), İtalyan sinemasının öncü kuşaklarından biriydi. 60'ı aşkın filmi bulunan üretken bir yönetmen olan Vincenzo, genç Sergio'nun sinematik genetik kodlarını şekillendiren ilk etkendi.

Bu ikili sanatsal miras, Leone'nin sinemaya olan genetik yatkınlığını açıklarken, daha önemlisi profesyonel film yapımının pratik yönlerini samimi bir seviyede gözlemleme fırsatını sağladı. Evdeki günlük rutinler, film endüstrisinin ritmiyle eşzamanlı oldu ve genç Sergio, sinemanın sadece sanatsal çaba değil, aynı zamanda karmaşık iş operasyonu olduğunu erken yaşta kavradı.

Leone'nin film endüstrisine girişi, İtalyan Yeni Gerçekçiliği hareketinin zirvesinde gerçekleşti. Vittorio De Sica'nın *"Bisiklet Hırsızları"* (*Ladri di Biciclette*, 1948) setindeki çalışması, Leone için dönüm noktası deneyimi oldu. De Sica'nın yönetmenlik yaklaşımı, profesyonel olmayan oyuncuların kullanımı, lokasyon çekiminin özgünlüğü ve sosyal gerçekçiliğin sanatsal ifadesi, Leone'nin gelecekteki estetik tercihlerini derinden şekillendirdi.

Leone'nin John Ford'a olan derin hayranlığı, basit hay-

İyi, kötü, çirkin ve bir Romalı İtalyan

Sinema keşfinden hemen sonra kovboy filmlerine el atmıştı. Yıllar boyunca, gerçekte sığır çobanı olan kovboyar kusursuz kahraman gibi gösterilmiş, Kızılderililer başta olmak üzere, masum ve ezilenler hep kötü gösterilmişti.

ran takdirinden çok daha karmaşık sanatsal ilişki oluşturdu. Ford'un filmlerinin detaylı çalışması, Leone'nin sinematik dilinin kelime hazinesini genişletti ve yönetmenlik vizyonunun sofistike temelini sağladı. Ford'un karakter prototipleri, özellikle John Wayne'in somutlaştırdığı maskülenlik ve ahlaki karmaşıklık, Leone'nin gelecekteki protagonist (*Kahraman*) kavramlarını etkiledi. Ancak Leone, Ford'un yaklaşımını pasif taklit yoluyla değil, eleştirel analiz ve yaratıcı uyarılama yoluyla işledi.

Leone'nin eğitim sürecinde kurduğu dostluklar, gelecekteki sanatsal işbirliklerinin temelini oluşturdu. En önemli olan bu dostlukların başında, sınıf arkadaşı Ennio Morricone ile kurduğu bağ geliyordu. Bu dostluk, basit çocukluk arkadaşlığından çok daha derin boyutlara sahipti ve modern sinema tarihinin en üretken yaratıcı ortaklıklarından birinin doğuşuydu.

Morricone ve Leone'nin ilkokuldaki ilk karşılaşması, görünüşte sıradan çocukluk arkadaşlığı olarak başladı, ancak her iki çocuğun da sanatsal eğilimleri bu ilişkiye özel kalite kat-

tı. Morricone'nin erken müzikal yeteneği ve Leone'nin görsel hikaye anlatımına olan büyülenmesi, tamamlayıcı muhteşem enerji açığa çıkaracaktı.

"*Spaghetti Western*" tanımlaması, sinema tarihinin en paradoksal terminolojik fenomenlerinden biriydi. Başlangıçta aşağılayıcı bir etiket olarak kullanılan bu terim, zamanla bir türün en prestijli tanımlamasına dönüştü. Bu dilsel dönüşüm, sadece semantik bir değişim değil, aynı zamanda kültürel hegemonyanın nasıl ters yüz edilebileceğinin sinematik manifestosuydu.

Avrupa'da Western türüne olan talep, Amerika'da bu türün popülaritesinin azaldığı dönemde bile devam etti. Avrupa sanat sineması geleneğinde yetişen izleyiciler, Western türünün mitolojik yapısını ve görsel zenginliğini farklı bir perspektiften değerlendiriyordu. Dışarıdan bakış, türün klişelerine daha az takılarak, hikaye anlatımının özüne odaklanmalarını sağladı.

Cinecitta Stüdyoları'nın 1960'lardaki rolü, sadece prodüksiyon tesisi olmanın ötesinde, uluslararası sinemanın kültürel kavşağı olmaktı. Mussolini döneminde propaganda amaçları için kurulan bu kompleks, savaş sonrası dönemde yaratıcı öz-

gürlüğün simgesine dönüştü.

1964'te çekilen "*Bir Avuç Dolar İçin*" (*A Fistful of Dollars*), aslında Akira Kurosawa'nın "*Yojimbo*" filminin yetkisiz uyarlamasıydı. Bu durum, başlangıçta hukuki sorunlar oluştursada, kültürel çapraz tozlaşmanın dikkat çekici örneği olarak sinema tarihinde yerini aldı. Leone, Kurosawa'nın samuray anlatısını Western bağlamına aktarırken, temel dönüşümler uyguladı.

Film, Meksika-Amerika sınırındaki küçük bir kasabada geçiyordu. İki düşman aile arasındaki güç mücadelesinin ortasına düşen "*İsimsiz Adam*" karakteri, geleneksel Western kahramanından radikal sapma oluştuyordu. Bu karakter, ahlaki belirsizlik ve pragmatik yaklaşımla tanımlıydı.

Film, Clint Eastwood'u televizyon aktöründen uluslararası yıldızla dönüştüren katalizör oldu. Eastwood'un "*İsimsiz Adam*" karakteri, minimal diyalog ve maksimum fiziksel varlıkla karakterize edilmişti. Kısık gözler, sarkan puro ve ponçolu görünüm, sinema tarihinin en meşhur ikonlarından biri haline geldi.

Filmin ticari başarısı, düşük bütçeli prodüksiyonun uluslararası pazarda elde edebileceği başarının gösterimiydi. 200.000 Dolarla mal olan film tam, 14 Milyon Dolar hasılat yapmıştı. Bu mali zafer, İtalyan yapımcıları Western türünde daha fazla yatırım yapmaya teşvik etti ve Spagetti Western patlamasının temelini oluşturdu. 1965'te çekilen ikinci film, Leone'nin anlatısal sofistیکasyonunun dikkat çekici ilerlemesinin göstergesiydi. Manco (*Joe*) karakterinin evrimi ve Albay Douglas Mortimer (*Lee Van Cleef*) karakterinin tanıtımı, ikili protagonist yapısının başarılı uygulamasını temsil etti.

Lee Van Cleef'in filme katılması, Leone'nin karakter inşasındaki olgunlaşmasını gösteriyordu. Van Cleef'in keskin yüz hatları ve korkunç soğukkanlılığı, Spagetti Western ikonografisinin temel taşlarından biri haline geldi.

Filmde geçmişe dönüş (*Flash Back*) tekniklerinin kullanımı, zamansal anlatının manipülasyonunda Leone'nin artan güvenini gösterdi. İki ödül avcısının profesyonel ortaklığının keşfi, ahlaki belirsizlik temalarının daha da geliştirilmesine katkıda bulundu. 1966'da çekilen final film, Leone'nin sanatsal vizyonunun nihai durağı oldu. Üç ana karakterin ahlaki konumlarının karmaşıklığı, geleneksel Western ikilemlerini tamamen alt üst etmişti. "*İyi*" karakterin bile bencil motivasyonları, konvansiyonel kahraman prototipinin yapı sökümüne uğramasını temsil etmişti. Öte yandan film, üç saatlik süresiyle ticari sinema standartlarına meydan okuyan cesaret sergilemişti. Leone'nin sanatsal inancı, pazar baskılarına direnç gösterdi ve sinematik hikaye anlatımının sınırlarını zorladı.

"*İyi, Kötü ve Çirkin*", Leone ve Morricone işbirliğinin sanatsal zirvesini temsil etti. Morricone'nin yenilikçi yaklaşımı, konvansiyonel orkestral melodilerden radikal sapmalar oluşturdu. Isık, silah sesleri, kırbaç çıtırtıları ve operatik unsurların entegrasyonu, emsalsiz ses atmosferi oluşturmıştı.

Leone'nin imza tekniği olan aşırı yakın çekimler ve geniş planların kombinasyonu, filmde nihai inceliğine ulaşmıştı. Yakın plan göz çekimleri, özellikle doruk noktası (*Climax*) düeloda, gerilim oluşturma'nın emsalsiz seviyesini başarmıştı.

Ani-Zoom tekniğinin sanatsal kullanımı, konvansiyonel

kamera hareketlerinin statik doğasından sapmaydı. Bu teknik, duygusal yoğunluğun amplifikasyonunda ve dramatik anların vurgulanmasında kritik rol oynayacaktı.

Bununla beraber sahne derinliği kullanımı, karakterler arası hiyerarşiyi ve psikolojik dinamikleri görsel olarak destekliyordu. Ön plan ve arka plan arasındaki (*Mezopan*) netlik oyunları, anlatısal odağı yönlendiren güçlü araç olarak işlev gördü.

Filmin yapısal organizasyonu, üç ana karakterin perspektiflerini dengeli şekilde sunarak, çoklu odaklı anlatım tekniğini mükemmele yakın uygulamayı başarmıştı. Her karakterin kendi hikaye yayı ve motivasyonları, geniş anlatısal dokuda organik şekilde entegre edilmişti.

"İyi" (Sarışın/Blondie): Anti-Kahramanın Mükemmel Örnekleme

Clint Eastwood'un canlandırdığı "İyi" karakter, geleneksel Western kahramanından radikal sapma oluşturdu. Kişisel çıkarın birincil motivasyon olması, konvansiyonel kahramanca fedakarlığın alt üst edilmesini temsil etti. Karakterin pragmatik yaklaşımı, ahlaki esnekliğin gösterimiydi.

"İyi" karakterin ahlaki konumu, mutlak değil göreceli olarak tanımlandı. Diğer iki karakterle karşılaştırıldığında "daha az kötü" olması, geleneksel iyilik kavramını sorgulayan yaklaşıma yansıtıyordu.

Karakterin minimal diyalog kullanımı ve fiziksel varlığa dayalı performansı, sessiz sinema döneminin güçlü anlatım tekniklerini çağdaş bağlamda yeniden canlandırdı.

"Kötü" (Melek Gözler/Angel Eyes): Sadistik Kötülüğün Kişileştirilmesi

Lee Van Cleef'in Angel Eyes karakteri, saf kötülüğün sinematik temsiliydi. Karakterin metodolojik acımasızlığı ve profesyonel mesafesi, kötülüğün banalleşmesinin ürktücü gösterimiydi.

Angel Eyes karakteri, motivasyonları para ve güç olan, kişisel zevk için şiddet uygulayan psikopat profili çiziyordu. Bu karakterizasyon, Western türündeki geleneksel kötü adam tiplerinden çok daha karmaşık ve rahatsız edici boyutlar taşıyordu.

Van Cleef'in fiziksel varlığı; keskin yüz hatları, kısık gözler, soğuk bakış ve tehditkar duruş; karakterin içsel kötülüğünü görsel olarak destekliyordu.

"Çirkin" (Tucó): Trajikomik Karmaşıklığın Usta Sınıfı

Eli Wallach'ın Tucó performansı, karakter karmaşıklığının dikkat çekici başarısını temsil etmişti. Komik rahatlık ile trajik derinliğin kombinasyonu, insan doğasının çok yönlü karakterinin keşfini mümkün kılmıştı.

Tucó karakteri, hayatta kalma güdüsüyle hareket eden, bazen sempatik bazen

itici özellikler gösteren çok boyutlu karakter yaratımının örneğiydi. Karakterin duygusal açıklığı ve insani zaafları, ona hem komik hem de trajik boyutlar kazandırıyor.

Filmin uluslararası gişe zaferi, Spagetti Western'in küresel geçerliliğini muhkemleştirmişti. Avrupa pazarlarındaki başarı, Amerikan kültürel hegemonyasına etkili meydan okuma olarak görülmeye başlandı.

Tarantino'nun "*Django Unchained*" ve diğer filmlerindeki açık referanslar, Leone'nin çağdaş relevanslılığını gösterdi. Stilistik unsurların yaratıcı uyarlanması, sanatsal etkinin sürekliliğini sağladı.

Tarantino'nun Leone müziklerini filmlerde kullanması ve görsel stilini taklit etmesi, postmodern sinema dilinde Leone'nin merkezi yerini gösterdi. Martin Scorsese, Sergio Leone'yi "*sinematik şiirin ustası*" olarak tanımlayacak ve özellikle ritim ve zamanlama konusunda ondan öğrendiğini belirtecekti. "*İyi, Kötü ve Çirkin*", Western türünün konvansiyonel moral kesinliklerini sistematik olarak sökmüştü. Karakterlerin motivasyonlarının maddi çıkara dayalı olması, idealizmden ziyade materyalizmi ön plana çıkaran yaklaşımı yansıtıyordu. Bu durum, post-Vietnam Amerika'sının hayal kırıklığına uğramış ruh halini önceden haber veriyordu.

Filmdeki şiddet sahneleri, geleneksel Hollywood Western'lerinin steril ölümlerinden farklı olarak, fiziksel acı ve ölümün gerçek sonuçlarını gösteriyordu. "*Blood Squibs*" denilen kan kapsülleri kullanımı ve yara makyajı, şiddetin romantikleştirilmesine karşı duruş sergilemişti. İşkence sahnelerinin dahil edilmesi, özellikle Tucó'nun maruz kaldığı fiziksel ve psikolojik baskı, Western türünde daha önce gösterilmeyen acımasızlık seviyesini ortaya koyuyordu. Film, hiçbir karakterin tamamen sempatik olmadığı anlatı yapısı ile anti-kahraman sinema geleneğinin temellerini atmış oldu.

Sonuç olarak; "*İyi, Kötü ve Çirkin*", sadece başarılı film olmanın ötesinde, sinematik dilin genişlemesinin ve kültürel sınırların aşılmasının zirve noktası olmuştu. Leone'nin vizyoner yaklaşımı, tür konvansiyonlarının sınırlılıklarını gösterirken, sanatsal inovasyonun sınırsız potansiyelini de ispatladı. Filmin kalıcı etkisi, teknik yeniliklerden kültürel etkiye, müzikal mirastan anlatısal sofistikasyona kadar çoklu boyutlarda kendini gösterecekti. Çağdaş sinemanın DNA'sındaki Leone etkisinin kalıcılığı, sanatsal vizyonun zamansız kalitesinin gösterimi sayılabilir.

Spagetti Western hareketinin geniş bağlamında, "*İyi, Kötü ve Çirkin*" hep zirve noktası olarak kalacaktı. Film, kültürel emperyalizmin sanatsal dirençle yenilebileceğinin, kreatif vizyonun coğrafi ve dil sınırlarını aşabileceğinin ve bireysel sanatsal dehanın işbirlikçi ortamda olağanüstü sonuçlar elde edebileceğinin örnek gösterimiydi. ◀

Ezop'un masalları, Roma'da Phaëdrus (M.Ö. 1. yy.) tarafından Latinceye çevrildi ve Avrupa'da büyük bir etki yarattı. Ancak fablın en önemli dönüm noktalarından biri, 17. yüzyılda Fransız edebiyatçısı Jean de La Fontaine tarafından yeniden yorumlanmasıdır. La Fontaine'in fablları, sadece çocuklara hitap eden hikâyeler değildi.

**Bazen bir
masal dünyayı
değiştirebilir**

Bir hikâye, yalnızca anlatılan bir olaydan ibaret değildir. Hikâyeler, bize dünyayı gösterir, hayal gücümüzü besler ve bazen de düşündürerek dersler çıkarma fırsatı sunar. Fabl, insanlığın en eski anlatı geleneklerinden biridir ve çocuk edebiyatının temel taşlarından biri olarak kabul edilir. Bu türde hayvanlar konuşur, bitkiler düşünür, cansız varlıklar bile insan gibi hissetmeye başlar. Ancak tüm bunlar sadece eğlence için değildir; her fablın arkasında derin bir anlam, öğüt ya da toplumsal eleştiri yatar.

Peki, fabl nasıl doğdu, zaman içinde nasıl değişti ve bugün çocuk edebiyatındaki yeri nedir?

Dünyada Fabl Geleneği: Ezop'tan La Fontaine'e

Fablın kökleri, insanlığın en eski sözlü anlatı geleneklerine dayanır. Antik Yunan'da Ezop (M.Ö. 6. yy.), fabl türünün en bilinen temsilcilerinden biridir. Ezop'un fablları kısa, net ve didaktik anlatılardır. "*Kurt ile Kuzu*" ve "*Tilki ile Üzümler*" gibi hikâyeler, insanların zaafalarını, adaletsizliği ve kurnazlığı anlatır.

Ezop'un masalları, Roma'da Phaedrus (M.Ö. 1. yy.) tarafından Latinceye çevrildi ve Avrupa'da büyük bir etki yarattı. Ancak fablın en önemli dönüm noktalarından biri, 17. yüzyılda Fransız edebiyatçısı Jean de La Fontaine tarafından yeniden yorumlanmasıdır. La Fontaine'in fablları, sadece çocuklara hitap eden hikâyeler değildi. Toplumsal düzeni, siyaseti ve insan karakterlerini eleştiren, zaman zaman mizahi, zaman zaman sert bir üslupla yazılmış eserlerdi. "*Ağustos Böceği ile Karınca*", "*Karga ile Tilki*", "*Aslan ile Fare*" gibi hikâyeler, günümüzde hâlâ dünyanın dört bir yanında okunmaktadır.

Ancak La Fontaine'in fablları zamanla eleştirilere de maruz kalmıştır. Jean-Jacques Rousseau, "*Emile*" adlı eserinde fabl türünü çocuk eğitimi açısından sakıncalı bulmuş, çocuklara iyiliği öğretmek için kötülüğü anlatmanın yanlış olduğunu savunmuştur. Günümüzde de bazı eleştirmenler, fablların çocukları fazla katı ahlaki yargılarla sınırlayabileceğini düşünmektedir.

Doğu'da Fabl: Beydeba ve Kelile ve Dimne

Batı dünyasında fablın temsilcileri Ezop ve La Fontaine iken, Doğu edebiyatında Beydeba'nın "*Kelile ve Dimne*" adlı eseri fabl geleneğinin en önemli örneklerinden biridir.

Hindistan kökenli bu eser, M.S. 3-4. yüzyıllarda Beydeba tarafından yazılmış ve daha sonra Arapçaya, Farsçaya ve Osmanlı Türkçesine çevrilmiştir. Kelile ve Dimne'de de hayvanlar konuşur, hükümdarlarla vezirler arasında geçen olaylar sembolik bir dille anlatılır. Ancak Batı'daki fabllardan farklı olarak, Doğu fablları toplumsal eleştiriden çok yönetim sanatına, bilgelik ve ahlak öğretisine yöneliktir. Bu yönüyle, Batı fablları bireyin kusurlarına odaklanırken, Doğu fablları daha çok devlet yönetimi ve toplumsal düzen üzerine mesajlar vermektedir.

Türkiye'de Fabl Geleneği: Osmanlı'dan Günümüze

Türk edebiyatında fablın izleri tasavvuf, halk hikâyeleri ve divan edebiyatında görülmektedir. Mevlana'nın "*Mesnevi*"sinde yer alan bazı hikâyeler fabl geleneğine benzemektedir. Özellikle Şeyhî'nin "*Harnâme*" adlı eseri, bir eşeğin yaşadığı olaylar üzerinden

toplumsal eleştiriler sunması açısından fabl türüne yakın bir eser olarak kabul edilir.

Tanzimat Dönemi'yle birlikte Batı'dan yapılan fabl çevirileri Türk edebiyatına girmeye başlamıştır. Şinasi, Recaizade Mahmut Ekrem ve Ahmet Mithat Efendi, La Fontaine'in fabllarını Türkçeye kazandıran ilk isimler arasındadır.

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte çocuk edebiyatının önemi arttıkça, fabl türü de yaygınlaşmıştır. Orhan Veli, Sabahattin Eyüboğlu ve Nazım Hikmet gibi isimler fabl çevirileri yaparak bu türü geniş bir kitleye ulaştırmıştır.

Günümüzde fabl türü, çocuk edebiyatında özellikle Tarık Dursun K. gibi yazarların eserlerinde karşımıza çıkmaktadır. Türk çocuk edebiyatında doğrudan fabl yazar çok fazla isim olmamakla birlikte, hayvanların sembolik anlatımlarla kullanıldığı öyküler çeşitli yazarlar tarafından üretilmektedir.

Fablların Eğitici Rolü ve Tartışmalar

Fabllar, çocuklara yalnızca eğlenceli hikâyeler sunmakla kalmaz, aynı zamanda hayatın gerçeklerini semboller aracılığıyla anlatma amacı taşır. Hayvanlar ve doğa unsurları üzerinden işlenen bu hikâyeler, çocukların hayal gücünü geliştirir, ahlaki dersler vererek karakter oluşumlarına katkıda bulunur. Küçük yaştaki okurlar için soyut kavramları somutlaştırarak eğitimi daha keyifli hâle getiren bu anlatılar, nesilden nesile aktarılmıştır.

Ancak fablların eğitici rolü zaman zaman tartışmalara da yol açmıştır. Bazı eleştirmenler, bu hikâyelerin çocuklara fazla katı ahlaki yargılar sunduğunu, dünyayı siyah ve beyaz gibi keskin karşıtlıklarla

öğrettiğini savunur. Örneğin, tilkinin her zaman kurnaz, kuzunun ise masum gösterilmesi gibi anlatılar,

çocukların kalıplaşmış düşünce yapıları geliştirmesine neden olabilir. La Fontaine'in ünlü "*Ağustos Böceği ile Karınca*" fabl da bu eleştirilerin merkezinde yer alır. Çalışkanlığın övülmesi elbette değerlidir ancak hikâyedeki sanat ve eğlenceyi ikinci plana atan anlayış, tek yönlü bir mesaj verebilir.

Bu noktada önemli olan, fablları çocuklara sorgulama yeteneğini kazandırarak sunmak ve onları eleştirel düşünmeye teşvik etmektir. Hikâyelerin sadece ahlaki dersler veren basit anlatılar olmadığını, farklı okuma biçimleriyle anlamlarının zenginleşebileceğini göstermek gerekir. Çünkü iyi bir fabl, yalnızca öğüt vermez; aynı zamanda düşündürür ve hayal ettirir.

Fabllar Bugün Nerede Duruyor?

Fabl, çocuk edebiyatında klasikleşmiş ve evrensel bir anlatı türü olarak yerini korumaktadır. Günümüzde çizgi filmler, animasyonlar ve çocuk kitapları aracılığıyla fabllar hâlâ çocuklarla buluşmaya devam ediyor.

Ancak fabllar sadece çocuklar için değil, yetişkinlerin de dünyayı anlamasına yardımcı olan metinlerdir. Çünkü insan doğası ve toplumsal düzen hakkında anlatılan hikâyeler, sadece bir döneme değil, tüm zamanlara hitap eder.

Unutmayalım, her hikâye bir öğretmendir ve fabllar, binlerce yıldır insanlara hayatın en önemli derslerini anlatmaya devam etmektedir.

Çünkü bazen bir masal, dünyayı değiştirebilir. ◀

Geminin dümeni ne zaman toparlanabilecek?

OSMAN SÖYLER

Karşılaştığımız insanların Almanya ekonomisinin gidişatının nasıl olacağı şeklindeki sorularına muhatap oluyoruz.

Hem ülke içinden hem de Avrupa Birliği ve dünyanın diğer ülkelerinden insanlar bunu sıkça dile getiriyorlar. 1970'li yıllardan sonra ekonomisi devamlı büyüyen, ihracatta dünya lideri olan büyük bir ekonomi Almanya. İster istemez herkesin ilgisini çekiyor.

Merkel sonrası Almanya, güçlü bir siyasetçi-lider çıkaramadı. Böyle olunca da ekonomiye odaklanmak yerine yabancı karşıtlığı üzerinden siyaset yapılmaya başlandı ve sonuçta bugün gelinen süreçte yabancı düşmanlığı üzerinden siyaset yapan AFD gibi bir parti bazı bölgelerde birinci, bazı yerlerde ise ikinci parti konumuna geldi. Avrupa Birliği ülkelerinden yıllar önce gelen Polonyalı, İtalyan, Çekya vs. ülke insanları Alman vatan-daşı olmuş ve kök salmışlar. Bunları da yabancı statüsüne aldığınızda her 4 kişiden birisi yabancı olarak karşımıza çıkıyor. Bunlar Almanya'yla bütünleşmiş, nesiller geçmiş; bu ayrıştırma Almanya'ya ve Almanlara çok büyük zararlar verecektir. Nüfusu ihtiyarlayan bir ülkenin yapacağı bu tür bir siyaset çok büyük zararlara yol açacaktır.

Ekonomiyi toparlamak çok kolay değil. Güvenlikçi politika döndüğünü ilan eden bir ülke var. Silah üretimine yap-

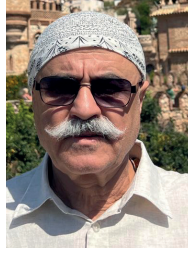
tıkları yatırımları artıran holdingler veya bu sektöre girenler var.

Ülkede iflaslar artıyor. Federal İstatistik Dairesi verilerine göre 2025 yılında şirketlerde %12,2, ferdi olarak ise %7,5 oranında iflas artışı gerçekleşmiş. Sene sonuna kadar bu rakamların daha yukarılara çıktığını göreceğiz. En çok taşımacılık, turizm ve inşaat sektörlerinde iflaslar yaşanıyor.

Rusya'nın Ukrayna ile olan savaşında milyonlarca insan vefat etti, Avrupa elindeki eski silah stoklarını eritti. Ukrayna genç insan kaynağını kaybetti ve ekonomisi battı. Avrupa'da savaş bize sıçramasın diye ciddi endişe içinde. Her ülke vatandaşlarına savaş halinde bodrum katlarına inmelerini ve kendilerine birkaç ay yetecek gıda, su ve ihtiyaç stoğu yapmalarını söylüyor. Ferah bir dönemden sıkıntılı bir döneme geçildi. Kolaylıkla da toparlanma imkânı gözüküyor. İşin kötü yanı bu sürecin ne kadar devam edeceği belirsiz. Umarız tez zamanda bir barış ortamı olur da insanlar ölmez ve sıkıntılı süreç sona erer.

Tasarruf dönemindeyiz. Hem süratle artan fiyatlar, kiralar hem de içinde bulunulan zorlu dönem. Neyle karşılaşılacağını ülkeyi idare edenler bilmiyorlar. Lüks tüketim ve zorunlu harcamaların dışında tasarruflu bir hayat ileride oluşabilecek zorlukları rahat aşmayı sağlayacaktır.

Gemi hedefine varmak istiyor ama aradaki mesafeyi aşmak zaman alacaktır.

Talih Seval Tuncer
SCHRIFTSTELLERIN

Bei Amazon erhältlich

YITIKÜLKE

AYŞEN KÜÇÜKYILDIZ ANTALYA

Fotoğraf...

Işığın kimyasal bir yüzeye düşmesiyle oluşan bir iz mi sadece?

Yoksa zamanın donduğu, duyguların görünür olduğu bir pencere mi?

Profesyonel fotoğrafçılık kursumun ilk dersinde bize yöneltilen soru hâlâ aklımda:

"Fotoğraf nedir?"

Teknik tanımı bir yana, benim için fotoğraf, gerçeğin dondurulmuş hâlidir. Salisenin belki binde biri süren bir anın içinde barınan öyküler, duygular, çığlıklar ve umutlar... Bazen bir öpüş, bazen bir sarılma bazen bir damla gözyaşı, bazen mutluluk bazen hüznün... Bu tanım, belki de en çok Sebastião Salgado için geçerlidir.

O, yalnızca bir fotoğrafçı değildi. O, bir tanıktı. Objektifi aracılığıyla yoksulluğa, göçe, emeğe, doğaya ve insanlık tarihinin kırılma anlarına şahitlik etti. Her karesi bir belge olmaktan çok, bir vicdandı. Ve bu vicdan, yalnızca estetikle değil, sosyal sorumlulukla yoğunlaşmıştı.

Köklerden Gelen Duyarlılık

Sebastião Ribeiro Salgado, 8 Şubat 1944'te Brezilya'nın Minas Gerais eyaletinde, tarımla geçinen bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Kırsal yaşamın içinde büyümek, hem insan emeğine hem doğaya karşı derin bir bağ kurmasını sağladı. Bu, sadece çocukluk hatırası olarak kalmadı; ilerleyen yıllarda onun sanatını ve dünya görüşünü şekillendiren temel bir unsur hâline geldi.

Salgado gençliğinde ekonomi eğitimi aldı. Brezilya ve Fransa'da üniversite öğrenimini tamamladıktan sonra Dünya Bankası'nda kalkınma projelerinde görev aldı. Ancak her şey, bir gün eşi Lélia'nın ona verdiği fotoğraf makinesiyle değişti. Başlangıçta küçük bir merak olarak başlayan bu yolculuk, çok geçmeden tutkulu bir yaşam biçimine dönüştü.

Eşiyle Yaratılan Bir Sanat Ortaklığı

Salgado'nun kariyerinin sessiz ama hayatı yapı taşlarından biri eşi Lélia Deluiz Wanick Salgado idi. Lélia yalnızca bir eş değil; aynı zamanda onun projelerinde yaratıcı yönetmen, küratör, tasarımcı ve entelektüel bir ortak.

Mimarlık eğitimi almış olan Lélia, Salgado'nun fotoğraflarını sergiye dönüştürürken mimari bakış açısıyla bütünsel kompozisyonlar kurdu. Kitap düzenlemelerinden uluslararası sergilere kadar her ayrıntı onun titiz yaklaşımıyla şekillendi. Bu iş birliği, sanat ve hayat arasında kurulan mükemmel uyumunun dışı yansımasıydı.

Siyah Beyazın Dili: Rengin Ötesinde İnsan

Salgado'nun tüm kariyerinde ısrarla sadık kaldığı bir tercih vardı: siyah beyaz fotoğrafçılık. Bu tercih, yalnızca estetik bir stil değil; bir dünya görüşü idi.

"Renk, izleyicinin dikkatini dağıtır," derdi Salgado. *"Siyah beyaz ise doğrudan insana ve hikâyeye yönlendirir."*

Onun karelerinde ışık ve gölge sadece teknik unsurlar değil; duygunun taşıyıcısıydı. Bu görsel dil, zamanın ötesine geçerek evrensel bir anlatı ile kurduğu bu monokrom dünyada izleyiciye bir drama değil, bir insanlık masalı sunar.

Projelerle Dönüştürülen Dünya

Workers (1993): Emek ve Onur Üzerine Bir Ağıt

Altı yıl süren bu proje, sanayileşmenin son döneminde hâlâ varlığını sürdüren manuel emeği belgeledi. Altın madenlerinden balıkçılara, gemi söküm işçilerinden pamuk toplayıcılara kadar onlarca ülkeden emekçinin portresi, bu projede bulundu. Her karede ter, toprak ve direniş vardı. Salgado'nun objektifine yansıyan bu insanlar yalnızca işçi değil; adeta yaşamın omurgası gibiydiler.

"Bu insanlar sadece iş yapmıyor, dünyayı taşıyor," diyordu Salgado.

Migrations (2000): Zorunlu Yolculukların Haritası

Yedi yıllık çalışmanın ürünü olan *"Migrations"*, savaş, açlık, iklim krizi ve politik baskılarla yerinden edilen insanların trajedisini gözler önüne serdi. 40 ülkede, 6 kıtada çekilen bu fotoğraflar, göçmenliği yalnızca bir hareket hâli değil, bir varoluş, yaşayış biçimi olarak anlatıyordu. Salgado, insanları mağdur olarak değil, mücadele eden bireyler olarak gösterdi. Onları kameraya değil, insanlığa tanıttı.

Genesis (2013): Doğanın İlkel Güzelliği

Sekiz yıl boyunca dünyanın hâlâ bozulmamış bölgelerinde yaptığı yolculukların ürünü olan *"Genesis"*, Salgado'nun doğaya dönük en şiirsel anlatımıydı. Amazon, Antarktika, Galapagos, Sibiry, Kalahari gibi bölgelerde çekilen bu kareler, doğanın saflığını ve büyüleyici düzenini ortaya koyar.

Ama bu sadece bir belgeleme çalışması değil, aynı zamanda bir çağrıdır:

"Bu güzelliği kaybetmeden önce fark edin, koruyun."

Toprağa Dönüş: Instituto Terra

Salgado çifti 1990'larda Brezilya'ya döndüğünde, Sebastião'nun çocukluğunu geçirdiği yemyeşil arazilerin çoraklaştığını fark etti. Bu yıkımı tersine çevirmek amacıyla 1998'de Instituto Terra'yı kurdular. 1.754 hektarlık tahrip olmuş bir arazide başlayan yeniden ağaçlandırma çalışması, kısa sürede ekolojik bir mucizeye dönüştü.

2,7 milyon üzerinde ağaç dikildi,

300'den fazla yerli tür geri kazandırıldı,

Su kaynakları yeniden canlandırıldı.

Instituto Terra, yalnızca bir çevre projesi değil; insanın doğaya olan borcunu ödeme çabasıdır.

Estetik mi, Etik mi?

Salgado'nun fotoğrafları zaman zaman eleştiri de aldı. Özellikle Susan Sontag gibi bazı eleştirmenler, onun acı ve yoksulluğu *"güzel"* gösterdiğini savundu. Ancak Salgado bu eleştirilere şu şekilde karşılık verdi:

"Evet, güzelliğe inanıyorum. Çünkü güzellik insanı durup baktırır. Sonra düşündürür. Duygularındır. Harekete geçirir."

A high-contrast, black and white close-up portrait of Sebastião Salgado. The image focuses on his face, showing his eyes, nose, and mouth. He has a serious expression and is looking slightly to the right. His hair is white and thinning. The lighting is dramatic, with deep shadows on the left side of his face and highlights on the right.

Işığın peşinde bir ekonomist

Sebastião Salgado

Onun estetik anlayışı, gerçekliği örtmek için değil; gerçekliğe daha çok yaklaştırmak içindir. Estetik, burada bir süs değil; empati kurma aracıdır.

Kamerayı Ayna Gibi Tutmak

Sebastião Salgado, kamerasını bir silah gibi değil, bir ayna gibi kullanırdı. Onun fotoğrafları izleyiciye şunu fısıldar:

“Gördüğün bu insan, aslında sensin. Onun hikâyesi, senin de hikâyen.”

Sanatı bir tanıklık, bir sorumluluk olarak gören Salgado, bizleri yalnızca izlemeye değil, harekete geçmeye davet etti.

Bu yılın 23 Mayıs'ında hayata veda eden Sebastião Salgado'nun fotoğrafları, sadece bir çağın vicdanı değil, aynı zamanda gelecek kuşaklara bırakılan bir sorumluluk manifestosudur.

Çünkü o yalnızca bir fotoğrafçı değil;

Bir vizyoner,

Bir hümanist,

Ve en önemlisi,

Bir vicdan taşıyıcısı idi. ◀

Demnächst bei Amazon erhältlich

YITIKÜLKE

TÜRKÜLERİN DE BİR SOSYOLOJİSİ VAR

SELMA ONATER DARMSTADT

Dinlerken duygu yüklendiğimiz türküler, bizleri bulundığımız ortamdan alıp, kendi çıkmış olduğu yere, olaya, zamana götürür. Kulağımıza tınısı ile birlikte kelimeler ulaştığında elimizde olmadan o yaşanmış olan duyguyu, ilk anda yaşamış olan hali ile kimin nerde neler yaptığını, nasıl yaptığını, kimin kime nasıl âşık olduğunu, bu âşk karşılıklı mı yoksa kara seveda mı olduğunu, âşık olunan kişinin ismini, cinsiyetini, kimlerden olduğunu, olayı ve nerede geçtiğini, zamanı, kimler ne ve nasıl demişler, tüm bu bilgileri şiirsel bir anlatım ve duygu yüklü müzik eşliğinde öğrenmek mümkündür. Kısacası Türkülerin ruhlarına indiğimizde kitap kalınlığında bir anlatım ve aktarım vardır.

Bununla birlikte tek konu âşk değildir. Konusu geniştir. İnsanı ilgilendiren, etkileyen her şeyi konu olarak alıyor. Sıla hasreti, askerliği, vatan özlemini, yası, acıyı, ayrılığı, kaybı, inancı, kahramanlıkları, kaderi, o zaman ki toplum davranışlarını, ahlak kurallarını, adetleri, gelenekleri, içli, duygulu, şiirsel şekilde anlatırlar. Hiçbir türkü yoktur ki öyküsü olmasın. Kısacası diyebiliriz ki türküler, bir toplumun toplum yapısını, tarihsel olaylarını, kolektif veya bireysel duygularını yansıttıkları anonim yapıtlardır. Toplumsal yapının ip uçlarını barındırıp, aktardıkları için bir çeşit bellek demek yanlış olmaz. İçinden çıktıkları toplumun tarihini, değerlerini melodi ile anlatırlar bizlere. Anonim olması ise toplumun tabiri caizse bağrına bastığı, kendinden kabul edilip benimsediğini, değer verdiğini, sahiplendiğini ya da mahremiyeti gösterir.

Asırlar önce söylenmiş, anonim olan bir türküyü dinlediğimizde bugün o anki duyguya bürünüyor olmamızın tek sebebini, kültürel kodların müzikle birlikte aktarılıyor olmasına bağlayabiliriz. Yani yüzyıllar önce söylenmiş anonim olan bir türküyü bugün dinlediğimizde ruhumuza kadar ulaşarak o hüznü, coşkuyu, sevinci duygu geçişleri ile aktarır. Buraya kadar türkülerin ruhunu anlamak için yazdıklarımızdan asıl ne demek istediğimizi anlatabilmek / test edebilmek için büyük bir okyanustan yakalayabildiğimiz birkaç tavsiye türkü ismi bırakıyorum buraya. Fırsat bulduğunuzda dinleyin! Dinlerken nasıl bir ruh haline bürünüyorsunuz istem dışı. Fark edeceksiniz! Ya da internette bunların dışında başka türkülerini de dinleyebilirsiniz. Duygu aktarımını onlarda da fark edeceksinizdir.

Öncelikle herhangi bir türküyü dinleyin sonra da duygunuzu kontrol edin. Duygunuzu doğru tespit ettiğinizden emin olduktan sonra bu türkünün hikayesini öğrenin. Daha sonra aynı türküyü tekrar dinleyin. İkinci kez duygunuzu gözden geçirin, bakın bakalım hikayesinden bihaber olduğunuz anda ki duygunuzla, hikayesini öğrendikten sonra tekrar dinlediğinizde ki duygu değişimi arasında büyük bir fark var mı? Varsa da ne kadar az olduğunu kendiniz fark edeceksiniz.

Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar, Gesi Bağları, Ordu'nun Dereleri. Ormancı Türküsü, Çökertme , Mihriban, Sarı Gelin...

Türkülerin anlatımından sadece müzik faydalanmaz. Ta-

rih disiplini de türkülerden faydalanır. Çünkü söyleyen kişi kendi gözünden, yaşamışlıklarını, toplumsal olayları, savaşları, göçleri, kıtlıkları, günlük hayatı, kendi ve halkın duygularını, yaşanan olayları anlatırken, toplumun belleğini yansıtır. Bu sebeptendir ki tarih için yazılı olmayan sözlü kaynaklardır. Bu özellikleriyle türküler, resmî tarih belgelerini destekleyen ve olayların halkın gözünden nasıl algılandığını, nasıl etkilendiklerini anlamak için değerli olan sözlü kaynaklardır. Türkülerde geçen isimler, yer adları, olaylar, durumlar, davranışlar, lehçeler içinde yaşanan döneme dair sosyal, kültürel ve tarihsel bilgiler verdikleri için başlı başına bir araştırma ve destek alanıdır.

Tarih disiplini dışında toplumu inceleyen bir diğer disiplin sosyolojidir. Çünkü toplumu ilgilendiren her şeyi, toplumsal davranışları incelemek sosyolojinin işidir. Tarih olaylar üzerine odaklanırken, sosyoloji de olayların gerçekleşmesinde kitle hareketlerini mercek altına alır. Kitleleri oluşturan bireye indirgediğimizde yani türküyü ilk okuyan ve devamında bizlere kadar ulaşmasını sağlayan o yörenin halkıdır. Sürekliliği olan toplumsal bir kaynağa dönüşür ve böylelikle de sosyolojinin kaynakları arasına girer. Hem de o zaman ki okunduğu duygu yüklü ruhu ile.

Türkülerini yalnızca sanatsal bir ifade biçimi veya sadece tarihe, sosyolojiye kaynaklık eden bir nesne olarak görmemeliyiz. Tüm bunların yanında kültürü, psikolojiyi, geçmişini anlamada ruhu olan, yaşayan, sesli bir kaynak olarak değerlendirmeliyiz. Yöresel halk ezgilerinin o toplumun öz değerlerini, kültürel kimliğini ve sosyal gerçekliklerini, yaşamışlıklara dikkat çektiği için toplumsal yapının önemli bir parçasıdır. Bu çerçevede türküler, kime ait olduğu belli olmayan aynı zamanda da kendi içerisinde kişiselleştirilmiş toplumsal kimlik ve kültürel hafızadır. Ezgili, sözlü, duygulu, ruhu olan miraslardır.

Sonuç olarak, Türk kültürünü anlamak, tanımak, ruhunu hissetmek için türküler başvurulacak en iyi dilimizde, kulağımızda dolaşan kaynaktır. Türk'ü anlatan, Türk'ün olan, Türk'e ait olan anlamını taşıyan bu eserler sadece birer müzik eseri değil, ana vatani, toplumsal hafızayı, değerleri, inançları, geçmiş kaynaklarını, yasaları, aşkları, hasreti, mutluluğu ve kutlama biçimlerini ve daha pek çok sosyolojik olguyu yansıtan önemli sözlü, ezgili kültür değerlerimizdir. Türk toplumunun, orta Asya'dan günümüze kadar ki tarihsel, toplumsal ve kültürel serüveninin günümüzde yaşayan canlı birer belgesi olarak varlığını sürdürmelidir.

Türkü,
Türk'ün duygu yüklü ruhudur!
Öğüt veren atasıdır!
Mutluluğunu paylaştığı coşkusu,
Hüznünü bölüştüğü ezgisidir!
Vatanıdır, gönlüdür! Kaderidir!
Türk'ün nefes aldığı sazıdır, sözüdür!

HÜRREM ERMAN FRANKFURT

"Uzak yollar yakın olsa / Her yerde bir barkın olsa / Yüreği-ne özlem dolsa / Artık bana dönemezsin"

Bu satırları okuduğunuzda derinliklerinizde bir yerde, ince bir sızı hissediyor musunuz? Yoksa bu sözler, sadece kağıt üzerinde duran kelimeler mi sizin için? Eğer birincisiyse, Ali Tekintüre ruhunuza dokunabilmiş demektir. Eğer sızlamıyorsa, bu yazıyı okumanızı salık veririz.

Ali Tekintüre'nin hikayesi, yoklukla başlar. 1953'te Besni'de doğan o küçük çocuk, babasını kaybettiğinde henüz ne kadar büyük bir boşlukla karşılaştığını bilmiyordu. Yedi kardeş, bir anne ve koca bir İstanbul...

Hayat, daha başlangıçta ona en acı dersini vermişti.

"Anadan ayrı babadan ayrı / Bir de yardan ayrı kaldım hepsinden acı"

Bu satırları yazarken, Ali Usta kendi çocukluğunu mu anlatıyordu?

Belki.

Ama asıl büyüleyici olan, bu sözlerin binlerce insanın hikayesi olmasıydı. Haznedar'ın dar sokaklarında, Aksaray'ın kalabalık meydanlarında büyüyen o çocuk, aslında tüm Anadolu'dan göç etmiş yüzbinlerce çocuğun temsilcisiydi.

Ali Tekintüre'nin büyüğü burada yatıyordu; o kendi acısını yazıyor ama herkesin acısını dile getiriyordu.

Kuyumcu atölyesinde çalışan genç Ali, elindeki zımparayla altınları parlatırken, kafasında bir takım sözler şekillendiğini farketmişti. Kelimeler sanki belli bir his dizilimi ile üşüşüyordu zihnine. On beş yaşında, daha hayatın ne anlama geldiğini tam kavrayamamışken, bir gün küçük bir kağıda şunu yazacaktı:

"Tanrım beni baştan yarat / Gülmeyecek bu yüzü neden verdin bana ya Rab / Ya birazcık neşe ver ya da beni baştan yarat!"

Henüz onbeşinde bir gence bu kadar radikal isyan içeren hissiyat nereden akıyordu acaba?

"Baştan yarat ellerimi, baştan yarat gözlerimi, baştan yaz şu kaderimi, Tanrım beni baştan yarat."

Eline kalemi aldı ve not etti bu satırları. Ve bu kağıdı çekmeceye koyup unuttu. Zamanla o çekmecede biriktikçe birikti o sözler. İşin aslı o çekmece, özellikle arabesk müzik tarihinin en değerli hazinelerinden birinin sandukası olacaktı.

Yazdığı bazı sözleri gazetelerin şiir sayfalarına gönderiyor-

du ama bunların hiçbirini yayınlanmamıştı.

Aradan yıllar akıp geçti.

Artık yirmisinde bir delikanlıydı. Askerdeydi Ali.

Koğuş arkadaşı bir şarkı söylüyordu bir gün. Sözleri hiç yabancı değildi ama!

Şok olmuştu, evet bu onun yazdığı sözlerdi ve şarkıya dönüşmüştü.

Ama bu nasıl olabilirdi ki?

Çarşı iznine çıktığında bütün kasetçilerde Emel Sayın'ın kocaman Long Play afişleri vardı: Tanrım Beni Baştan Yarat!

Hemen kimin şarkısı olduğuna baktı. Biri onun çekmece-sinden şiirini mi almıştı?

Şarkının bestecisi meşhurdur: Muzaffer Özpınar.

Askerliği bitene kadar bu gizemi çözemiyor genç Ali.

Askerlik dönüşü ilk iş Muzaffer Özpınar'ı bulmak oluyor. Sözleri nereden bulduğunu soruyor ona. Özpınar da bir gazeteci arkadaşından aldığını söylüyor.

Gazetecinin ismi Ümit Yaşar Oğuzcan. Hürriyet gazetesindeki şiir köşesini yönetiyor, Tekintüre'nin hiçbir şiirini yayınlamamıştır ama, nedense arkadaşı Özpınar'a, *"Bundan şarkı olabilir"* diye şiiri vermiştir.

Özpınar, hak geçmesin diye 300 TL telif veriyor ona. Ve hayatını değiştirecek soruyu soruyor: *"Böyle başka şiirlerin var mı?"*

Gülümseyor Ali ve Muzaffer hocayı şok edecek cevabı veriyor: *"Yüzlerce var, hepsi çekmecemde..."*

Ve adeta bir güfte fabrikası gibi üretmeye başlıyor Ali Tekintüre. 80'li yılların ortalarında arabasına hırsız giriyor. Kariyerinin yarısını çaldığının farkında bile değil belki bu adli suçlu. Çünkü o arabanın bagajında şiirlerini yazdığı defterler var ve bine yakın şiir çalınmış oluyor. Hırsız kim bilir hangi çöplüğe attı o şiirleri!

Hayattayken verdiği bir röportajında, sayısını tam olarak bilmediği şarkı sözlerinin sayısını *"1500 filan vardır"* diye belirtiyor. Bazı şarkılarını ayrı ayrı 50 sanatçı okuyor.

Esas popülerliği ise Gülden Karaböcek'in Dilek Taşı şarkısıyla yakalıyor. Aynı isimli film çekilince, Ali Tekintüre aranan bir söz yazarı oluyor.

"Kendim başka aklım başka bir yerde / Sen nerelerdesin ben nerelerde / Sessiz fırtınalar kopar içimde" derken, aşkın o çifte varlık halini, insanı ikiye bölen özelliğini anlatıyor. Bedenin bir yerde, aklın başka yerde olması... Bu nasıl bir hissiyat! Ve o, bunu en sade kelimelerle, en derin anlamıyla ifade ediyor.

Hüzün sokağı şarkıcısı

Kuyumcu atölyesinin çekmecesine sakladığı sözler, milyonların kalbine dokundu. "Tanrım Beni Baştan Yarat"tan "Hangimiz Sevmedik"e, Müslüm'den Bülent Ersoy'a... Arabeskin gizli kahramanı Ali Tekintüre, yazdığı 1500 eserle büyük sanatçılar yarattı ama kendisi hep gölgede kaldı. İşte telif mücadelesinden vefasızlığa, aşktan acıya uzanan büyük ustanın hikayesi. Çünkü bazı sözler sadece dinlenmez, yaşanır...

"Herkes sevdiğiyle bir ben yalnızım / Sönmüş gökyüzünde sevda yıldızım" dizeleri, yalnızlığın en acı tariflerinden biri. Çevresindeki herkesi mutlu görürken, kendini karanlık bir gökyüzünde tek başına yanıp sönen bir yıldız gibi hisseden insanın çaresizliği...

Müslüm'le Buluşan İki Ruh

Ve Müslüm Baba ile buluştuklarında... Bu, Türk Musikisinin en büyük aşk hikayelerinden biri belki de. İki ruh birbirine ne kadar benziyordu! İkisi de yokluktan gelmiş, ikisi de acıyla yoğrulmuş. Müslüm'ün sesi, Ali'nin sözlerinde kendini buluyor; Ali'nin sözleri, Müslüm'ün sesinde hayat buluyordu.

"Ben senin kulun muyum / Bundan sonra adını 40 yılda bir anarım / Her saat başında hatırla / Sen affetsen ben affetmem" ve daha niceleri. 100'den fazla şarkısına söz yazıyor Müslüm Gürses'in.

Ali Tekintüre'nin kalemi, Türk müziğinin en değerli hazinelerinden birinin anahtarı adeta. *"Dilek Taşı", "Sürünüyorum", "Baharı Bekleyen Kumrular Gibi", "Hangimiz Sevmedik"*... Her biri birer kült olan bu şarkılar, onun iç dünyasının dışa vurumuydu.

Müslüm Gürses'le olan ortaklığı, belki de onun sanatsal zirvesiydi. İki ruh, benzer acıları paylaşıyor, benzer derinliklerde buluşuyorlardı. Tekintüre'nin sözleri, Baba'nın acılı se-

Eşi Gülten Hanım için yazdığı "Senden Vazgeçmem" ve "Gitme" şarkıları, onun özel hayatından sanatına akan duyguların örnekleriydi. Çocukları olmayan çift, arabeskin babasının yıllarca babalık hasreti çekmesine sebep oldu.

siyle buluştuğunda ortaya çıkan büyü, sadece Türkiye'de değil, tüm dünyada arabesk müziği sevenler tarafından hissedildi.

Paradoks şurada yatıyordu: Yazdığı şarkılar sayesinde yıldız olan sanatçılar zenginlik ve şöhret yaşarken, o hep arka planda kalmıştı. Telif hakları mücadelesi verdi yıllarca, ama hak ettiği karşılığı alamadı. Kendi ifadesiyle: *"Eğer hakkım olan telif ücretlerini alabilseydim aklınızın alamayacağı kadar zengin olurdu. Uçak filom olurdu."*

Bu durum, onun sanatçılarla ilişkilerini de etkiledi. Vefasızlıktan şikayetçiydi: *"Sanatçılarla fazla sıkı fıkı olmadım. Yani mümkün değil olmuyor; o vefa yok. Gördüklerinde saygı gösterirler ama onun haricinde başka bir şey bekleyemezsin."*

Tekintüre'nin şarkıları, sadece kelimeler dizisi değildi; her biri birer hikayeydi. *"Baharı Bekleyen Kumrular Gibi"* şarkısının çıkış noktası, kumruların güvercinlerle kavgasını görmesi olmuştu. *"Seni Yakacaklar"* şarkısını Yenikapı'ya giderken yolda yazmıştı. Bu spontanlık, onun sanatının en güçlü yanlarından biriydi.

Eşi Gülten Hanım için yazdığı *"Senden Vazgeçmem"* ve *"Gitme"* şarkıları, onun özel hayatından sanatına akan duyguların örnekleriydi. Çocukları olmayan çift, arabeskin babasının yıllarca babalık hasreti çekmesine sebep oldu.

Son yıllarında unutulmaktan, telif haklarının çiğnenmesinden şikayetçi olan Ali Tekintüre, 2017'de akciğer kanserine yenik düştü. 64 yaşında hayata veda ettiğinde, geride 1500'e yakın eser bıraktı.

Ölümü, sanat camiasında büyük üzüntüye sebebiyet ver-

di şüphesiz. Çünkü kaybedilen sadece bir söz yazarı değil, bir kültürün, bir duygu yoğunluğunun temsilcisiydi. Şakirin Camisi'ndeki cenaze töreninde, onun şarkılarını söyleyen sanatçılar son vedayı etti.

Ali Tekintüre'nin gerçek büyüklüğü, ölümünden sonra daha net görüldü. Şarkıları hâlâ radyolarda çalınıyor, genç kuşaklar tarafından keşfediliyor, stadyumlarda haykırıyor. *"Sürünüyorum"* marşı, futbol kulüplerinin vazgeçilmez parçası olmuş durumda.

Onun sanatı, arabesk müziğin sadece bir türü değil, bir yaşam felsefesi olduğunu gösterdi. Acıyı, özlemi, aşkı en çıplak haliyle anlatan sözleri, toplumun derinliklerinde yankılanmaya devam ediyor.

Ali Tekintüre'nin hikayesi, sanatın paradokslarıyla dolu bir hikaye. O, milyonları etkileyen sözler yazdı ama hep mütevazı kaldı. Zenginlik peşinde koşmadı, sadece hakkını istedi. Ve belki de bu yüzden, onun sanatı bu kadar samimi, bu kadar etkileyici.

"Şarkılarımız bizden daha çalışkan" demişti.

Haklıydı.

Çünkü o artık aramızda olmasa da, sözleri yaşamaya, kalplerde yankılanmaya devam ediyor. Ve her *"Hangimiz sevmedik"* denildiğinde, her *"Tanrım beni baştan yarat"* diye dua edildiğinde, Ali Tekintüre'nin ruhu aramızda geziniyor adeta.

İşte arabeskin gizli kahramanının hikayesi bu. Unutulsa da unutulmayan, görmezden gelinse de görülen, sessizce büyük işler yapan bir ustanın hikayesi... ◀

www.dekushop.de

Ihr Fachgroßhandel

für Hygieneartikel, Reinigungsbedarf und Arbeitsschutzartikel

Reinigungsmittel, Reinigungsgeräte sowie auch alles rund
um den Arbeitsschutz von Top-Marken.

 DEKUSHOP.DE
REINIGUNGSBEDARF

EMAIL: INFO@DEKUSHOP.DE
TELEFON: 0800 55 22 600
ADRESSE: LINDLEYSTR. 7
60314 FRANKFURT A.M.

IHR **FACHGROßHANDEL** FÜR
HYGIENEARTIKEL, ■
REINIGUNGSBEDARF & ■
ARBEITSSCHUTZARTIKEL ■

KEMAL YALÇIN BOCHUM

6-7 Eylül 1955 Olayları'na 200 bin dolayında çapulcu kalabalık katılmıştı. Resmi kayıtlara göre, 4000 kadar ev, 1000 kadar işyeri, 73 kilise, bir sinagog, iki manastır, 26 okul ile aralarında fabrika, otel, bar gibi yerlerin bulunduğu 5000'den fazla mekân saldırıya uğramış, yağmalanmıştı. 200 kadar kadına tecavüz edilmişti. Polis, 6-7 Eylül Olayları'nın sorumlusu olarak Aziz Nesin, Kemal Tahir gibi birkaç solcu yazarı gösterdi. Bilahare, 27 Mayıs 1960 Darbesi'nden sonra Adnan Menderes Yassıada'da yargılanırken, 6-7 Eylül Olayları'nın tamamen Türk hükümetinin bilgisi dâhilinde cereyan ettiği açıklanmıştı. Yunanistan'daki yargılamalar sırasında, Selanik'teki Türkiye Cumhuriyeti Başkonsolosluğu'nun bahçesinde bulunan Atatürk'ün doğduğu eve atılan bombanın diplomatik çanta

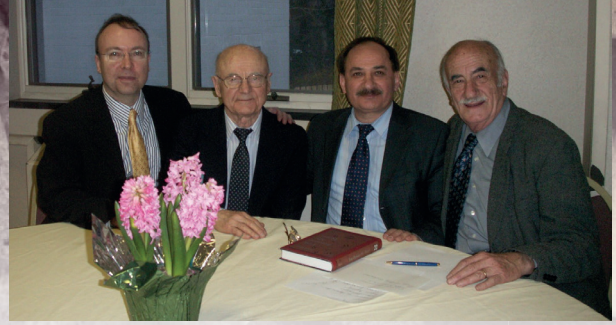
içinde Selanik Başkonsolos Yardımcısı Mehmet Ali Tekinalp tarafından Türkiye'den Selanik'e getirildiği ve Türk Konsolosluğu'nun bekçisi Hasan Uçar tarafından Atatürk'ün evine atıldığı ortaya çıkarılmıştı. Hasan Uçar'ı azmettiren kişinin, Selanik Üniversitesi Hukuk Fakültesi ikinci sınıf öğrencisi ve Türkiye Cumhuriyeti Gizli İstihbarat Teşkilatı elemanı Oktay Engin olduğu açıklanmıştı. Selanik'teki yargılamalarda, bombayı getiren Mehmet Ali Tekinalp diplomatik dokunulmazlık zırhı ile hiç ceza almadı. Azmettirici Oktay Engin'e üç yıl altı ay, bombayı atan Hasan Uçar'a ise iki yıl hapis cezası verilmişti. Dokuz ay Selanik Cezaevi'nde hücrede yatan Oktay Engin, tahliye olduktan sonra Gümüllüne Konsolosluğu tarafından Türkiye'ye getirildi. Oktay Engin'in Selanik Üniversitesi'nde yarım kalan eğitimi Başbakan Adnan Menderes ve İstanbul Valisi Gökay'ın aracılığıyla İstanbul Üniversitesi'nde

6-7 Eylül: Her şey devletin bilgisi dahilinde oldu

Boşalan dükkanlar, el değiştiren mülkler ve yerini yeni sahiplerine bırakan işletmeler... 6-7 Eylül olayları, Türkiye'de sermayenin el değiştirmesinin ilk büyük operasyonuydu. Pera'nın zarif mağazalarının yerini yavaş yavaş Anadolu'dan gelen yeni tüccarların dükkanları alacaktı.

Oktay Engin MİT görevlisi idi ve Atatürk'ün Selanikteki evine bomba bıraktıktan sonra Türkiye'ye kaçacaktı. Engin'e bir gizli el "Yürü ya kulum" diyecek ve her geçen gün yükselecekti.

tamamlatıldı. Sonra aynı Oktay Engin, Emniyet Teşkilatı'nın önemli görevlerinde çalıştı ve en sonunda Nevşehir Valisi oldu. 6-7 Eylül Olayları'nı Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin planı doğrultusunda devletin resmî gizli istihbarat teşkilatı tarafından düzenlendiğinin bundan daha açık anlatımı olabilir mi? İstanbul'un yakılıp yıkılmasına, binlerce gayrimüslim vatandaşın Türkiye'yi terk etmesine sebep olan bombayı atanlar bizzat devlet tarafından ödüllendirilmiş, sonunda vali yapılmıştır.

TOKATLI VEDAT ARKUN 6-7 EYLÜL 1955 GECESİ YAŞADIKLARI'NI ANLATIYOR

28 Mart 2008 tarihinde ABD'de, Philadelphia'da okuma ve söyleşi toplantısından sonra Torunyanlar'ın evine geldik. Vedat Arkun, oğlu Aram Arkun, Bazarbaşıyanlar, Suzan Ohanyan, Hrant ve Araksi Torunyan, kızları, damadı şömineli oturma salonunu doldurduk. Okuma akşamının söyleşi bölümü burada devam ediyordu. O an Philadelphia'da değil, İstanbul'da, Tokat'ta, Maraş'ta ya da Antep'teydik. Çaylarımızı ince belli bardaklardan içiyorduk. Söz döndü dolaştı Vedat Arkun'un babasının ve kendisinin hatıralarına geldi. Yavaş yavaş, her kelimenin hakkını vere vere, akıcı bir Türkçeyle an-

latmaya başladı:

"Her Ermeninin hayatı bir romandır. Bizlerin ömrü, ölümle hayat arasındaki yollarda geçmiştir. Benim hayatıma kendi kararlarımdan çok tesadüfler, benim iradem dışında gelişen şartlar, olaylar yön verdi. Babamın hayatına da olaylar, tesadüfler yön vermiş. Babam doktor olmasa diğer kardeşleri, akrabaları gibi öldürülmüş olacaktı. Tabi bu durumda ben de olmayacaktım dünyada."

"Babam 1887, Sivas doğumlu. 1915'te 28 yaşındayken kendi memleketi olan Sivas'ta, Osmanlı Ordusu'nda doktor yüzbaşı olarak askerlik yapıyormuş. İstanbul'da doktor olduktan sonra askere almışlar. Kurada Sivas çıkmış. Böylece büyük bir şans eseri, büyük bir tesadüf olarak kendi memleketinde askerlik yapmaya başlamış. Benim hem ana, hem baba tarafım, soyum sopum Sivaslı. Her iki taraf da varlıklı ailelermiş. 1915'te babamın amcaları, dayıları diğer Ermenilerle birlikte katledilmiş."

"Bir gün Sivas'ta Naci Paşa, babamı yanına çağırıyor. Babamın başına gelenleri ve gelebilecekleri bildiği için kesin konuşuyor:

"Oğlum başına gelenleri biliyorum! Başın sağ olsun! Çok kötü günlerdeyiz! Doktor olarak sana ihtiyacım var! Doktor olarak bir ben, bir de sen varsın burada. Seni kaybetmek istemem!"

'Sağ ol komutanım!'

'Oğlum senin ölümüne çok acırım! Hayatta kalabilmen için tek yol var. Müslüman olacaksın! İsmi değiştirilecek. Bundan sonra Karagözyan Yüzbaşı olarak görevin tehlikeye girer, harp içindeyiz, harp kanunları geçerli, isminden Ermeni olduğunu anlayan biri çeker arkandan vurur seni! Sadece sen değil, karın da ismini değiştirecek. Biliyorum, kolay değildir din değiştirmek, isim değiştirmek. Ama başka çare yok! Bu zaman da geçer, vaziyetler düzeler. Şimdi sen Müslüman ol, sonra zaman değişirse gene kendi dinine dönersin!'

"Babam, Naci Paşa'nın tavsiyesini kabul ediyor. Fakat iş 'Müslüman oldum' demekle bitmiyor. Müslümanlığın ilk gereğini yerine getireceksin! Bu yüzden babam 28 yaşında bir yüzbaşı iken, üç gün süren davullu zurnalı sünnet düğünüyle sünnet oluyor. Bilahare babama 'İsmail Şefket' ismini veriyorlar ve bu isimle yeni bir nüfus cüzdanı çıkarıyorlar. Annem de babamla birlikte ismini değiştiriyor. 'Baidzar Karagözyan' ismini bırakıp 'Münire' oluyor."

"Babam katliamdan kurtulmak, kılıç artığı olarak hayatta kalmak, din değiştirmek, 28 yıl kullandığın, karakterinle bütünleşmiş olan adını soyadını değiştirmek zorunda kaldığı için çok üzülüyor. Babam daha sonra Sivas'tan Tokat'a Doktor 'İsmail Şefket' olarak geliyor. Benim kaderim babamın kaderinin devamıdır."

"GAVUR DOKTOR'UN OĞLU" VEDAT ARKUN

"Ben Vedat Arkun, 1924 senesinde Tokat'ta dünyaya gel-

dim. Adımın da Türkçe olması bundandır. Benden sonra 1929'da kız kardeşim Pervin doğdu. İlk ve orta mektebe Tokat'ta gittim. Bilahare 1939-1940 ders yılında İstanbul'da St. George Avusturya Lisesi'ne başladım. Yatılı bir okuldu. 1944'te Türkiye, Almanya'ya harp ilan edince, bizim okul da Alman Lisesi ile birlikte kapatıldı."

"Tokat'ta Yarahmet Sokağı'nda kalıyorduk. Bilahare bu sokağın ismini 'Şeftali Sokağı' olarak değiştirdiler. Bizim evin tam karşısında bir Kızılbaş aile yaşıyordu. Evin büyüğünün ismi 'Seyit Efendi' idi; hanımının ismine de biz 'Güzel Nene' derdik. Tokat'taki komşularımızdan biri de Tahsildar Kazım Efendi idi. Ailesi ve kendisi iyi insanlardı. Ailecek görüşürdük. İki oğlu vardı. Benim yaşıttım olan büyük oğlanın ismi Ekrem'di. Ekrem'den üç yaş küçük olan kardeşinin ismi ise Bedir idi. Ben en çok Ekrem'le oynardım. Bazen kahvaltımızı Ekrem'le

birlikte onların evinde, bazen de bizim evde yapardık."

"Bir gün Ekrem ile Bedir sünnet olacaklardı. Ben de yanlarındaydım. Sünnet kıyafetlerini giydiler; neşeli bir sünnet düğünü oluyordu. Ben de Ekrem'le birlikte sünnet olmak istedim. Nasıl oldu bilmiyorum, anneme babama haber vermeden kabul ettiler. Benim de başıma bir sünnet şapkası giydirdiler. Ben oyun oynuyor gibiydim. Önce Bedir sünnet oldu. Bağırmandan, ağlamaktan perişan oldu. Ben çok acıyor sandım. Korktum. Ama nedense babama falan haber vermedim. Sıra bana geldi. Acımasını bekliyordum. 'Oldu da bitti maşallah!' diyerek beni kucaklayıp Ekrem ile Bedir'in yanına yatırdılar. Acısını bile pek

İsmail Şevket

duymamıştım.”

“Babam akşam eve gelirken, Tahsildar Kazım Efendi’nin evine uğrayıp, ‘Sünnetiniz hayırlı olsun!’ demek ve sünnet olan çocuklara hediyelerini vermek istemiş. Bir anda beni sünnet olan çocukların yanında karyolada yatıyor görünce şaşırdı:

‘Vedat oğlum, sen ne yapıyorsun burada? Sen neden sünnet yatağında yatıyorsun?’ diye sordu. Daha ben cevap vermeden, etraftakiler ‘Doktor Bey, hayırlı uğurlu olsun! Vedat da sünnet oldu!’ dediler.”

“28 yaşında sünnet olan babam, 8 yaşında sünnet olan bana kızmadı, bir şey demedi. Belki de diyemedi! Bilmiyorum. Babam Müslüman olduğuna göre, ben de Müslümanlığın şartlarını yerine getirecek, sünnet olacaktım! Elbette ben o anda bunları düşünecek durumda değildim. Ben ne olup bittiğini anlamadan sünnet olmuşum. Babam ve annem daha sonra beni alıp evimize götürdüler. Bana kızmadılar. Bir şey söylemediler.”

“Sonradan yaptığımı düşündüm. Kendi kendime ‘Hadi ben çocuktum, sünneti falan bilmiyordum. Peki Tahsildar Kazım Efendi, neden ‘Bu çocuğun babası, annesi var, önce onlara soralım!’ demedi? Neden babamdan izin almadan beni sünnet ettirdi? Bunun cevabını bir türlü anlayamadım.”

“Akıl almaya başladıktan sonra annemden, babamdan, abimden Ermeni olduğumuzu; ailemizin başına gelenleri yavaş yavaş öğrendim. Adım Türk, ama kendim Ermeniydim. Zamanla mahallede, okulda ‘Gâvur Doktor’un oğlu’ olarak tanındım.”

Askerlik Hayatım 50 Ay Sürdü

“Askerlikten sonra, Tokat’ta hazır ayakkabı dükkkanı açtım. Hayatıma bir düzen vermek istiyordum. Türkiye’de politik hayatta değişim olmuştu. Demokrat Parti seçimleri kazanarak hükümeti kurmuş, Adnan Menderes Başbakan olmuştu. Herkes gibi ben de olumlu değişimler bekliyor ve umuyordum. Fakat birkaç yıl içinde durumun değişmeyeceğini anladık. Her şey eski hamam eski tıstı! Babam gene ‘Gâvur doktor’, ben de ‘Gâvur doktor’un oğlu’yudum.”

“Abim, babamla durum değerlendirmesi yaptıktan sonra 1953’te Amerika’ya gidip yerleşmişti. Ben artık Amerika’ya falan gitmek istemiyordum. Tokat’ta ya da İstanbul’da hayatımı devam ettirecektim. Zamanla Tokat bana dar gelmeye başladı. Dükkkanımı sattım. Babamın onayını alarak İstanbul’a, Park Otel Baş Muhasebecisi olan Ohannes Timaksiyan adlı dayımın yanına geldim. Dayım bana otelde iş verdi. Otel’in sahibi, zengin bir Türkü; işletmecisi ise Aram Hıdır adlı Tokatlı bir Ermeniydi.”

“Taksim yakınındaki Parmakkapı Tel Sokak’ta ev kiraldım. İşim gücüm, keyfim iyiydi. Yengemle belli günlerde sinemaya giderdik. Dayım sinemayı sevmezdi. Çevrem yeni yeni genişliyordu. Park Otel’de Başvekil Adnan Menderes’in kaldığı özel bir odası vardı.

Çok iyi hatırlıyorum. 6 Eylül 1955 günü Menderes, Park Otel’de bulunuyordu. Fakat neden özellikle o gün Park Otel’de kaldığını ve neden büyük olayların Menderes İstanbul’dan ayrıldıktan hemen sonra başladığını bilmiyordum. Bunlar

çok sonraları anlaşılacaktı. Ben, Başbakan Menderes’in saat 19.30’da otelden ayrıldığını gözlerimle gördüm. Aram Hıdır, Adnan Menderes’i saygıyla uğurlamıştı.”

“O günü çok iyi hatırlıyorum. Aynen gözümün önünde. 6 Eylül 1955 akşam matinesi için Melek Sineması’ndan iki kişilik bilet almıştım. Dayım, İstanbul’daki gelişmeleri yakından izlediği için tehlikeyi sezmış, yengeme ‘Bu akşam sinemaya falan gitmeyin, evden çıkmayın, Vedat biletleri geri versin!’ demiş. Bunun üzerine biletleri geri vermek için, Menderes otelden ayrıldıktan sonra, saat tam 19.45’te Park Otel’den ayrıldım. Taksim’e geldim. Ortalıkta gerilimli bir hava vardı. Herkes telaş içindeydi. Beyoğlu’na Melek Sineması’na doğru yürümeye başladım. Sinemaya uğrayıp biletleri geri vereceğim!”

“Tam Melek Sineması’nın önüne gelmiştim ki, Galatasaray Lisesi tarafından büyük bir inilti, gürültü duydum. Baktım ki, büyük bir insan seli etrafı kırıp yığarak, dükkkanların camlarını, kepenklerini baltalarla kırıp dökerek Taksim’e doğru geliyor! Dükkkanları yağmalyor, içindeki eşyaları sokağa atıyorlardı. Hatta apartmanların, iş yerlerinin yukarı katlarındaki eşyaları bile sokağa atıyorlardı.”

“Müthiş korktum! Bileti falan unuttum. Canımı kurtarmak için Melek Sineması yanında yeni yapılan yepyeni dükkkanların bulunduğu sokağa, pasaja girdim. İnci Sineması mı ne vardı orada. İnandır gibi değil! Köylü tipli, başı kasketli, eli baltalı, gözü dönmüş insanlar, vahşi bir canavar gibi o güzelim dükkkanların vitrinlerini parçalıyor, içindekileri talan ediyor, yağmaladıkları malları sokaklara atıyor, süriyor, kimisi de çaldığı malı sırtlamış götürüyordu.”

“Kimse ne asker ne polis bu barbarlara bir şey demiyordu. Kırıp yığıldıktan, yağma ve talan tamamlandıktan sonra asker, polis gelip talan edilmiş dükkkanların önünde duruyordu. Çok korktum! Hayatımda hiç bu kadar korkmamıştım! Böyle bir barbarlığı hiç düşünmemiş, aklıma bile getirmemişim. Çapulcular, yağmacılar, soyguncular, hırsızlar İstanbul insanına pek benzemiyordu. Çoğu İstanbul dışından, köylerden getirilmiş gibiydi. Askerler, yağma ve talan bitinceye kadar, sıra sıra, Taksim’de, Tünel’de bekletildi. Asker ve polis, gözünün önünde dükkkanları talan edenlere hiçbir müdahalede bulunmuyordu! Ben gözlerimle gördüm Taksim’de bekleyen askerleri. Neyi bekliyorlardı? Anlayamadım!”

“Bilahare korka korka, Galatasaray Lisesi’nin yanından Tarlabası’na çıktım. Oralarda talan edilmişti. Oradan tekrar Taksim’e vardım. Geç saatlerde dayımın evine ulaşabildim. Dayım, yengem çok korkmuşlardı. Kızlarını karyolanın altına saklamışlardı. Yengem tir tir titriyordu.”

“Ben o gün, 6 Eylül 1955 akşamı, barbarlığı, yağmayı, talanı, vahşeti, polis ve askerin tutumunu gördükten sonra; ‘Vedat oğlum, artık bu memlekette sana hayat yok! Bugün canımı kurtardın, ama yarın ne olacağı belli değil! Ne yap yap, başını kurtar, bu memleketi terk et!’ dedim.”

“Hemen Amerika’daki abime mektup yazdım. Durumu anlattım. Beni bu memleketten kurtar, dedim. Pasaport işleri, abimden davetiyenin gelmesi aylar aldı.

Sonunda 10 Ekim 1956 günü New York’a ayak bastım. Geliş o geliş! Bir daha geri dönmedim.” ◀

Nil'in efsane sesi Ümmü Gülsüm

Ümmü Gülsüm, sadece şarkıcı değil, bir aktris de olmuştu. 1936'da ilk filmi "Wedad"da rol aldı, ardından beş film daha geldi: "Nashid al-Amal" (Umut Şarkısı), "Dananeer", "Aydah", "Sallama" ve "Fatma". Bu filmlerde sesini sinemaya taşıdı, aşk ve milliyetçilik temalarını işledi. Kariyeri boyunca yaklaşık 300 şarkı kaydetti; aşk, kayıp, özlem gibi evrensel temaları işleyen uzun, epik parçalarla tanındı.

HABER MERKEZİ

Kahire'nin tozlu sokaklarında, Nil Nehri'nin bereketli deltasında, 1904 civarında bir kız çocuğu doğdu. Adı Fâtıma İbrâhim es-Sayyid el-Beltâcîydi – sonradan Ümmü Gülsüm olarak tanınacaktı. Bu isim, bir gün Arap dünyasının en ikonik sesiyle özdeşleşecek, milyonları büyüleyecekti. Fakir bir imamın kızı olarak dünyaya gelen Ümmü Gülsüm, çocukluğunu Kur'an ezberleyerek ve babasının dini şarkılarını dinleyerek geçirdi. Babası İbrâhim el-Sayyid el-Beltâcî, yerel camide imamlık yapıyor, aile geçimini dini törenlerde, düğünlerde ve bayramlarda şarkı söyleyerek sağlıyordu. Annesi Fatmah el-Maleegi ise ev hanımıydı, aile hayatı dini ve geleneksel değerlerle şekillenmişti. Küçük Ümmü, babasının yanında sahneye çıkmaya başladığında, dönemin toplumsal normları nedeniyle erkek kılığına girerek performans sergiliyordu. Bir bedevi başlığı ve erkek elbisesi giyerek, sesinin gücüyle dinleyicileri etkilemeye başladı. Bu, onun müzik yolculuğunun ilk adımıydı; bir çocuk prodijisi olarak tanınmaya başlamıştı. 12 yaşındayken babası onun yeteneğini fark etti ve aile topluluğuna dahil etti. Kardeşi Halid ile birlikte babasının öğrettiği dini şarkıları söylerken, sesinin gücü camileri dolduruyordu.

Belgesel kamerası, deltadaki küçük köy Tamay ez-Zahayra'ya odaklanıyor: Burada, Nil'in suları altında büyüyen bir kız, Kur'an'ın ritimli ezgileriyle yoğruluyor. Ümmü Gülsüm, sadece dinleyerek öğreniyordu; babasının kardeşi Halid'e verdiği dersleri gizlice takip ediyor, ezberlediği ayetleri şarkı formunda tekrarlıyordu. 16 yaşına geldiğinde, ünlü şarkıcı Mohamed Abo Al-Ela tarafından fark edildi. O, Ümmü'ye klasik Arap repertuarını öğretti, sesini daha da geliştirdi. Bu dönemde, Mısır'ın kırsal bölgelerinde turnelere çıkmaya başladı. Ancak aile, Kahire'nin çekimine karşı koyamadı. 1920'lerin başında, ilk ziyaretlerini yaptılar ve 1923'te kalıcı olarak taşındılar. Kahire, Arap müziğinin kalbiydi; burada geleneksel şarkılar modernleşiyor, plak şirketleri ve radyolar yeni yıldızlar doğuruyordu. Ümmü, şehrin kültürel çevrelerine adım attı; Amin Beh Al Mahdy ve kızı Rawheya ile tanıştı. Rawheya, ona ud çalmayı öğretti, klasik Arap müziğinin inceliklerini aktardı. Ancak başlangıç kolay olmadı: Kırsal kökenli görünümü nedeniyle alay edildi, "köylü kız" diye anıldı. Ümmü Gülsüm, bu eleştirilere meydan okuyarak imajını dönüştürdü; zarif elbiseler giydi, edebiyat ve şiir eğitimi aldı. Şair Ahmed Rami ile tanışması, kariyerini değiştirdi. Rami, ona 137 şarkı yazdı ve klasik Arap edebiyatını öğretti.

1923'te Odeon Records ile sözleşme imzaladı; kısa sürede Mısır'ın en yüksek ücretli sanatçısı oldu. 1926'da His Master's Voice'a geçti ve ücretini ikiye katladı. Sesinin gücü – cam kı-

racak kadar kuvvetli, ama duyguları en derin şekilde yansıtan bir tını – hızla dikkat çekti. 1928'e gelindiğinde, Kahire'nin en üst düzey şarkıcıları arasında yer alıyordu. Radyo yayınlarının başlamasıyla, sesi evlere, kahvehanelere ve sokaklara yayıldı. Mısır Ulusal Radyosu'nun 1934'te kurulması, onun yükselişini hızlandırdı; aylık konserleri canlı yayınlanıyor, milyonlarca dinleyiciyi büyüleyerek Arap dünyasını bir araya getiriyordu. Bu konserler, her ayın ilk perşembesi gerçekleşiyordu ve 40 yıl sürdü. Sokaklar boşalıyor, insanlar radyoların başına geçiyordu. Ümmü Gülsüm, mikrofon kullanmadan şarkı söylüyordu; sesi o kadar güçlüydü ki, dinleyicileri "tarab" denilen trans haline sokuyordu – bir tür müzikal ecstasye.

Şimdi sahne 1930'lara kayıyor: Ümmü Gülsüm, sadece şarkıcı değil, bir aktris de olmuştu. 1936'da ilk filmi "Wedad"da rol aldı, ardından beş film daha geldi: "Nashid al-Amal" (Umut Şarkısı), "Dananeer", "Aydah", "Sallama" ve "Fatma". Bu filmlerde sesini sinemaya taşıdı, aşk ve milliyetçilik temalarını işledi. Kariyeri boyunca yaklaşık 300 şarkı kaydetti; aşk, kayıp, özlem gibi evrensel temaları işleyen uzun, epik parçalarla tanındı. Şarkıları saatler sürebiliyordu – dinleyiciler transa girer, alkışlar arasında tekrarlar talep ederlerdi. Arap şiirini müzikle buluşturdu, besteciler Zakaria Ahmed, Riad Al Sunbati ve Mohammed Abdel Wahab ile işbirliği yaparak klasik Arap müziğini yeniledi. En ünlü şarkılarından bazıları: "Enta Omri" (Sen Benim Ömrümsün, 1964), "Al Atlal" (Harabeler, 1966), "Howa Saheeh El Hawa Ghallab" (1960), "Hayyart Alby" (1961), "Ghaneely Shwaya Shwaya" (1944) ve "Walad Al Hoda" (1946). "Enta Omri", Abdel Wahab ile işbirliğinin zirvesiydi; aşkı anlatan bu şarkı, hala Arap dünyasının en sevilen eserlerinden.

Dinleyiciler, şarkının her dizesinde duygusal bir yolculuğa çıkardı, Ümmü Gülsüm'ün sesi kalpleri titretiyordu.

1932'de Orta Doğu ve Kuzey Afrika turnelerine başladı: Şam, Bağdat, Beyrut, Rabat, Tunus ve Trablusgarp'ta sahne aldı. Bu turneler, onun pan-Arap kimliğini güçlendirdi. II. Dünya Savaşı sırasında ve 1952 Mısır Devrimi'nde, şarkıları milliyetçiliği ateşledi. Kral Faruk'un 1944'te ona Nishan el Kamil nişanı vermesine rağmen, kraliyet ailesiyle ilişkisi gerildi. Potansiyel bir evlilik teklifi reddedildiğinde, halka yöneldi.

1948 Arap-İsrail Savaşı'nda Mısır askerleri için şarkılar söyledi. Devrim sonrası, radyo yasağıyla karşılaştı ama Başkan Gamal Abdel Nasser müdahale etti. Nasser'in yakın dostuydu; konserleri diplomatik etkinliklere dönüşüyordu. "*Wal-lâhi Zamân, Yâ Silâi*" şarkısı, 1960-1979 arası Mısır milli marşı oldu. Arap milliyetçiliğinin sesi olarak anıldı – "*Mısır'ın Dördüncü Piramidi*" ve "*Doğu'nun Yıldızı*" lakaplarını kazandı. 1967 Altı Gün Savaşı sonrası, konser gelirlerini orduya bağışladı, Arap dünyasında turnelere çıktı. Nasser ile ilişkisi karşılıklıydı: O, şarkılarıyla Nasser'in Pan-Arap gündemini destekledi, Nasser ise konserlerini korudu.

Kişisel hayatı, sahne ışığının ötesinde gizemliydi. Kamu imajını sıkı yönetiyordu; performans dışı nadiren görünüyordu. İlk 1954'te doktoru Hasan el-Hafnawi ile, olmak üzere, iki evliliği oldu. Çocukları olmadı. Cinsiyet normlarını zorladı; bazı kaynaklar lezbiyen olabileceğini tartışıyor, Rawheya Al-Mahdi ile yakın ilişkisi spekülasyonlara yol açtı. Sağlık sorunları kariyerini etkiledi: 1940'larda göz problemleri yaşadı, ağır güneş gözlükleri takmaya başladı – bu, ikonik imajının parçası oldu. Böbrek yetmezliği ve diğer rahatsızlıklar için Avrupa ve ABD'de tedavi gördü. Müzisyenler Birliği başkanlığı yaptı, sanat komisyonlarında yer aldı, hayır işlerine destek verdi.

1970'lere gelindiğinde, sağlık sorunları sahneyi bırakmasına neden oldu. Son konseri 1972'deydi. 3 Şubat 1975'te, Kahire'de böbrek yetmezliğinden vefat ettiğinde, cenazesi tarihin en büyük kalabalıklarından birini topladı – 4 milyon insan sokaklara döküldü, ağıtlar yaktı. Ölümü, bir dönemin sonuydu; ama mirası devam etti. Bugün, belgeseller, kitaplar, filmler ve müzikler onun hayatını anlatıyor. 2001'de Kahire'de Kawkab al-Sharq Müzesi açıldı. Batı sanatçıları – Bob Dylan, Robert Plant, Shakira, Beyoncé – ondan etkilendi. Maria Callas hayranıydı. Modern yorumlar, hologram konserleri ve örneklemeler devam ediyor. Ümmü Gülsüm, sadece bir şarkıcı değil, bir kadın liderdi, erkek egemen bir dünyada, sesiyle sınırları aştı ve Arap kültürünü şekillendirdi. Müziği, Batı teknikleriyle Arap ritmini birleştirdi, kadın sanatçılara ilham oldu.

Onun hikayesi, bir köylü kızının efsaneye dönüşümünü anlatır: Nil'in sularından yükselen bir ses, Doğu'yu aydınlatan bir yıldız.

Ümmü Gülsüm'ün müziği, zamanı aşar; dinleyen herkesi, o eski Kahire gecelerine götürür. Arap dünyasında hala radyolarda çalınır, taksilerde yankılanır, kahvehanelerde tartışılır. Genç nesiller, onun şarkılarını yeniden keşfediyor; trap müzik örneklemelerinde, tiyatro oyunlarında, hatta Londra'daki müzikallerde yaşıyor. "*Umm Kulthum & the Golden Era*" gibi yapımlar, onun altın çağını sahneye taşıyor. Tartışmalı yönleri – cinsellik, siyaset – bile mirasını zenginleştiriyor ◀

Seyid Azim Şirvani - Varoluşsal Derinlik

NAHİD TAKİZADE TAHRAN

Azerbaycan'ın büyük ve ünlü şairi "Seyid Azim Şirvani", Azerbaycan'ın Şamahu şehrinde doğmuştur. "Divan Şiirleri Külliyyatı", hicri 1312 ve 1315 yıllarında, Tebriz'de "Mirze Ahmed Basiret'in hattıyla" iki cilt halinde basılmıştır. Mevlana, Fuzuli ve Cami gibi büyük şairlerin eserlerinden "Türkçeye" çevirileri bulunmaktadır.

Seyid Azim de diğer büyük şairler gibi kendine özgü bir iç dünyaya sahipti ve kalbinin sesini ahenkli kelimelerle ifade ederdi. Şiirlerini "Türkçe", Arapça ve Farsça dillerinde yazmış, eserlerinde daha çok ayrılıktan, feleğin siteminden ve hasetçilerin iğnelerinden şikâyet etmiştir.

Bu girişin ardından, aşağıda şairin varoluşsal derinliğini gösteren bir "beytine" yer verilmiştir. Çünkü bu beyit, onun "canının derinliklerinden" kopup gelmiştir ve biliriz ki, kalpten çıkan, yine kalbe dokunur:

Zahid meni aldatma, cehennemde od olmaz

Onlar ki yanrlar, odu burdan aparrlar
(Ey Zahit, beni aldatma, cehennemde ateş olmaz;

Orada yananlar, ateşi buradan götürürler.)

Her insanın içinde kendine ait bir "âlem" vardır ve insanın bu iç alemine, onun "varoluşu" ("egzistansı") denir. Bu dünyada "varoluşa" sahip tek canlı insandır. Ne bir ağacın, ne bir sandalyenin, ne de taşın... "hiçbirinin" varoluşu yoktur.

İnsan bir iç aleme sahiptir ve bu iç alem sürekli bir değişim halindedir. Bu yüzden insanın, kendine has bir varoluş tarzı vardır; özel bir yaşama biçimine sahiptir. Bir "canı" olma imkânı olduğu gibi, bir "peygamber" olma imkânı da vardır. Dolayısıyla insan, bir "imkândır". Aslında "insanın kendine özgü var olma biçimi", onun varoluşsal kimliğidir.

Cesaretle söyleyebilirim ki, Seyid Azim Şirvani sadece bu tek "beytiyle" bile, varoluşçu bir şair olduğunu göstermektedir. O, tam olarak insanın "can"ının hallerini dile getirmekte ve ifade etmektedir.

Şair, "zahide" şöyle seslenir: Ey "zahit", ölümden sonraki dünyada, bir cennet ya da cehennem yoktur. Cehennem ateşinde yananlar, o ateşi bu dünyadan kendileriyle birlikte götürürler. Yani herkes, kendi canı ve ruhu vasıtasıyla, kendi cennet ve cehennemi-

nin mimarıdır. Ben, kendi cennetimi bu fani bedenimle inşa ederim...

Peki, nasıl? Şöyle ki: Bu fani bedenim, ruhumun "tekâmülü" ve yücelmesi için çabalar. Peki, yol hangisidir? Ben ne kadar "insanca" yaşarsam, o kadar ruhsal yüceliş bulurum. Ne kadar ahlaklı olursam, ruhumun zenginliği o kadar artar. İlmin ve farkındalığım ne kadar çok olursa, ruhum o kadar büyür ve huzur bulur. Ruhumun cilası, iyi olmakta, erdemde, bilgi ve farkındalıkta gizlidir. Ve ben cennetimi işte böyle inşa ederim...

Peki ya cehennem? Cehaletim, kötülüğüm, günahım, insanlık dışı yaşamım, varoluşsal cehennemimin ateşini körükler. Ruh en aşağı mertebelere çektiğimizde, kendi ellerimizle ruhumuzun cehennem ateşini "harlarız" ve onun yakıcılığı ruhu sarıp sarmalar.

İnsan böyledir...

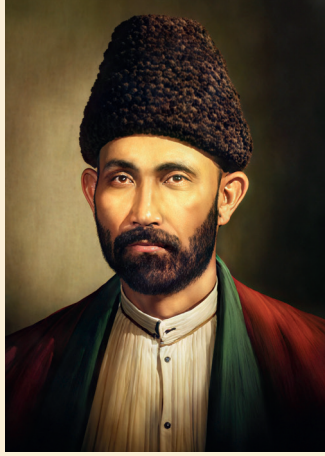
İnsan bir imkândır...

İnsan bir varoluştur...

Görüyorsunuz değil mi? Seyid Azim Şirvani, konuyu ne kadar da derinden kavramış: Ruhsal acı, bedensel acıdan binlerce kat daha ağırdır. Tıpkı rüyada çektiğimiz azabın, uyanıkken çektiğimiz azaptan katbekat zor olması gibi. Rüya aleminin hazzı da uyanıklık aleminin hazzından katbekat daha fazladır. Bizim dünyamız, cisimler dünyası değil, canlar ve ruhların dünyasıdır. Acı, ıstırap ve haz, "aslen", canı yaralar ya da ona keyif verir.

Ve Seyid Azim bunu iyi anlamıştır: Canları yakan ateş, insanların bu fani dünyadaki eylemlerinden ve davranışlarından kaynaklanır. Çok iyi idrak etmiş.

Kendi varoluşsal hallerinin o kadar farkındadır ki, böyle bir beyit ortaya koyabilmiştir. Aksi takdirde, zihninin, vicdanının ve iç aleminin farkında olmayan biri, böyle bir "şaheseri" nasıl yaratabilir? Belki de onun bir diğer işareti de şudur: Maddi alemimiz ve bu dünyadaki yaşantımız, ruhumuza ve canımıza renk verir. Ve biz ölüm anında, ölümsüz olan bu canı ve bu bilinci, kendimizle birlikte maddi olmayan bir aleme götüreceğiz. O zaman kimimiz ateşle kavrulmuş bir canı, kimimiz ise varlığının çiçekleriyle bezenmiş hoş kokulu bir canı götürecektir... ◀

Şair, "zahide" şöyle seslenir:
Ey "zahit", ölümden sonraki dünyada, bir cennet ya da cehennem yoktur. Cehennem ateşinde yananlar, o ateşi bu dünyadan kendileriyle birlikte götürürler. Yani herkes, kendi canı ve ruhu vasıtasıyla, kendi cennet ve cehennemimin mimarıdır. Ben, kendi cennetimi bu fani bedenimle inşa ederim...

SEBAHATTİN ÇELEBİ FRANKFURT

Milattan sonra 4. yüzyılın başları... Roma İmparatorluğu, Hristiyan kaniyla sulanan arenaların dehşetinden yeni çıkmış, huzursuz bir nefes alıyordu. İmparator I. Konstantin, gökyüzünde gördüğünü iddia ettiği bir haç sembolüyle iktidarını perçinlemiş, bir zamanlar yeraltında gizlenen din, artık güneşin altında, sarayın himayesindeydi. Ama bu, aldatıcı bir bahar sabahıydı. Yüzeyin altındaki ruhani fay hatları, büyük bir depremin habercisi gibi tehlikeli bir şekilde gıcırđıyordu. Bu, sadece bir teoloji savaşı değildi; bu, Tanrı'yı bilmenin iki kadim yolunun amansız mücadelesiydi. Bir yanda, Mısır'ın mistik ruhunu taşıyan İskenderiye vardı; burada Tanrı, Platon'un idealar dünyasından süzölen, akılla değil, ruhsal bir vecd (*gnosis*) ile hissedilen bir sırđı. Diğeri yanda ise Suriye'nin mantık kalesi Antakya; burada Tanrı, Aristoteles'in keskin mantığıyla anlaşılması, tanımlanması ve kategorize edilmesi gereken bir gerçeklikti. Biri Tanrı'ya şiirle, diğeri ise denklemlerle yaklaşıyordu. Bu iki dünyanın çarpışması kaçınılmazdı. Ve bu çarpışmanın adı olacak adam, henüz gölgelerdeydi.

Libyalı vaiz: Bir peygamberin akıllı, bir asinin cesareti

Sahneye, imparatorluğun entelektöel kalbi İskenderiye'de çıkan Libya doğumlu o vaiz, Arius girer. Onu sadece bir din adamı olarak görmek, bir şelaleyi sadece akan sudan ibaret sanmak olur. Arius, bir fikrin vücut bulmuş haliydi. Çileci yaşamı, zayıf bedeni ve hipnotize edici hitabetiyle kitleleri etkilerken, zihninde Antakya'daki efsanevi öğretmeni, Şehit Lukianos'un mirasını taşıyordu. Lukianos, Roma tarafından şehit edilmiş bir alimdi ve okulu, imparatorluk tarafından her zaman şüphle bakılan bir yer olmuştu. Öğrencilerine Tanrı'nın mutlak birliğini ve mantığın kutsallığını öğretmişti. Bu okuldan mezun olan "*Lukianosçular*", imparatorluğun kilit noktalarına dağılmış, birbirini kollayan, kader anı geldiğinde birlikte hareket edecek entelektöel bir kardeşlik ağı oluşturmuştu. Arius, bu ağı en parlak ve en cüretkâr halkasıydı.

Onun tezi, bir kelebeğin kanat çırpışı gibi masum görünüyordu, ama bir fırtınayı başlatıyordu.

Tanrı'nın Dokunulmaz Tekliği (*Monos Agennetos*): Arius için her şey burada başlıyordu. Tanrı, tanımlı gereğı, "*Doğurulmamış Olan*"dı. O, varlığının sebebi olmayandı. Ezeli, ebedi, değişmez ve bölünmezdi. Bu, onun için pazarlık edilemez tek hakikatti. İşte ilk fıslıta burada başlayacaktı. Arius, kendini bir sapkın olarak değil, paganizmin çok tanrılı kalıntılarına karşı savaşılan son gerçek tek tanrı olarak görüyordu. Rakip-

lerinin "*Baba, Oğul ve Kutsal Ruh*" üçlemesi, ona göre Tanrı'yı üçe bölmekle eşdeğerti ve bu, mantığa ve imana en büyük ihanetti.

Oğul'un Yaratılışı (*Ex Ouk Onton*): Eğer Tanrı bölünmezse, Oğul O'nun özünden bir parça koparak var olamazdı. Öyleyse tek bir seçenek kalıyordu: Oğul, Baba tarafından "*hiç yoktan*" (*ex ouk onton*) yaratılmıştı. Bu, Oğul'un bir başlangıcı olduğu anlamına geliyordu. Ve Arius'un o meşhur, imparatorluğu sarsan sloganı buradan doğdu.

"Onun olmadığı bir zaman vardı."

Bu cümle, Hristiyanlığın temellerine yerleştirilmiş bir dinamitti. Oğul, ezeli değildi. O, zamanın kendisinden önce yaratılmış olsa bile, bir yaratıktı.

İznik'in kayıp fısıltısı

Tarihin en büyük dönüm noktaları, nadiren zafer taklarının altında ya da savaş meydanlarında yaşanır. Gerçek kırılmalar, sessiz koridorlarda, mürekkebe batırılmış bir kalemin ucunda, bir imparatorun kaş çatışında ve tek bir kelimenin fısıldanışında saklıdır. O kelime, bir medeniyetin ruhuna ya sihirli bir mühür gibi basılır ya da en derinine saplanmış bir zehirli hançer gibi kalır.

İznik'in ardından imparatorlukta bir cadı avı başladı. Arius'un kitapları, özellikle de o meşhur Thalia, meydanlarda yakıldı. Bu, Hristiyanların daha bir nesil önce kendi kutsal metinlerini Romalılardan nasıl sakladıklarını unutarak, şimdi birbirlerinin kitaplarını ateşe atmalarının trajik ironisiydi. Biz bugün Arius'u, sadece onu yenen düşmanlarımızın yazılarından, onların alaycı alıntılarından tanıyoruz.

Ahlaki Yükselişle Gelen Tanrısallık: Peki, İsa nasıl Tanrı olmuştur? Arius'a göre onun tanrısallığı, doğuştan gelen bir hak değil, kazanılmış bir statüydü. Bir yaratık olduğu için özünde "değişken" bir iradeye sahipti; yani günah işlemeyi seçebilirdi. Ancak o, kusursuz bir ahlaki iradeyle her zaman "Baba"ya itaat etmeyi seçti. Bu sonsuz itaati sayesinde, Tanrı onu evlat edindi ve ona "Tanrısallık" unvanını bir lütuf olarak bahşetti. Bu, Hristiyanlığı felsefi bir soyutlamadan çıkarıp ahlaki bir drama dönüştürüyordu. İsa, ulaşılamaz bir Tanrı değil, takip edilebilecek nihai bir rol modeldi.

Bu fikirleri yaymak için kaleme aldığı Thalia (Şölen), antik dünyanın viral içeriği. Rakipleri bu eseri, "ayyaşların ve ah-laksızların ağzında sakız olan bayağı mısralar" olarak tanımlasa da, etkisi inkâr edilemezdi. Thalia'nın ritmik mısraları, İskenderiye limanındaki bir denizcinin dilinden Efes'teki bir tüccarın kulağına, oradan da Roma'daki bir senatörün merakına ulaşıyordu. Arius'un başlattığı yangın, artık kontrol edilemez bir boyuttaydı.

İmparator Konstantin, bu yangını söndürmek için değil, kontrol altına alıp kendi gücünün ocağında kullanmak için İznik'i seçti. Göl kenarındaki bu şirin kent, bir anda dünyanın en önemli yerine dönüştü. Ancak İznik Konsili, dışarıdan gö-

rüldüğü gibi, ruhani liderlerin ilhamla dolu bir arayışı mıydı? Yoksa kayıp fısıltılar bize başka bir hikâye mi anlatıyor?

İmparatorun Gerçek Tanrısı

Konstantin'in Hristiyanlığı samimi değildi; stratejikti. Onun asıl inancı, Roma'nın yenilmez gücünü simgeleyen Güneş Tanrısı Sol Invictus'tu. Hristiyanlığın "Oğul"u, onun için Güneş'in ilahi bir yansıması, gücünü yeryüzündeki temsilcisi olan imparatora aktaran bir aracıydı. Bu Oğul'un, sıradan bir yaratık olması kabul edilemezdi. İmparatorun otoritesinin tanrısallığı için, dayandığı Oğul'un da mutlak Tanrı olması gerekiyordu. İznik, teolojik bir sorunu çözmek için değil, imparatorun tanrısallık meşruiyetini tesis etmek için toplanmıştı.

Lüks İçinde Kurulan Tuzak

İmparator, piskoposları İznik'e devletin tüm imkânlarıyla getirdi. Onları lüks villalarda ağırladı, şölenler düzenledi. Bu bir cömertlik miydi, yoksa bir sindirme politikası mı? Yıllarca mağaralarda saklanmış, işkenceden geçmiş bu adamlar, kendilerini bir anda imparatorun "altın kafesi" içinde buldular. Özgürce tartışabilirler miydi? Yoksa imparatorun arzusuna karşı çıkmanın bedelinin sürgün ve ölüm olduğunu biliyorlar

İmparator, piskoposları İznik'e devletin tüm imkânlarıyla getirdi. Onları lüks villalarda ağırladı, şölenler düzenledi. Bu bir cömertlik miydi, yoksa bir sindirme politikası mı? Yıllarca mağaralarda saklanmış, işkenceden geçmiş bu adamlar, kendilerini bir anda imparatorun "altın kafesi" içinde buldular.

mydı? Myralı Nikola'nın Arius'a attığı iddia edilen o meşhur tokat, aslında bu birikmiş öfkenin ve bastırılmış korkunun bir patlaması değil miydi?

Kirli Geçmişe Sahip Sihirli Kelime

Tartışmalar kilitlendiğinde, sahneye o "*sihirli*" kelime sürüldü: Homoousios (*aynı özden*). Bu kelimeyi imparatorun kulağına fısıldayanın, onun İspanyol danışmanı Hosius olduğu söylenir. Peki ama neden bu kelime? Sadece Kutsal Kitap'ta geçmemekle kalmıyor, bir nesil önce, bir başka "*sapkın*" olan Samsatlı Pavlus'u mahkûm etmek için toplanan bir konsil tarafından reddedilmişti! Yani "*doğru inancı*" savunanlar, daha önce "*sapkın*" buldukları bir kelimeyi kullanıyorlardı. Bu, akıl almaz bir çelişkiydi. Fısıltılar, bunun sebebinin teolojik değil, hukuki olduğunu söyler. Homoousios, Arius'un tüm mantıksal kaçış yollarını kapatan, onu hukuken ve felsefi olarak köşeye sıkıştıran tek kelimeydi. O bir inanç terimi değil, teolojik bir giyotindi. Sonuçta, korku ve siyaset, felsefeye galip geldi. Konsil, Arius'u ve fikirlerini lanetleyen İznik Amentüsünü kabul etti. İmparator, istediği birliği elde etmişti. Ama bu, kanla ve zorbalıkla imzalanmış bir ateşkes anlaşmasından farklıydı. Ve herkes biliyordu ki, ateşkesler bozulmak için vardı.

Yakılan kitaplar, susturulan sesler

İznik'in ardından imparatorlukta bir cadı avı başladı. Ari-

us'un kitapları, özellikle de o meşhur Thalia, meydanlarda yakıldı. Bu, Hristiyanların daha bir nesil önce kendi kutsal metinlerini Romalılardan nasıl sakladıklarını unutarak, şimdi birbirlerinin kitaplarını ateşe atmalarının trajik ironisiydi. İşte bir başka kayıp fısıltı: Biz bugün Arius'u, sadece onu yenen düşmanlarının yazılarından, onların alaycı alıntılarından tanıyoruz. Kendi sesi, kendi savunması, kendi eserleri sistematik olarak yok edildi.

Tarih, bir kez daha galipler tarafından yazılıyordu. Susturulan sadece Arius değildi; alternatif bir Hristiyanlık yorumu, tarihten tamamen silinmeye çalışılıyordu.

Bu dönem, "*Arian Krizi*" veya "*Arian İç Savaşı*" olarak anılacaktı. İznik'in savunucusu Athanasius, hayatı boyunca beş kez sürgüne gönderildi; çölde münzevilerin arasında, mezarlıklarda saklanarak imparatorlara karşı ateşli risaleler yazdı. Ariusçu piskoposlar, sarayda güç kazandıklarında kendi konsillerini topladılar, kendi amentülerini yazdılar. İmparatorluk, on yıllarca bir teolojik iç savaşla sarsıldı. İznik, barışı getirmemiş, sadece savaşın adını koymuştu.

Bir ölümün anatomisi: Mucize mi, cinayet mi?

Ve sonra o gün geldi. Yıllar sonra, siyasi entrikalar sonucu affedilen yaşlı Arius, zaferini ilan etmek için Konstantinopolis sokaklarında yürüyordu. Bu, onun onurunun iade edileceği, İznik'in kararının fiilen yok sayılacağı gündü. Ama tarih, onun

için başka bir son yazmıştı. O ani sancı, o umumi tuvalete koşuş ve o korkunç son...

Bu ölüm, tarihin en mükemmel propaganda malzemesi oldu. Resmi Tutanak (*Athanasius'un Anlatımı*): Athanasius'a göre bu, Tanrı'nın doğrudan müdahalesiydi. Kutsal Kilise'yi kirlilemek üzere olan "hain", tıpkı İsa'ya ihanet eden Yahuda gibi, kendi iç organları dışarı dökülerek can vermişti. Bu, ilahi bir yargıydı; davanın haklılığının göklerden gelen kanıtıydı.

Susturulan Fısıltı (*Ariusçuların Tezi*): Arius'un yoldaşları ise bunun ustaca planlanmış bir cinayet olduğunu fısıldadılar. Onları dinleseydik, ne duyardık? Belki de bir gün önce, rakip piskoposun adamlarından birinin, Arius'un yemeğine renksiz, kokusuz ama iç organları hızla parçalayan bir zehir kattığını... Belki de imparatorun bile bu "sorunun" ortadan kalkmasından memnun olduğunu...

Bu, kanıtlanması imkânsız bir iddiaydı. Ama entrikalarla dolu Konstantinopolis'te, siyasi bir cinayetin ilahi bir mucize kılığına sokulması, kimseyi şaşırtmazdı. Gerçek neydi? Bu sır, o gün tarihin en karanlık dehlizlerine gömüldü.

Hayaletin intikamı: Barbarların Mesihi

Arius'un bedeni ölmüştü ama fikirlerinin hayaleti, imparatorluğun donmuş sınırlarının ötesine, Tuna boylarına ulaştı. Orada, medeniyetin "barbar" dediği, Roma'nın korkulu rüyası olan Got halkı yaşıyordu. Ve onların arasına karışan, "Küçük

Kurt" lakaplı misyoner Ulfilas, Arius'un sürgün edilmiş teolojisini alıp bu savaşçı halkın kalbine ekti. Onlara bir alfabe verdi, Kutsal Kitap'ı onların diline çevirdi.

Ve bu, tarihin en büyük ironilerinden biri olarak kalacaktı. İznik'te mahkûm edilen "sapkın" inanç, Roma'yı yıkacak olan halkların resmi dini oldu. Yüzyıllar sonra, Roma'nın külleri üzerinde yeni krallıklar kurulduğunda, bir yanda İznik inancını benimsemiş Katolik halk, diğer yanda ise onları yöneten Ariusçu Got, Vandal ve Lombard kralları vardı. Arius'un hayaleti, Avrupa'nın efendisi olarak geri dönmüştü. Bu, yüzyıllar sürecektir yeni bir çatışmanın başlangıcıydı.

Hâlâ Aramızda Yürüyen Fısıltılar

İznik'te olanlar, 1700 yıl önce yaşanmış bir teoloji tartışması değildi. O gün sorulan sorular, bugün de geçerliliğini koruyor. İnanç ve mantık nerede ayrılır? Bir fikrin "doğru", diğerinin "sapkın" olduğuna kim karar verir? Siyasi güç, kutsal olanı ne kadar şekillendirebilir? "Kayıp Fısıltılar", yok edilmiş kitapların, susturulmuş seslerin ve galiplerin tarih yazımında kaybolmuş alternatif gerçekliklerin yankıları. Onlar bize, tarihin düz bir çizgide ilerlemediğini, her zaman bir "ya olmasaydı?" sorusunun gölgesini taşıdığını hatırlatır.

Ve belki de en büyük gizem, Arius'un haklı ya da haksız olması değil, onun hikayesinin bize, hakikatin çoğu zaman en güçlü olanın sesiyle tanımlandığını göstermesi. ◀

HABER MERKEZİ

Türkiye'nin siyasi ve toplumsal hafızasında derin izler bırakan Maraş Olayları, 19 Aralık 1978'de başlayıp yaklaşık bir hafta süren ve resmi rakamlara göre 100'den fazla insanın ölü-mü, yüzlercesinin yaralanması ve binlercesinin göç etmesiyle sonuçlanan bir şiddet sarmalıdır. Bu olaylar, sadece bir kentin değil, tüm ülkenin geleceğini etkileyen, kutuplaşmayı derin-leştiren ve 12 Eylül 1980 askeri darbesine giden yolda önemli bir kilometre taşı olarak kabul edilen trajik bir dönüm nokta-sıdır. Maraş'ta yaşananlar, Alevi ve Sünni yurttaşlar arasında onarılması güç yaralar açmış, komşuluk ilişkilerini dinamit-lemiş ve toplumsal barışa ağır bir darbe vurmuştur. Bu anlatı, olayların arka planını, gelişimini, yaşanan insanlık dramlarını ve etkilerini, tanıklıklar ve tarihsel veriler ışığında aktarmayı amaçlamaktadır.

Olayların Fitolini Ateşleyen Gerginlik: Siyasi ve Toplumsal Arka Plan

1970'li yılların Türkiye'si, sağ-sol çatışmalarının yoğunlaş-tığı, siyasi istikrarsızlığın hüküm sürdüğü, ekonomik sıkıntı-ların halkı bunalttığı bir dönemden geçmekteydi. Maraş, bu genel tablonun mikro ölçekteki bir yansımasıydı. Kentte, özel-likle Alevi ve sol görüşlü vatandaşlara yönelik artan bir baskı ve provokasyon havası mevcuttu. Milliyetçi ve dinci grupların etkin olduğu şehirde, Aleviler "komünist", "dinsiz" gibi yafta-larla hedef gösteriliyor, gerginlik adım adım tırmandırılıyordu.

Olaylardan önceki aylarda kentte çeşitli provokatif eylem-ler yaşanmıştı. Alevi mahallelerindeki evlerin ve işyerlerinin işaretlenmesi, tehdit mektuplarının gönderilmesi, Sünni ke-sim arasında Alevilere yönelik nefret söyleminin yayılması, yaklaşan felaketin habercisi gibiydi. Özellikle Çiçek Sinema-sı'na 19 Aralık akşamı atılan ses bombası ve ardından yayılan "Aleviler camileri bombaladı" şeklindeki kasıtlı ve yalan haber-ler, zaten gergin olan atmosferi patlama noktasına getirdi.

Kıvılcımdan Yangına: Olayların Gelişimi

Çiçek Sineması'ndaki provokasyonun ardından, erte-si gün Alevi öğretmenler Hacı Çolak ve Mustafa Yüzbaşıoğ-lu'nun cenaze törenleri, olayların başlangıç noktası oldu. Ce-naze törenine katılan kalabalığa yönelik saldırılar, kısa sürede tüm şehre yayılan bir şiddet dalgasına dönüştü. Önceden or-ganize olduğu anlaşılan gruplar, Alevilerin yoğun olarak yaşa-dığı Yörükselim, Karamaraş, Serintepe gibi mahallelere sopa-

larla, taşlarla, kesici aletlerle ve ateşli silahlarla saldırdı.

Güvenlik güçlerinin olaylara müdahalede yetersiz kalma-sı, hatta bazı durumlarda saldırganlara göz yumduğu iddiala-rı, şiddetin boyutlarını daha da artırdı. Evler basıldı, yakıldı, yı-kıldı; işyerleri talan edildi. İnsanlar sokak ortasında, evlerinde

Bir vahşetin anatomisi ve unutulmayan acılar

1970'li yılların Türkiye'si, sağ-sol çatışmalarının yoğunlaştığı, siyasi istikrarsızlığın hüküm sürdüğü, ekonomik sıkıntıların halkı bunalttığı bir dönemden geçmekteydi. Maraş, bu genel tablonun mikro ölçekteki bir yansımasıydı.

Maraş Olayları:

vahşice katledildi. Kadınlara tecavüz edildi, çocuklar öldürüldü.

di. Tanıklıklar, yaşanan vahşetin boyutlarını gözler önüne sermektedir.

İnsan Hikayeleri: Acının ve Direnişin İzleri

Maraş Olayları, sayısız insanın hayatını karartan, travmatik anılarla dolu bir trajediydi. Her bir kayıp can, her bir yaralı beden, her bir göç etmek zorunda kalan aile, bu vahşetin canlı tanıklarıydı.

Aliye Ana'nın Feryadı: Yörükselim Mahallesi'nde yaşayan Aliye Ana, olaylar sırasında evinin basıldığını, eşinin ve iki oğlunun gözleri önünde katledildiğini anlatır. Kendisi ise komşularının yardımıyla canını zor kurtarmıştır. Yıllar sonra bile o günleri anlatırken gözyaşlarına hakim olamayan Aliye Ana,

“Bizim suçumuz neydi? Sadece Alevi olmak mı?” diye sorar. Bu soru, Maraş'ta yaşananların temelindeki nefreti ve ayrımcılığı acı bir şekilde özetlemektedir.

Hayatta Kalan Öğretmen: Olaylar sırasında hedef gösterilen Alevi öğretmenlerden biri olan Ayşe Öğretmen (ismi değiştirilmiştir), o günleri “bir cehennem provası” olarak tanımlar. Okuldan evine dönerken saldırıya uğramış, komşularının bodrumuna sığınarak hayatta kalmıştır. Ancak yaşadığı trav-

ma, uzun yıllar peşini bırakmamıştır. Ayşe Öğretmen, “*O gün sadece bedenlerimize değil, ruhlarımıza da saldırdılar. Bizi birbirimize düşman etmeye çalıştılar,*” der.

Sessiz Tanıklar: İşaretlenen Evler: Olaylardan önce Alevi evlerinin kırmızı boylarla işaretlenmesi, planlı bir soykırım hazırlığının ürktücü bir göstergesiydi. Bu işaretler, saldırganlara hedef göstermiş, masum insanları ölüme mahkum etmiştir. O işaretli kapıların ardında yaşanan dramlar, bugün bile hafızalardaki tazeliğini korumaktadır.

Göçe Zorlanan Hayatlar: Saldırlardan canını kurtarabilen binlerce Alevi, doğup büyüdüğü toprakları, evlerini, anılarını geride bırakarak Maraş’tan göç etmek zorunda kaldı. Bu zorunlu göç, sadece coğrafi bir yer değiştirme değil, aynı zamanda bir kimlik ve aidiyet kaybıydı. Farklı şehirlere dağılan Maraşlı Aleviler, yıllarca memleket hasretiyle yaşadılar, kaybettiklerinin yasını tuttular.

Olayların Ardındaki Dinamikler ve Sorumlular

Maraş Olayları’nın sadece anlık bir provokasyonun sonucu olmadığı, derinlerde yatan siyasi ve toplumsal dinamiklerin bir ürünü olduğu açıktır. O dönemde Türkiye’de yükselen aşırı milliyetçi ve dinci akımlar, Alevileri ve solcuları “ *iç düşman* ” olarak hedef gösteriyordu. Devlet içindeki bazı karanlık odakların ve kontrgerilla yapılanmalarının olaylarda rol oynadığına dair güçlü iddialar bulunmaktadır. Maraş Olayları’nın karmaşık ve karanlık arka planında sıkça adı geçen figürlerden biri de Abdullah Çatlı’dır. Kendisinin ve lideri olduğu iddia edilen Ülkücü grupların olaylardaki rolüne dair iddialar, katliamın hemen sonrasında başlayarak günümüze kadar süregelen tartışmaların merkezinde yer almıştır.

Bu bağlamda, Abdullah Çatlı’nın Maraş Olayları ile bağlantısına dair öne çıkan iddialar ve tartışmalar şunlardır:

Organizasyon ve Koordinasyon Görevi: Çeşitli tanık ifadeleri, araştırma raporları ve döneme ilişkin siyasi analizler, Abdullah Çatlı’nın olaylardan önce Maraş’a gelerek yerel Ül-

kücü gruplarla toplantılar yaptığını, saldırıların planlanması ve koordinasyonunda aktif rol aldığını öne sürmektedir. Bu iddialar, Çatlı’nın o dönemdeki konumu ve daha sonraki yıllarda adı karışacağı Susurluk Kazası gibi olaylarla ortaya çıkan derin devlet bağlantılarıyla birlikte değerlendirildiğinde önem kazanmaktadır.

Dışarıdan Gelen Provokatörler: Maraş’a olaylar sırasında dışarıdan çok sayıda eğitilmiş provokatörün geldiği ve halkı kışkırttığı bilinmektedir. Abdullah Çatlı’nın, bu provokatör grupların Maraş’a yönlendirilmesinde ve eylemlerinde etkili olduğu iddia edilmektedir.

Bazı kaynaklar, Çatlı’nın da bizzat olaylar sırasında Maraş’ta bulunduğunu ve saldırılara katılan gruplara liderlik ettiğini belirtmektedir.

Kontrgerilla Bağlantısı: Maraş Olayları, pek çok araştırmacı tarafından Türkiye’deki kontrgerilla faaliyetlerinin bir parçası olarak görülmektedir. Abdullah Çatlı’nın da bu yapılanma içinde yer aldığı ve devlet içindeki bazı odaklar tarafından Alevi ve sol kesime yönelik şiddet eylemlerinde kullanıldığı iddiaları mevcuttur. Maraş’taki katliamın, toplumu sindirmek, siyasi istikrarsızlığı derinleştirmek ve askeri bir müdahaleye zemin hazırlamak amacıyla kontrgerilla tarafından tezgahlandığı, Çatlı gibi figürlerin ise bu planın uygulayıcıları arasında olduğu öne sürülmektedir.

Tanık İfadeleri ve Araştırmalar: Maraş Katliamı davası sanıklarından bazıları ve olayların tanıkları, verdikleri ifadelerde Abdullah Çatlı ve ekibinin olaylardaki rolüne işaret etmişlerdir. Ayrıca, gazeteci ve araştırmacıların konuya ilişkin yayınladığı kitap ve makalelerde de Çatlı’nın Maraş’taki faaliyetlerine dair önemli bilgilere ve iddialara yer verilmiştir.

Yargılanma Süreci ve Hukuki Boyut: Abdullah Çatlı, Maraş Olayları ile ilgili olarak doğrudan yargılanıp hüküm giymemiştir. Bu durum, olaylardaki rolüne dair iddiaların hukuki olarak kanıtlanmasını zorlaştırmış ve tartışmaların devam etmesine neden olmuştur. Ancak, özellikle Susurluk Kazası sonrası ortaya çıkan bilgiler ve raporlar, Çatlı’nın devlet destekli yasa dışı faaliyetlerdeki kilit rolünü gözler önüne sermiş, Maraş gibi olaylardaki olası parmağına dair şüpheleri artırmıştır. Abdullah Çatlı’nın Maraş Olayları’ndaki rolüne ilişkin bu iddialar, Türkiye’nin karanlık bir dönemine ışık tutması açısından önemlidir ve genellikle tanıklıklara, dönemin siyasi atmosferine ve Çatlı’nın bilinen diğer faaliyetlerine dayandırılmaktadır. Hukuki olarak kesinleşmiş bir mahkumiyet olmasa da, Çatlı’nın ve benzeri figürlerin Maraş’ta yaşanan vahşetteki olası sorumlulukları, toplumsal hafızada ve tarihsel araştırmalarda önemli bir yer tutmaya devam etmektedir.

Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit, olayların ardından yaptığı açıklamada, *“Bu bir Alevi-Sünni çatışması değil, örgütlü bir faşist saldırıdır,”* demiş ve olayın planlı olduğuna dikkat çekmiştir. Ancak, olayların sorumlularının tam olarak ortaya çıkarılması ve adaletin tecelli etmesi konusunda yeterli adımlar atılamamıştır. Açılan davalar, yetersiz soruşturmalar ve siyasi baskılar nedeniyle çoğu zaman sonuçsuz kalmış, gerçek suçlular cezalandırılmamıştır. Bu durum, mağdurların adalet duygusunu derinden yaralamış ve toplumsal vicdanda kapanmayan bir yara açmıştır.

Unutmamak, Unutturmamak

Maraş Olayları, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en karanlık sayfalarından biridir. Bu olaylar, farklılıklarla bir arada yaşama kültürüne, toplumsal barışa ve insan haklarına yönelik ağır bir saldırı olarak tarihe geçmiştir.

Resmi rakamların çok ötesinde bir can kaybının ve mağ-

duriyetin yaşandığı bu katliam, Alevi toplumu üzerinde derin travmalar bırakmıştır.

Maraş'ta yaşananlar, aynı zamanda devletin vatandaşlarının can güvenliğini sağlama konusundaki sorumluluğunu ve ihmallerini de gözler önüne sermiştir. Olayların ardından ilan edilen sıkıyönetim ve 12 Eylül darbesi, Türkiye'yi farklı bir siyasi mecraya sürüklemiştir.

Bugün Maraş Olayları'nı hatırlamak, sadece geçmişe bir ağıt yakmak anlamına gelmemelidir. Bu acı tecrübeden dersler çıkarmak, benzer olayların bir daha yaşanmaması için toplumsal farkındalığı artırmak, nefret söylemine ve ayrımcılığa karşı mücadele etmek hepimizin sorumluluğudur. Maraş'ta yitirilen canların anısını yaşatmak ve adaletin tam anlamıyla tecelli etmesini talep etmek, demokratik ve barışçıl bir geleceğin inşası için elzemdir. Unutmamak ve unutturmamak, Maraş'ın kanayan yarasının bir nebze olsun sarılmasına katkı sunacaktır. ◀

İsrail ile Hamas barış konusunda Amerikan Başkanı Trump'un baskısıyla anlaştı. Bu barış, bizlere bir dönem Filistin sokaklarının en büyük ikonu olan Yaser Arafat'ı hatırlattı. Şimon Peres ile barış anlaşması yapan ve sırf bu yüzden Nobel Barış Ödülünü alan Yaser Arafat'ı...

Başında kefiyesi, belinde tabancasıyla dünyayı dolaştı. Sonra takım elbise giydi ve Nobel Barış Ödülü aldı. Yaser Arafat her zaman yeni rollerle sahneye çıkan bir adamdı: Müslüman Kardeşler üyesiler mensubu, Mısır ordusunda subay, müteahhit, gerilla lideri, diplomat... Dönüşüm ve sürprizlerle dolu bir hayat. Ve son kimliği, ölümünden dokuz yıl sonra ortaya çıktı: **Cinayet kurbanı.**

2013'te Lozan'dan gelen rapor dünyayı sarstı. Alanlarının en iyileri arasında sayılan İsviçreli uzmanlar, Arafat'ın kişisel eşyalarında ve cesedinin kalıntılarında zehir bulmuşlardı. Polonyum-210 - aynı Rus muhalif Alexander Litvinenko'yu öldüren radyoaktif madde. Filistin'in tartışmalı lideri, son nefesinde bile gizem ve komplo teorilerinin baş aktörü olacaktı. Ama bu sona nasıl gelindi? Kim öldürmek istedi bu adamı? Ve neden?

Mülteci Çocuğundan Devrimci Lidere

1929'da dünyaya geldi - bazıları Kahire der, bazıları Gazze. Ama doğum yeri hiç önemli değildi; çünkü o, asıl kimliğini mülteci olarak kazandı. 1948'de Filistin paramparça olduğunda, milyonlar gibi o da yerinden edildi. Bu travma onu şekillendirdi, öfkeliendirdi, harekete geçirdi.

Gençliğinde Müslüman Kardeşler'e katıldı, Mısır ordusunda kısa süre görev yaptı, sonra Kuveyt'e gitti ve inşaat müteahhidi oldu. Parayı sevmeyi öğrendi - ileride çok işine yaracaktı bu.

1959'da El-Fetih'i kurdu. Adı açıktı: Filistin'in Kurtuluşu Hareketi. Ama bu sadece politik bir örgüt değildi; silahlı mücadeleye, fedai eylemlerine, gerilla savaşına inanan bir hareketti. Arafat, İsrail'e karşı savaşın generaliydi.

Kan ve Terör: Karanlık Yıllar

1960'ların sonu ve 1970'ler, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün en kanlı dönemiydi. 1972 Münih Olimpiyatları'nda Kara Eylül militanları 11 İsrailli sporcuyla rehin aldı ve öldürdü. Arafat

doğrudan emretti mi? Belirsiz. Ama FKÖ'nün başındaydı ve sorumluluğu paylaşıyordu.

Uçak kaçırımlar, havaalanı saldırıları, sivil hedeflere bombalar... 1973'te Hartum'da üç diplomatın öldürülmesi... 1974'te Ma'alot okuluna yapılan baskında çoğu çocuk olmak üzere 25 kişinin ölümü...

1978'de Tel Aviv sahilindeki Coastal Road katliamında 13 çocuk toplam 38 İsrailli sivilin hayatını kaybetmesi...

Arafat bunları "*Kurtuluş Savaşı*" diye adlandırdı. Dünya "*Terörizm*" dedi.

Sürgünler ve Savaşlar

1969'da Yaser Arafat FKÖ'nün başına geçtiğinde, örgütün Ürdün'deki askeri gücü 40 bin kişiye ulaşmıştı. Amman'da, İrbid'de, Zarka'da kendi eğitim kampları, kendi silah depoları, kendi yolları vardı. George Habash'ın liderliğindeki Filistin Halk Kurtuluş Cephesi gibi radikal gruplar, Haşimi Kralı'nın devrilmesi gerektiğini açıkça söylüyordu. Ürdünlü generaller Kral Hüseyin'e baskı yapıyordu: "*Ya onları durdurun ya da biz durdurulalım!*"

1970 yılının sıcak eylül günlerinde Amman'ın sokaklarında tuhaf bir iktidar vardı. Ürdün Kralı Hüseyin bin Talal hâlâ tahtında oturuyordu, ama ülkesinin kontrolünü kaybetmişti. Sokakları gerçekte Filistinli fedailer yönetiyordu. Elllerinde Kalaşnikofları, göğüslerinde kefiyeleriyle şehrin her köşesine barikatlar kurmuş, vergi topluyor, kendi mahkemelerini kuruyor, hatta Ürdünlü polislerle alay ediyorlardı. Amman artık Kral Hüseyin'in değil, Yaser Arafat'ın başkentiydi.

1970'te Ürdün'den kovuldu, "*Kara Eylül*"de Kral Hüseyin'in ordusu binlerce Filistinliyi katletti. Lübnan'a kaçtı. 1982'de İsrail Lübnan'ı işgal edince, Tunus'a sürgüne gönderildi.

Sürgündeki yıllar Arafat'ı değiştirdi. Artık silahla kazanamayacağını anlamıştı. Yeni bir yol bulması gerekiyordu.

Dönüşüm: Tabancadan Diplomasiye

1988'de şaşırtıcı hamle: FKÖ, Filistin Devletini ilan etti ve İsrail'i tanıyabileceğini ima etti. 1993'te Oslo Anlaşmaları dünyayı şoke etti. Beyaz Saray bahçesinde, Başkan Clinton'ın önünde, Arafat ve İsrail Başbakanı Yitzhak Rabin el sıkıştı. Terörün mimarı, barış inşa edenle tokalaşıyordu.

1994'te Nobel Barış Ödülü aldı. Silahını bırakmış, takım

Yaşayanlar arasında dolaşan milyarlar ölüm

Yaser Arafat, hayattayken bile hayalet gibiydi kimsenin tam olarak yakalayamadığı, tanımlayamadığı, köşeye sıkıştırılamadığı bir gölge. Devrimci mi, terörist mi? Kahraman mı, yozlaşmış lider mi? Özgürlük savaşçısı mı, çocuk katili mi? Diplomat mı, hırsız mı?

elbise giymişti. Ama keffiyesini hiç çıkarmadı.

Gölgedeki Servet

Mütevazı yaşadığını söylüyordu, ama gerçek bambaşkaydı. Uluslararası Para Fonu'nun 2003 denetiminde, Arafat'ın kamu hesaplarından 900 milyon doları özel hesaplara aktardığı ortaya çıktı. Amerikalı muhasebeciler 1 milyar dolarlık gizli portföy buldu: Ramallah'ta Coca-Cola şişeleme tesisi, Tunus'ta cep telefonu şirketi, Cayman Adaları'nda fonlar...

Forbes öldüğünde servetini 200 milyon dolar olarak tahmin etti; CIA ise 6 milyar dolar dedi. Mülteci kamplarında insanlar sefalet içinde yaşarken, liderleri milyarlarla oynuyordu.

Ama asıl skandal eşi Suha'ydı. Arafat'tan 30 yaş küçük, Sorbonne mezunu Suha, Filistin bütçesinden ayda 100.000 dolar alarak Paris'te lüks yaşıyordu. Chanel ve Dior kıyafetleri, Cartier mücevherleri, beş yıldızlı Bristol Otel... Kocasını Ramallah'ta enkaz arasında yaşarken, o moda gösterilerinin ön sıralarındaydı.

Kuşatılmış Lider: Son Günler Ramallah'da

İkinci İntifa 2000'de patlak verdiğinde, Ariel Şaron intikam aldı. 2002'de Arafat'ın karargahını kuşattı, tanklarla yıktı. Filistin'in efsanevi lideri, artık enkaz arasında, birkaç sadık adamıyla, yarı mahpus halde yaşıyordu. Dünya onu unutmuştu, İsrail onu düşman kabul etmiyordu artık, kendi halkı bile sorgulamaya başlamıştı.

2004 sonbaharına kadar böyle yaşadı Ramallah'daki yıkık karargahında.

Gizemli Hastalık: Son Akşam Yemeği

2004 Ekiminin ortasında bir akşam yemeği yedi. Sonrası kabusla döndü.

Midesi bulanıyor, ishal ve şiddetli karın ağrıları başlıyordu. Hızla zayıfladı, yataktan kalkamaz hale geldi. Ardından

deliryum, iç kanamalar, böbrek ve karaciğer yetmezliği... Efsane, acı çeken bir insana dönüşmüştü. Paris'e götürüldü, ama Fransız doktorlar ne olduğunu anlayamadı.

11 Kasım 2004'te öldü. Resmi açıklama: Beyin kanaması.

Dul Kadının İsrarı: Emanetlerin Yolculuğu

Dul eşi Suha haykırdı: "*Zehirlendi!*" Düşmanları fısıldadı: "*AIDS'ti.*" Gerçek ise karanlıkta kaldı. Cesedi Ramallah'a nakledildi ve mozolede sembol olarak sergilendi. Suha, saygı gereği otopsiyi reddetti. Parisli doktorlar ellerinde kalanları - deri parçaları, idrar - inceledi ama bir şey bulamadı. Numuneler imha edildi. Dava kapanmış gibiydi.

Ama Suha pes etmedi. 2012 başında şaşırtıcı bir hamle yaptı: Arafat'ın Paris'teki hastane odasında yanında taşıdığı kişisel eşyaları El Cezire televizyonuna teslim etti. Bunlar Lozan'a gönderildi.

Envanter listesi dokunaklıydı: Dikkatle katlanmış kahverengi-gri çoraplar, "*France 1998*" yazılı üç renkli şapka, parfüm şişeleri (*Eternity* ve *Egoïste*), el feneri, bir pusula... Pusulayı ne yapmak istiyordu ki son günlerinde?

İsviçreli bilim insanları titiz bir incelemeye başladı. Arafat'ın yün şapkasından dokuz saç teli topladılar, her biri sadece iki santimetre uzunluğunda. Bir iç çamaşırından sarı lekeleri kestiler. Ve laboratuvarında şok edici bir şey buldular: **Polonyum-210. Doğal olarak bulunması gerekenden çok daha fazla.**

Mezarın Açılışı: Üç Ekip, Tek Sır

27 Kasım 2012. Ramallah'taki mozole sessizce açıldı. Üç ekip toplandı: İsviçreli uzmanlar, Fransız adli tıp görevlileri ve tuhaf bir şekilde, Filistin yönetimi tarafından son anda çağrılan bir Rus ekip.

Numuneler alınmadan önce, Filistinli bir doktorun özel erişimi oldu. "*Sadece cesedi öptüm*" dedi sonra. El Cezire eki-

bi sahneyi filme almak istedi, ama Filistin yetkilileri tehdit etti onları. Belli ki bazıları gerçeğin ortaya çıkmasını istemiyordu. Her üç ekip de 20 numune aldı: Deri kalıntıları, kemik parçaları, doku örnekleri.

Ruslar dört numuneyi inceledi ve hızlıca açıkladı: *"Hiçbir anormallik yok."* Geri kalan 16 numuneyi hiç açıklamadılar, gizli tuttular. Vaka kapandı mı? Hayır. Çünkü İsviçreliler çok daha titiz çalışıyordu.

Bilimin Anatomisi: İnsandan Diyagrama

İsviçreli bilim insanları, Arafat'tan geriye kalanı adım adım daha soyut hale getirdi - sanki bir insanı formüle dönüştürüyorlardı.

Kahverengimsi kaburga kemikleri önce sodyum hidroksit ile temizlendi, sonra basınçlı fırında tüm biyolojik kalıntılardan arındırıldı. Hidrojen peroksit muamelesiyle kireç beyazı, gözenekli bir minerale dönüştü. O kadar gevrek ki elle toz haline getirilebildi.

Bir zamanlar Arafat olan şey, hidroklorik asitte çözülür, askorbik asit eklendi, berrak bir sıvıya dönüştü. Polonyum bu sıvıdan elektrikle gümüş plakalara ayrıldı. Plakalar spektrometreye kondu ve alfa radyasyonu ölçüldü.

Artık Arafat'tan sadece diyagramlar kalmıştı.

Bulgular: Orta Değil, Çok Güçlü

Diyagramlar başlangıçtaki şüpheyi doğruladı: **Ortalamanın çok üzerinde Polonyum-210.** Özellikle sindirim sisteminin bulunduğu bölgelerde yoğunlaşmış. Bu, büyük miktarda yapay üretilmiş malzemeyi işaret ediyordu.

Laboratuvar raporu dikkatli bir dil kullandı: Zehirlenme hipotezini *"orta düzeyde"* desteklediğini yazdı. Ama bu standart bilimsel ifade yanıltıcıydı. Hipotez için üç seviye vardı: Zayıf, orta, güçlü. *"Orta"* ikinci basamaktı - yani **çok güçlü kanıtlar** vardı.

Hastalık belirtileri klasik radyasyon hastalığına tam uymuyordu, ama Arafat 75 yaşındaydı ve vücudu farklı tepki vermiş olabilirdi. Zaten dünyada sadece bir Polonyum-210 zehirlenmesi vakası belgelenmişti: 2006'da Londra'da öldürülen eski KGB ajanı ve Putin eleştirmeni Alexander Litvinenko.

Kim Yaptı? Spekülasyonlar ve Karanlık

Yine Ruslar mı? Polonyum-210 üretebilen ülkeler sınırlı: Rusya, Amerika, İsrail. Ve nükleer reaktörü olan herkes. İran'ın bile 1967'de ABD tarafından kurulan reaktöründe 1990'larda Polonyum-210 üretilmişti - nükleer silah ateşleyicileri için. Karaborsada bulunabilir.

İsraililer mi yaptı? Mantıklı değil. Arafat onlar için artık tehdit değildi; zayıf, yaşlı, kontrol edilebilir bir düşmandı. Öldürmenin mantığı yoktu.

Rakip Filistinliler mi? Hamas, İslami Cihad, hatta El-Fetih içindeki muhalifler... Arafat'ı yozlaşmış ve İsrail'e çok taviz veren biri olarak görüyorlardı. Ölümü bazılarının işine gelebilirdi.

Yoksa bambaşka bir güç mü? Bölgede o kadar çok aktör

var ki: Suriye, İran, Lübnan, istihbarat örgütleri, mafya ağları...

Paris soruşturma hakimleri hâlâ bu karanlık ormanda yol arıyor. Ama gerçek belki de asla ortaya çıkmayacak.

Servetin Sonu: Dul kadın ve Mirası

Arafat ölümüyle, serveti üzerinde kavga başladı. Dul Suha, en azından bir kısmını miras almak istiyordu. Ama FKÖ, paranın Filistin halkına ait olduğunu ve devredilmesi gerektiğini söyledi. Mali danışman Mohammed Rashid tüm hesapların detaylarını biliyordu ve sadece Filistin Yönetimine rapor vereceğini söyleyerek Suha'ya bilgi vermeyi reddetti.

Yahudi kaynaklarına göre, Arafat'ın ölümünden sonra Suha, Filistin Yönetimi'nin liderleriyle görüştü ve alıştığı yaşam tarzını sürdürmek için mali güvenceye ihtiyacı olduğu konusunda ısrar etti. Filistin Kurtuluş Örgütü liderlerinin, en az 4 milyar dolar tuttuğuna inanılan Arafat'ın elinde tuttuğu gizli hesaplardan ona yılda 22 milyon dolar ödemeyi kabul ettiği bildirildi. Karşılığında Suha'ya, kocasının tüm banka hesaplarını ve yatırımlarını açıklaması ve Filistin halkına ait olan paranın Filistin Kurtuluş Örgütüne aktarılmasına izin vermesi gerektiği söylendi. Uzun müzakerelerden sonra Suha'ya 20 milyon dolar ve ayda 35.000 euro verildi. Ama bu yetmedi. 2007'de Libya lideri Kaddafi'den para istedi; bunun üzerine Tunus, Suha'nın vatandaşlığını iptal etti. 2013'te bir röportajda itiraf etti: *"Arafat'la evlenmek büyük bir hataydı. 100'den fazla kez boşanmaya çalıştım, izin vermedi."*

Amerikan haber kanalı CBS'in bir haberine göre, Clinton yönetiminde Ortadoğu konusunda üst düzey bir danışman ve şimdi bir Washington düşünce kuruluşu olan Saban Merkezi'nin başkanı olan Martin Indyk, Arafat'ın her zaman dünyayı dolaşıp yardım aradığını söylüyor. *"Parası", diye ekliyor, "Arafat'ın hayatta kalması için hayati önem taşıyor."*

"Arafat yıllarca 'Maaşları ödeyemiyorum, burada bir felaket yaşayacağız, Filistin ekonomisi çökecek' diyerek yoksulluk çığılığı atardı" diyor Indyk. "Ve hepimiz bu sözleri tekrarlardık: 'Bu konuda bir şey yapmazsak Filistin ekonomisi çökecek.' Ama aynı zamanda, yüz milyonlarca dolar biriktiriyordu."

Yaşayanlar Arasında Dolaşan Ölü

Yaser Arafat, hayattayken bile hayalet gibiydi; kimsenin tam olarak yakalayamadığı, tanımlayamadığı, köşeye sıkıştırılamadığı bir gölge. Devrimci mi, terörist mi? Kahraman mı, yozlaşmış bir lider mi? Özgürlük savaşçısı mı, çocuk katili mi? Diplomat mı, hırsız mı?

Şimdi, ölümünden sonra bile, hayalet olarak dolaşıyor yaşıyanlar arasında. Ramallah'taki mozolede yatan cesedi bir sembole dönüştü. Ama gerçek Arafat hâlâ bulunamıyor.

Belki de Arafat'ın en büyük başarısı buydu: Ölümünden sonra bile, kimsenin kesin bir cevap veremediği sorular bırakmak. Hayattayken kimliği bir muammaydı. Şimdi ölümü de muamma. Yaser Arafat: Yaşarken çok yüzü, ölüirken bile çözilemeyen. Şimdi sadece Polonyum izleri, gizli hesaplar ve yanıtsız sorular bıraktı geride. Ve bir hayalet olarak dolaşıyor. Hem tarihin sayfalarında, hem de yaşıyanların vicdanında. ◀

1884’de “Lütfen beni iyi bir Müslüman olarak görün” diye yazan dünya edebiyatının en büyük ustası, 1910’da Astapovo tren istasyonunda son nefesini verirken odasında kibleye çevrik bir seccade bulundu. Bu tesadüf müydü, yoksa Rus ve dünya edebiyatının en büyük yazarının sakladığı bir sır mıydı?

Astapovo’daki Seccade: Tolstoy’un saklı gerçeği!

"Lütfen beni iyi bir Müslüman olarak görün, o zaman her şey yoluna girer."

Bu satırlar, 1884 Nisan'ında Yasnaya Polyana'da yazılmış bir mektuptan. Lev Tolstoy, hem yakın akrabası hem de güvenilir bir dostu olan Kontes Alexandra Andreevna Tolstaya'ya böyle yazıyordu. Bu mektubu yazdıktan yirmi altı yıl sonra, 1910'un soğuk bir kasım gününde, Astapovo tren istasyonunun şefinin evinde son nefesini verirken, odasında kibleye doğru çevrilmiş bir seccadenin durduğu rivayet edilir.

Ve o soru aklımıza geliyor: Yoksa sadece Rus edebiyatının değil, dünya tarihinin en büyük yazarlarından sayılan Lev Tolstoy Müslüman mıydı?

Bu sorunun cevabından önce, bu büyük yazarı biraz daha yakından tanıyalım.

1828'de Tula vilayetinin Yasnaya Polyana malikanesinde doğan Lev Nikolayeviç Tolstoy, Rusya'nın en asil ailelerinden birinin çocuğuydu. Henüz iki yaşındayken annesini, dokuz yaşındayken babasını kaybetmesi, onun ruhunda derin yaralar açtı. Bu erken kayıplar, belki de onun yaşam boyu sürecekle olan hakikat arayışı çabalarının ilk tohumu oldu.

Çocukluğunun en anlamlı anlarından biri, büyükannesinin evinde yaşayan kör hikayeci Lev Stepanych'in anlatılarıydı. Monoton, şarkı söyler gibi bir sesle, Şahriyar kralı ve kardeşi Şah Zaman kralı hakkında, *"Adil Tanrı"* hakkında hikayeler anlatırdı. Bu Binbir Gece Masalları'ndan alınan öyküler, genç Tolstoy üzerinde büyük bir etki bıraktı. Yıllar sonra, 1891'de Moskovalı yayıncı Michael M. Lederle'nin hayatında en etkili kitapları sorması üzerine, on dört yaşına ait kitaplar arasına Binbir Gece Masalları'nı da koyacaktı.

Bu erken tanışma, onun Doğu kültürüne olan ilgisinin temelini attı. 1862'de Yasnaya Polyana'da kurduğu köylü çocukları için olan okulda, bu masallardan bazılarını uyarlayarak pedagojik çalışmalarında kullandı. Dushenka ve Kırk Haydut ile Adaletsiz Yargılama adlı iki öykü, onun İslam kültürü ile erken temasının ürünleriydi.

Ardından Kazan Üniversitesi'nde hukuk okudu, ancak diplomatik kariyer umutlarıyla Arap ve Türk Fakültesi'nde Doğu Çalışmaları derslerine de katıldı. Kazan o dönemde, Doğu ve Batı kültürleri arasında bir köprü görevi görüyordu. Üniversitedeki Doğu dilleri eğitimi çok yüksek seviyedeydi. Edward Tracy Turnell'in deyişiyle: *"Bu eğitim dalında, öğrencilere bu şehrin üniversitesi kadar büyük avantajlar sunan başka bir kurum dünyada yoktur."*

Tolstoy burada Arapça öğrenmeye başladı. Onlarca yıl sonra, 1909'da, Kazan'da Arapça öğrendiğini ancak *"okuma ve birkaç kelime dışında"* neredeyse her şeyi unuttuğunu üzülerek belirtcekti. Yine de, Doğu eğitiminin Rusya'da klasik eğitimden daha uygun olacağına inanıyordu.

1851'de ağabeyi Nikolay'la birlikte Kafkasya'ya gitti. Burada, Rus İmparatorluğu'nda yaşayan milyonlarca Müslümanla tanışma fırsatı buldu. Kafkas Müslüman kabilelerinin manevi ve askeri lideri Şeyh Şamil'in mücadelesine tanık oldu. Bu deneyimler, onun Hacı Murat başyapıtının temelini oluştura-

caktı.

"Savaş ve Barış", sadece bir roman değil, insanlığın destanıdır. 1805-1812 yılları arasında Rusya'nın Napoleon işgaliyle başlayan tarihi süreci ele alan bu yapıt, edebiyatta benzersiz bir yere sahiptir. Pierre Bezuhov'un ruhsal arayışı, Prens Andrey'in yaşam-ölüm savaşı, Natasha Rostova'nın masum güzelliği... Her karakter, insanlığın farklı bir yönünü temsil eder.

Fransız yazar Romain Rolland'ın dediği gibi: *"Tolstoy'un eserleri, deniz gibidir. Her dalışta yeni inciler bulursunuz."*

"Anna Karenina" ise modern romanın zirvesidir. Dostoyevski'nin *"mükemmel eser"* dediği bu roman, sadece bir kadının trajik hikayesi değil, toplumsal değişimin, ahlaki çöküşün ve ruhsal arayışın panoramasıdır.

Kafkasya'da geçirdiği iki yıldan fazla süre boyunca, yerlilerden *"dzhigit"* (cesur ve onurlu kişi) unvanını kazandı. Bu, bir Rus asilzadesi için olağanüstü bir onurdu. Burada tanıştığı İslami mistik gelenek olan *"müridizm"*, onun dini düşüncelerinde iz bıraktı.

1870'lerin sonunda yaşadığı derin ruhsal kriz, onu sadece Hristiyanlığa değil, tüm dünya dinlerine yöneltti. İtirafımda yazdığı gibi: *"Yaşamın bir anlamı var mı? Ölüm her şeyi yok etmeyecek mi?"* soruları peşini bırakmıyordu.

Bu arayış sırasında Kur'an-ı Kerim'i okudu, Hz. Muhammed'in hadislerini inceledi. 1884'te Alexandra Tolstaya'ya yazdığı o ünlü mektupta, çevresindeki tepkilere şu sözlerle yanıt veriyordu:

"Bazıları - liberaller ve estetikçiler - beni deli veya Gogol gibi geri zekalı olarak görüyor; diğerleri - devrimciler, radikaller - beni mistik, geveze olarak görüyor; hükümet yetkilileri beni kötü niyetli bir devrimci olarak görüyor; Ortodokslar beni şeytan olarak görüyor... Ve bu yüzden, lütfen beni iyi bir Müslüman olarak görün, o zaman her şey yoluna girer."

Tolstoy'un İslam'a bakışı yıllar içinde derinleşti. 1909 yılının mart ayında, hekimi Duşan Makoviçki'nin kaydettiği bir konuşmada şunları söylemişti:

"Muhammed her zaman Hristiyanlıktan daha yüksekte durmuştur. O, insanı Tanrı olarak görmez ve kendisini asla Tanrı'ya eşit kılmaz. Müslümanlar Tanrı'dan başka hiçbir şeye tapmazlar ve Muhammed O'nun elçisidir. Bunda hiçbir gizem ve şiir yoktur."

Aynı konuşmada, eşi Sofya Andreyevna'nın *"Hangi din daha iyi: Hristiyanlık mı İslam mı?"* sorusuna verdiği yanıt çok çarpıcıydı:

"Benim için açık ki İslam daha iyidir ve yüksektir... İslam beni çok aydınlattı."

Bu sözler, eşini şaşırtmış ve yarı şaka yarı ciddi bir şekilde çok eşlilik konusunda itirazda bulunmasına neden olmuştu.

1909 Mart'ında, Elena Vekilova adlı bir kadına yazdığı mektup, Tolstoy'un İslam hakkındaki düşüncelerinin olgunlaşmış halini gösteriyor:

"Bana göre, dışsal biçimleriyle Muhammedilik, Kilise Ortodoksluğundan kıyaslanamayacak kadar üstündür. Dolayısıyla, bir kişiye yalnızca iki seçenek sunuluyorsa: Kilise Ortodoksluğuna veya Muhammediliğe bağlı kalmak, o zaman aklı başında herhangi bir insan için bu seçim konusunda hiçbir

şüphe olamaz. Ve herkes, karmaşık ve anlaşılmasız teoloji -Teslis, kurtuluş, ayinler, Tanrı'nın Annesi, azizler ve onların imgeleri ve karmaşık hizmetler- yerine, tek Tanrı ve peygamberi dogmasının kabul edildiği Muhammediliği tercih edecektir."

1901'de Rus Ortodoks Kilisesi tarafından aforoz edildikten sonra, Kazan Tatarları da dahil olmak üzere çeşitli Müslüman topluluklardan dayanışma mesajları aldı. Bu durum, onları dini konularda mektuplaşmaya ve fikir alışverişine yöneltti.

Bir Tatar'a yazdığı mektupta, peygamber kavramına olan şüphesini dile getirirken şöyle yazmıştı:

"Karşımızda iki kişi var, birincisi sıradan bir insan, yani kul. İkincisi ise peygamber. Muhammed şu sözlerle başlar: Bana inanın, ben bir peygamberim ve size söylediğim her şey ve Kur'an'da yazan her şey Tanrı'nın bana vahyettiği gerçektir..."

1905'te Tolstoy, Abdullah al-Suhrawardy'nin Muhammed'in Sözleri adlı kitabını buldu. Bu kitap onun için bir dönüm noktası oldu. Kızı Aleksandra'nın tanıklığına göre, Tolstoy'un yaşamının son yıllarında okuma masasında duran kitaplar arasında bu eser de vardı.

Bu kitaptan o kadar etkilendi ki, al-Suhrawardy ile yazışmaya başladı ve eseri Rusçaya çevirmek istediğini belirtti. 1909'da Hz. Muhammed'in Seçme Sözleri adlı kendi derlemesini yayınladı. Önsözünde şöyle yazmıştı:

"İslam'da hoşgörüyle doğrulamak isteyen herkes Kur'an'ı dikkatle okumalı. Ayetleri İslam'ın yüce ruhunu gösterir: 'Hep birlikte Allah'ın ipine sarılın ve ayrılığa düşmeyin...' (Al-i İmran 103)"

Bu derlemede yer alan hadislerden bazıları şöyleydi:

"Merhamet gösterenlere Allah merhamet eder. Yeryüzündekilere merhamet edin, gökteki de size merhamet etsin."

"İnançlı kişi, komşusu açken karnını doyuran değildir."

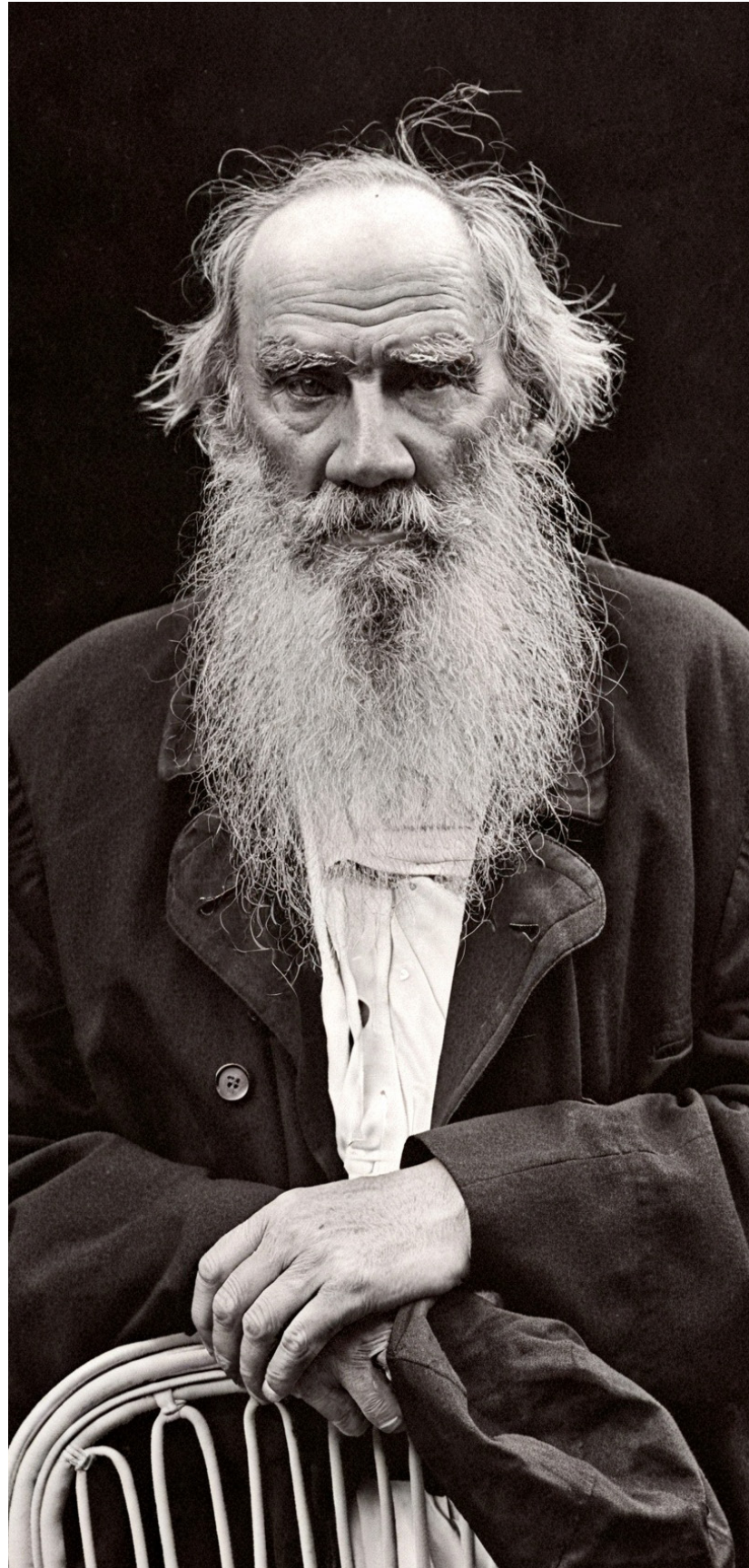
"En mükemmel eylemler nelerdir? Bir insanın kalbini sevindirmek, açları doyurmak, mazlumlara yardım etmek, kederlilerin kederini hafifletmek ve mağdurların haklarını geri vermek."

1904'te Mısır Müftüsü Muhammed Abduh'a yazdığı mektupta, farklı dinlerden gelseler de aynı inancı paylaştıklarını belirtiyordu:

"Dinler farklıdır ve çoktur, ama tek bir inanç vardır, gerçek olan... Tanrı'yı ve O'nun kanununu kabul etmek, komşunu sevmek ve başkalarına kendin için istediğini yapmaktan ibarettir. Bence tüm gerçek dini ilkeler buradan kaynaklanır ve Yahudiler, Brahmanlar, Budistler, Hristiyanlar ve Müslümanlar için aynıdır... Dinler batıl inançlardan ne kadar arınırsa, ortak birlik idealine o kadar yaklaşırlar."

1884'te geliştirdiği "Okuma Çemberi" projesinde, insanlığın önde gelen temsilcilerinin en değerli düşüncelerini derlemeyi amaçlıyordu. Bu konuda şöyle yazmıştı:

"Binlerce yıl boyunca uluslar arasında ortaya çıkan bilgi insanların düşüncelerini zamanın süzgecinden geçirdik... geriye sadece bağımsız, kendine güvenen ve gerekli olan, dünyanın tüm bilgeleri tarafından vaaz edilenler kaldı -- Zerdüş, Buda, Lao-tse, Konfüçyüs, Sokrates, Platon, Epiktetos, Marcus Aurelius, İsa, Muhammed ve modernlerden Rousseau, Pascal, Kant,

Emerson, Channing ve diğerleri."

Bu listede Hz. Muhammed'i de büyük bilgiler arasında sayması dikkat çekicidir.

Tolstoy'un İslam'a olan hayranlığı sadece teorik değildi. Kur'an'ı, sevgiyi ilan eden, savaşı İslam'ı yaymak için yasaklayan tutarlı bir kitap olarak görüyordu. 1909'daki günlük notunda şöyle yazmıştı:

Ayıplı konut

MUSTAFA KOÇ, İSTANBUL

"Dinlerin ortak noktası Kur'an'da da vardır: Sevginin ilan edilmesi. Kur'an tutarlıdır ve Muhammed, İslam'ı yaymak için savaşı ve öldürmeyi yasaklamıştır... Aslında, biz İslam'ı Müslümanların Hristiyanlığı tanıdığı kadar iyi tanımıyoruz ve dini olmayan bir millet, sefil bir duruma mahkumdur..."

Hiz. Muhammed hakkında şöyle yazmıştı:

"Ben, Tek Tanrı tarafından son mesajının onun ruhu, kalbi ve aklı vasıtasıyla indirilmesi için seçilen Peygamber Muhammed'den çok etkilenenlerden biriyim. O, son peygamber olmak üzere seçildi; dolayısıyla ondan sonra başka peygamber gelmeyecek... Kuşkusuz, Peygamber Muhammed, insan topluluğuna büyük hizmetler vermiş en büyük reformcularından biridir... Bütün bir ulusu gerçeğin ışığına yöneltmiş ve onu huzur ve barışa yöneltmiştir."

1910 yılının ekim ayında, Tolstoy'un evindeki gerginlik doruk noktasına ulaştı. Eşi Sofya'yla arasındaki anlaşmazlık, sadece kişisel değil, felsefi düzeydeydi. 28 Ekim gecesi, 82 yaşındaki Tolstoy, gece yarısı evden ayrıldı. Kızı Aleksandra ve doktoru Makoviçki'yle birlikte trene bindi. Astapovo istasyonunda hastalandı ve istasyon şefinin evine yerleştirildi.

tam on gün ağır hasta olarak yattı. Bu esnada dünyanın dört bir yanından telgraflar geldi. Gazeteciler, hükümet temsilcileri, dostları, istasyonun kapısına birikmişlerdi... Herkes büyük ustanın son anlarını öğrenmek istiyordu.

20 Kasım 1910, sabahın ilk ışıklarında Tolstoy son nefesini verdi. Kızının şahitliğinde son sözleri şöyle olmuştu: "Gerçeği arıyorum!"

O sabah fark edilmedi ama öldüğü odada, kibleye doğru çevrilmiş bir seccadenin bulunduğu söylenir. Bu seccade mi, yoksa tesadüfen o yöne bakacak şekilde serilmiş bir halı mıydı? Tarih bu soruyu belirsizlikte bıraktı.

Modern Rus araştırmacılar, Tolstoy'un İslam'a olan hayranlığının "uzun yıllar boyunca okuyuculardan gizlendiğini" belirtiyorlar. Rus hükümeti, ünlü bir kontun İslami bilgelik yaymasını istememiş, bu durumun Rusları kendi inançlarını sorgulamaya teşvik edeceğinden korkmuştu.

Belki de Tolstoy'un gerçek dini kimliği, onun tüm yaşamı boyunca aradığı evrensel hakikat kadar gizemlidir. Belki de o, hiçbir zaman belirli bir dinin sınırları içinde kalamayacak kadar büyük bir ruhtu. Ya da belki de o 1884 mektubundaki sözleri, gerçekten de kalbinin sesiydi.

Tolstoy'un İslam'la ilişkisi, onun evrensel din anlayışının en güzel örneklerinden biridir. O, 1909'da şöyle demişti:

"Hayatıma her zaman İslam'a büyük saygıyla yaklaştım ve İslam'ın Ortodoks öğretilerle karşılaştırıldığında daha olumlu bir karşılaştırma yaptığımı düşünüyorum."

Yasnaya Polyana'daki mezarı, inancı hakkındaki en büyük delillerden biridir. Mezarda hristiyanlığa ya da başka bir inanca ait hiçbir iz, işaret yoktur. Son derece sadedir. Tıpkı Hiz. Muhammed'ininki gibi.

Onun için söylenen şu sözler belki de en doğrusudur: "Tolstoy sadece Rus bir yazar değildi; o, insanlığın vicdanıydı."

Ve vicdan, hangi dinin, hangi kitabın sözcüklerini kullanırsa kullansın, her zaman aynı hakikati arar: Sevgiyi, adaleti, barışı... ◀

Ayıplı konuttan maksat; konutlarda plan proje aşamasından, iskân ve imar durumuna, kaba inşaatın elektrik tesisatına, kaloriferden mutfak dolaplarına kadar kanunen bulunması gerekli olan ya da satış sözleşme ve prospektüslerinde belirtilen ancak gerçekte olmayan her türlü eksiklik ve noksanlıklar anlaşılmalıdır.

Fikir vermesi açısından ayıplı konuttan ne anlaşılması gerektiğini Tüketicinin Korunması ile Borçlar Kanunlarına bakarak anlamak mümkündür.

4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da ayıplı mal:

Madde 4- Ambalajında, etiketinde, tanıtma ve kullanma kılavuzunda ya da reklam ve ilânlarında yer alan veya satıcı tarafından bildirilen veya standardında veya teknik düzenlemesinde tespit edilen nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan ya da tahsis veya kullanım amacı bakımından değerini veya tüketicinin ondan beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren mallar, ayıplı mal olarak kabul edilir.

6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Madde 219: Satıcı, alıcıya karşı herhangi bir surette bildirdiği niteliklerin satılarda bulunmaması sebebiyle sorumlu olduğu gibi, nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan, kullanım amacı bakımından değerini ve alıcının ondan beklediği faydaları ortadan kaldıran veya önemli ölçüde azaltan maddi, hukuki ya da ekonomik ayıpların bulunmasından da sorumlu olur.

Satıcı, bu ayıpların varlığını bilmese bile onlardan sorumludur.

Belirtilen kanunlara göre maldaki ayıpları üç başlıkta değerlendirebiliriz.

1- Maddi Ayıp: Konutun duvarlarından su alması, asansörlerinin çalışmaması, kullanılması gerekenden daha ucuz ve kalitesiz mal kullanılması gibi.

2- Ekonomik Ayıp: Konuttan beklenen yararı azaltan veya tamamen ortadan kaldıran özellikler. Prospektüsünde kira garantisi olmasına rağmen kiracı bulunmaması gibi.

3- Hukuki Ayıp: Konutta, maddi anlamda herhangi bir eksiklik olmamasına rağmen, satın alınan konuttan umulan faydanın kısmen veya tamamen ortadan kalkmasına sebep olan hukuki problemler bulunması. Tapusunun teslim edilmemesi gibi.

Ayıplı konut ile karşılaşanların tercih hakları:

1- Ödenen bedeli ispat etmek şartı ile bedel iadesini içeren sözleşmeyi feshetme hakkı.

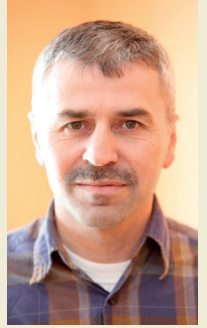
2- Ayıplı konutun iade ve geri alınarak yerine aynı nitelikte ayıpsız bir konut verilmesi.

3- Ortaya çıkan ayıp oranında satış bedelinden indirim ve iade yapılması.

4- Ayıpların herhangi bir bedel ödenmeden ücretsiz tamir edilmesi.

Konut sahibi kendi ihtiyaç ve menfaatine göre değerlendirerek bu haklardan kendisi için en uygun olanını ve hangisini kullanacağını belirlemek zorundadır. Çünkü bu haklardan yalnızca birini kullanmak durumundadır.

Saygılarımla.

FİKİR SUÇLUSU
BİR EDEBİYATÇI

SABAHATTİN ALİ

“... Fakat benim kaldığım hapisanede her şey, her ses hiirriyeti gözlerin önüne kadar getirmek, sonra birdenbire çekip götürmek için yapılmış gibiydi. Surların üstünde büyüyen ufak ufak ağaçlar, yosunlu taşlardan aşağı sarkan sarı çiçekler, bir bahar havası içinde eli kolu bağlı olmanın bütün acılarını içime dökerdi. Uçsuz bucaksız gökte bir kuğu gibi ağır ağır yüzen bulutlar benden bir teselli: unutmayı alırlardı...” (Ökten, 2019).

Bu satırlar, Evliya Çelebi'nin; “Burası büyük ve korkunç bir kaledir. 300 demir kapısı, dev gibi gardiyanları... vardır... Allah korusun, oradan mahkûm kaçtırmak değil, kuş bile uçurtmazlar.” (yuzyllikhikayeler.com, t.y.) dediği meşhur Sinop Cezaevi'nde, 1936 yılında fikir suçlusu olarak hapis yatan Sabahattin Ali'nin “Duvar” isimli öyküsünden alınmıştır. Bu mahpushaneyi meşhur eden de onun, “Aldırma gönül, aldırma” şiirinde geçen şu mısralarıdır:

Dışarda deli dalgalar,
Gelip duvarları yalar,
Seni bu sesler oylar,
Aldırma gönül, aldırma...”

Sabahattin Ali Kimdir?

Sabahattin Ali, 25 Şubat 1907 tarihinde doğmuştur. Doğum yeri babasının görev yaptığı Bulgaristan'ın Gümülcine sancağına bağlı Eğridere ilçesidir. Yüzbaşı Ali Selahattin Bey ve Hüsnüye Hanım'ın ilk çocuklarıdır. Trabzon kökenli bir aileye mensup olan yazar Ali'nin, Fikret ve Süheyla isiminde iki kardeşi daha vardır.

O, eğitim hayatına Üsküdar'da bulunan Füyuzat-ı Osmaniye Mektebinde başlar. İptidai Mektebini ise babasının görevi nedeniyle gittikleri Çanakkale'de okur. Daha sonra babasının Edremit'e tayini çıkınca okulun geri kalan kısmını burada tamamlar. Başarılı bir öğrenci olan Ali, İstanbul Muallim Mektebinden öğretmen diploması ile mezun olur.

Onun ilk görev yeri Yozgat Merkez Cumhuriyet İlkokulu olur. Ardından Maarif Vekaletinin yabancı dil öğretmeni ye-

tiştirmek için sınavla Avrupa'ya öğrenci göndereceği haberini alır. Girdiği sınavda başarılı olan Ali, Almanya'ya gider. On beş gün Berlin'de kaldıktan sonra Potsdam'a yerleşir. Burada hem özel bir kurumdan hem de bazı şahıslardan Almanca dersi alır ve iki yılı tamamlamadan Almanca öğrenerek geri döner.

Türkiye'ye döndükten sonra Bursa'nın Orhaneli ilçesinde tekrar öğretmen olarak göreve başlar. Fakat, burada fazla kalamaz, Aydın'a Almanca öğretmeni olarak gönderilir. İdealist bir öğretmen olan Ali, Anadolu insanının yaşam şartlarının iyileşmesi adına fikir sancısı çeker. Bulunduğu ortamlarda Ankara'daki yöneticilerin Anadolu kırsalını ihmal ettiğini ve yeterince hakkaniyetli davranmadığını dile getirir. Ancak bu düşüncelerinden dolayı komünizm propagandası yapmakla suçlanır ve hakkında soruşturma açılır. Yapılan soruşturma sonunda serbest bırakılır. Fakat ülkede birileri kraldan daha çok kralcı kesilince her nasılsa hüküm bozulur ve tekrar hapse atılır. Ancak adliyedeki hakkaniyetli hukukçular sayesinde hakkındaki suçlama düşer ve ardından Almanca öğretmeni olarak Konya Ortaokuluna gönderilir.

Konya'da çalıştığı dönemde de ideallerinden ödün vermeyen Ali, beraber olduğu bir arkadaş ortamında, “Hey ana vatanından ayrılmayanlar...” diye başlayan bir şiir okur. Fakat, dediğim gibi kralcılar okuduğu bu şiirden rahatsız olur ve onu jurnaller. Güya okuduğu bu şiirle o günün yönetici kadrosu-

nu yermiştir. Bu yüzden 22 Aralık 1932'de tekrar tutuklanır. Bir müddet Konya'da tutulan Ali, fikirlerinden dolayı azılı bir mahkûm muamelesine tabi tutularak -günümüzde müzeye çevrilen- Sinop Cezaevine gönderilir.

Aradan bir yıl geçmeden Cumhuriyet'in 10. yılı münasebetiyle çıkarılan umumi af onun için can simidi olur ve serbest kalır. Tarih 1935'i gösterirken Aliye Hanım'la evlenir ve Filiz adında bir kızı olur.

Sabahattin Ali'nin Edebi Kişiliği

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Ali, Türk edebiyatında "Toplumcu Gerçekçi" akımı olarak bilinen bir düşünce yapısının savunucusudur. 1930'lu yıllarda kendini gösteren bu düşünce, Anadolu kırsalında yaşayan insanların problemlerini dile getirir. Kendilerince tespit ettikleri bu problemlerin çözümü maksadıyla fikir üretirler. Daha sonraları sol kesim tarafından sahiplenilen bu düşünce şekli bir akım hâline gelir. O gün bu düşünceyi benimseyen yazarlardan bazıları, "Nazım Hikmet, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Aziz Nesin ve Rifat Ilgaz..." (turkedebiyati.org.ty) gibi isimlerdir.

Edebi hayatına şiirle başlayan Ali, hikâye, öykü, roman ve tiyatro gibi birçok edebî esere imza atmıştır. Onun eserleri, daha çok Anadolu'nun kırsalından aldığı acıklı hikâyelerden oluşmaktadır. Bu hikâyeleri gerçekçi bir dille aktaran, muhteşem doğa tasvirleriyle hikâyenin geçtiği mahali resmeden bir kalemi vardır. Hikâye ve romanlarında canlı, güzel bir dil ve etkileyici bir üslup kullanan yazar, iyimser bir niyetle eserlerini kaleme almıştır. Zira Anadolu insanı onun kaleminde sefil, düşkün, karamsar değil; dost canlısı, folklor zengini, iyilik peşinde koşan insanlar olarak karşımıza çıkar. Son yıllarında mizahı da denemiş, sembolik hicivli masallar yazmış ancak hikâye ve romanlarında olduğu kadar başarılı olamamıştır (edebiyatogretmeni.org.ty).

Toplumsal gerçekçiliğin ilk başarılı örneklerinden sayılan "Kıyıcaklı Yusuf", onun en tanınmış eserlerinden biridir. Daha çok hayatın içinden sosyal sorunları dile getiren yazar, iletişimsizlik, yalnızlık ve anlaşılama gibi temaları işler. Bunun bir neticesi olarak aile, evlilik, aşk ve intihar gibi konuları da ele alır. Genel anlamda, eleştirel ve realist bir tavırla kaleme aldığı romanlarında aydın kesimi eleştirmekten çekinmez. Yazdığı üç romanının ana karakteri erkektir. Öne çıkardığı bu karakterler, bulundukları çevreye uyum sağlayamamış kişilerdir. Farklı mekân ve farklı zaman dilimlerini anlattığı bu eserlerinde yalın, sade ve anlaşılır bir dil kullanır.

Onun en ünlü romanı "Kürk Mantolu Madonna" olup 1943 yılında Remzi Kitabevi tarafından basılır. Aşk ve evlilik temalarının öne çıktığı bu roman, Raif Efendi'nin hayatında yaşadığı en yoğun üç aylık süreci anlatmaktadır. Üzerinde en çok konuşulan bu eser, Almanca, Arapça, Rusça, İngilizce, İspanyolca ve İtalyanca gibi çeşitli dillere çevrilmiş ve ayrıca tiyatroya da uyarlanmıştır. Diğer önemli romanı ise "İçimizdeki Şeytan" isimli eseridir (bkmkitap.com, 2021).

Şiirlerini koşma biçiminde yazan Ali, hece ölçüsünü kullanmayı tercih etmiştir. Genellikle de hecenin 8'li ve 11'li ka-

lıplarını kullanır. Yazdığı koşmalar, en az üç, en fazla altı dörtlükten oluşan Âşık edebiyatı nazım biçimindedir. O, koşma dışında daha çok bentlerden oluşan farklı türden şiirler de kaleme almıştır. Bunlarla beraber az da olsa divan şiiri geleneklerini yansıtan şiirleri de vardır. Dört kitapta topladığı şiirleri şunlardır: "Dağlar ve Rüzgâr, Kurbağanın Serenadı, Öteki Şiirler, Bütün Şiirler." Asıl maharetini hikâyelerinde gösteren Ali, hikâyelerini de şu beş kitapta toplamıştır: "Değirmen, Kağnı, Ses, Yeni Dünya, Sırça Köşk" (Külek, 2016).

Memleketi terk etmeyle gelen ölüm

Ali, kendi ailesinde de problemleri bir çocukluk geçirmiştir

ki, bunu yazdığı eserlerde de görmek mümkündür. Okul yılları sayılmazsa öğretmenlik yılları da bin bir gaile içinde mücadele etmekle geçmiştir. Buna rağmen kısa denebilecek bir zaman aralığında edebiyat çevrelerini kışkıracak şekilde eserler vermiştir. Hayat bu şekilde bir taraftan yüzüne gülerken, öbür taraftan onu durmadan kışkıracı almaya çalışır.

Aslında onun suçu düşünmek ve fikir üretmektir. Bu yüzden hakkında arka arkaya davalar açılır ve bu davalarda verilen haksız mahkûmiyet kararlarıyla boğulmaya çalışılır. Bu durumun oluşturduğu sürekli endişe ve tedirginlik onu adeta hayattan usandırır. Yaşadığı bu psikoloji onu oldukça bunalttığı günlerin birinde ailesine haber vermeden memleketi terk etmeye karar verir. Soğuk bir mart ayında bu kararını gerçekleştirmek için önce Suriye sınırından çıkmaya çalışırsa da başarılı olamaz. Daha sonra kendine ait bir kamyonla, “Edirne’ye peynir götüreceğim” diyerek yola çıkar. Maksudı peynir taşımak değildir. Aksine hakkında açılan davalar, aleyhine ilerlediği için bir an önce Bulgaristan sınırını aşarak Avrupa’ya ulaşmaktır. Kendisine yasal yollardan pasaport verilmez. Bu yüzden kaçak yollardan çıkmak zorunda kalır.

Bulgaristan’a geçmesi tek başına mümkün değildir. Üsküdar Paşakapısı Cezaevi’nden tanıdığı Berber Hasan bu konuda yardımcı olur ve onu eski bir subay olan Ali Ertekin ile tanıştırır. Bu şahıs normalde silah çalma suçundan dolayı ordudan ihraç edilmiş biri gibi gözükmektedir. Ancak gerçekte öyle olmayıp istihbarat hesabına çalışan bir elemandır. Bu şahısla beraber 31 Mart 1948 tarihinde Kırklareli’ne gitmek için yola çıkarlar. Olayın bundan sonraki kısmını onun katili olan

Ali Ertekin mahkemede şöyle anlatır:

“Sabahattin Ali’nin Türklükle alakası olmayan ve Türk milletine fenalık için harice kaçmak isteyen bir canavar olduğunu anladım. Zaten elinde de şişkin bir çantası vardı. Bu çantada mevcut olması muhtemel muzır evrakı düşündüm. Heyecanım teessüre inkılap etti. Titremeye başladım. Elimde sopa vardı, ayağa kalktım gezinmeye başladım. Her geçen saniye asabımı bir kat daha sarsıyordu. Gözlerim kararır gibi oldu. İşte bu milli düşünce ile birdenbire irademi kaybederek elimdeki sopa ile kitap okumakta iken onun kafasının sol tarafına, yüzüne doğru şiddetle vurdum. Suratu, gözlükleri, kulağı kan içinde kalmıştı, arkasından aynı yere şiddetle bir daha vurdum. Bu iki darbeden sonra sağ tarafa doğru yıkıldı... Dikkat ettim, hafif hafif nefes alıyordu. Bu defa üçüncü bir darbeyi ensesine vurunca nefesi tamamen kesildi. Artık ölmüştü.” (cafrande.org, 2021).

Akif; “Tarih’i ‘tekerriir’ diye tarif ediyorlar; Hiç ibret alınsaydı, tekerriir mü ederdi?” der. Aradan yıllar geçmiş olmasına rağmen, ibret alınmadığı için Hırant Dink’in katili de -güya- milli duygularının tetiklemesi sonucunda onu öldürdüğünü söyler.

Evet, tarih 1 Nisan 1948’i gösterirken sopayla başından defalarca vurularak öldürülen Ali’nin cansız bedeni iki gün sonra bir çoban tarafından fark edilir. Hadise, jandarmaya haber verilir. Ancak cansız bedeni otopsi yapılmak üzere adli tıba getirilirken yolda kaybedilir. Onun cenazesini toprakla buluşturacak ortada bir beden olmadığı için ne yazık ki ailesi ve geride kalan yakınlarının ziyaret edebileceği bir mezarı da yoktur. ◀

AH BU ŞARKILAR Yaslan be Halil İbrahim!

1980 yılının o yağmurlu gecesinde Hasano Deresi'nde vurulan Fatsalı çilingir Halil İbrahim Saat, ölümlerine kayalarla yaslandı. Ama hikayesi orada bitmedi; Musa Eroğlu'nun sesinden çıkıp tüm Anadolu'ya yayılan türküyü ölümsüzleştirdi. İşte bir adamın trajik hayatından doğan, acının sanata dönüştüğü eşsiz bir hikaye...

HÜRREM ERMAN FRANKFURT

"Derede su durulur / Daldan köprü kurulur / El yerine vurulur / Aslan be Halil İbrahim"

Türkü, sadece melodidir sanırız bazen. Oysa her türkünün ardında bir yürek, her yüreğin ardında da çıplak bir gerçek hayat vardır. Halil İbrahim türküsü işte böyle bir türküdür; bir adamın hayatından çıkıp gelmiş, yaralı bir çığlığın melodiye dönüşmüş halidir.

1931 doğumlu Fatsalı Halil İbrahim Saat'ın hikayesi, Anadolu'nun acıyla yoğrulmuş topraklarından fışkıran sayısız trajediden sadece birini temsil eder. Siyah çizgili takım elbisesi (*Bunu günümüz takım elbisesi gibi algılamayalım. Alt üst uyumlu, aynı kumaştan diktirilmiş takım elbise*), sekiz köşe kasketi, ayna gibi parlayan iskeleleriyle tipik bir Anadolu delikanlısı olan Halil İbrahim, aslında bir devrin simgesidir. Çilingir dükkanında saat tamiri yapan, gramofon çalan, belinden silahı eksik olmayan bu adam, modernleşen Türkiye'nin

Halil İbrahim'in hikayesi, aslında haksızlığa uğrayanların, sistemin çarkları arasında ezilenlerin, toplumsal dışlanmışlığa itilenlerin ortak hikayesidir. O, sadece Fatsalı bir çilingir değil, modernleşen Türkiye'nin geride bıraktığı insanların temsilcisidir.

kırsal kesimindeki değişimin tam ortasında durmaktadır.

Hikaye bir aşkla başlar. Komşu köyden Çolak Ahmet'in kızına aşık olan Halil İbrahim, onu kaçırır ve evlenir. Bu evlilik, sadece iki insanın birleşmesi değil, aynı zamanda geleneksel otorite yapılarına karşı duruşun ilk işaretidir. Çolak Ahmet'in gururunu kıran bu evlilik, Halil İbrahim'in hayatının kırılma noktasının habercisidir.

1951 yılında askere giden Halil İbrahim'e gelen mektup, hayatının seyrini değiştirecek acı haberi taşır. Kayınpederinin kızını geri aldığı, ağanın arazilerine köktüğü haberi, onu çılgına çevirir. Askerden firar eden Halil İbrahim, o anda aslında toplumsal düzenden de firar etmektedir. Bu karar, onu yalnızlığa, dışlanmışlığa ve sonunda ölüme götürecek uzun yolun ilk adımındır.

Çok sürmez, kısa süre içerisinde jandarmalar tarafından yakalanır bu asker firarisi. Yakalandığında telefon direğine bağlanıp dövülmesi, Halil İbrahim'in ruhunda öyle bir kırılmaya yol açar ki, adeta tüm benliği tuz buz olmuştur. Bu an, türküde geçen "29 sene önceki sopa korkusu" olarak adlandırılan travmanın doğuş anıdır. Cezasını çekip askerliğini tamamladığında döndüğü köyde onu bekleyen şey, tamamen parçalanmış bir hayattır: Karısı Terme'ye başka birisine verilmiş, çocukları annelerinin yanına gitmiş, kendisi yapayalnız kalmıştır.

Bu noktada Halil İbrahim, varlığını tamamen yitirmiştir. Artık sadece geceleri çıkan, ormanlardan ve derelerden giden, halktan kopmuş bir hayalet gibidir. Evinin tepenin başında olması, onun hem fiziksel hem de metaforik olarak toplumun üstünde, ayrı bir dünyada yaşadığının işaretidir.

Halil İbrahim'in hayatındaki en çarpıcı detaylardan biri, müzikle olan ilişkisidir. Gramofon koleksiyonu, Müzeyyen Senar, Safiye Ayla, Behiye Aksoy plaklarıyla dolu evi, yalnızlığında ona eşlik eden tek güzellik kaynağıdır. Bu detay, türkünün doğuşunu izah ediyor aslında. Müzik, Halil İbrahim'in hem hayatının hem de ölümünün ortak paydası olacaktır.

Gelincik sigara paketlerini biriktirmesi, eski gazeteleri saklaması, taş plaklarını özenle koruması... Bunlar, yalnızlığın ortasında geçmişe tutunma çabalarıdır. Her biri, kayıp zamanların birer anısı, birer yaşam belirtisidir.

1970'li yılların sonu tüm ülkeyi adeta bir cadı kazanına çevirmiştir ama Fatsa daha da beter durumdadır. Türkiye'nin siyasi atmosferi Halil İbrahim'in kişisel trajedisini ulusal bir boyuta taşır. Fatsa'da yaşanan siyasi gelişmeler, 12 Eylül öncesi çatışmalar, kimliği belirsiz kişiler tarafından evinin yakılması... Halil İbrahim artık sadece kendi kaderinin değil, ülkenin kaotik atmosferinin de kurbanı haline gelir.

Evinin yanması ve mağaraya sığınması, onun toplumsal hayattan tamamen çıkışının sembolik anıdır. Artık insanlar bile korkudan evlerinden çıkamazken, o dağlarda, ormanlarda dolaşmaya devam eder. "Korku nedir bilmezdi" ifadesi, as-

lında çok derin bir ironidir; çünkü o, 29 yıl önce direğe bağlanarak yediği sopa korkusunu hâlâ taşımaktadır içinde.

Halil İbrahim'in son gecesi, bir insan hikayesinin bitişidir ama bir ölümsüz türkünün doğuş anıdır esasen.

Jandarmalar anarşist peşindedir lakin, o kendisinin hedefte olduğunu düşünür ve kaçmaya başlar. Şiddetli yağmura yakalanan bu yapayalnız adam, Dursun Amca'nın evine sığınır. Sabaha karşı samanlıkta uyurken yakalanması, 29 yıl önceki travmanın yeniden canlanmasına neden olur. Silahını teslim etmesi, yeniden dayak yememek için kaçmaya çalışması... Ve sonunda Hasano Deresi'nde vurulması.

Adeta dejavu yaşamaktadır Halil İbrahim. Peşindekileri müfreze zannetmektedir. Türküde söylenen gerçek değildir belki, tamamen Halil İbrahim'in paranoyasıdır:

"Müfreze Dağı Sarar / Dağda Kaçaklar Arar / Geçit Vermez Kayalar / Hızlan Be Halil İbrahim"

cümlesi, türkünün o meşhur "Aslan be Halil İbrahim" nakaratının kaynağıdır. Kayalara yaslanarak ölmesi, sanki dağların ona son kucağını açması gibidir.

Türkünün Doğuşu: Acıdan Sanata

Bu olaydan etkilenen Dursun Ali Akın'ın yazdığı şiir, Selahattin Aygün'ün bestelediği melodi ve Musa Eroğlu'nun sesinden çıkan türkü, Halil İbrahim'in hayatını ölümsüzleştirir. Türkü, onun acısını evrensel bir dile çevirir.

"Kıvrıkcak saçlarına, kar düşmüş uçlarına" dizesi, zamanın geçişini ve yaşlanmayı; "Dağın yamaçlarına, yaslan be Halil İbrahim" nakaratı ise yorgunluğu ve dinlenme arzusunu sembolize eder. "El yerine vurulur" dizesi, onun masum olduğunu ama yine de öldürüldüğünü vurgular.

Halil İbrahim'in hikayesi, aslında haksızlığa uğrayanların, sistemin çarkları arasında ezilenlerin, toplumsal dışlanmışlığa itilenlerin ortak hikayesidir. O, sadece Fatsalı bir çilingir değil, modernleşen Türkiye'nin geride bıraktığı insanların temsilcisidir. Türkü, onun acısını müziğe dönüştürerek ölümsüzleştirir. Her söylenişinde Halil İbrahim yeniden doğar, acısı yeniden yaşanır ama bu sefer güzelliğe dönüşmüş halde. Müzik, acının tedavisi değil belki ama kesinlikle anlamlandırılmasıdır.

"Yaslan be Halil İbrahim" çağrısı, sadece bir adama değil, tüm yorgun, yalnız, ezilmiş ve mağdur insanlığa yapılan bir çağrıdır. Türkü, Halil İbrahim'in hayatını anlatırken aslında toplumsal adaletsizliğin, sistemin acımasızlığının ve insanın onur mücadelesinin evrensel hikayesini anlatır.

Dağların yamaçlarına yaslanan sadece Halil İbrahim değildir; onunla birlikte tüm kayıp hayatlar, söndürülmüş umutlar ve susturulmuş çığlıklar da yaslanır o kayalara. Ve türkü söylendiği sürece, o kayalar hep oradadır, hep ayakta, hep hatırlanmaya hazırdır. Evet Halil İbrahim öldü ama türküsi yaşıyor. Ve belki de bu, onun en büyük intikamıdır: Unutulmamak, sesinin hâlâ duyulması, acısının hâlâ paylaşılmaması. ◀

RECEP KADİROĞLU KIEL

"Türkiye'de çektiğim tüm filmlerde, tek bir düşüncemi bile istediğim şekilde ifade edemedim. Bırakın Kürt sorunu gibi, işçi sınıfı gibi önemli bir meseleyi, toplumumuzda var olan temel adalet ve adaletsizlik sorunları bile ancak kısmen ve dolaylı olarak ele alınabilirdi." (Benge, A. 1985)

Bu ifadeler, Türk sinemasının dünyaya açılmasında büyük rol oynayan Kürt oyuncu, yönetmen ve senarist Yılmaz Güney'e aittir.

Onun asıl adı Yılmaz Pütün'dür. Anne Güllü, Vartolu; baba Hamit, Siverek'in Desman köyünden. Hem baba hem anne tarafı yoksulluk, kan davası ve daha iyi yaşam umuduyla Adana'ya göçtü. Bu yüzden Güney, 1 Nisan 1937 tarihinde Adana'nın Yüreğir ilçesine bağlı Yenice'de doğdu. Burada, henüz çocuk yaşta ırgatlıkla tanıştı. Sokaklarda simit, sinemalarda gazoz sattı; çimenliklerde davar otlattı, pamuk tarlalarında çapa yaptı.

Onun sinemayla tanışması, 13 yaşında bisikletiyle 16 milimetrelık film bobinlerini taşıdığı günlerde oldu. İlköğretimden sonra Adana Erkek Lisesinde okudu. Daha o yıllarda okumaya ve edebiyata ilgisi büyüktü. Bu yönünü arkadaşı Özdemir İnce şöyle anlattı: *"Yılmaz boş konuşmaz; o, Türk yazar ve şairlerinin yanında Andre Gide, Sartre, Camus, Descartes ve Bergson gibi yazarları da okudu. Şimdi düşünüyorum da bir lise öğrencisi için müthiş bir donanım. Soğuk kış gecelerinde, bir öğrenci yalnızlığı ve kimsesizliği içinde gaz lambasıyla tek başına okunmuş kitaplar..." (Güney, 1998).*

Okuduğu kitaplar sayesinde oluşan birikimini, On üç, Yeni Ufuklar, Pazar Postası, Bir... gibi bazı dergilere öyküler yazarak değerlendirdi. Ayrıca Kemal Film'in maddi katkı sağladığı Doruk dergisinin çeşitli sayılarında hem yazarlık hem de sekreterlik yaptı.

Liseyi, 1956 yılında bitirdi. Ardından Ankara Hukuk Fakültesine kaydını yaptırdı. Burayı tercihindeki en büyük etken, fakültenin devam sorunu olmamasıydı. Çünkü hem çalışıp hem okumalıydı. İmkânsızlık bunu gerektiriyordu. Daha sonra bu üniversiteyi bıraktı ve İstanbul Üniversitesi İktisat

Fakültesine geçti. Bundan maksat, edebiyat dünyasıyla tanışmak ve bu arada fırsat bulursa Yeşilçam'a adım atmaktı.

O günlerde *"Üç Bilinmeyenli Eşitsizlik"* isimli bir öyküsü yayınlandı. Sözüm ona bu öykü ile komünizm propaganda-sı yapmıştı. Yani düşünce suçlusu idi. Tıpkı Nazım Hikmet, Sabahattin Ali ve diğerleri gibi... Bu yüzden hakkında soruşturma açıldı.

O her şeye rağmen öykü yazmaya devam etti. O günlerde kenar mahallede yaşayan ayaksız, yoksul bir adamın kendi ağzından yaşamını anlattığı *"Unutulmuş Adam"* öyküsünü kaleme aldı. Onun ardından, köyden kente gelmiş ve bir handa yaşayan bir adamın iç konuşmalarını dile getirdiği *"İçimizden Biri"* adlı öyküyü yazdı. Kitabına da isim olan *"Ölüm Beni Çağırıyor"* adlı öyküsüyle ölüm döşeginde birisinin iç dünyasında yaşadığı fırtınaları, halüsinasyonları anlattı.

Kalem sanki Hz. Musa'nın Âsâ'sı gibiydi. Adeta onu boğmaya çalışan bütün sihirleri yutuyordu. İşte yazmanın verdiği bu huzurla yeni bir öykü daha yazdı. Adı *"Yasaklar Hiç Bitmeyecek."* Bu öykü ile kulağını kesmiş birinin sokaklarda gezinmesi ve sonra kendisini sevmeyen ama onun sevdiği kişinin kapısına dayanması hadisesini anlattı. *"Kötüsünü de Seviyorum Şu İnsanların"* öyküsü ise, sinemacı Güney'i doğurdu. O, bu öyküde kalemini bir kamera gibi kullandı. Anlattığı olayları öyle resmetti ki okuyucu zihninde her şeyi hayal edebiliyordu. Bu hikayeleri kaleme aldığı anda yaşı henüz 20 idi. Fakat usta kalemler kendisini gıpta ediyordu.

Tarih, 1961'i gösterirken hakkında açılan dava sonuçlandı. Verilen karar, 1,5 yıl hapis, 6 ay sürgün cezası idi. Hapis sonrası sürgün için Konya'ya gönderildi. Burada her gün karakola imza verdi. Aldığı bu ceza nedeniyle eğitiminin yarıda bıraktı.

Her şeyin üst üste geldiği ve bütün olumsuzlukların diz çöktürmeye çalıştığı o günlerde Yaşar Kemal vasıtasıyla tanıştığı ünlü yönetmen Atıf Yılmaz imdadına yetişti ve *"Sen bize senaryoda yardım edersen"* diyerek diz çökmesine izin vermedi. Ayrıca Adana'dan hemşehrisi Yaşar Kemal, o günün parasıyla 500 TL vererek onun başını eğdirmeyi.

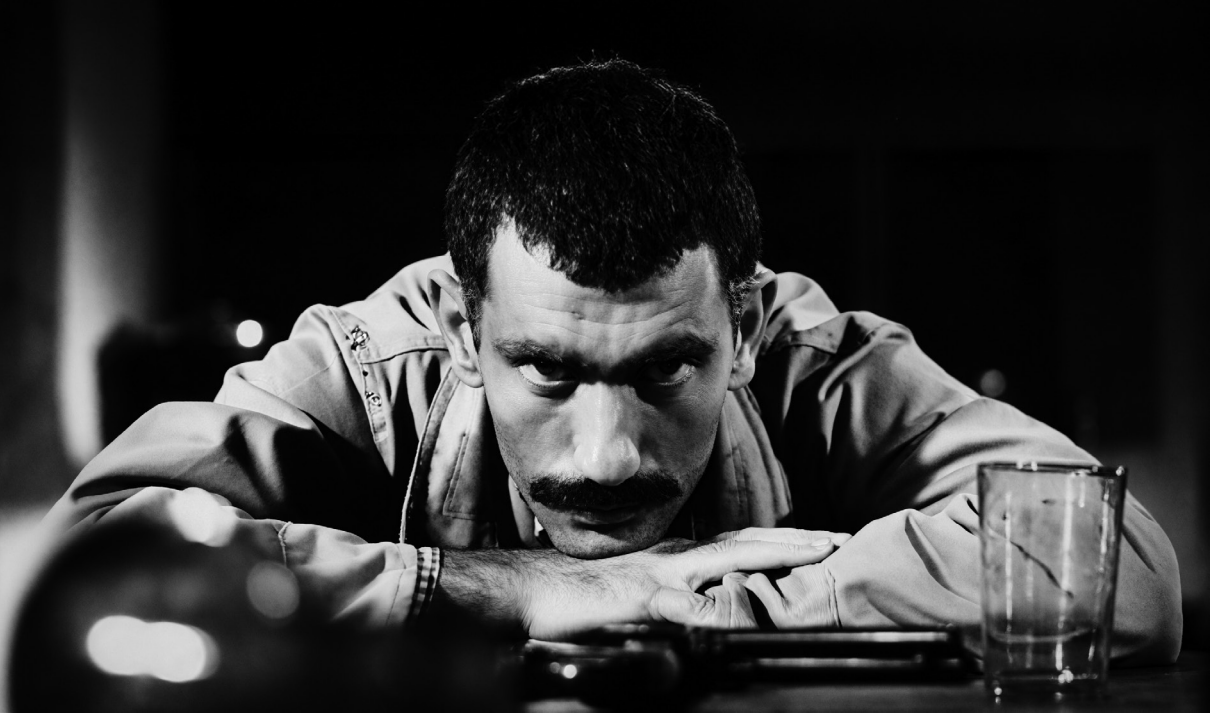
Bu iki samimi insanın kendisine omuz vermesiyle teker-

Pis Bir Kedinin Yediği Yavru

Yılmaz Güney

O her şeye rağmen öykü yazmaya devam etti. O günlerde kenar mahallede yaşayan ayaksız, yoksul bir adamın kendi ağzından yaşamını anlattığı **"Unutulmuş Adam"** öyküsünü kaleme aldı. Onun ardından, köyden kente gelmiş ve bir handa yaşayan bir adamın iç konuşmalarını dile getirdiği **"İçimizden Biri"** adlı öyküyü yazdı.

lek tümseği aştı. Bundan sonra kameranın karşısına geçti ve Atif Yılmaz'ın yönettiği *"Bu Vatanın Çocukları"* filminde oynadı. Ardından yine Atif Yılmaz'ın yönettiği *"Alageyik"* filminin hem oyuncu kadrosuna girdi hem de senaryosuna yardım etti. Yukarıda bahsi geçen ceza bu filminin çekimleri sırasında geldi. O günleri kendi kaleminden şöyle anlattı: *"Öğrenimim yarım kalmıştı. Önümdeki tek yol hayat okulunda, hayatın kabul ettiği ve dayattığı öğretmenler aracılığıyla kendimi eğitmektir. Öyle yaptım. Kitaplar, sinema, iş, cezaevi, acımasızlık, hayatın katı kuralları vs. Zorlukları yenmek için direnmek ve kararlılık öğretmenlerim oldu."* (Yıldız, 2020).

Sinemaya 1963'te tekrar döndü. Ağırlıklı macera filmleri çekti. Onlardan biri, 1963 yapımı *"İkisi de Cesurdu"* filmiydi. Burada canlandırdığı kabadayı karakteriyle büyük beğeni topladı. O yıllarda kendisine *"Çirkin Kral"* denildi. Sinema sektörünü elinde tutan *"Beyaz Türkler"* kendilerine alternatif olsun istemiyordu. Onların yakışıklı Kralı hayatı toz pembe gösteren filmlerin baş rol oyuncusu Ayhan Işık'tı. İşte, bu kesim, halkın gözünden düşürmek için ona *"Çirkin Kral"* dedi. Ona takılan bu lakap tutmadı. Zira, Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde 1967 yapımı *"Hudutların Kanunu"* filmiyle *"En İyi Erkek Oyuncu"* seçildi.

O çocukluk yıllarından başlayarak ömrünün son anına kadar fırtınalı bir yaşam sürdü. Ancak herşeye rağmen yaklaşık yüzde yetmiş varan oranda orta hâlli insanların gönlüne girdi. Dolayısıyla onun filmleri küçük kasabalardaki yazlık sinemalarda bile kapalı gişe oynadı. Bazen de filmin heyecanına kapılanlar ilginç olayların yaşanmasına neden oldu. Bunlardan en ilginç, *"Seyithan"* filmindeki bir sahnede yaşandı. O sahnede senaryo gereği Güney vuruluyordu. Tam o anda kendine hâkim olamayan seyircilerden biri beyazperdeye ateş açarak onu vuran oyuncuyu durdurmaya çalıştı. O arada filmi izleyen Tenekeci Mahmut lakaplı esnaf, en ön sıralardan kal-

karak *"Merak etmeyin, merak etmeyin Yılmaz Abi bu kallesin cezasını da verecek"* dedi.

Güney'in şöhret basamaklarını tırmandığı o yıllar, sağ ve sol çatışmalarının yoğun yaşandığı zamanlardı. Dolayısıyla onun yazdığı senaryolar, çıkardığı dergiler sol siyasete malzeme oldu. Bu yüzden 1971 Muhtırası'nda bir kez daha gözaltına alındı ve bu kez de üç aylığına Nevşehir'e sürgüne gönderildi.

Burada da boş durmayan Güney, yeni senaryolar yazdı. Sürgün bitince tekrar İstanbul'a döndü ve yazdığı senaryoları hayata geçirebilmek için kamera karşısına geçti. Yarının ne getireceğini bilemediği için çektiği filmlerde hem oyuncu hem de yönetmen oldu. Artık Yeşilçam'ın tanınan ve sinemanın sempatik yüzüydü. Ancak onun yaşamı, düşünce yapısı, siyasi duruşu ve sanat anlayışı mevcut sisteme sempatik gelmedi. Bundan dolayı her adımı takip edildi. Onu durdurmak isteyenler bu sefer de Mahir Çayan ve arkadaşlarını sakladığı iddiasıyla (1972) tekrar gözaltına aldı. Yargılama sonucu iki yıl kadar cezaevinde kaldı. Ardından 1974 affıyla serbest kaldı. Aslında cezaevi ona ilaç gibiydi. Zira burada hem vaktinde okuyamadığı kitapları okudu hem yeni senaryolar yazdı.

Cezası bittiği gün sinemayı kaldığı yerden daha ileri bir noktaya taşıdı. Dolayısıyla projeleri daha bir sınıfsal karakter kazandı. Ezilen yoksulların yanında bir de sosyal kimliği devreye girdi ve Seyithan filminde Keleş ismini kullandı. Bu yüzden film sansürlendi ve uluslararası yarışmalara katılması engellendi.

Bütün bunlara rağmen ismiyle müsemma olan Güney, pes etmedi. Son sürat onlarca yeni filme imza attı. Adana'da yoksul tarım işçilerinin hayatını anlattığı *"Endişe"* filminin çekimine başlamıştı. Mevsim yaz ve hava sıcaktı. Film ekibiyle set sonrası bir kır gazinosunda çekimleri değerlendiriyordu. Devlet denen asık surat onu zaten günah keçisi ilan etmişti.

Bu yüzden olsa gerek yan masada bulunan Yumurtalık İlçe Hâkimi Sefa Mutlu ile bir tartışma yaşandı ve hâkim silahla vuruldu. Güney'in kuzeni "Ben vurdum, suç benimdir" (Postacı. H. 2021) demesine rağmen olay Güney'e fatura edildi.

Yargılama sonucu 20 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Ancak bu durum, yarım kalan "Endişe" filminin bitirilip gösterime girmesini engel olmadı. O günün şartlarında imkânsız başarılar denebilecek bir performansla bir yandan Sürü ve Yol filmlerinin senaryolarını yazdı, diğer yandan da Güney adlı kültür ve sanat dergisini çıkardı.

12 Eylül 1980 Darbesi'nin yapıldığı gün, hâlâ Isparta cezaevindeydi. Darbenin ardından siyasi bahanelerle hakkında yeni davalar açıldı. Cezaevindeki beşinci yılında bir günlük izinle dışarı çıktı. Güney, Pis bir kedi/ gibi kendi çocuklarını yiyen zihniyeti tahmin ediyordu. Bu yüzden cezaevine geri dönmedi ve Mersin'den kaçarak Fransa'ya yerleşti.

O günlerde bu film dünyanın en iyi filmleri arasında gösterilse de yavrusunu gözden çıkararak Pis Kedi (Devlet) 1982 yılında onu vatandaşlıktan da çıkardı. Fakat o özgürlüğü fırsat bilerek asıl işine odaklandı ve "Duvar" filminin çekimlerine başladı. Ancak o günlerde kanser olduğunu anlayınca film, istediği başarıyı yakalayamadı.

Hayatı boyunca ötekileştirilen, çalışmaları hor görülen ve bu yüzden kendisine "Çirkin Kral" denilen Güney, eserleriyle yurt içinde ve yurt dışında çok sayıda ödül aldı. Bunlardan biri de Şerif Gören'in yönettiği (1981) "Yol" filmiydi. Bu film ile

1982'de Cannes Film Festivali'nde Altın Palmiye ödülü aldı.

Evet, o toplamda 114 filmde oyuncu, 26 filmde yönetmen, 64 filmde senarist ve 15 filmde yapımcı oldu. Türkiye'nin ulusal film yıldızı olarak kariyeri yirmi altı yıl sürdü. Bu kariyerin on iki yılı da hapis cezasıyla kesintiye uğradı. Şimdi düşünüyorum da Beyaz Perde'nin unutulmaz yüzü olan bu insan, şayet dijital hayatın hızıyla tanışmış olsaydı acaba geride kaç film ve senaryo bırakırdı?

O ülkesini muasır medeniyetler seviyesine çıkarmak istedi ve Türk sinemasını dünyaya açtı. Ancak "ağzıyla kuş tutmak" deyiminde olduğu gibi imkânsız başarsa da kurucu zihniyet onu sevmeydi. Bu yüzden sıkıntılı bir hayat yaşadı ve kısa sürede yıprandı. Kendisine yaşatılan acılar midesine vurdu ve mide kanseri oldu. Vefatından bir ay önce (9/08/1984) Alfreda Bengel verdiği röportajda hala ülkesinin problemlerini dile getiriyordu. Fakat ömrü buna yetmedi. 9 Eylül 1984'te henüz 47 yaşındayken hayata veda etti. Maalesef vatansız (Haymatlos) olarak Paris Pere Lachaise Mezarlığı'na defnedildi. ◀

1 Bu tabir Fethi Gemuhluoğlu'na aittir. Kendisi Aydın Bolak'ın kurduğu Türk-Petrol Vakfı'nın sekreteridir. Malum, bazı kediler istemediği yavrusunu fareye benzeterek yer. İşte, Gemuhluoğlu 1970 ile 80'li yıllar arasında devletin kendi çocuklarını sağ sol kavgasıyla birbirini öldürmesinden dolayı "Bu memleket, pis bir kedi gibi, kendi yavrularını yiyor!" demiştir.

Altın yaldızlı menü kartlarında Avrupa'nın güvenilir üreticisiyiz

Kaliteli, suni deriden, altın veya gümüş yaldızlı menü kartlarımızı gördünüz mü?

GOLD UND SILBERPRÄGUNG | DIGITALISIERUNG | EXPRESS DRUCK

**WL WERBECENTER
-LANGEN.DE®**

Ohmstr. 6 | 63225 Langen • Tel: 06103 200 48 58 | Mobil: 0163 9 32 32 32
info@werbecenter-langen.de • www.werbecenter-langen.de

ENİS BEHİÇ, MALMÖ

Amerika'nın Ankara Büyükelçisi o.
Tom Barrack.

Lübnanlı bir göçmenin torunu olan bu ilginç Ortadoğulunun kaderi Amerikan Başkanı Trump'la kesişinceye kadar akli ve gönlü Doğunun limanlarında kalmış bir batılı figürden öteye gitmiyordu.

Barrack, Erdoğan'ın Washington ziyaretinde Trump'la yaptığı görüşmeyi şu tarihi cümlelerle açıklıyordu:

"Tamam sayın başkan, neye ihtiyacı var?" diye sorduğumda 'meşruiyet' dedi. Çok akıllı biri. Mesele sınırlar, S-400 ya da F-16'lar değil. Mesele meşruiyet."

Cumhurbaşkanı Erdoğan için kullandığı bu onur kırıcı ifadeler, ardından Başkan Trump'un Beyaz Saray'da kullandığı *"Seçim hilelerini en iyi o bilir"* demesi oldukça dikkat çekiciydi.

Zahlé'den Çöl Kumlarına: Bir Göçmen Masalı

Hikaye, 1900'lerin başında Osmanlı İmparatorluğu'nun kentlerinden Zahlé kasabasında başladı. Joseph Barrack, binlerce hemşehrisi gibi umutla dolu, okyanusun ötesindeki Amerika'ya yelken açtı. New York'un Küçük Suriye mahallesinde, Arapların, Türklerin, Ermenilerin ve Rumların yan yana yaşadığı bir mozağin içine kök saldı. Yarım asır sonra, 1947'de, Joseph'in torunu Thomas Joseph Barrack Jr. Kaliforniya'nın Culver City'sinde dünyaya geldi. Bir bakkalın ve sekreterin oğlu olan küçük Tom, Amerikan rüyasının ikinci nesil temsilcisiydi, ama damarlarında kadim Akdeniz medeniyetlerinin kanı akıyordu.

USC'de tarih ve ardından hukuk okuyan genç Barrack, hayatının dönüm noktasını 1972'de yaşadı. Başkan Nixon'ın avukatının bürosunda çalışırken, aniden Suudi Arabistan'a gönderildi. Bu sadece bir iş gezisi değildi; çölün sıcak kumlarında, yüz yıl önceki Arabistanlı Lawrence'ın heyecanını hissettiği bir ruhsal dönüşümdü. Kısa sürede bir Suudi prensin skuaş partneri olmayı başardı ve spor salonundaki raket sesleri arasında krallığın en gizli sırlarına ortak oldu. Batı takım elbisesi içindeki bu genç adam, Arapça öğrenerek iki dünya arasında bir köprü kuruyordu.

Washington'dan Wall Street'e: Altın Dokunuş

1980'lerin başında, kariyeri Washington'a sıçradı. Ronald Reagan'ın İçişleri Bakanlığı'nda müsteşar yardımcısı koltuğunun sahibi oldu. Reagan'ın kendisine duyduğu özel güven öylesine büyüktü ki, Gizli Servis atları bile Barrack'ın çiftliğinde

barınıyordu. Ancak Washington'ın kirli politikaları ve bürokrasinin ağır çarkları onu hayal kırıklığına uğrattı.

Gerçek dehasını 1987'de, üst düzey anlaşmalar (*high-level dealmaking*) dünyasında keşfetti. 1991'de kendi şirketi Colony Capital'i kurdu ve bir efsanenin başlangıcını yazdı. Stratejisi parlaktı: herkesin sorunlu gördüğü varlıkları alıp altına çevirmek. İlk iki yılda %50 gibi erişilmesi tahmin bile edilmeyen bir kâr elde etti. Kökleri onu Ortadoğu'ya çekiyordu; gayrimenkule 200 milyon dolar yatırım yaptı.

Büyük vuruşları peş peşe geldi: Michael Jackson'ın efsanevi Neverland Çiftliği, Fairmont Raffles zinciri, Sardunya'daki Aga Khan tatil köyü ve hatta Paris Saint-Germain futbol kulübü ve Miramax film stüdyoları. Colony Capital, 25 milyar dolarlık küresel bir güce dönüştü. Takvimler 2011'i gösterdiğinde Forbes listesinde dünyanın 833. en zengin insanı olacaktı Barrack.

Turuncu Yoldaşlık ve Fırtına

Barrack ile Donald Trump'ın dostluğu 1985 yılına dayanıyordu. 2016 başkanlık yarışında, Barrack, Trump'ın en büyük destekçisi, *"gayri resmi Ortadoğu elçisi"* ve Körfez ülkeleriyle olan vazgeçilmez bağlantısı oldu. Trump'ın zaferinin ardından, tarihi bir görev üstlendi: 2017 yemin töreni komitesinin başkanlığını üstlenecek ve 100 milyon doların üzerinde bağış toplayarak önceki rekoru ikiye katlayacaktı.

Ancak büyük güç, beraberinde büyük sorunlar da getirdi. 2021'de, Birleşik Arap Emirlikleri için kayıtsız yabancı ajan olarak lobi yapmakla suçlandı. İki gün hapis yattıktan sonra 250 milyon dolarlık rekor bir kefaletle serbest kaldı. Medyanın mahkûm ilan ettiği, eski dostların mesafe koyduğu bu karanlık dönem, Kasım 2022'de bir mucizeyle sona erdi: tüm suçlamlardan beraat etti. Barrack, mahkeme salonundan çıkarken söyleyecekleri, *"Politikayı bıraktım"* diyecekti.

Ankara'ya Dönüş

Barrack'ın kariyeri, Trump'ın ikinci döneminde yeniden alevlendi. Aralık 2024'te, hem ABD'nin Ankara Büyükelçisi hem de Suriye Özel Temsilcisi olarak atandı. Yarım asır önce çölde başlayan yolculuk, onu Türkiye'nin diplomatik koridorlarına getirmişti. Asharq News'a verdiği bir röportajda sarf ettiği sözler bu bağlamda anlam kazanıyor: *"Orta Doğu diye bir şey yok. Aşiretler ve köyler var. Ulus devletler 1916'da İngilizler ve Fransızlar tarafından Sykes-Picot ile kuruldu"*.

Sykes-Picot, 1916 yılında İngiliz diplomat Mark Sykes ve Fransız diplomat François Georges-Picot arasında yapılan

"Meşruiyet" fısıldayan cin!

1980'lerin başında, kariyeri Washington'a sıçradı. Ronald Reagan'ın İçişleri Bakanlığı'nda müsteşar yardımcısı koltuğunun sahibi oldu. Reagan'ın kendisine duyduğu özel güven öylesine büyüktü ki, Gizli Servis atları bile Barrack'ın çiftliğinde barınıyordu. Ancak Washington'ın kirli politikaları ve bürokrasinin ağır çarkları onu hayal kırıklığına uğrattı.

gizli bir anlaşma idi. Bu anlaşma, Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı sonrasında bölünmesi durumunda Orta Doğu'nun nasıl paylaşılacağını belirliyordu.

Anlaşmaya göre bugünkü Lübnan, Suriye'nin büyük bölümü ve Güneydoğu Anadolu'nun bir kısmı Fransızlara, Irak'ın büyük bölümü ve Ürdün İngilizlere, Filistin ise uluslararası bir yönetime bırakılacaktı.

Bu sözler, sadece bir diplomatın tespiti değil, Sykes-Picot'un yapay sınırlarını eleştiren ve ABD açısından bölgenin nasıl yeniden düzenlenebileceğini planlayan bir stratejistin manifestosuydu.

O, bir asır önceki Lawrence'dan farklıydı. Barack, bölgeye yabancı değildi; Osmanlı İmparatorluğu kökenli dedelerinin torunuydu. Barack, Osmanlı millet sistemini bölgenin sorunlarına çözüm olarak savunuyor, Lawrence'ın idealist hedeflerinden ziyade *"pragmatik çözümler"* arıyordu.

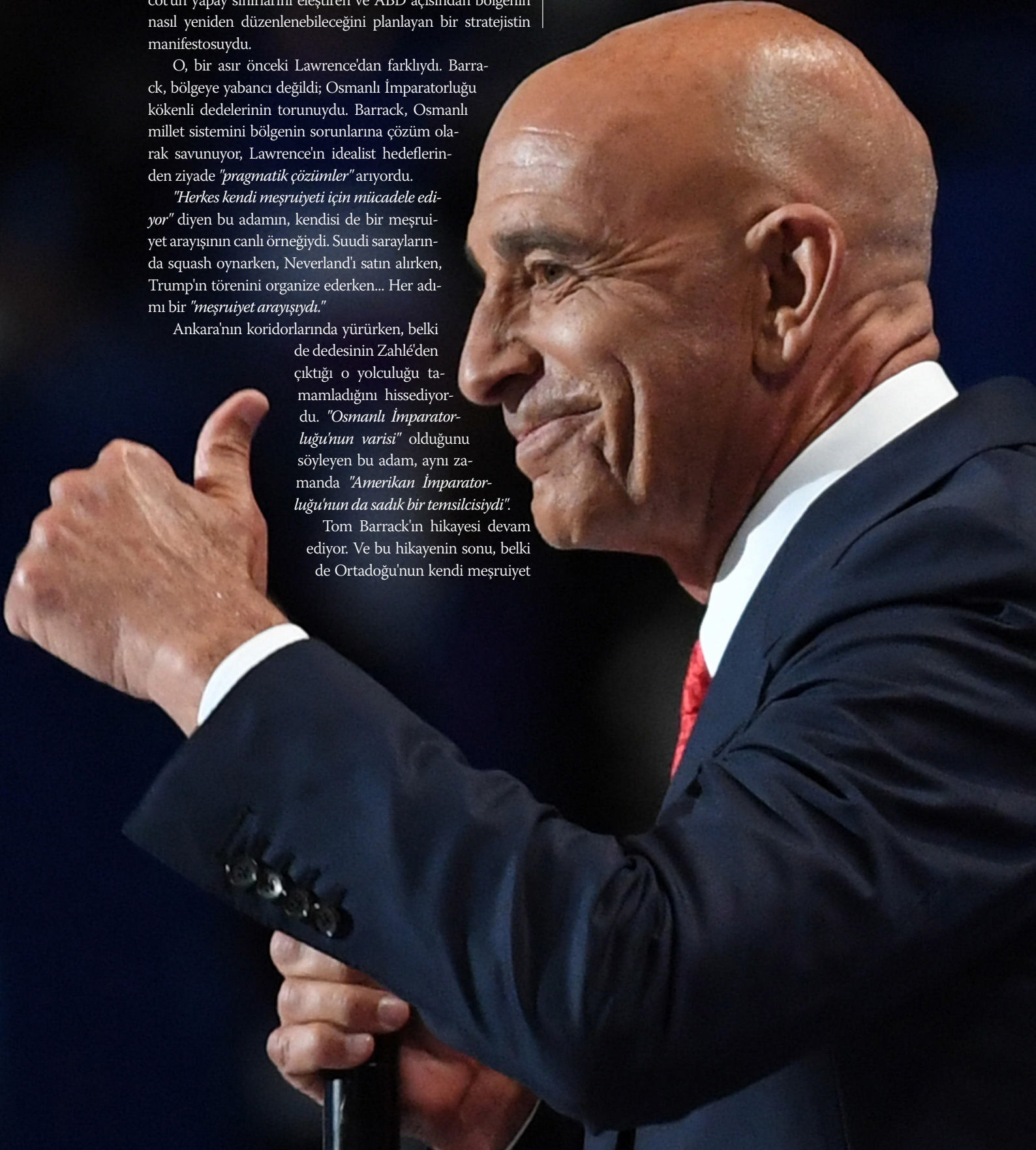
"Herkes kendi meşruiyeti için mücadele ediyor" diyen bu adamın, kendisi de bir meşruiyet arayışının canlı örneği idi. Suudi saraylarında squash oynarken, Neverland'ı satın alırken, Trump'ın törenini organize ederken... Her adımı bir *"meşruiyet arayışydı."*

Ankara'nın koridorlarında yürürken, belki de dedesinin Zahlé'den çıktığı o yolculuğu tamamladığını hissediyordu. *"Osmanlı İmparatorluğu'nun varisi"* olduğunu söyleyen bu adam, aynı zamanda *"Amerikan İmparatorluğu'nun da sadık bir temsilcisiydi"*.

Tom Barrack'ın hikayesi devam ediyor. Ve bu hikayenin sonu, belki de Ortadoğu'nun kendi meşruiyet

arayışının sonu ile aynı olacak. O, Lawrence'dan çok daha karmaşık, çok daha pragmatik ve çok daha çelişkili bir karakter.

Lawrence, İngiliz devletine ve İngiliz çıkarlarına çalışıyordu. Barrack ise, görünüşe göre Trump'un kapitalist ve emperyal hayalleri için çalışan *"paralı"* ve *"kibirli"* bir diplomat gibi görünüyor. ◀

OPERASYON CYCLONE

ABD'nin en büyük gizli
operasyonunun hikayesi

Dönemin CIA Direktörü William Casey, operasyonun en tutkulu savunucusu olacaktı. Casey, sadece Sovyetleri Afganistan'da alt etmekle yetinmiyordu; Afganistan üzerinden Sovyetler Birliği'nin işgalindeki Müslüman cumhuriyetlerine de sızmak istiyordu. Casey'nin vizyonu ve planları aslında görüntüden daha büyüktü: İslami motivasyonu kullanarak Sovyet İmparatorluğu'nu içeriden çökertmek.

ENİS BEHİÇ MALMÖ

1979 yazının sıcak bir Temmuz gününde, Washington'da tarihe damga vuracak bir imza atıldı. Dönemin Başkanı Jimmy Carter, "Finding on Afghanistan" başlıklı kimsenin bilmediği, gizli bir belgeyi imzalayacaktı. Carter, muhtemelen bunun dünya tarihini nasıl değiştireceğini tam olarak öngöremiyordu. Tarih 3 Temmuz 1979'du ve bu imza ile ABD Afgan mücahitlere desteğini resmen başlatıyordu. Bu süreç; Amerika'nın İslam ülkelerinde kuracağı "stars and stripes tarzı İslamcılık" sürecinin başlangıcıydı.

Ancak işin ilginç yanı şuydu: Bu destek, Sovyetlerin Afganistan'ı işgal etmesinden tam altı ay önce başlamıştı. Evet, yanlış duymadınız. ABD, Sovyetler henüz sınırı geçmeden önce, onları "Afganistan tuzağına" çekmek için harekete geçmişti.

Finding on Afghanistan stratejisinin beyni, Ulusal Güvenlik Danışmanı Zbigniew Brzezinski'nden başkası değildi. Polonya asıllı bu zeki diplomat, Amerika'nın yıllar süren Vietnam yenilgisinden ilham alarak, Sovyetlere "kendi Vietnam'larını" yaşatmak istiyordu. 1998'de verdiği ünlü röportajda bu gerçeği itiraf edecekti: "Sovyetleri Afganistan'a çekmek için Afgan mücahitlere gizli yardım yapma kararını aldık. Bu yardımın Afganistan'a Sovyet müdahalesini artıracaklarını biliyorduk."

Başlangıçta mütevazı olan operasyon, sadece 500 bin dolarlık bir bütçeye sahipti. Ancak Aralık 1979'da Sovyet tankları Afganistan'a girdiğinde, oyunun kuralları tamamen değişti.

Küçük Operasyondan Dev Projeye

Başkan Ronald Reagan'ın Beyaz Saray'a yerleşmesiyle birlikte, Operasyon Cyclone adeta hızla ve dramatik şekilde büyümeye, güçlenmeye başladı. Roland Reagan'ın felsefesi net ve kararlıydı: "Özgürlük Savaşçıları" desteklenecek, komünizm geri püskürtülecekti.

Dönemin CIA Direktörü William Casey, operasyonun en tutkulu savunucusu olacaktı. Casey, sadece Sovyetleri Afganistan'da alt etmekle yetinmiyordu; Afganistan üzerinden Sovyetler Birliği'nin işgalindeki Müslüman cumhuriyetlerine de sızmak istiyordu. Casey'nin vizyonu ve planları aslında görünenden daha büyüktü: İslami motivasyonu kullanarak Sovyet İmparatorluğu'nu içeriden çökertmek.

Zamanla rakamlar Casey'nin tutkusunu yansıtacaktı. 1981'de yıllık 30 milyon dolar olan Afganistan'a Rusları çekmenin bütçesi, 1985'te 250 milyon

dolara fırladı. 1986-1987'nin doruk yıllarında ise yıllık bütçe astronomik bir rakama ulaştı: 630 milyon dolar! Bu, dönemin koşullarında CIA'nin toplam gizli operasyonlar bütçesinin yarısını oluştuyordu.

Casey'nin çalışma tarzı da dikkat çekiciydi. Normal diplomatik kanalları atlayarak Pakistan'ı düzenli olarak ziyaret ediyor, ISI (Inter-Services Intelligence - Pakistan İstihbarat Servisi) yetkilileriyle doğrudan görüşüyordu. Bu yaklaşım operasyona hız kazandırıyor ama aynı zamanda kontrol mekanizmalarını da tehlikeye atıyordu.

Langley'deki Gizli Dünya

CIA'nın Virginia'daki yerleşkesinde; Langley merkezinde, özel bir kat tamamen Afganistan operasyonuna tahsis edilmişti. William Casey, 150 kişinin çalıştığı katta, adeta küresel bir orkestra şefi gibi dünya çapında 2000'e yakın operasyonel personeli yönetiyordu.

O kattaki güvenlik önlemleri paranoyak derecesine ulaştı. Afganistan masasında çalışan personelin diğer CIA operasyonları hakkında bilgi sahibi olması yasaklanmıştı. Her şey bölümlendirilmiş, her bilgi parçası kendi kutusu içerisinde tutulmuştu.

Operasyonun finansal yapısı ise tam bir muamma gibiydi. Üç ana kaynaktan beslenen sistem şöyle işliyordu:

ABD Katkısı: Kongre'nin gizli alt komitelerinin onayladığı "siyah bütçe" fonları, genellikle Savunma Bakanlığı bütçesinin derinliklerine gömülü şekilde aktarılıyordu.

Suudi Katkısı: Suudi Arabistan, "dolara karşı dolar" prensibiyle (ABD 1 dolar veriyorsa, Suudi Arabistan da 1 dolar veriyor, ABD 10 milyon dolar ayırıyorsa, Suudiler de 10 milyon dolar koyuyor) ABD'nin verdiği her dolar için eşit miktarda katkı sağlıyordu. Bu paranın akışı, doğrudan Pakistan istihbarat servisi ISI'ye havale şeklinde gerçekleşiyordu.

Özel Bağışlar: Körfez ülkelerindeki zengin iş adamları ve dini vakıflardan gelen bağışlar, Maktab al-Khidamat gibi "yardım kuruluşları" kisvesi altında sisteme dahil ediliyordu.

BCCI: Gizli Operasyonun Bankası

Bu karmaşık para akışının kalbi, Bank of Credit and Commerce International (BCCI) adlı Pakistan merkezli bankada atıyordu. Banka, 1972'de Pakistan asıllı banker Agha Hasan Abedi tarafından kurulmuştu. Lüksemburg merkezli ama dünya çapında 73 ülkede faaliyet gösteriyordu.

BCCI, sadece para transfer et-

mekle kalmıyor, silah alım satımı için gerekli akreditifleri de sağlıyordu. Banka gırtlığına kadar bu işin içine batmıştı.

Bankanın sicili oldukça kabarıktı.

Milyarlarca dolar sahte krediler verilmişti. Hayali şirketlerle, var olmayan projelere para aktarılmış, müşteri mevduatları çalınmış, başka yerlerde kullanılmıştı. Uyuşturucu kartellerin parasını aklamakla kalmamışlar, silah kaçakçılarının işlemlerini yürütmüşler, terör örgütlerinin finansmanında banka kendisini kullanırmıştı. İran-Kontra skandalında da rol alan banka, ABD istihbaratının “gayri resmi bankası” haline gelmişti.

CIA, operasyonun izlerini karıştırmak için İsviçre bankalarında onlarca sahte hesap açmıştı. Bu hesaplar genellikle hayali şirketler adına açılıyor, fonlar karmaşık transferlerle Pakistan’a ulaştırılıyordu. Mali denetim imkanları neredeyse imkansız düzeydeydi.

1991’de BCCI’nin çökmesi, operasyonun finansal boyutlarının kamuoyuna daha açık şekilde yansımaya neden oldu. Ancak o zamana kadar milyarlarca dolar çoktan gideceği yere gitmişti.

Parmak İzi Bırakmama Sanatı

Operasyonun ilk yıllarında ABD, sanki dedektif romanından çıkmış gibi parmak izini gizlemeye çalışıyordu. Doğrudan Amerikan silahları vermek yerine, Sovyet tipi silahlar tercih ediliyordu. Bu silahların kaynakları ise oldukça ilginçti:

Çin Bağlantısı: Sovyetlerle gergin ilişkiler yaşayan Çin, CIA’e bol miktarda AK-47, RPG ve diğer Sovyet tipi silahları sağlıyordu. Bu silahlar, Hong Kong’un karanlık limanlarından Pakistan’a doğru yolculuk ediyordu.

Mısır Kanalı: Enver Sedat yönetimindeki Mısır, depolarındaki eski Sovyet silahlarını CIA’e satıyordu. Egypt Air’in kargo uçakları, bu ölümcül yüklerle Karachi’ye iniş yapıyordu.

İsrail Aracılığı: İsrail, çeşitli çatışmalardan ele geçirdiği Sovyet silahlarını CIA’e pazarlıyordu. Bu işlemler, genellikle üçüncü ülkeler üzerinden, labirent gibi karmaşık yollarla gerçekleşiyordu. Karachi Limanı, bu gizli ticaretin merkezi haline gelmişti. Pakistan Donanması’nın kontrolündeki özel rıhtımlarda, normal gümrük yetkilileri değil, doğrudan ISI personeli çalışıyordu. Silahlar buradan kamyonlara yüklenerek “*ISI Highway*” denilen 1500 kilometrelik güzergahta Peshawar ve Quetta’daki depolara taşınıyordu.

Ziya ül Hak’ın Büyük Oyunu

Pakistan Devlet Başkanı General Ziya ül Hak, Operasyon Cyclone’u Pakistan’ın “stratejik derinlik” kazanması için eşsiz bir fırsat olarak görüyordu. Hedefi netti: Afganistan’da Pakistan yanlısı bir rejim kurmak. Ziya’nın vizyonu Pakistan’ın iç politikasıyla da bağlantılıydı. Ülkede İslami kimliği güçlendirme politikası izliyor, Afgan cihadını bu politikasının uluslararası boyutu olarak kullanıyordu. Ayrıca Pakistan’ın nükleer programı için zaman kazanmaya ihtiyacı vardı ve Afganistan krizi bu imkanı altın tepside sunuyordu.

Pakistan İstihbaratı ISI’nın Afgan Masası, Brigadir Mohammad Yousaf’ın liderliğinde özel bir yapılanmaya sahipti.

ISI, Pakistan’ın kuzeyinde Afganistan’daki projeler için 50’den fazla eğitim kampı kurdu. Bu kamplarda sadece askeri bilgiler değil, aynı zamanda doktrin eğitimleri veriliyordu.

Seçilmiş Yediler: ISI’nin Favorileri

ISI, tüm mücahidin gruplarını eşit şekilde desteklemiyordu. Desteklenen yedi ana grup arasında net bir hiyerarşi vardı: Hizb-i İslami (*Hekmatyar*): Aslan payını alan grup (%20-25)

Cemaat-i İslami (*Rabbani*): İkinci sıradaki güç (%15-20)

Hizb-i İslami (*Khalis*): Üçüncü büyük güç (%10-15)

İttihad-i İslami (*Sayyaf*): Suudi bağlantılı (%10-12)

Mahaz-i Milli (*Gailani*): Gelenekçi yaklaşım (%8-10)

Cephe-i Milli (*Mojaddedi*): Ağırlıklı Puştun (%5-8)

Harakat-i İnkılab-i İslami (*Nabi*): En küçük pay (%3-5)

Bu dağılım, ISI’nın ideolojik tercihlerini açıkça yansıtıyordu. Gulbetti Hekmatyar gibi radikal liderler kayırılırken, Ahmad Shah Massoud gibi ılımlı ancak Pakistan’a mesafeli liderler ihmal ediliyordu.

Zafer ve Felaketin İç İç Geçtiği Son

15 Şubat 1989’da son Sovyet askeri Afganistan’dan çekildi. 1979’a Afganistan’ın Sovyetler tarafından işgalinden 6 ay önce kurgulanan Operasyon Cyclone, stratejik hedeflerini gerçekleştirmişti. Sovyetler Birliği büyük oranda prestij kaybetmiş, ekonomik olarak yıpranmış, ideolojik olarak sarsılmıştı. Ulusal Güvenlik Danışmanı Zbigniew Brzezinski’nin tam da hayal ettiği gibi oldu: Sovyetler kendi Vietnamlarını yaşamışlardı.

Ancak Operasyon Cyclone’nin bedeli ağırdı. Afganistan’da kurulan eğitim kampları ve finansman ağları, savaş sonrasında kontrolden çıktı. Haşhaş bitkisinin kapsüllerinden elde edilen uyuşturucu üretimi korkunç boyutlarda artacaktı.

Savaş Öncesi (1970’ler): Yıllık haşhaş üretimi: 100-200 ton civarındaydı. Bu rakam dünya üretiminin %3-5’ine tekabül ediyordu.

Savaş Dönemi (1980’ler): Yıllık üretim: 400-800 tona ulaşarak, dünya üretiminin %50-60’ına çıkacaktı.

Savaş Sonrası (1990’ler): Yıllık üretim: 2000-4000 tona ulaşarak rekor seviyeye çıkacak, dünya üretiminin %70-80’ini Afganistan yapacaktı.

Sovyetlerin “kendi Vietnamlarını yaşayarak”, Afganistan’dan çekilmelerinden sonra ülke iç savaşa girdi. Bu kaçınılmazdı. Zira, artık milyarlarca doların konuşulduğu bir de uyuşturucu pazarı söz konusuydu.

Operasyon Cyclone, soğuk savaş dönemi gizli operasyonlarının en büyük “başarısı” olarak tarihe adını yazdırdı. Ancak aynı zamanda uzun vadeli sonuçların öngörülememesinin de en dramatik örneği oldu. Bu operasyon, ABD dış politikasında “geri tepme” (*blowback*) kavramının anlaşılması için kritik bir ders niteliği taşıyacaktı. Afganistan’ın dağlarında yankılanan çatışma sesleri, Washington’un gizli odalarında alınan kararların nasıl küresel sonuçlar doğurabildiğinin en çarpıcı kanıtı olarak duruyor. ◀

ENİS BEHİÇ MALMÖ

O yüzyılları aşan bir kitap. Şems'ül Maarif (*Bilginin Güneşi*) kadar kadim bilgiler dünyasında iz bırakmış pek nadir eser bulunur. Mühürlü sırların çözüldüğü ve insanın içinde bir keşif merakı uyandıran bu kitap, bir kitaptan öte, sanki bir kapı gibi değerlendirildi hep. İlahi isimler, harfler ve semavi güçlerin titreşimleriyle örülmüş gizemli ve sırlı bir kumaş gibiydi. Şems'ül Maarifi basit bir metne, kitaba indirmek, uçsuz bucaksız bir okyanusu bir su birikintisi ile kıyaslamaya benzer. Şems'ül Maarif, görünmeyenin kapılarını aralayan, evrenin derinliklerinde saklı gizemli sırları üfleyen bir nefes gibi kabul edilir.

13. yüzyılda yazıldı

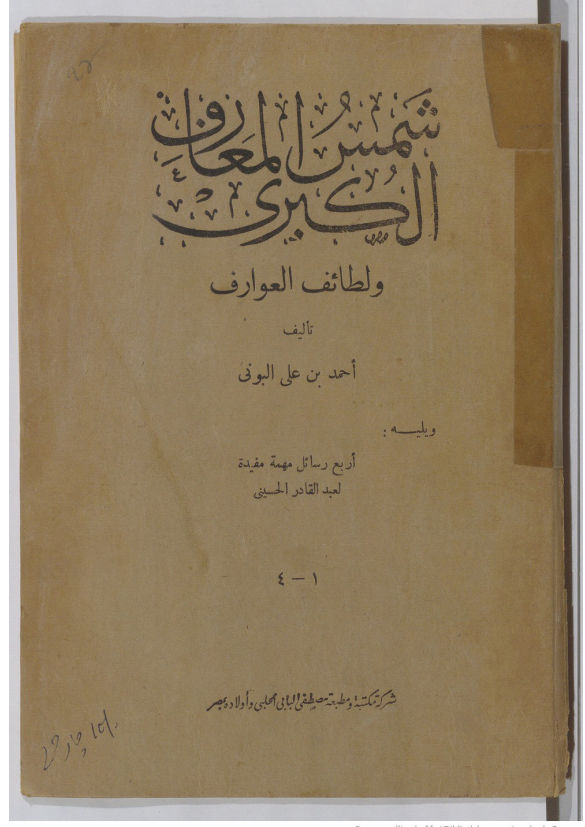
Bu esrarenizgin eserin yazarı, 13. yüzyılın bilge ve gizemli figürü Ahmed el-Bûnî'di. Mısır'da doğan Ahmed el-Bûnî, Kuzey Afrika'dan Ortadoğu'ya uzanan geniş bir coğrafyada uzun seyahatler yapmış.

Ahmed el-Bûnî, sahip olduğu derin bilginin yanı sıra, aynı zamanda harfler ilmini (*İlm-i huruf*), isimler ilmini (*İlm-i esma*) biliyor, tılsım sanatları ve astrolojik ve ezoterik bilgilere vakıf biriydi. Bilimsel gelişmelerin İslam dünyasında bir yıldız gibi parladığı bir çağda, felsefe, matematik, astronomi ve tıp gibi konularda çığırar açılıyor; batını ilimlere karşı büyük bir merak dalgası coğrafyayı kuşatıyordu.

Uzayın gizli düzenine de merak saran Ahmed el-Bûnî'ye göre, Kur'an'ın her harfi ve kelimesi ile Allah'ın güzel isimleri ve sıfatları evrenin sırlarını çözmek için adeta bir anahtar hükümündeydi. Bu anahtarları doğru bir düzlemde buluşturanlar, hem maddi hem de manevi alemde derin güçlere sahip olabilecek bir imkana kavuşabilirlerdi. Şems'ül Maarif işte bu arayışların derlendiği bir kitaptı ve daha sonra kendisinden sonra gelen Hermetizm, Kabala ve Simya gibi ezoterik akımları da derinden etkileyecekti.

Kozmik Şifre: Yapı ve Sırlar

"Şems'ül-Maarif", sayıların, harflerin, göksel cisimlerin ve ilahi isimlerin karmaşık dansına dayanan bir bilgi hazinesi gibiydi. İslam dünyasındaki yaygın sayısal değer hesaplamaları

Source: gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

(*ebced hesabı*) konusunda derin bir bilgiye sahip olan El-Bûnî, her ismin bir enerjisinin olduğunu düşünüyordu. Her gezegen ve burcun da belirli bir etkiye sahip olduğunu savunan El-Bûnî, bütün bu bilgileri bir araya getirerek, gizli güçleri çağırma veya belirli sonuçlar tezahür ettirme potansiyeline sahip tılsımlar, dualar ve ritüellerden bahsediyordu.

Kitapta başlıca şu konulara değiniyordu:

Harf ve Sayı Bilimi:

Arap alfabesinin her harfi, bir iletişim aracı olmanın ötesinde kozmik bir şifreydi El-Bûnî'ye göre. El-Bûnî, harflerin mistik anlamları, sayısal karşılıkları ve evrensel olaylarla ilişkili olduğuna inanıyordu.

İlahi İsimler ve Esma-ül Hüsnâ: Allah'ın 99 ismi, sadece

Sözün ötesindeki sır: Şems'ül Maarif

El-Bûnî'nin amacı, sadece görünen âlemi değil, aynı zamanda gayb âlemini de kapsayan kozmosun işleyişindeki gizli düzeni, ilahi isimlerin ve harflerin taşıdığı enerjiyi, evrensel akışın altındaki ilahî formülleri ortaya koymaktı. Ona göre, Kur'an-ı Kerim'in her harfi ve kelimesi, Allah'ın isimleri ve sıfatları, kainatın birer anahtarıydı.

birer sıfat değil, aynı zamanda manevi birer enerji hazinesiydi El-Bûnî'ye göre. Kitapta, her ismin sırrı, zikir yöntemleri ve gezegenlerle bağlantıları detaylıca açıklanıyordu.

Astroloji ve Gezegen Etkileri: Astrolojiden de bahsedilen kitapta, Güneş, Ay, Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter ve Satürn gibi yedi gezegenin insan hayatı ve evren üzerindeki etkileri, ritüeller için uygun gezegen saatleri ve konumları da detaylı bir şekilde anlatılıyordu.

Tılsımlar ve Vefkler: Geometrik desenlerin bir gizeminin var olduğunun anlatıldığı kitapta, sayılar ve harflerden oluşan tılsımların, bir niyeti veya gücü temsil ettiğinden bahsediliyordu. Bunların yapım kuralları, çizim yöntemleri ve aktivasyon süreçleri titizlikle anlatılıyordu.

Manevi İletişim: Cinler, melekler ve diğer manevi varlıklarla iletişim kurma veya onlardan korunma yöntemleri de kitabın sayfalarında bulunuyordu, kitabın en tartışmalı ve dikkat gerektiren bölümü de buydu.

Şifa ve Korunma:

Kur'an ayetleri, ilahi isimler ve semboller kullanılarak hastalıklardan korunma, şifa bulma veya olumsuz enerjilerden arınma yolları sunulur.

Dünyayı ve evrenin sırlarını anlama çabası olarak tanımlanabilecek "*Şems'ül-Maarif*", kesinlikle bir "*büyük kitabı*" değildi. Ancak içindeki bilgilerin kapsamı, derin bir anlayış, manevi bir disiplin ve saf bir niyet gerektiriyordu.

Güç ve Tehlike

Büyük ve derin bilgiler, büyük sorumluluk ve aynı zamanda büyük riskler taşıyacaktı. Şems'ül Maarif, aydınlanmanın feneri olabilecek bir potansiyele sahipken, aynı anda kötü elerde kaosu ve karmaşanın kaynağı olabilecek bir yapıya da sahipti. Kitaptaki temel öğretiler, yalnızca entelektüel bir birikim değil, aynı zamanda yüksek bir manevi olgunluk ve samimiyet gerektiriyordu. Bilgisiz ve art niyetli kişilerce kullanılması durumunda, kozmik dengeyi bozabilecek gelişmeler yaşanabilirdi ve istenmeyen varlıklar çağrılabilirdi. Uygulayıcının ruhsal ve zihinsel sağlığında yol açabileceği yıkımlar ise apayrı bir konuydu.

Birçok alim, tarih boyunca, bu eseri "*yasaklı ilimler*" kategorisine yerleştirmiş, sıradan insanların ondan uzak durmasını öğütlemişti. Kitabın tehlikeli görülmesinin nedenleri şunlar kabul ediliyordu:

Yanlışı Anlama ve Kötüye Kullanım: Karmaşık ritüeller ve dualar, yanlış yorumlandığında veya dikkatsizce uygulandığında ciddi zararlara yol açabilir.

Teolojik Riskler: Bazı uygulamalar, İslam inancına aykırı görülen "*şirk*" veya "*küfür*" riski taşıyabilir, bu da din alimleri arasında büyük bir endişe yaratmıştı.

Bilinmeyene Duyulan Korku: Cinler, manevi varlıklar ve gizli güçler gibi konular, insan doğasının bilinmeyene karşı korkusunu tetikleyerek kitabın etrafında bir gizem perde-

si oluşturmuştu.

Metafizik Tehlikeler: Bazı tılsımlar ve duaların, uygulayıcının fiziksel veya metafiziksel tehlikelerle karşı karşıya bırakabileceğine inanılıyordu.

Rivayetlere göre, el-Bûnî eserini tamamladıktan sonra oldukça derin bir iç hesaplaşma dönemi yaşamış ve son bölümlerini yalnızca belirli bir zümrenin çözebileceği şifreli bir dille kaleme almıştı. Bazı sırlar için, insanlığın henüz hazır olmadığına inanılıyordu.

Günümüzde Bir Gizem

"*Şems'ül-Maarif*"'in özgün ve eksiksiz nüshalarına ulaşmak neredeyse imkânsız durumda. Kütüphanelerde veya özel koleksiyonlarda bulunan yazmalar oldukça nadir. Piyasadaki basılı veya dijital versiyonlar genellikle eksik, hatalı veya tahrif edilmiş basımlardan oluşuyor. Kitabın gerçek gücünün, kelimelerde değil, kelimelerin ardındaki niyet, enerji ve kozmik rezonansta yattığı düşünülüyor.

Kitapta bahsedilen bütün bu sırları çözmek, yalnızca ilim ve takvada derinleşmiş kişilerce mümkündü.

"*Şems'ül-Maarif*" kitabı, bilginin iki yüzünü yansıtan bir aynadan farksızdı: Aynanın bir yüzünde aydınlanma diğer yüzünde ise yıkım vardı. Bu kitap, aynı zamanda insan zihninin evrenin sırlarını öğrenme arayışının da bir tezahürüydü.

Bu eser, yalnızca okunan değil, hissedilen, sorgulanan ve belki de en önemlisi, uzak durulması gereken bir fenomen olarak yüzyıllardır karşımızda duruyor. Bazı sırların, perde arkasında kalması gerekir; onların açığa çıkması, bazen yalnızca kaos ve yıkım getirir. "*Şems'ül-Maarif*", bu kadim uyarının sesiz bir tanığı olarak tarihteki yerini koruyor. ◀

MEHMET YILDIZ MOERS

Arapgir'in dar sokaklarında, ustaların çekiç seslerine dokuma tezgâhlarının ritmik sesleri karışıyordu. Evlerin salon bölümlerinde kurulan tezgâhlarda, atkı iplerini ileri geri taşıyan mekik sesleri yükselirken, Arapgirli kadınlar bir yandan da bebeklerinin beşiklerini sallıyordu. Kundaktaki çocuklarının beşiğine bağladıkları ipin ucunu dokuma tezgâhına ilıştiren anneler, göz nurlarını döktükleri "alalı" ya da "çizgili" Manusa kumaşlarını dokumaya devam ederdi.

Bu kadınlar, ipek, pamuk ve yünle dokuduğu kumaşlara sevgi, türkü, kimi zaman ninni ve ağıt katarak çalışırlardı. Gelecekteki kaderlerine bakır ustalarının çekiçleri ve jakarlı dokuma tezgâhlarındaki mekik sesleri vuruluyordu sanki. Arapgirli Ermeniler kaderlerinin müziğini emekleriyle seslendiriyordu.

İlçeyi Arapgir yapan, adını uzak yerlerde duyuran bu güzel kumaşlardı. Arapgir, Ermeni nüfusun en fazla yaşadığı merkezlerden biriydi. Köylerde yaşayanlarla birlikte yaklaşık 9500 Ermeni burada hayatını sürdürüyordu.

Küçük Eliza'nın Doğuşu

Kirkor Bey ve Agavni Hanım, kışın bitmesine yakın, yoğun karın Arapgir'in sokaklarından henüz kalkmadığı 26 Mart 1913 yılının Mart ayının 26'sında bir kız çocuğu sahibi oldular. Bu mahyüzlü güzel kızın ağlaması bile melodiliydi. Küçük kızın adı Eliza'ydı.

Arapgir'in Mamuret-ül Aziz'e, yani Elazığ'a bağlı olduğu yıllardı bunlar. Kirkor Bey, sonuçları Osmanlı İmparatorluğu'nu fiilen sona erdirecek olan I. Dünya Savaşı'nın başlamasına günler kala silâh altına alındı. Hangi cephede savaştığı hiçbir zaman öğrenilemedi. Yersiz yurtsuz İttihat ve Terakki emelleri sonucu kırılan vatandaşlarımızdan bir asker olarak, bir daha yuvasına geri dönemedi.

Kocasının geri dönememesi üzerine Agavni Hanım, üçü kız biri erkek olmak üzere dört çocukla kaldı. Arapgirli Müslüman bir Türk'ten gelen teklifi kabul ederek evlendi. Ancak bu evlilik uzun sürmedi; adam erken yaşta öldü.

Eğitim Yılları ve İlk Adımlar

Okul çağına gelen Eliza ilkokula Arapgir'de başlayıp Elazığ'da bitirdi. Burada başladığı ortaokulu ise Kayseri'de tamamladı. Okuldaki öğretmenleri onu çok seviyordu. Çok çalışkan bir öğrenciydi ve sınıfları hızla geçiyordu.

Sesinin güzelliğini başta öğretmeni olmak üzere arkadaşları ve ailesi biliyordu. Ondan türküler söylemesi sık sık iste-

niyordu. Ezberinin çok iyi olması sayesinde radyoda ya da bir düğünde duyduğunu çabuk aklına yazıp, melodisini kaybetmeden söylüyordu. Yıllar sonra sorulduğunda, "Bizim oralarda çocuklar konuşmaya türkü söyleyerek başlarlar" diyecekti.

Kayseri'de de aile rahat edememişti. Geçinebilmeleri için çocukların çalışması gerekiyordu. Diğer yandan Anadolu'nun tüm küçük şehirlerinde olduğu gibi, azınlık sayılan başta Ermeni ve Rum yurttaşlara farklı bakılıyordu. Eliza ortaokulu bitirince aile, daha rahat ve kendilerini "özgür" hissedecekleri İstanbul'a taşındı.

İstanbul Yılları ve Sanat Tutkusu

Tarihler 1927'yi gösteriyordu. Divanyolu'ndaki biçki-dikiş kursuna giderek dikiş öğrenen, katıldığı daktilo kursunu da başarıyla bitiren Eliza, kısa zamanda iş buldu.

Uzun süre şapka dikti ve bu işte de çok başarılıydı.

Ancak onun yüreğinde sönmeyen bir "sanat aşkı" vardı. 1927-1933 arası bir avukatlık bürosunda çalıştı. Gülmeyi seven, gülünce yüzünde binbir şekil çiçekler açan Eliza 20 yaşında geldiğinde çok alımlı bir kız olmuştı.

Çalıştığı yer dönemin gazetelerinin bulunduğu bir yer olduğu için, sanatla ilgili haberleri de duyuyor, okuyordu. Başında Muhsin Ertuğrul'un bulunduğu İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun ilanı üzerine başvuruda bulundu. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda tiyatro dışında operetler de sahnelenmeye başlanmıştı. Muhsin Ertuğrul'un kadroya katmak için aldığı birkaç kişiden biri de Eliza'ydı.

Bedia Muvahhitlerle, Vasfi Rızalarla, Muammer Karacalarla, Feriha Tevfiklerle, Hazım Körmükçülerle oynanan 'Lüküs Hayat', 'Üç Saat' ve 'Deli Dolu' operetleri büyük ilgi görüyordu. Eliza da bu operetlerde hep dans etti.

Zehra Bilir'in Doğuşu

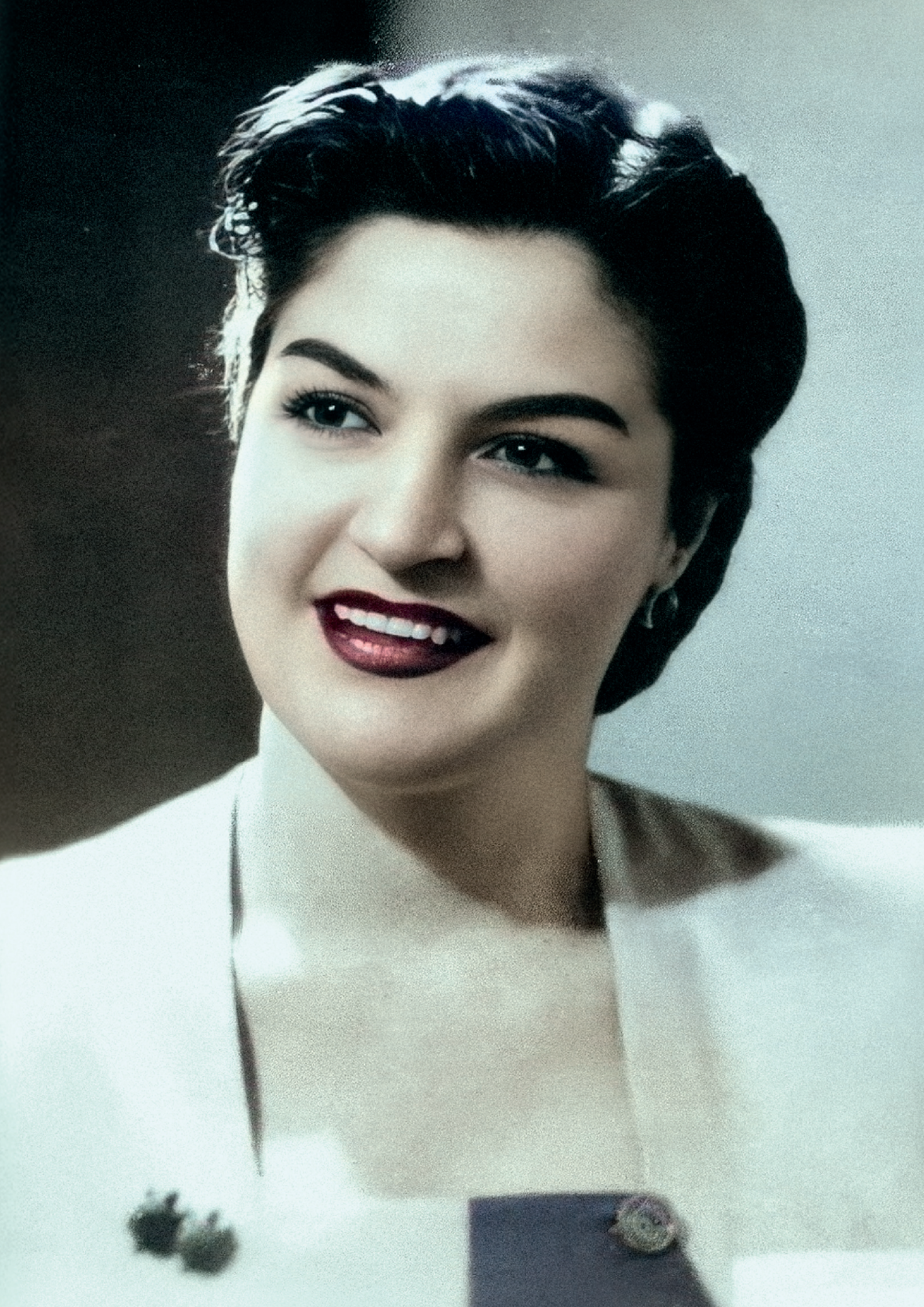
1935 yılında tanıştığı Mühendis Selahattin Bilir ile evlendi. Tiyatrodan ayrıldı ve Müslümanlığı seçti. Zehra-Sibel ismini aldı.

Selahattin Bilir Bey, Anadolu'yu demir ağlarla örmeye çalışan inşaat şirketinde taşeronluk yaptığı için Anadolu'yu geziyordu. Karısı Zehra'yı da beraberinde götürüyordu. Bu zorunlu geziler en fazla Zehra'ya yaramış, içindeki sönmeyen sanat aşkı alev almıştı. Gittiği her kasabada, her köyde duyduğu türküler seslendiriyor, notlar alıyordu. Aile oturumlarında, toplantılarda türküler söylüyordu.

1937 yılında yine bir aile toplantısında onun sesini duyan Dersimli Bedri Bey, "Bu sesi değerlendirmek gerekir" diyerek keşfetmiş oldu. İstanbul'a döndüklerinde elinde yüzlerce tür-

Türkü Ana: Zehra Bilir

1937 yılında yine bir aile toplantısında onun sesini duyan Dersimli Bedri Bey, "Bu sesi değerlendirmek gerekir" diyerek keşfetmiş oldu. İstanbul'a döndüklerinde elinde yüzlerce türkü vardı.

kü vardı.

Profesyonel Müzik Hayatına Adım

Zehra'nın gönlünde Türk Sanat Müziği söylemek vardı. Bunun için dersler almaya karar verdi. Artaki Candan Bey bir yandan hocalık yaparken, diğer yandan dönemin en ünlü plak şirketinin müdürlerinden biriydi. Zehra'ya bir şarkı okumasını istediğinde, Zehra'nın sesini güzel bulmasına rağmen okuyu-

şunu beğenmeyince Zehra çok üzüldü. Aynı anda orada bulunan kocası Selahattin Bey'in önerisiyle bir de türkü okuması teklifinin sonucu Zehra için yeni bir başlangıç olmuş, Artaki Candan Bey türkü okuyuşunu çok beğenmişti.

Bir yandan dersler devam ederken Zehra 26 yaşına gelmiş, gelen teklifle "*Öyledir Yar Öyledir*" adlı türküyü plağa okumuştur. Ancak bu ilk deneme pek başarılı geçmemiştir.

Zehra Ana'nın Halk Müziği repertuvarına kazandırmış olduğu türkülerin bazıları şöyleydi: Helvacı Helva, Sen Bu Yaylayı Yaylayamazsın, Habudiyar, Kalenin Bayır Düzi, Al Almayı Daldan Al, Karanfil Ocak Ocak, Delilo, Konyalım, Diyarbakır Şad Akar, Yekte Anam Yekte, İki Gemi Yan Yana, Kaçma Güzel Kaçma Ben Adam Yemem, Tiridine Tiridine Bandım, Baba Ben Dervişmiyem, Makaram Sarı Bağlar, Asmalar Kol Uzatmış Dallara...

Yine Artaki Candan Bey ile çalışmaya devam edip, nota ve solfej öğrendi.

O dönem İstanbul sahnelerinde o kadar çok Türk Sanat Müziği söyleyen kadın solist vardı ki, Zehra'nın aralarından sivrilmesi çok zor görünüyordu. Ancak Türk Halk Türkülerini sahnelerde okuyan henüz yoktu. Zehra için bir hedef kalmıştı: sahneye çıkmak.

Büyük Çıkış

1941 yılında Zehra, aldığı derslerin boşa gitmediğini gösterdiği ikinci plağına *"Al Almayı Daldan Al"* adlı türküyü okumuş ve çok beğenilmişti. 1943'te eşinden ayrıldı.

II. İnönü Zaferi'nin 22. yıl dönümünde Eminönü Halkevi'nde, Üstad Kemal Sadi Işlay'ın Taksim Belediye Gazinosu'ndaki gecesinde ve daha sonra Darülbeyazı Şehir Tiyatrosu'nda düzenlenen Üstad Lemi Atlı'nın jübilesindeki gösterilere katılarak emsali görülmemiş alkışlara boğulan Zehra, artık sahneye çıkmaya hazır olduğuna kanaati tamdı.

Aynı sahnede onu dinleyenler arasında İstanbul Radyosu Müdürü Kemal Altınkaya da vardı. Sahnedeki bu kadının sesini ve türkü söyleme şeklini çok beğenmişti. Onu o dönem Büyük Postane'nin üst katında bulunan İstanbul Radyosu'na alarak ilk provalara başladı. Provalar çok başarılı geçmişti.

Tarihi Gece: 2 Haziran 1944

Profesyonel anlamda çıktığı ilk sahne Küçük Çiftlik Parkı'nda klasik sazlar eşliğinde gerçekleşti. Tarihler 2 Haziran 1944'ü gösteriyordu. Türk sahnelerinde artık *"türkü"* okuyan bir assolist vardı. O, okuduğu türkünün yöresinin ağzıyla söylüyordu. Bu ilk defa oluyordu.

Gazetelere göre o gece kadroda kimler yoktu ki... Bestekâr Selahaddin Pınar, keman üstadı Necati Tokyay, kemençeci Aleko Bacanos, piyanist Valantin Taskin ve daha nice... Gecenin assolisti ise ses kraliçesi namıyla maruf Hamiyet Yüceses'ti.

Gecenin sonuna doğru sahneye çıkan kadın sanatçının hali çok ilginçti. Uzun boylu, endamlı ve yüzü daima gülen bir kadın sanatçı, sahneye bol kesimli Anadolu işi bir şalvarla çıktı. Elinde de parmakları arasına sıkıştırılmış kırmızı renkli bir mendil vardı. Müziğin ritmine göre folklorik bir edayla sağa sola sallıyor... Türk sanat müziği sazları eşliğinde gür ve şiveli okuyuşuyla bir Gaziantep türküsü tutturmuştu:

"Kime kin ettin de giydin alları, Yakın iken uzak ettin yolları..."

Seyirciler ilk kez dinledikleri bu sese ve yoruma önce şaşkınlıkla yaklaşıyor ama ikinci, üçüncü türküde artık kabul edi-

yor, hakkını veriyorlardı. Sahnelerde türkü ilk kez söyleniyordu.

Türkü Ana'nın Doğuşu

Bu özelliği ile Halk Türkülerimizi toplu olarak sahnelere getirip dinleyicilere sunan ilk Halk Türküleri sanatçısı oluyordu. Ünü çabucak tüm ülkeye yayıldı. Bir kadının halk türkülerini yöre ağzını bozmadan sahnelerde seslendirmesi, plaklara okumasıyla artık tüm ülkede tanınan bir assolist olmuştu.

Cihat Baban ona *"Türkülerimizin Anası"*, Hikmet Feridun Es ise *"Türkü Ana"* adını veriyordu. Sahnelere bir coşku gelmişti. Giydiği şalvarlar, sırmalı terlikler, onunla özdeşleşmiş olan ipek mendil mizansen olarak kullandıkları, onunla anılır olmuştu. Bir yandan sahnede türküsünü okurken, onu dinlemeye gelenleri türküye ortak ediyor, onlara alkış tutmayı öğretiyordu. Bu sanatçı ve dinleyici arasındaki bağları güçlendiriyordu.

Son Dönem ve Mirası

1951 yılında ikinci evliliğini Paris'te eğitimi almış madenci Necmi Ergener ile yaparak sahnelerden çekildi. Sanat hayatı boyunca 43 plak doldurdu. *"Sahibinin Sesi Plak Şirketi"* ile 1939'dan 1955 yılına kadar 31 adet 78 devirli plak doldurmuştu.

Zehra Ana'nın Halk Müziği repertuvarına kazandırmış olduğu türkülerin bazıları şöyleydi: Helvacı Helva, Sen Bu Yaylayı Yaylayamazsın, Habudiyar, Kalenin Bayır Düzi, Al Almayı Daldan Al, Karanfil Ocak Ocak, Delilo, Konyalım, Diyarbakır Şad Akar, Yekte Anam Yekte, İki Gemi Yan Yana, Kaçma Güzel Kaçma Ben Adam Yemem, Tiridine Tiridine Bandım, Baba Ben Dervişmiyem, Makaram Sarı Bağlar, Asmalar Kol Uzatmış Dallara...

1990'lı yılların başında kısa süreli de olsa İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı'nda Halk Türküleri bölümünde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Sanatçı kimliğinin yanı sıra, çok iyi yemek yapan, çok iyi dikiş, özellikle kendi kostümlerini mendillerini diken, titiz bir Cumhuriyet kadınıydı.

Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından, Bakan Hilmi İsgüzar'ın *"Halk türkülerinde çığır açan ve devrinin unutulmaz bir sanatçısı"* olarak şükran plaketi ve takdir belgesi armağan edildi.

20 Mart 1983'te dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Halk Sanatçılarına verdiği yemekte, sağ yanındaki ilk koltuğa Zehra Bilir'i oturttu, *"Ben sizi Tepebaşı Gazinosu'ndan tanırım. Türkülerimizi bizlere siz sevdirdiniz"* diyerek Türkü Ana'yı onurlandırmıştı. ◀

SEBAHATTİN ÇELEBİ FRANKURT

Temeşvar'ın 1688 yılındaki o soğuk ekim gününde, daha 18 yaşında olan ve ileride "*Osman Ağa*" olarak tanılacak olan genç adam, Habsburg ordularının eline düştüğünü anladığında, bunun hayatının sonraki on bir yılını şekillendirecek bir dönüm noktası olduğunu henüz bilmiyordu. Yugoslavya kökenli bir ailede doğmuş olan bu genç Osmanlı subayı, Almanca ve Sırpça konuşabiliyordu - bu dil yeteneği onun hem kurtuluşu hem de laneti olacaktı.

Esaret Yolculuğunun Başlangıcı

1683'teki ikinci Viyana Kuşatmasının başarısızlığından sonra, Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa'daki durumu değişmişti. Habsburg-Osmanlı savaşları, Osmanlıların savunmaya çekildiği ve Habsburg İmparatorluğunun saldırıya geçtiği bir hale bürünmüştü. Bu büyük dönüşün kurbanlarından biri de Temeşvar'da görev yapan genç süvari subayı Osman Ağa'ydı.

Yakalandığında tercümanlık yeteneği fark edilen Osman Ağa, sıradan bir köle değil, değerli bir "*dil köprüsü*" olarak değerlendirildi. Ancak bu avantajı, aynı zamanda onu din değiştirmeye baskısının odak noktası haline getirecekti.

İlk Efendi: Vaftiz Teklifleri ve Reddedişler

Habsburg topraklarına götürüldükten sonra, Osman Ağa üç farklı efendinin eline geçti ve on bir yıl boyunca esaret yaşadı. Her biri, bu değerli esiri Hristiyan yapma konusunda farklı yöntemler izledi.

İlk efendisi, pratik bir yaklaşım benimsemişti. Osman'a sadece din değiştirmesini değil, aynı zamanda kendisine hizmet etmesini ve hatta evlatlık olarak kabul edilmesini önerdi. Osman Ağa'nın din değiştirmesi durumunda elde edeceği

şey, özgürlük, daha iyi yaşam koşulları ve mirastan pay almak olacaktı. Dönemin kilise önünde en büyük prestij unsuru bir "*kafiri*" Hristiyan yapmaktır.

Osman'ın hatıralarında yazdığı gibi: "*Efendim bana Hristiyan ol, sana efendilik etmeyeceğim, yanımda uşak gibi durursun' dedi. Ben de 'Efendim, ben Müslümanım, dinimi değiştiremem' dedim.*"

İkinci Efendi: Psikolojik Baskı ve Kadın Kozu

İkinci efendisinin yanında, Osman Ağa için şartlar daha karmaşık bir hal aldı. Bu kez sadece erkek efendi değil, hanım efendi de devredeydi. Osman'ın hatıralarına göre, hanımı genç ve güzel bir hizmetçiyi Osman'ın odasına göndermiş ve bu kadın aracılığıyla onu din değiştirmeye ikna etmeye çalışmıştı.

Bu yöntem, o dönemde Müslümanlar ve Yahudilere karşı uygulanan en önemli taktiklerden biriydi. Özellikle Osmanlı esirlerine yalnızca maddi olanaklar değil, aynı zamanda duygusal ve cinsel çekicilikler de sunuluyor ve din değiştirmeleri teşvik ediliyordu.

Osman Ağa, bu zor imtihanla yüzleştğinde büyük bir ikilem yaşadığını, genç bir adam olarak doğal eğilimlerinin farkında olduğunu, fakat aynı zamanda inancından vazgeçmek istemediğini ifade ediyor. Hatıralarında bu çelişkiyi açıkça dile getiriyor: "*Nefsim galebe çaldı, lakin hemen aklım başıma geldi.*"

Üçüncü Efendi: Zorla Kiliseye Götürme

En travmatik deneyimini üçüncü efendisinin yanında yaşadı. Bu efendi, ikna yöntemleri işe yaramayınca doğrudan zorlamaya başladı. Osman Ağa, zorla kiliseye götürülerek papazın önünde vaftiz olmaya zorlanacaktı.

Osman'ın hatıralarına göre, papaz ona İncil'den ayetler

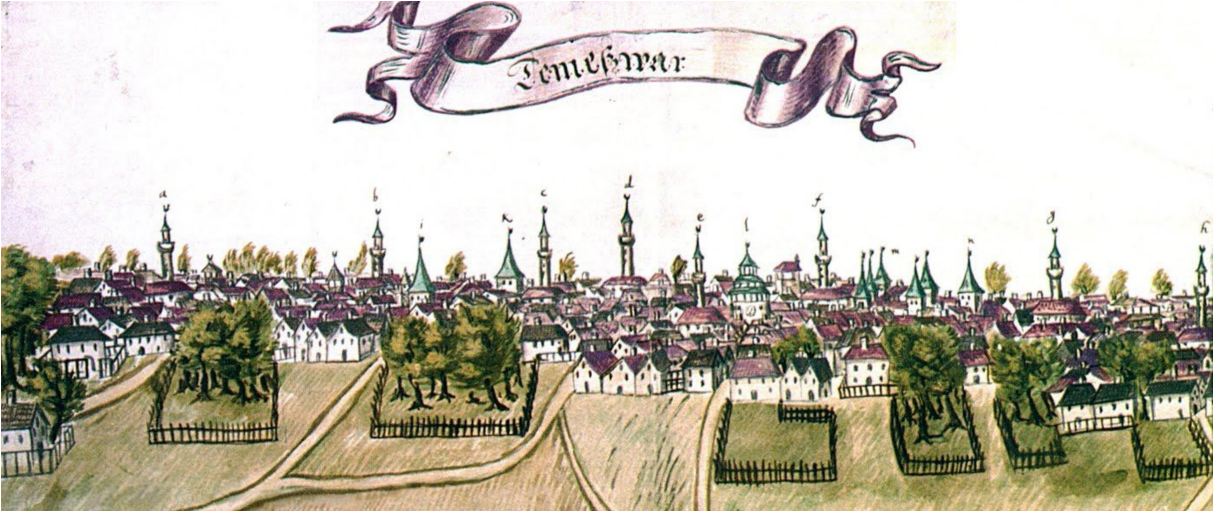

'Kâfirlerin Esiri'

Temeşvarlı Osman Ağa

1683'teki ikinci Viyana Kuşatmasının başarısızlığından sonra, Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa'daki pozisyonu değişmişti. Habsburg-Osmanlı savaşları artık Osmanlıların savunmada kaldığı, Habsburg İmparatorluğunun saldırıya geçtiği bir hal almıştı. Bu büyük dönüşümün kurbanlarından biri de Temeşvar'da görevli genç süvari subayı Osman Ağa'ydı.

16. Yüzyılda bugünkü Romanya toprakları sınırlarında bulunan Temesvár kentinin görüntüsü.

okudu, Hristiyan inancının temel prensiplerini anlattı ve vaf-tiz olmasını istedi ancak Osman Ağa, *"Benim dinim var, onu değiştiremem"* dedi. Bu sahnede, Osman'ın yalnızca reddet-mesi değil, aynı zamanda kendi inancını savunması da dik-kat çekiyor. Bir esir olarak bunun ne kadar mümkün olduğu- nu bugünkü şartlarda bilemeyiz. Osman Ağa, papaza İslam'ın temel prensiplerini anlattığını ve tek yaratıcıya inandığını ak-tarır. Osman Ağa'nın olumsuz koşullara rağmen öz güvenini koruduğu ve güçlü bir duruş sergilediği gözlemleniyor.

Günlük Hayatın İçindeki Baskı

Osman Ağa'nın hatıraları, din değiştirme baskısının yalnızca büyük anlarla sınırlı kalmadığını gösteriyor. O dönemde Türk kökenli tüm savaş esirleri, günlük yaşamın her aşama-sında din değiştirme baskısıyla karşılaşılıyorlardı. Yemek duala-rından, dini bayramlarda kiliseye götürölme girişimlerine ka-dar sürekli bir psikolojik baskı altındaydılar.

Özellikle Noel ve Paskalya dönemlerinde bu baskı artı-yordu. Efendileri, bu özel günlerde Osman'ın *"aydınlanacağı"* ve Hristiyan inancını kabul edeceğini umuyorlardı. Ama Os-man, bu dönemlerde daha da direniş gösteriyordu.

Kaçış Planları ve Viyana Elçiliği Hayali

Osman, esaret yılları boyunca sürekli kaçış planları yapı-yordu. Osman Ağa'nın hayalleri, kaçarak Viyana'daki Osman-lı elçiliğine ulaşmak ve oradan ülkesine dönmekle doluydu. Bu kaçış düşleri, yalnızca bir esirin özgürlük arzusunun değil, aynı zamanda kimlik ve inanç mücadelesinin de simgesiydi.

Birkaç kez kaçmayı denedi Osman Ağa. Her deneme ba-şarısızlıkla sonuçlanıp, aceleyle yakalandı. Her yakalanma-sında maruz kaldığı cezalar ise yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik de oluyordu. Efendileri, eğer kaçarsa *"Hristiyan olma fırsatını"* kaçıracağından dolayı ona *"Sen ka-çarsan cehenneme gidersin, ama bizim dinimizi kabul edersen cennete gidersin"* diyorlardı.

1699: Karlofça Antlaşması ve Umut

1699'da imzalanan Karlofça Antlaşması, Osman ve onun

gibi bir hayat sürmek zorunda kalan diğer esirler için yeni umutlar doğurdu. Antlaşmaya göre, savaş esirleri serbest bı-rakılacaktı. Ancak dönemin gerçekleri göz önüne alındığında bu o kadar kolay değildi. Birçok efendi, değerli esirlerini kay-betmek istemiyordu. Onlar için bu savaş esirleri, yapacakları birçok iş için bulunmaz bir servetti.

Osman'ın efendisi de onu bırakmak istemedi. Son bir kez daha din değiştirme teklifinde bulundu: *"Hristiyan ol, burada kal, sana iyi bir hayat vereceğim"* dedi. Osman yine reddetti.

Sonunda, 1699'da Karlofça Antlaşmasının imzalanma-sının ardından Osman Ağa Osmanlı topraklarına dönmeyi başardı. On bir yıllık esareti sona ermişti, fakat bu deneyim onun hayatının geri kalanını etkileyecekti.

Geriye Dönüş: Diplomat ve Yazar

Osmanlı topraklarına döndükten sonra Osman Ağa'nın Habsburg Almancası ve bu topraklardaki tecrübesi son dere-ce değerli bulundu. Temesvár'da tercüman olarak görevlendi-rildi ve Habsburg-Osmanlı diplomasisinde önemli roller üst-lendi. Bu dönemde Osman Ağa, sınır diplomasisinin hassas meseleleriyle ilgilendi. Kendisi gibi esir alınan Osmanlı vatan-daşlarının takası, ticari anlaşmazlıklar, sınır çizimleri gibi ko-nularda iki imparatorluk arasında köprü görevi gördü.

Hatıraların Yazılması

1724'te, İstanbul'da yaşarken, Osman Ağa esaret yılları-na dair hatıralarını yazmaya başladı. *"Der Gefangene der Gi-auren"* (*Kâfirlerin Esiri*) başlıklı bu eser, Osmanlı edebiyatın-da nadir bulunan otobiyografik eserlerden biri haline geldi. Osman'ın hatıraları, Johann Samuel Adami gibi vaizlerin uy-durduğu sahte din değiştirme hikayelerinin tam tersini sunu-yordu. Burada rüya görmeler, ani aydınlanmalar, gözyaşları içinde vaftizler yoktu. Dönemin bazı din adamları, kilise ce-maatini etkilemek için İsa'nın kutsadığı esir hikayeleri anlatı-yorlardı. Osman Ağa, gerçeklerin hiç de öyle olmadığını, tam tersine, günlük baskı, psikolojik manipülasyon, ekonomik cazibeler ve zorlamaların varlığının canlı bir tanığıydı. Bu ne-denle onun yazdıkları, yaşanan gerçeklerin satırlara dökülmüş

halidir.

Mera'nın Hristiyan olma hikayesi

Osman'ın deneyimi yalnızca bir tanındık hikaye değil. Aynı dönemde, 1685'te Nové Zámky muharebelerinde yakalanan ve adının Mera olduğu kayıtlara geçen hamile Osmanlı kadınının hikayesi de benzer baskı ve manipülasyonları gözler önüne seriyor.

Belgede bahsedildiği gibi, Mera Württemberg Düşesi'nin sarayında köle olarak çalıştırıldı. Çocuğu doğduğunda, düşes çocuğu hemen vaftiz ettirdi. Mera'ya "Ya sen de Hristiyan ol ya da çocuğunu bir daha görme" seçeneği sunuldu. Belki annelik duygusuyla, belki de endişeyle Mera kayıtlara göre "kendi isteğiyle" vaftiz oldu. Aynı yıllarda Avusturya Viyana'da, yeni doğan çocuğunu öldüren bir kadının hikayesinden de bahsedilir. Çocuğunu doğar doğmaz neden öldürdüğü bilinmeyen bu Osmanlı vatandaşı esir kadın hakkında pek fazla bilgi yok. Ancak yaşanan dramların varlığı da inkâr edilemez bir gerçek olarak karşımızda duruyor.

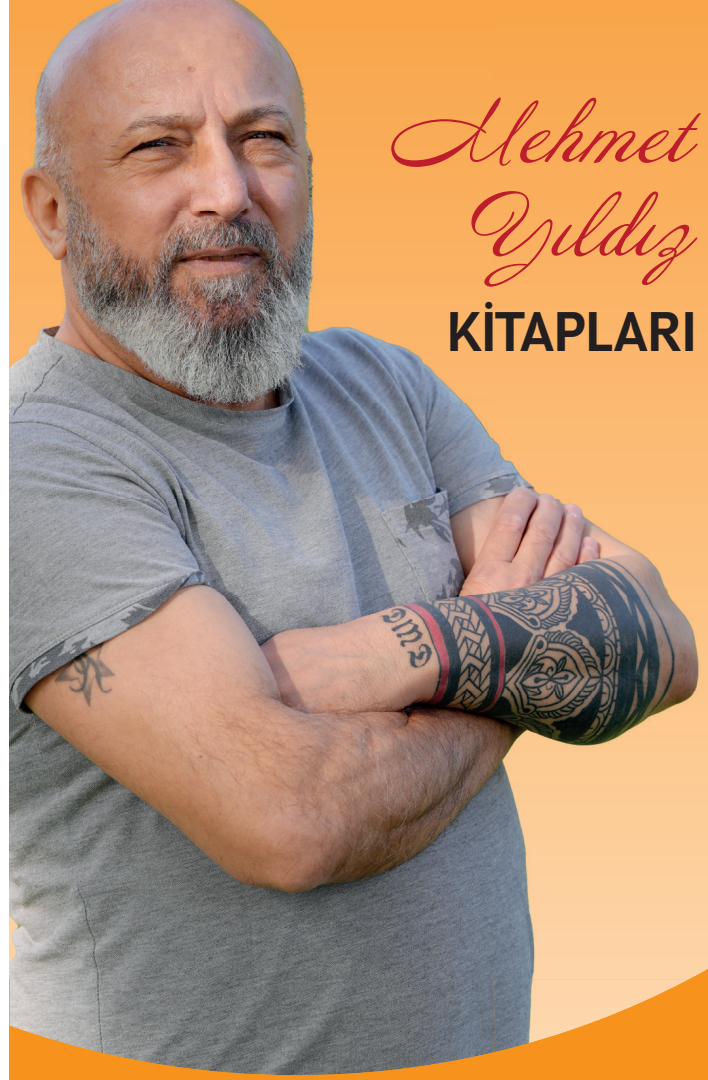
Gerçek Rakamlar ve İstatistikler

1788-1791 Osmanlı-Habsburg savaşlarında olduğu gibi, bu savaşlarda binlerce insan esir düşüyordu. 50 bin civarında Sırp mülteci Tuna nehrini geçerek Habsburg topraklarına sığınmıştı. Bunların bir kısmı, Osmanlı topraklarından kaçan Hristiyanlardı. Bu büyük kitlesel nüfus hareketleri içinde, din değiştirme olayları da görülmektedir. Fakat Johann Samuel Adami'nin anlattığı ve abarttığı ölçülerde bir din değiştirme furması söz konusu değildi. Mistik rüyalar, mucizevi işaretler yerine, Osman Ağa'nın ve Mera'nın yaşadığı türden baskı ve zorlamalarla insanlar dinlerini değiştirmek zorunda kalıyorlardı. Osman Ağa'nın hikayesi, dönemin din değiştirme anlatılarında gerçekle kurgunun nasıl iç içe geçtiğini gösteriyor. Bir yandan Johann Samuel Adami ve dönemin bazı palavracı vaizleri sahte mucize hikayeleri üretirken, öte yandan Osman Ağa gibi insanlar gerçekte zorla din değiştirme baskısıyla karşılaşıyordu.

Osman'ın daha sonra kaleme aldığı hatıraları, yalnızca bireysel bir çile hikayesi değil, aynı zamanda dönemin siyasi, dini ve kültürel dinamiklerinin canlı bir belgesidir. 1725'te ölen bu eski Müslüman esir, kendi yaşadıklarını hatıratında yazarak, Adami'nin ürettiği sahte hikayelere en güçlü cevabı vermiş oluyordu.

Bu hikayenin bize verdiği çok önemli bir mesaj daha var: Tarih, sadece güçlülerin veya soyluların anlatımlarıyla değil, aynı zamanda ezilenlerin yaşadıkları ve yazdıklarıyla da şekilleniyor. Temeşvarlı Osman Ağa'nın tarihin sayfalarını titreden sesi, 300 yıl sonra bile, sahte vaiz anlatılarının arasından ayırt edilebiliyor. ◀

Mehmet Yıldız KİTAPLARI

yazar_birbey
 firari kanal
 denizdevrimmert

Lütfedilmiş özgürlük!

Kaderin acı bir cilvesi mi, yoksa bir imparatorluğun gecikmiş pişmanlığı mı? Yıllardır dilsiz kalan bir vicdan, gece yarısı gelen bir haberle dile geldi. İngiltere, bir zamanlar kendi elleriyle çizdiği haritada gözden çıkardığı Filistin'i devlet olarak tanıyabileceğini fısıldadı. Ancak bu söz, yakılıp yıkılmış, yerle bir edilmiş bir coğrafyanın üzerinde yankılanan boş bir vaat gibi duruyor.

SEBAHATTİN ÇELEBİ FRANKFURT

Kaderin acı bir cilvesi mi, yoksa bir imparatorluğun gecikmiş pişmanlığı mı? Yıllardır dilsiz kalan bir vicdan, gece yarısı gelen bir haberle dile geldi. İngiltere, bir zamanlar kendi elle-riyle çizdiği haritada gözden çıkardığı Filistin'i devlet olarak tanıyabileceğini fısıldadı. Ancak bu söz, yakılıp yıkılmış, yerle bir edilmiş bir coğrafyanın üzerinde yankılanan boş bir vaat gibi duruyor. Özgürlük, ancak topraklar küle döndükten, evler yıkıldıktan ve binlerce can yok olduktan sonra mı gelir? Bu, bir devletin değil, belki de bir hayaletin tanınmasıdır. Bir zamanlar dünyanın en büyük imparatorluğu olan Britanya'nın, kendi yarattığı karmaşanın ve tarihsel çelişkilerin gölgesinde, geçmişin hayaletleriyle yüzleşme çabasıdır.

Tarihsel Zemin: Mirasın Gölgesi ve İki Yüzlü Siyaset

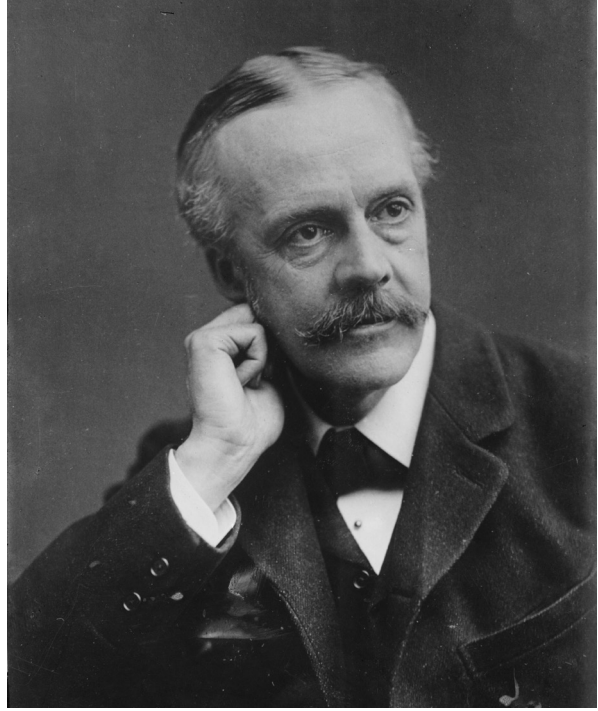
Hikaye, bir asır öncesine, Britanya İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'nın son demlerinde Ortadoğu'nun kaderini belirlediği günlere dayanıyor. Bu dönemde İngiltere, bölgede bir avuç Araplara bağımsızlık sözü verirken (*Mekke Şerifi Hüseyin'e*), diğer yanda Fransa ile gizlice Sykes-Picot Anlaşması'nı imzalayarak Ortadoğu'yu kendi nüfuz alanlarına bölüyordu. Bu iki yüzlü politika, imparatorluğun çıkarlarını koruma altına alırken, bölge halklarının kaderini hiçe sayıyordu. İşte bu ikiyüzlü siyasetin tam ortasında, 1917 yılında, sihirli bir mektup ortaya çıktı:

Balfour Deklarasyonu.

Dönemin Dışişleri Bakanı Arthur Balfour'un, önde gelen Siyonist lider Lord Rothschild'e gönderdiği bu mektup, "Yahudi halkı için Filistin'de bir ulusal vatanın kurulmasını" destekliyordu. Bu tek cümlelik taahhüt, Yahudi göçmenlerin Filistin'e akışının önünü açarken, aynı zamanda "hâlihazırda Filistin'de yaşayan gayrimüslim toplulukların sivil ve dini haklarına hâle getirilmeyeceği" gibi kibar bir not düşmüştü. Bu kibar not, tarihi bir yalandan ibaret kaldı. İngiltere'nin bu stratejik hamlesi, o dönem Amerika ve Rusya'daki Yahudi topluluklarının savaş çabalarına desteğini kazanma amacı taşıyordu. Aynı zamanda, Ortadoğu'nun stratejik kapısı olan Süveyş Kanalı'nı ve bölgenin zengin petrol kaynaklarına giden yolları güvence altına alacak sadık bir müttefik yaratma arzusunun bir yansımasıydı. Yahudi yerleşimcilerin bu bölgede İngiltere'ye sadık kalacağına olan inanç, imparatorluk için geleceğe yönelik bir sigorta poliçesi gibi görülüyordu.

İngiliz Filistin Mandası: Karmaşa ve Kanlı Miras

Birinci Dünya Savaşı sonrası, Milletler Cemiyeti eliyle Filistin, İngiltere'ye manda olarak verildi. Bu manda görevi, sadece bölgeyi yönetmekten ibaret değildi; aynı zamanda hem Yahudi halkı için bir "ulusal vatan" kurmayı hem de "mevcut Arap halkının haklarını korumayı" hedefliyordu. Bu çift taraflı ve esasen birbirleriyle çelişen görev, Filistin'deki çatışmanın tarihsel zeminini oluşturdu. İngilizler, aynı anda hem birini hem de diğerini memnun etmeye çalışarak, aslında her iki tarafın da nefretini kazanıyordu.

Arthur James Balfour

Nathan Rothschild

1. Hızlı Göç ve Artan Gerilim (1920'ler):

İngiliz yönetiminin ilk yılları, Filistin'e olan Yahudi göçünün hızlanmasıyla karakterizedir. Doğu Avrupa'daki artan antisemitizmden kaçan binlerce Yahudi, "Siyonist" ideallerle Filistin'e yerleşmeye başladı. İngiliz Yüksek Komiseri Herbert Samuel'in kendisinin de ateşli bir Siyonist olması, Araplar ara-

sında yönetimin taraflı olduğu algısını pekiştirdi. Siyonist örgütler, yerel Filistinli toprak sahiplerinden büyük araziler satın alarak, bu toprakları sadece Yahudi yerleşimcilere tahsis etti. Bu durum, Arap köylülerin yerlerinden edilmesine, geleneksel tarım düzeninin bozulmasına ve ekonomik dengelerin hızla Yahudilerin lehine değişmesine yol açtı. Yerli halkta, sadece topraklarını değil, aynı zamanda kimliklerini ve geleceklerini de kaybetme tehdidi algısı oluştu. Bu gerilim, ilk küçük çaplı direniş hareketlerinin ve karşılıklı saldırıların fitilini ateşledi.

2. Büyük Arap Ayaklanması: Kırılma Noktası (1936-1939):

Bu dönemin en belirgin ve kanlı olayı, Filistinli Arapların İngiliz yönetimine ve Yahudi göçüne karşı başlattığı Büyük Arap Ayaklanması'dır. Başlangıçta genel bir grevle başlayan protestolar, kısa sürede tam teşekküllü bir isyana dönüştü. Silahlı direnişçiler, İngiliz askeri hedeflerine ve Yahudi yerleşimlerine saldırdı. İngiltere'nin bu ayaklanmaya cevabı son derece sert oldu. İmparatorluk, on binlerce askerini bölgeye sevk etti. Hava kuvvetleri kullanıldı, toplu tutuklamalar yapıldı ve sivil kayıplara neden olan askeri operasyonlar düzenlendi. Binlerce Filistinli hayatını kaybetti, liderler tutuklanıp sürgüne gönderildi. Bu bastırma operasyonu, Filistin toplumunun siyasi ve sosyal yapısını on yıllarca onarılamayacak şekilde zedeledi.

3. Peel Komisyonu ve Bölme Teklifi (1937):

Ayaklanmanın nedenlerini araştırmak için kurulan Peel Komisyonu, manda yönetiminin artık sürdürülemez olduğunu ve Filistin'in aynı anda hem bir Arap hem de bir Yahudi vatanı olamayacağını resmen rapor etti. Komisyon, Filistin'i ikiye bölmeyi önerdi: daha küçük ama verimli bir kıyı şeridinde bir Yahudi devleti, geri kalan dağlık ve çöl bölgelerinde ise bir Arap devleti kurulacaktı. Bu teklif, arazilerin verimli bölgelerini Yahudilere bırakırken, Araplara daha az gelişmiş bölgeleri ayırıyordu. Bu nedenle teklif, her iki tarafça da reddedildi. Araplar topraklarının bir kısmını bile kaybetmeyi kabul etmezken, Siyonistler planı ileride daha fazla toprak talep etmek için bir başlangıç noktası olarak gördüler.

4. İngiliz Politikasında Keskin Dönüş: 1939 Beyaz Kitabı:

İkinci Dünya Savaşı'nın yaklaşmasıyla İngiltere, Ortadoğu'daki petrol kaynaklarına olan ihtiyacı nedeniyle Arap dünyasının desteğini kaybetmek istemiyordu. Nazizm tehdidi karşısında Arap uluslarının desteğini kazanmak, Siyonistlere verdikleri sözlerden daha önemli hale geldi. Bu durum, İngiliz politikasında radikal bir değişikliğe yol açtı. Hükümet, 1939'da Beyaz Kitap'ı yayımlayarak Yahudi göçüne ciddi kısıtlamalar getirdi, arazi satışlarını sınırlandırdı ve 10 yıl içinde Filistin'de birleşik ve bağımsız bir devletin kurulmasını taahhüt etti. Bu belge, Siyonistler tarafından bir ihanet olarak algılandı.

5. Savaş Sonrası Çözumsuzlük ve Kaçış (1945-1948):

İkinci Dünya Savaşı'nın ve Holocaust'un dehşetinin ardından, Yahudilerin Filistin'e olan göç baskısı daha da arttı. Siyo-

YITİKÜLKE

Verlag

Sipariş için:
instagram:

www.instagram.com/sabri_ucar_caliskan/

nist yeraltı örgütleri (*Irgun ve Lehi gibi*) artık İngiliz yönetimine karşı silahlı direniş başlatmıştı. 1947'de Irgun'un Kudüs'teki King David Hotel'e, yani İngiliz yönetiminin karargahına düzenlediği bombalı saldırı, İngiltere'nin Filistin'de artık tutunamayacağını en açık işaretiydi. Ekonomik olarak savaşın yükü altında ezilen ve Filistin'de artan şiddetle baş edemeyen İngiltere, 1947'de sorunu Birleşmiş Milletler'e devrederek bölgeden çekilme kararı aldı. Birleşmiş Milletler'in bölme planı, 1948 savaşını ve Nakba'yı (*Büyük Felaket*) tetikledi. İngiliz Mandası dönemi, kendi içinde çelişkili politikaların ve çatışan vaatlerin bir bileşimiydi. İngiltere, bölgede bir denge kurmak yerine, aslında iki tarafı da birbirine düşman eden bir zemin hazırlamış ve bu durum bugünkü trajedinin tohumlarını atmıştır.

Pragmatik Bir Hamle: Gece Yarısı Gelen Söylem

Bugün, İngiltere'nin Dışişleri Bakanı David Cameron, Filistin'i devlet olarak tanıma ihtimalini dile getiriyor. Bu sözler, sadece bir diplomatik açıklama değil, aynı zamanda geçmişin hatalarıyla yüzleşme zorunluluğunu da ortaya koyuyor. Ancak bu yüzleşme, acı bir ironiyi de beraberinde getiriyor.

Bir zamanlar kendi elleriyle çizdiği haritalarda Filistin'i görmezden gelen, hatta isyanlarını kana bulayan bir imparatorluğun, şimdi yıkılmış bir şehirde, yerinden edilmiş milyonlarca insanın önünde "*seni tanırım*" demesi ne kadar anlamlı olabilir? Bu, geç kalınmış bir özgürlük çağrısıdır. Filistin'in devlet olarak tanınması, şimdiki durumda, bir hayaletin tanınması gibi duruyor. Bir zamanlar var olan evlerin, hayatların ve umutların yıkıntılarının tanınması. Bu tanıma, bir ahlaki borcun ödenmesi mi, yoksa uluslararası kamuoyunda artan baskıyı hafifletmek için yapılmış pragmatik bir dış politika hamlesi mi?

Bu söylemin arkasında yatan motivasyonlar, önceki analizde de ötesine geçerek daha derin bir sorgulamayı gerektirir. Değişen Dünya Kamuoyu ve uluslararası baskı, İngiltere'yi bu yönde adım atmaya iten en önemli faktörlerden biri. Gazze'deki son gelişmeler, sadece Ortadoğu'da değil, Batı dünyasında da İsrail politi-

kalarına karşı büyük bir tepkiye neden oldu. Artık Filistin'in varlığına yönelik destek, diplomatik bir jestten çok, bir ahlaki duruş haline geldi. İngiltere, bu ahlaki duruşun gerisinde kalmamak için harekete geçti.

Ayrıca, İngiltere'nin yıllardır donmuş olan iki devletli çözüm sürecine yeni bir ivme kazandırma çabası da bu kararda etkili. İngiltere, Ortadoğu'daki nüfuzunu ABD'nin yükselişiy-le birlikte büyük ölçüde kaybetmişti. Filistin'i tanıma ihtimalini gündeme getirerek, bölgede yeni bir diplomatik rol üstlenmek ve barışın tesisi için bir aktör olarak yeniden sahneye çıkmak istiyor olabilir. Bu, kendi geçmişiy-le yüzleşme ve kaybettiği ahlaki otoriteyi yeniden kazanma girişimi olarak da okunabilir.

İngiltere'nin Filistin'i tanınması

İngiltere'nin Filistin'i devlet olarak tanıma söylemleri, tarihsel sorumluluğun geç de olsa kabulü olarak görülebilir. Ancak bu kabul, tarihsel bir ironi taşımaktadır. Zira bu adım, yüz yılı aşkın bir süre önce Filistinlilerin topraklarını ve haklarını göz ardı eden bir politikanın doğrudan sonucudur. Bir zamanlar kendi elleriyle çizdiği haritalarda Filistin'i yok sayan bir imparatorluğun, şimdi yıkılmış bir coğrafyada "*seni tanırım*" demesi, hem bir ahlaki borcun ödenmesi hem de yeni bir jeopolitik düzen içinde kendisine yer arayan bir ulusun karmaşık hamlesidir.

Filistinliler için bu, özgürlüğün ancak gece yarısı, en karanlık zamanda, her şeyini kaybettikten sonra geldiği acı gerçeğidir. Evler, şehirler ve yaşamlar yok edildikten sonra gelen bu tanıma, özgürlüğü değil, daha çok geride kalanların anısına saygı duruşu niteliğindedir. Bir ulusun varlığını tanımak için o ulusun neredeyse yok oluşunu beklemek, tarihin en büyük ironilerinden biridir. Bu, sadece Filistin'in değil, aynı zamanda Ortadoğu'daki tüm karmaşanın ve bitmeyen çatışmaların temelinde yatan, vicdan muhasebesi yapılmamış bir politik mirasın hikayesidir. ◀

Dein Weg, Deine Stärke! ✨

Du stehst im Mittelpunkt

Entdecke Deine Stärken,
meistere Herausforderungen
und entwickle Dein volles
Potenzial – Schritt für Schritt,
genau auf Dich abgestimmt.

💬 So starten wir:

- Erstgespräch (ca. 30 Min) – unverbindlich & persönlich
- Einzelcoaching (ca. 60–90 Min) – klare Schritte für Dein Wachstum

📅 Jetzt Termin sichern:

✨ Ich freue mich darauf, Dich kennenzulernen und
Dich auf Deinem persönlichen Weg zu begleiten!

Ayse Sümeyra Demir

Psychologin, M.Sc.

Aynı toprağın uzlaşmaz iki silahlı güzeli

Soğuk Savaş'ın Orta Doğu'yu bir satranç tahtasına çevirdiği, devrimci hareketlerin ve gizli operasyonların günlük hayatın bir parçası haline geldiği 1970'lerin kanlı ve karmaşık sahnesinde, İsrail-Filistin çatışması iki kadının simgesi üzerinden okunabilir: Biri, İsrail'in gölgelerdeki keskin kılıcı Mossad ajanı Sylvia Rafael; diğeri ise Filistin davasının küresel ikonu haline gelen Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC) militanı Leila Khaled.

Tarihin en amansız çatışmaları, sadece ordular ve ideolojiler arasında değil, aynı zamanda o ideolojileri bedenlerinde ve ruhlarında taşıyan insanlar arasında yaşanır. Soğuk Savaş'ın Orta Doğu'yu bir satranç tahtasına çevirdiği, devrimci hareketlerin ve gizli operasyonların günlük hayatın bir parçası haline geldiği 1970'lerin kanlı ve karmaşık sahnesinde, İsrail-Filistin çatışması iki kadının simgesi üzerinden okunabilir: Biri, İsrail'in gölgelerdeki keskin kılıcı Mossad ajanı Sylvia Rafael; diğeri ise Filistin davasının küresel ikonuna haline gelen Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC) militanı Leila Khaled.

Biri devletin bekası için gizlice kan döken, diğeri ise halkın kurtuluşu adına eylemlerini dünyaya haykıran bu iki kadın, madalyonun iki zıt yüzü gibi, birbirlerinin varlık nedenini oluşturan trajik bir gerçeğin yansımaları. Güzellikleri, Batı medyasında sıkça şaşkınlıkla ve bir tür egzotizmle vurgulansa da, bu yüzeysel bakış onların siyasi iradelerini ve kararlılıklarını gölgede bırakıyor.

Yüzyılımızın bu iki kadın yüzünün, ölümle anılan birer figüre evrilmesi ve asla kesişmeyen hayatları, sıradan bir biyografinin ötesinde, iki halkın uzlaşmaz anlatılarını da göstermesi bakımından önemli.

Aidiyetin İnşası ve Yoksunluğun İsyanı

İki kadını cepheye süren yollar, taban tabana zıttı; biri bir seçimin, diğeri ise bir yoksunluğun ürünüydü.

Sylvia Rafael'in mücadelesi, teorik bir kimlik arayışıyla başladı. Apartheid rejiminin ırksal hiyerarşi üzerine kurulu olduğu Güney Afrika'da, Yahudi bir baba ve Hristiyan bir annenin beyaz tenli kızı olarak karmaşık bir konumdaydı. Bu durum, ona hayatı boyunca taşıyacağı bir uyum sağlama ve gözlem yapma yeteneği kazandı. Ancak onun kaderini belirleyen asıl an, gençliğinde şahit olduğu ve ruhunda derin bir yara açan Yahudi karşıtı bir saldırı oldu.

O saldırı, Sylvia için sadece bir nefret eylemi değil, aynı zamanda kendi kırılmasının da bir aynasıydı. Rafael, kendini ve içinden çıktığı halkını savunabileceği, kimliğinden dolayı hiçbir zaman utanmak zorunda kalmayacağı bir yer arayışındaydı. Bu arayış onu Siyonizm idealine sürükleyecek ve nihayetinde 1963'te İsrail'e taşınmasına neden olacaktı.

İsrail'e yerleştiğinde kendini idealist ve zorlu bir hayata adadı. Günleri Sovyet kolhozlarına benzer yönleri olan Kibbutzlarda; tarlalarda çalışarak, geceleri ise ülkenin dört bir yanından gelmiş göçmenlerle ateş başında yapılan hararetli siyasi tartışmalarla geçiyordu.

Kolektif bir ruhla, çölden bir vatan ortaya çıkarmanın somut heyecanını yaşayacaktı Sylvia Rafael. Bütün bu mücadeleler, onun için bir ulusun doğumuna tanıklık etmek ve o doğumun bir parçası olmanın yolunu açacaktı.

İbranicede "*tophuluk, meclis*" gibi anlamlara gelen Kibbutz, genellikle tarımsal olan ve tüm servetin ortak tutulduğu İsrail kolektif yerleşim yerlerine verilen isimdi ve Sylvia Rafael de, bu yapının bir parçasıydı. Kibbutzlar ortak mülkiyet temeli üzerine inşa edilmiş, paraya dayalı bir ücretlendirme

sisteminin olmadığı, ihtiyaçların kendi içinde karşılandığı kolektif çiftliklerdi.

Kibbutz (İsrail) ve kolhoz (*eski Sovyetler Birliği*), tarımsal topluluklar olmalarına rağmen, Kibbutzlar gönüllülük esaslı ve özel mülkiyetin neredeyse tamamen ortadan kalktığı bir komünal yaşam sunarken, kolhozlar devlet kontrolünde, zorunlu katılımla ve kolektif mülkiyet altında çiftçilik yapılan bir sistemdi.

Kibbutzun dikenli tellerinin hemen ötesinde, bu yeni ulusun varlığını tehdit eden bir çatışma vardı. Bu tehdit algı-

şı, onun vatanseverliğini bir militanlık düzeyine taşıdı. Mossad tarafından keşfedildiğinde, bu, Sylvia Rafael için doğal bir adımdı. Devletin görünmez bir askeri olmak, kibbutz'da bulunduğu aidiyet duygusunu en üst seviyede yaşamanın bir yoluydu.

Leila Khaled'in mücadelesi ise aidiyetin inşası değil, elinden alınmış bir aidiyetin isyanıydı. 1948'de, henüz dört yaşındayken, ailesiyle birlikte Hayfa'daki evlerinden sürüldüğünde hayatı başladı. Onun ilk anıları, portakal bahçeleri değil, Lübnan'ın Sur kentindeki bir mülteci kampının çamuru, teneke barakaları ve bitmeyen yoksulluğuydu. "*Nakba*" (*Büyük Fela-ke*), onun için tarih kitaplarında okunan bir olay değil, her gün yaşadığı bir gerçektir. Kamp'ta, "*geri dönüş hakkı*" bir siyasi slogandan öte, kaybedilmiş bir cennete dair kutsal bir yemindi. Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde tıp okurken, kampın öfkesi siyasi bir bilince dönüştü. Üniversite, Arap milliyetçiliğinin ve sol devrimci fikirlerin kalbiydi. Burada, George Habash'ın kurduğu Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin Marksist-Leninist ve ulusal kurtuluşçu ideolojisiyle tanıştı. FHKC, Filistin sorununun ancak silahlı mücadele ve tüm dünyayı sarsacak devrimci eylemlerle çözülebileceğine inanıyordu. Leila için bu, bir seçenek değil, bir zorunluktı. Onun cepheye giden yolu, kişisel bir trajediden doğan, nesiller boyu süren bir adaletsizliğe karşı kolektif bir başkaldırının parçasıydı. Sylvia bir devlete aidiyet için savaşıırken, Leila bir devletin yokluğuna ve bu yokluğun yarattığı acıya karşı savaşıyordu.

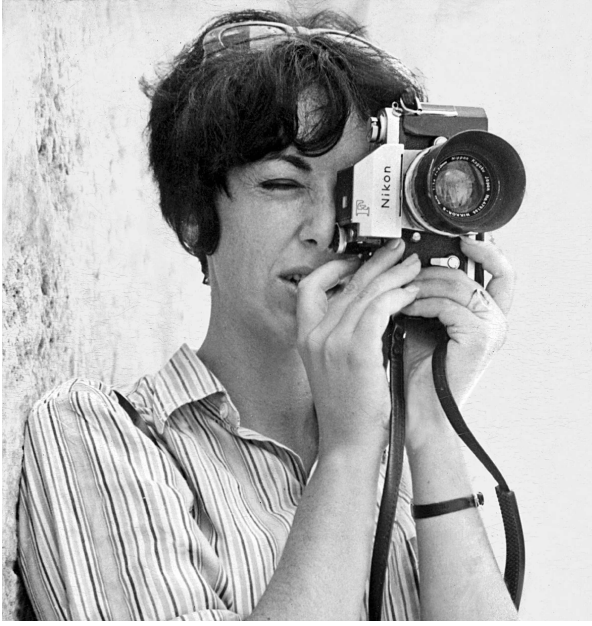
Görünmezliğin Ölümcüllüğü

Her ikisi de kadın olmalarını ve fiziksel görünümelerini birer stratejik araç olarak kullandı, ancak tamamen zıt felsefelerle.

Sylvia Rafael, görünmezliğin ustasıydı. Mossad'ın onu "*Patricia Roxburgh*" kimliğine büründürmesi, bir istihbarat dehasıydı. Zengin, yetenekli, bağımsız ve çekici bir Kanadalı fotoğrafçı... Bu kimlik, onun en ölümcül silahıydı çünkü onu tamamen zararsız gösteriyordu. Paris'in lüks kafelerinde, Beyrut'un beş yıldızlı otellerinde Arap diplomatlar ve iş insanlarıyla sohbet ederken, kimse bu güler yüzlü kadının, fotoğraf makinesinin çantasında taşıdığı not defterine aslında karakter analizleri ve potansiyel zayıflıklar yazdığından şüphelenmiyordu. Güzelliği ve zarafeti, hedeflerinin gardını indiren bir maymuncuktı. Onun şiddeti kişisel değildi; soğuk, hesaplanmış ve cerrahiye. Eylemleri, devletin inkâr edebileceği, arkasında delil bırakmayan, gölgelerde gerçekleştirilen operasyonlardı. Sylvia'nın amacı fark edilmemek, operasyon bittiğinde ise hiç var olmamış gibi ortadan kaybolmaktır.

Rafael, Avrupa kokteyl çevrelerinde, ince ince antisemitik vurgular yaparak, Filistin yanlısı çevrelere sızmayı başardı. Ürdün Kralı Hüseyin'in çocuklarına dadılık bile yapacaktı. Bu dadılık sürecinin tam da FKÖ'nün ülkeyi ele geçirmeye çalıştığı 1970 Eylül'ünde gerçekleşmesi dikkat çekiciydi. O ay 50.000 Filistinli Ürdün güçleri tarafından öldürüldü ve FKÖ Lübnan'a kaçmak zorunda kaldı. Sylvia, Arafat ile tanıştı ve FKÖ'ye sızdı.

Leila Khaled ise görünürlüğü'nün sembolüydü. Onun silahlı, gizlilik değil, cüretkâr bir meydan okumaydı. 29 Ağustos 1969'da TWA 840 sefer sayılı uçağı kaçırdığında, eylemin kendisi kadar, eylemin yarattığı imaj da önemliydi. Uçağın burnunu Şam'a çevirirken, pilottan kayıp vatani Hayfa'nın üzerinden alçak uçuş yapmasını istemesi, eylemine kattığı kişisel ve şiirsel bir damgaydı. Uçak indikten sonra fotoğrafçı Kameel Hawa tarafından çekilen, başında kefiyesi, elinde ka-

laşnikofu ve yüzüğüne sardığı el bombası pimiyle gülümsediği o fotoğraf, bir gecede tüm dünyada Filistin direnişinin yüzü oldu. Bu fotoğraf, Batı'nın "terörist" yaftasına karşı, davasına inanmış bir devrimcinin romantik ve kararlı imajını sunuyordu. Leila, medyanın gücünü bir silah olarak kullanıyordu. Eylemleri, dünyanın dikkatini Filistin sorununa çekmek için tasarlanmış birer tiyatral performanstı. Kimliği deşifre olduktan sonra, davaya hizmet etmeye devam edebilmek için altı kez estetik ameliyat olarak yüzünü değiştirmesi, onun için imajın bile feda edilebilir bir araç olduğunu gösteriyordu. Sylvia kimliğini gizleyerek hayatta kalırken, Leila kimliğini ortaya koyarak davasını yaşıyordu.

Hatanın Bedeli ve İkonun Zaferi

İki kadının kariyerlerinin dönüm noktaları ve arkalarında bıraktıkları miraslar da bu zıtlığı perçinler.

Sylvia Rafael'in parlak ama gizli kariyeri, tek bir hata ile kamuoyunun önünde trajik bir şekilde son buldu. 1972 Münih katliamının ardından başlatılan "*Tanrı'nın Gazabı Operasyonu*" kapsamında, hedefteki Ali Hasan Salameh yerine Lillehammer'da masum Ahmed Bouchiki'nin öldürülmesi, sadece bir operasyonel fiyasko değil, aynı zamanda Mossad'ın ahlaki üstünlük iddiasına da indirilen ağır bir darbeydi. Bu hata, Sylvia'yı ve Mossad'ı gölgelerden çıkarıp dünyanın acımasız spot ışıklarının altına itti. Norveç'teki mahkeme süreci, onun için bir hesaplaşmaydı. Rafael, sadık bir İsrail askeri olarak devletin sırlarını ifşa etmeyi reddetti, ancak hapishanede geçirdiği 15 ay, ruhunda derin izler bırakacaktı. Onu savunan avukatıyla evlenmesi, belki de "*Patricia*" ve "*Sylvia*" kimliklerinin ardındaki gerçek insanın bir nebze olsun normalliğe ve insanı bir bağa duyduğu özlemin bir yansımasıydı.

Leila Khaled'in mirası ise yaşayan bir ikondur. 1970'teki Dawson's Field hava korsanlığı sırasında yakalanıp kısa bir süre sonra esir takasıyla serbest bırakılması, onun efsanesini daha da büyüttü. Batı için adı "terör" ile eş anlamlı hale ge-

lirken, milyonlarca Filistinli ve dünya genelindeki destekçileri için o, boyun eğmeyen direnişin ve umudun sembolü oldu. Kariyeri bir hata ile bitmedi; aksine, silahlı mücadeleden siyasi arenaya evrildi. Filistin Ulusal Konseyi'nin bir üyesi olarak, davasını diplomatik platformlarda savunmaya devam etti

O, bir hata ile değil, ikonik bir fotoğraf ve yarım asırdır süren sarsılmaz bir kararlılıkla hatırlanır. Onun mirası, bir eylemin sonuçlarından çok, o eylemin yarattığı sembolün gücüyle ölçülür.

Aynı Toprağın Uzlaşmaz Kaderleri

Sylvia Rafael ve Leila Khaled, aynı coğrafyanın ve aynı çatışmanın doğurduğu, birbirine değmeden birbirinin kaderini etkileyen iki kadındır. Biri, var olan düzenin ve inşa edilmiş bir vatanın bekçisi; diğeri ise bu düzeni yıkmayı ve kayıp bir vatani yeniden kurmayı hedefleyen bir devrimciydi. Biri, devletin sessiz ve ölümcül silahı olmayı seçerken, diğeri halkının gür sesi ve isyan sembolü olmayı tercih etti.

Onlar, erkek egemen savaş ve istihbarat dünyasında, kendi kurallarıyla yer alan, ellerine kan bulaştırmaktan çekinmeyen iki "güzel" savaşıydılar. Hikayeleri, sadece kişisel trajediler ve zaferler değil, aynı zamanda İsrail ve Filistin'in birbiriyle asla barışamayan, birbirini yok sayarak var olmaya çalışan iki ayrı hakikat anlatısının da özeti.

Sylvia Rafael, 2005 yılında kanserden öldüğünde İsrail'de bir kahraman olarak gömüldü. Rafael'in hikayesi çelişkilerle doluydu. Hristiyan ve Yahudi. İsrailli ve Güney Afrikalı. Öğretmen ve ajan. Sanatçı ve savaşı. Aşık ve yalnız. Mezar taşında "*Ruhumu toprağa gömdüm*" yazacaktı.

Leila Khaled ise bugün hâlâ hayatta, davasının yaşayan bir anıtı olarak mücadelesine devam etmektedir. Biri gölgelerde yaşadı ve bir hata ile anıldı; diğeri spot ışıklarının altında savaştı ve bir ikon olarak yaşamaya devam ediyor. Ama nihayetinde her ikisi de, aynı cephenin farklı siperlerinde, aynı toprağın uzlaşmaz ve kanlı kaderini omuzlayan iki kadındı. ◀

BEKTAŞ F. ÖZDEMİR KOPENHAG

8. yüzyıldan itibaren kuzeyin denizcileri olan Vikingler, sadece batıya (*İngiltere ya da Fransa*) değil, doğuya da seferler düzenlediler ve Volga Nehri boyunca ilerleyerek Hazar Denizi'ne kadar ulaştılar. Bu güzergâh, tarihte “*Rus*” kimliğinin temelini oluşturacak İskandinav göçlerinin de başlangıcıydı.

Arap seyyah İbn Fadlan, 10. yüzyılda Volga kıyısında karşılaştığı bu kuzeyli tüccarları “*Rus*” olarak tanımlar ve ayrıntılı betimler. Onların hem savaşçı hem de ticaret erbabı olduklarını anlatır; bu anlatı, Vikinglerin İslam dünyasıyla kurduğu ilk temaslardan biridir.

Hedeby’de Bulunan Arap Dirhemleri

Sindbæk, Vikinglerin uzun mesafeli ticaret yaparak erken Orta Çağ İskandinavya’sında “*nodal points*” adı verilen ticaret merkezlerini oluşturduklarını belirtmektedir. Bu merkezler, Hedeby (*Haithabu*) gibi yerleşimlerde yoğunlaşmıştır.

Bugün Almanya’daki Schleswig yakınlarında bulunan (*daha önceleri Danimarka Krallığı sınırları içinde yer alan*) Hedeby’de (*Haithabu*) yapılan kazılarda, yüzlerce Arap gümüş dirhemi bulunmuştur. Bulunan dirhemlerin büyük çoğunluğu, Abbasi Halifeliği’nin (*özellikle bugünkü Irak ve İran*) veya daha geniş anlamda İslam dünyasının merkezi bölgeğinde üretilmiştir ve Viking tüccarları tarafından Kuzey Avrupa’ya getirilmiştir.

Bu buluntular, 9. ve 10. yüzyıllarda İslam dünyası ile İskandinavya arasında güçlü bir ticaret hattı olduğunu, Vikinglerin Orta Çağ Avrupa’sının en önemli ticaret merkezlerinden biri olduğunu ve Arap dünyasıyla yapılan ticarete aktif rol oynadığını gösteren somut bir kanıttır. Bu dirhemler, Doğu’dan gelen malların (*ipek, baharat, mücevher*) kuzeye ulaştığını gösterir. Böylece, kuzeyli tüccarlar Doğu’nun zenginliklerini ken-

di dünyalarına taşımışlardır.

Konstantinopolis’te Vikingler

Bazı Vikingler yalnızca ticaretle değil, savaş yetenekleriyle de Doğu sahnesinde yer aldılar. Bir kısmı Bizans İmparatorluğu’nun özel muhafız birliği olan Varang Muhafızları’nda görev yaptı. Bu birliğin 10. ve 11. yüzyıllarda Danimarkalı askerler de dâhil olmak üzere İskandinav kökenli savaşçılardan oluştuğu biliniyor.

Konstantinopolis’te (*bugünkü İstanbul*) hizmet eden bu kuzeyli muhafızlar, Bizans sarayının görkemini, ipekli giysilerini, ikonalarını ve Doğu’nun görsel kültürünü yakından tanıdı; bu etkileşim, kuzey ve doğu dünyaları arasında ilk doğrudan insan köprüsünü oluşturdu.

Dolaylı Bir Bağlantı: Varangian Muhafızları

Varangian Muhafızları (*Varangian Guard*), Bizans İmparatorluğu’nda görev yapan ve çoğunluğu İskandinav kökenli olan seçkin bir birlikti. Bu muhafızlar 10. yüzyıldan itibaren Bizans’ta hizmet etti ve 15. yüzyıla kadar devam etti.

Osmanlılar Bizans’la savaşırken (*özellikle 14-15. yüzyıllarda ve 1453’te İstanbul’un fethinde*), karşılarında bu İskandinav kökenli Varangian Muhafızları da vardı. Dolayısıyla İskandinav soyundan gelen savaşçılar ile Osmanlılar arasında çatışmalar olmuştur - ancak bunlar artık “*Viking*” olarak adlandırılmıyorlardı; Hristiyanlaşmış Bizans askerleriydiler.

Osmanlı Limanlarında Danimarka Bayrağı

Yüzyıllar sonra, dünya artık Orta Çağ’ı geride bırakmış ve diplomasi çağı başlamıştı. 1756 yılında Danimarka Krallığı, Osmanlı İmparatorluğu ile resmî diplomatik ilişkiler kurdu. 14 Ekim’de Sultan III. Osman ve Kral V. Frederik arasında bir Dostluk ve Ticaret Antlaşması imzalandı. Kopenhag’dan İs-

İstanbullu Vikingler

Varangian Muhafızları (*Varangian Guard*), Bizans İmparatorluğu’nda görev yapan ve çoğunluğu İskandinav kökenli olan seçkin bir birlikti. Bu muhafızlar 10. yüzyıldan itibaren Bizans’ta hizmet etti ve 15. yüzyıla kadar devam etti.

tanbul'a elçiler gönderildi; Osmanlı limanlarında Danimarka bayrağı dalgalanmaya başladı.

Bu dönemde Danimarka gemileri, Levant ticareti denilen Akdeniz hattına katılarak Osmanlı topraklarından kahve, ipek, baharat ve tütün gibi ürünleri kuzeye taşıdı. Böylece, Vikinglerin yüzyıllar önce başlattığı Doğu ilgisi, diplomasi ve ticaretle yeniden canlandı.

"Türk Modası (Turquerie)" Kopenhag'da

18. yüzyılda Avrupa'yı saran "*Türk Modası (Turquerie)*" akımı Danimarka aristokrasisine de ulaştı. Doğu'nun egzotik cazibesi Danimarka'da aristokrasinin estetik anlayışını etkiledi. Kopenhag salonlarında Osmanlı hahları, kahve takımları ve şal desenleri moda oldu. İstanbul'a seyahat eden Danimarkalı diplomatlar ve seyyahlar, yazdıkları anılarda Osmanlı yaşamının ay-

rıntılarını aktardılar.

Ressam Melchior Lorck, yazar Hans Christian Andersen, dilbilimci Johannes Ostrup, biyolog Johannes Schmidt ve arkeolog Karl Frederik Kinch gibi birçok Danimarkalı sivil, yazar ve bilim insanı, seyahat etmek veya bilimsel araştırmalar yapmak için Osmanlı topraklarına geldi. Bu kültürel alışveriş, yalnızca malların değil, hayal gücünün ve estetiğin de sınırları aştığını gösteriyordu.

Kuzeyin Rüzgârı İle Doğu'nun Güneşi

Bugün Danimarka ve Türkiye arasındaki ilişkiler yalnızca çağdaş diplomasiye dayanmıyor; kökleri Vikinglerin ipek ve gümüş uğruna Doğu'ya yelken açtığı, Danimarkalı askerlerin Bizans sarayını koruduğu ve 18. yüzyılda Osmanlı ile resmi ilişkiler kurulduğu uzun bir tarihe uzanıyor. Kuzeyin rüzgârı ile Doğu'nun güneşi yüzyıllar boyunca birbirine karıştı. ◀

‘Gençlik günahı’

**Nazi üyeliğini “Gençlik Günahı”
olarak gizleyen Alman politikacılar**

Nazi Partisi üyesi olarak görev yapmış ve daha sonra Federal Şansölye olmuş Kurt Georg Kiesinger ve deniz hakimi olarak ölüm cezaları vermiş Baden-Württemberg Başbakanı Hans Filbinger gibi isimler, bu “Jugendsünde” - gençlik günahı - tartışmalarının merkezinde yer aldı.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden onlarca yıl sonra, Almanya'da zaman zaman patlak veren skandallar, ülkenin en saygın siyasetçilerinin ve aydınlarının karanlık geçmişlerini gün yüzüne çıkardı. Nazi Partisi üyesi olarak görev yapmış ve daha sonra Federal Şansölye olmuş Kurt Georg Kiesinger ve deniz hakimi olarak ölüm cezaları vermiş Baden-Württemberg Başbakanı Hans Filbinger gibi isimler, bu "*Jugendsünde*" - gençlik günahı - tartışmalarının merkezinde yer aldı. Bu kavram, Nazi dönemindeki eylemleri hafifletmeye çalışan bir savunma mekanizması olarak kullanılırken, birçok eleştirmen tarafından ciddi suçları önemsizleştirme girişi olarak görüldü.

Kurt Georg Kiesinger: Propaganda Dairesinde Çalışan Şansölye

1904 yılında Ebingen'de doğan Kurt Georg Kiesinger, 1933'te Adolf Hitler'in iktidara gelmesinden hemen sonra Nazi Partisi'ne katıldı. Avukat olarak çalışan Kiesinger, askere alınmaktan kaçınmak için 1940'ta Dışişleri Bakanlığı'nda iş buldu ve radyo yayın departmanının başkan yardımcısı oldu.

1933 yılında öğrenci birliği Askania'nın korporasyon lideri seçilmesi, kendisinin Nazi Partisi üyesi olması nedeniyle gerçekleşti. Askania'nın yeni dergisi "*Askänenblätter*"'ın ilk sayısında yayınlanan makalesinde Kiesinger, Almanya'nın diktatörlüğe dönüşümünü memnuniyetle karşıladı.

Savaş Sonrası Kariyeri

Savaş sonrasında Amerikan güçleri tarafından tutuklanan Kiesinger, sonunda Müttefik ve Alman denazifikasyon mahkemeleri tarafından aklandı. Konrad Adenauer'in Hristiyan Demokrat Birliği'ne (CDU) katıldı ve 1949'da yeni kurulan Federal Almanya Cumhuriyeti'nde parlamento kariyerine başladı.

1958'den 1966'ya kadar Baden-Württemberg eyaletine liderlik yapan Kiesinger, 1 Aralık 1966'da Ludwig Erhard'ın yerine şansölye oldu. Ancak Nazi geçmişi sürekli kariyerine gölge düşürdü. Kiesinger, Nazi Partisi'ndeki eski üyeliği hakkındaki düşmanca duyuruları saptırmayı başardı.

Öğrenci Hareketleri ve Eleştiriler

Önemli bir seçmen kesimi hemen onun geçmişinden şüphelendi ve sağcı Ulusal Demokrat Parti eyalet seçimlerinde kazanımlar elde ettiğinde, onları kınamak için zayıf bir komundaydı. Öğrenci aktivizmi zirvesine ulaştığında, Kiesinger ülkenin memnuniyetsiz gençliği için popüler bir hedef oldu. 1988'de vefat ettiğinde cenaze töreni bile protestocular, çoğunlukla öğrenciler tarafından takip edildi ve Nazi Partisi'ndeki geçmiş üyeliğini hatırlatmak istediler.

Hans Filbinger: "O zamanlar hukuki olanı, bugün hukuka aykırı olamaz"

Hans Filbinger vakası, belki de en çarpıcı "*Jugendsünde*" skandalıdır. 1913'te Mannheim'da doğan Filbinger, 1966'dan

1978'e kadar Baden-Württemberg Başbakanı olarak görev yaptı. 1978 yılında, oyun yazarı Rolf Hochhuth'a karşı açtığı dava sonucunda, Filbinger'in 1943 ve 1945'te deniz hakimi olarak talep ettiği veya verdiği dört ölüm cezası adım adım ortaya çıktı.

Mart 1943'ten savaşın sonuna kadar Filbinger, 169 davada hakim ve 63 davada savcı olarak görev yaptı. En bilinen vaka, Filbinger'in talebi üzerine Ocak 1945'te firar etmekten iki yıl hapis cezası aldıktan sonra ölüm cezasına çarptırılan ve 16 Mart'ta Filbinger'in de bulunduğu sırada idam edilen denizci Walter Gröger'e aittir.

Savaş Sonrası İnfazlar

Skandalın en şok edici yönü, Filbinger'in teslimiyetten sonra bile görevde kalmış olmasıydı. 1 Haziran 1945'te, kayıtan izinsiz ayrılan bir denizciyi "*onursuz*" ve "*ahlaki açıdan çürümüş*" olarak nitelendirip bir yıl bir ay hapis cezasına çarptırdı.

Filbinger'in kendini savunma şekli büyük tepki topladı. Gerd Bucerius'un 9 Haziran 1978'de Zeit gazetesinde hükümü alıntılanması ve "*Hitler'in yasaları*" ile ilişkilendirmesinden sonra Filbinger, cümlelerin o şekilde söylenmediğini açıkladı. Ancak genel olarak "*o zamanlar hukuki olanın bugün hukuka aykırı olamayacağı*" tezini savundu - bu, hukuki sürekliliğin ünlü ve tartışmalı ifadesiydi.

Artan kamuoyu eleştirileri karşısında CDU'nun desteğini kaybetti ve 7 Ağustos 1978'de Başbakan olarak istifa etti. Buna rağmen, CDU Baden-Württemberg onu 1979'da onursal başkan olarak atadı ve ölümüne kadar bu pozisyonda kaldı.

Oettinger Skandalı (2007)

Skandal 2007 yılında yeniden alevlendi. 11 Nisan 2007'de Freiburg Katedrali'nde düzenlenen devlet töreninde, o zamanki Baden-Württemberg Başbakanı Günther Oettinger cenaze konuşmasında "*Hans Filbinger bir Nasyonal Sosyalist değildi*" dedi. Oettinger, Filbinger'in aslında Nazi olmadığını ve Nasyonal Sosyalist ideolojiye karşı olduğunu söyledi. Bu açıklama protesto fırtınasına yol açtı ve Şansölye Merkel müdahale etmek zorunda kaldı.

Günter Grass: Nobel Ödüllü Yazarın 60 Yıllık Sessizliği

Belki de en çarpıcı vaka, Almanya'nın en saygın yazarlarından birine aittir. 1927'de Danzig'de doğan Günter Grass, 1955'ten itibaren Grup 47'ye dahil oldu ve 1959'da ilk romanı Teneke Trampet ile uluslararası düzeyde saygı gören bir yazar haline geldi. 1999'da Nobel Edebiyat Ödülü kazandı.

11 Ağustos 2006'da, yeni otobiyografisi "*Beim Häuten der Zwiebel*"'ın (Soğan Soyarken) yayımlanmasından birkaç gün önce, Frankfurter Allgemeine Zeitung'da yayınlanan bir röportajda Grass, İkinci Dünya Savaşı'nın son aylarında Waffen-SS'de görev yaptığını çarpıcı bir şekilde ortaya koydu.

Grass, 2006 yılına kadar yayınlanan biyografilerinde bunu gizledi. Orada her zaman 1944'te hava savunma yardımcısı olduğu ve ardından Wehrmacht'a tank askeri olarak çağırıldığı yazıyordu. "*Beim Häuten der Zwiebel*"de Grass, kendisini gö-

Hans Filbinger

nürlü olarak Wehrmacht'a kaydettirdiğini ve bunun üzerine 17 yaşında Waffen-SS'e alındığını açıkladı.

Waffen-SS'deki Kısa Hizmet Dönemi

15 yaşında *"aileden uzaklaşmak"* için denizaltı birliklerine gönüllü olan ancak reddedilen Grass, 1944-45 kışında SS'e alındı. Eğitimden sonra sadece birkaç hafta savaşta görev aldı. Yaralandı ve bir tek kurşun atmadan Amerikan savaş esaretine düştü.

İtirafı Almanya'da büyük tartışma yarattı. Önde gelen edebiyat eleştirmeni Hellmuth Karasek Alman radyosuna şöyle dedi: *"Kinik olsaydım, bunu Nobel Ödülü kazanmama riskiyle daha önce açıklamadığımı söylerdim"*. Önde gelen tarihçi Joachim Fest, Der Spiegel dergisinde *"60 yıl sonra bu itiraf biraz geç geldi"* dedi ve *"Onlarca yıldır kendini ahlaki bir otorite olarak koyan, oldukça kendini beğenmiş birinin bunu nasıl başardığını anlayamıyorum"* diye ekledi.

1985'te Ronald Reagan'ın SS üyelerinin de gömülü olduğu Bitburg mezarlığını ziyareti Grass'ı öfkeliyordu. Ancak kendi geçmişini onlarca yıl gizlemişti. Grass, anılarında Waffen-SS üyeliği hakkında şunları yazdı: *"Yeterince mazeret. Ve yine de, onlarca yıl boyunca o kelimeyi ve çift harfi kendime kabul etmeyi reddettim. Gençlik yıllarımın aptalca gururuyla kabul ettiğim şeyi, büyüyen utancım nedeniyle savaştan sonra giz-*

Günter Grass

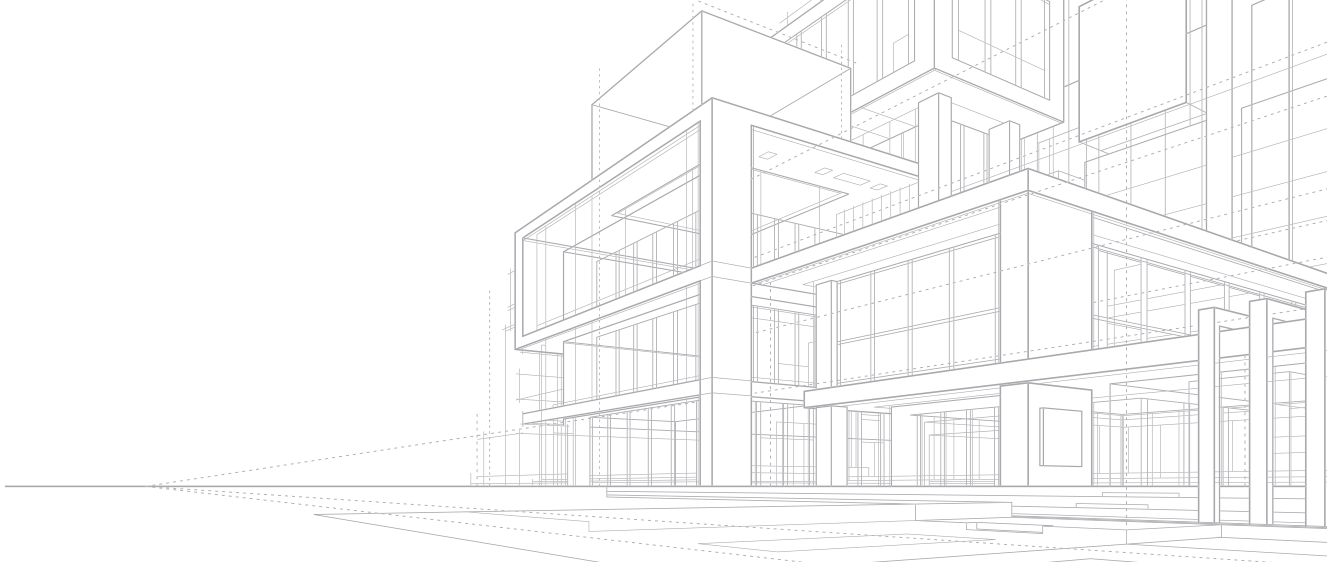
lemeye çalıştım".

"Jugendsünde" Kavramının Tartışmalı Kullanımı

1936'dan sonra Hitler Gençliği üyeliği zorunlu hale geldiği için, Batı ve Doğu Almanya'nın birçok üst düzey liderinin Hitler Gençliği üyesi olmuş olması ne şaşırtıcı ne de olağandışıydı. Birçoğunun bu konuda pek seçeneği olmadığı için Hitler Gençliği üyesi olan siyasi figürleri kara listeye almak için çok az çaba gösterildi.

Ancak Kiesinger, Filbinger ve Grass vakaları basit Hitler Gençliği üyeliğinin çok ötesine geçiyordu. Bunlar aktif roller, sorumluluk pozisyonları ve bazı durumlarda doğrudan ölümle sonuçlanan kararlar içeriyordu. *"Jugendsünde"* terimi bu bağlamda, ciddi eylemleri küçültmeye çalışan problemli bir ifade olarak görüldü.

Bu skandallar, Almanya'nın Nazi geçmişiyle yüzleşme sürecinin ne kadar karmaşık ve uzun olduğunu gösterdi. Onlarca yıl sonra bile, ülkenin en yüksek makamlarındaki kişilerin karanlık geçmişleri ortaya çıkmaya devam etti ve toplumun geçmişle nasıl hesaplaşması gerektiği konusunda acı tartışmalara yol açtı. Kiesinger'in propaganda çalışmaları, Filbinger'in ölüm cezaları ve Grass'ın 60 yıllık sessizliği, *"gençlik günahı"* savunmasının ciddi ahlaki sorumlulukları örtbas etmek için yetersiz kaldığını ortaya koydu. ◀

Architektur aus einer Hand – präzise, nachhaltig und ästhetisch

Das Architekturbüro STUDIO ZB Architektur & Projektmanagement hat seinen Sitz in Alzenau und wurde 2020 gegründet.

Der Name geht auf die Initialen der beiden Inhaber, **Architektin Zeynep Züleyha Celebi Erdogan** und **Architekt Bünyamin Erdogan**, die ihre Expertise, Kreativität und Leidenschaft in jedes Projekt einbringen.

Das junge Team besteht aus drei Architekten und einer Werkstudentin und deckt ein breites Spektrum an Bauaufgaben ab: Neubauten im Wohnungs- und Gewerbebau, die Sanierung bestehender Gebäude, öffentliche Bauvorhaben sowie die Teilnahme an Architekturwettbewerben.

Das Büro bietet sämtliche Leistungsphasen 1 bis 8 der HOAI an. Im Mittelpunkt stehen eine präzise Planung, Kosten- und Terminbewusstsein sowie ein ausgeprägter Anspruch an ästhetisches Bauen und architektonische Qualität. Ziel ist es, Architektur zu schaffen, die nicht nur funktional und wirtschaftlich überzeugt, sondern auch durch klare Gestaltung und zeitgemäße Ästhetik die Lebensqualität der Nutzer steigert.

Bauherren profitieren von einem ganzheitlichen Ansatz: STUDIO ZB begleitet Projekte von der ersten Idee über die Genehmigungs- und Ausführungsplanung bis hin zur Bauleitung. Durch ein etabliertes Netzwerk an Fachplanern und Handwerksbetrieben können sämtliche Gewerke abgedeckt und zuverlässige Partner empfohlen werden. So entstehen Projekte, die auf Wunsch von der Planung über die Ausführung bis hin zum Verkauf aus einer Hand realisiert werden.

Geschäftsführer **Bünyamin Erdogan** wurde im Jahr 1987 in Hanau geboren und lebt heute mit seiner Familie in Alzenau. Nach dem Studium der Architektur (Bachelor und Master) an der Technischen Universität Darmstadt ist er als eingetragener Architekt Mitglied der Architekten- und Stadtplanerkammer Hessen.

Mitinhaberin **Zeynep Züleyha Celebi Erdogan**, geboren in Langen, bringt ihre fachliche Expertise ein und prägt die Arbeit des Büros entscheidend. Gemeinsam mit Bünyamin Erdogan verkörpert sie die Philosophie von STUDIO ZB: Architektur aus einer Hand – präzise, nachhaltig und ästhetisch

Siemensstraße 12 A • 63755 Alzenau
Tel: +49 (0) 6023 7038 425 Mobil: +49 (0) 176 436 22 444
b.erdogan@studiozb.de | www.studiozb.de

Kasa sisteminden çok daha fazlası ! OrderRight

- Lieferando, UberEats & Wolt vb. yemek platformlarıyla tam entegre (Tüm siparişler tek bir kasada toplanır)
- %0 komisyonla sipariş alma
- Uzaktan, anlık kasa takibi
- QR kod ile masadan kolayca sipariş alma
- Kurye/Şoför takip uygulaması

3 AY
ÜCRETSİZ
KUPON
DNR3

*Döner Dergi okuyucularına özel 'DNR3' kodu ile 3 ay ücretsiz ana lisans kullanım fırsatı.

ab **49 EUR**

Hepsi tek kasada

WhatsApp

+49 174 653 76 92

Großformat. Große Wirkung

Mit unserem professionellen Großformatdruck bringen Sie Ihre Werbebotschaft ganz groß raus.
Egal ob Bannerwerbung, Messestände, Außenwerbung oder Innenraumgestaltung.
Wir drucken Ihre Ideen in brillanter Qualität und beeindruckenden Dimensionen.

Bannerdruck • Plakatdruck • Foliendruck für Fahrzeuge und Schaufenster
Textildruck für Messestände und Events • Leinwanddruck für hochwertige Präsentationen

EPSON
SC80600L
9 Farbe

Roland
Truevis LG-640
8 Farbe (Weiß und
Gloss)

WL WERBECENTER -LANGEN.DE

Exen Werbeagentur GmbH

Ohmstr. 6 | 63225 Langen • Tel: 06103 200 48 58 | Mobil: 0163 9 32 32 32
info@werbecenter-langen.de • www.werbecenter-langen.de

SAFAK-group

1988 den beri.

En iyi
Fiyat
garantisi

Montaj
hizmeti dahil

Planlanmış
Mutfakta
50% indirim

Safakkuechen

Safakkuechen

safak_kuechen

www.safakshop.de